T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

CA`FERÎ'NİN HAYATI, ESERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DİVANININ TENKİTLİ METNİ

Üzeyir DERELİ

Doktora Tezi

Nisan – 2003

DENİZLİ

CA`FERÎ'NİN HAYATI, ESERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DİVANININ TENKİTLİ METNİ

Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarafından Kabul Edilen

Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Üzeyir DERELİ

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 28 . 05. 2003

Tez Danışmanı: P**rof. Dr. Önder GÖÇGÜN**

Nisan – 2003

DENİZLİ

TEZ SINAV SONUÇ FORMU

Bu tez tarafımızdan, okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN

Prof. Dr. Hacı Ömer KARPUZ	**Prof. Dr. İsmail ÇETİŞLİ**
Jüri Üyesi:	Jüri Üyesi:
Prof. Dr. Mehmet AKGÜN	**Prof. Dr. Emine YENİTERZİ**
Jüri Üyesi:	Jüri Üyesi:

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .... tarih ve .... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ferhat ERARI
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Vekili

ÖNSÖZ

CA`FERÎ'NİN HAYATI, ESERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ ve DİVANININ TENKİTLİ METNİ* adlı bu araştırma ile şairin; hayatı, eseri, edebî kişiliği hakkında derli toplu bilgi verilerek; *CA`FERÎ DİVANI'nın tenkitli metni hazırlanmıştır. Bu çalışma esnasında karşılaşılan en büyük zorluk, Osmanlı dönemine ait biyografik eserlerde şairle ilgili hemen hiçbir bilginin bulunmamasıdır.

Bu araştırma; *Özet, Abstract, Kısaltmalar, Transkripsiyon İşaretleri, Bölümler, Yararlanılan Kaynaklar, İndeks ve Özgeçmiş*'ten oluşmaktadır:

Birinci Bölüm yani **Giriş**, *Türk Edebiyatına Genel Bakış* ana başlığı altında dört kısımdan oluşmaktadır:

Türk Edebiyatının Ortaya Çıkışı başlığı altında İslâm sonrası Türk edebiyatının ilk yüzyılları incelenmiştir. *Türk Tasavvuf Edebiyatının Ortaya Çıkışı* başlığı altında tasavvuf teriminin anlamları; İslâm ve Türk dünyasında mutasavvıfların görülmeye başladığı XII. yüzyıllardaki tasavvufî hayat ve edebiyata yansımaları üzerinde durulmuştur.

XV. Yüzyıl Türk Edebiyatı; *Osmanlı Sahası*, *Azerî Sahası*, *Türkistan Sahası* başlıkları ile sunulmuştur. XV. yüzyılda Türkistan edebiyatı Semerkand ve Herat kültür merkezlerinde yoğunlaştığından dolayı *Semerkand* ve *Herat* alt başlıklarıyla kısmen ayrıntılı olarak verilmiştir.

XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı da yine; *Osmanlı Sahası*, *Azerî Sahası*, *Türkistan Sahası* başlıkları ile sunulmuştur. Bu yüzyıldaki Türkistan edebiyatı Semerkand ve Hindistan kültür merkezlerinde yoğunlaştığından dolayı *Semerkand* ve *Hindistan* alt başlıklarıyla verilmiştir.

İkinci Bölümde, *CA`FERÎ'nin Hayatı, Eseri ve Edebî Kişiliği* başlığı altında CA`FERÎ hakkındaki bilgilerden yanlış olanlar düzeltilmiş, eksik olanlar tamamlanmıştır.

CA`FERÎ DİVANI'ndan hareketle, *CA`FERÎ'nin Hayatı, Mezhebi, Meşrebi, Çağı, Muhiti* olmak üzere net bir şekilde verilmiştir. Fakat bu konudaki bilgi eksikliklerini pek çok konuda tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmamıştır.

Ca`fer / Ca`ferî Mahlaslı Diğer Şairler başlığı altında, CA`FERÎ dışında Türkçe şiir yazmış, *Ca`fer* ve Ca`ferî mahlaslı, on beş şairin durumu araştırılarak hayatçizgileri verilmiştir.

Eseri başlığı altında, CA`FERÎ'nin tespit edilebilen tek eseri olan, CA`FERÎ DİVANI tanıtılmıştır.

*Tespit Edilen CA`FERÎ İsmine Kayıtlı Eserler* başlığı altında, yazarının ismi Ca`ferî olan 11 eser sunulmuştur. Fakat anılan eserlerin içinde, bu çalışmanın konusu olan CA`FERÎ'ye ait eser olup olmadığı belirlenememiştir.

Edebî Kişiliği; Şekil Özellikleri, Muhteva Özellikleri, Dil ve Üslup Özellikleri olmak özere üç ana başlık altında ele alınmıştır.

Şekil Özellikleri; Nazım Şekilleri, Nazım Tekniği alt başlıklarıyla tanıtılmıştır.

Muhteva Özellikleri; Nazım Türleri, Ayetler, Hadisler, Dualar, Sahabe, 12 İmam, Gayb İlimleri olmak üzere yedi başlık altında verilmiştir.

Dil ve Üslup Özellikleri; Arkaik Kelimeler, Arkaik Ekler alt başlıkları altında tertiplenmiştir.

Sonuçta, bu çalışma ile Türk Edebiyatı Tarihi'ne getirilen yenilikler ve yapılan düzeltmeler, maddeler halinde, sunulmuştur.

Üçüncü Bölüm, *Nüshaların Tanıtılması* ana başlığı altında; *CA`FERÎ DİVANI Nüshaları, Manzumeler Fihristi, CA`FERÎ DİVANI'ndan Alıntı Yapan Eserler, CA`FERÎ DİVANI'ndan Yapılan Alıntılar Fihristi* olmak üzere dört kısımdan oluşmaktadır.

Dördüncü Bölümde, *CA`FERÎ DİVANI'nın Tenkitli Metni* ana başlığı altında, Divandaki Nazım şekilleri sırasıyla; *Kasideler, Mesnevîler, Tercî-i bentler, Murabba, Gazeller, Nazmlar, Tuyuğlar* başlıklarıyla takdim edilmiştir.

Tenkitli metin hazırlanırken; önce *F nüshası* tamamen okunmuş, sonra bu metin diğer nüshalarla karşılaştırılmıştır. Metnin oluşmasında; vezin, anlam, ses devamlılığı gibi şiirde iç ve dış ahengi sağlayan unsurlar göz önünde bulundurulmuştur.

Başka bir deyişle; nüshalara göre değişiklik gösteren kelimelerde; yukarıda sayılan; vezin, ritim vb. yönlerden şairin söyleyişine en uygun seçenek metne alınmış; diğerleri dipnota gönderilmiştir.

Bütün manzumelerin en az dört nüshada kayıtlı bulunması, metin tespitini kolaylaştırmış olmakla beraber, yer yer hataları giderilemeyen, vezne uymayan yazımların olduğu da görülmüştür.

Nüsha karşılaştırması ile giderilemeyen aksaklıklarda, önce metin tamiri esaslarına uygun şekilde, metin tamiri yoluna gidilmiş, doğru veya en az hatalı seçenek metne, eksik veya yanlış seçenek de dipnota alınmıştır. Vezne uygun şekli tespit edilemeyen mısralar en az hata ile kaydedilmiş; dipnota "vezin bozuk," yazılmıştır. Metindeki tamamlanması mümkün olmayan eksikler de (....) şeklinde gösterilmiştir.

Çalışma; Yararlanılan Kaynaklar, İndeks ve Özgeçmiş ile sona ermektedir.

Bu araştırmanın konusu **CA`FERÎ** bütün harfleri büyük; diğer **Ca`fer** ve **Ca`ferîler** sadece ilk harfi büyük yazılmıştır. Böylece muhtemel karışıklıkların önlenmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışma esnasında, bizi daima teşvik eden, moral ve bilgi bakımından desteklerini esirgemeyen hocalarım; Sayın Yard. Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ, Sayın Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ ve engin ilmi ile her konuda rehberlik eden tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN'e sonsuz teşekkürlerimi ve hürmetlerimi arz ederim.

Üzeyir DERELİ

ÖZET

Bu araştırma; *Özet, Abstract, Kısaltmalar, Transkripsiyon İşaretleri, Bölümler, Yararlanılan Kaynaklar, İndeks ve Özgeçmiş*'ten oluşmaktadır:

Birinci Bölüm yani **Giriş**te Türk edebiyatının ilk yüzyılları; XII. yüzyıllardaki tasavvufî hayat ve edebiyata yansımaları; XV. Yüzyıl Türk Edebiyatı; XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı tanıtılmıştır.

İkinci Bölümde, *şairin hayatı*; *mezhebi, meşrebi, çağı, muhiti* başlıkları altında verilmiş; bunu takiben CA`FERÎ dışındaki Ca`fer ve Ca`ferî mahlaslı, on beş şairin durumu araştırılmış; daha sonra CA`FERÎ'nin bilinen tek eseri CA`FERÎ DİVANI hakkında bilgi verilmiş ve yazarının ismi Ca`ferî olan 11 eser, bu çalışmanın konusu CA`FERÎ'ye ait olma ihtimali düşünülerek, tanıtılmıştır.

Edebî Kişiliği; Şekil Özellikleri, Muhteva Özellikleri, Dil ve Üslup Özellikleri olmak özere üç ana başlık altında ele alınmıştır. *Şekil Özellikleri; Nazım Şekilleri, Nazım Tekniği* alt başlıkları altında incelenmiştir. *Muhteva Özellikleri; Nazım Türleri, Ayetler, Hadisler, Dualar, Sahabe, 12 İmam, Gayb İlimleri* alt başlıklarıyla sunulmuştur. *Dil ve Üslup Özellikleri; Arkaik Kelimeler, Arkaik Ekler* olarak tertiplenmiştir. **Sonuç**ta, bu çalışma ile Türk Edebiyatı Tarihi'ne getirilen yenilikler ve yapılan düzeltmeler maddeler halinde sunulmuştur.

Üçüncü Bölümde, *CA`FERÎ DİVANI Nüshaları, CA`FERÎ DİVANI'ndaki Manzumeler Fihristi, CA`FERÎ DİVANI'ndan Alıntı Yapan Eserler, CA`FERÎ DİVANI'ndan Yapılan Alıntılar Fihristi* başlıkları altında yapılmıştır.

Dördüncü Bölümde, *CA`FERÎ DİVANI'nın Tenkitli Metni* takdim edilmiştir.

Çalışma; *Yararlanılan Kaynaklar, İndeks ve Özgeçmiş* ile sona ermektedir.

Üzeyir DERELİ

ABSTRACT

This thesis; consist of Turkish Abstract, English Abstract, Parts, Sources, Index and Autobiography:

In Introduction / In the 1st part, The Earlier Century of religious and non-religious Turkish literature; The Earlier Century of mystic life and mystic literature; The 15th Century Turkish literature; The 16th Century Turkish literature is told.

In the 2nd part, poet's life is introduced; under the titles his sect, his religious order, his period and his country. We also mention others who also use Ca`fer and Ca`ferî as a nickname other than CA`FERÎ. And we present mixing up the poets who use nickname Ca`ferî. CA`FERÎ'S DİVAN and eleven writings probably which are belongs to CA`FERÎ are introduced shortly. Poets literary personality; is introduced under three titles.

In the conclusion, the thing we had done one presented.

In the third part, handwritings introduced: Six handwriting copies of CA`FERÎ'S DİVAN; table of contents for poems, six handwriting copies of CA`FERÎ'S DİVAN; and for the magazines and anthologies which quote from CA`FERÎ'S DİVAN.

In the fourth part, critic of CA`FERÎ'S DİVAN is given.

And this work is ended with Sources, Index and Autobiography.

Üzeyir DERELİ

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser.
b.	bin
bk.	bakınız.
C.	Cilt.
çev.	çeviren
Doç. Dr.	Doçent Doktor.
Dr.	Doktor.
H.	Hicrî
hzl.	hazırlayan.
Hz.	Hazret-i.
i.	ibn-i
M.	Miladî
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı.
mm.	milimetre
Nu.	Numara.
Prof. Dr.	Profesör Doktor.
S.	Sayı.
s.	sayfa.
TDK	Türk Dil Kurumu.
TTK	Türk Tarih Kurumu.
v.	varak.
vb.	ve benzeri.
vd.	ve diğerleri.

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

Metin tespitinde, tenkitli basımı yapılmış ilmî eserlerde tatbik edilen transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır.

1- Arap Alfabesi’nde bulunup Latin Alfabesi'nde bulunmayan işaretler şu şekilde gösterilmiştir:

Hemze ve vasl hemzesi ' e

i

X, x X @, | |

Q, q Q },])

_, * _ ` O

W, w w &, % &

\, ~ \ é, " é

D, # - Ż, ż (Ŋ, ŋ K

2- Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler şu şekilde gösterilmiştir:

Ā, ā Ū, ū I, !

3- Sadece Farsça ibarelerde bulunan vav-ı ma`dule aşağıdaki şekilde verilmiştir.

_^ān

4- Metinde geçen ayet, hadis, vb. Arapça ibareler italik yazı ile gösterilmiş, ibarelerin Arapça, Farsça şekilleri ve manâsı dipnotta verilmiştir.

5- Arapça, Farsça birleşik isim ve sıfatlar arasına çizgi (-) konulmuş, Türkçe’ye sadece ekiyle beraber geçmiş kök olarak Türkçe’de tanınmayan birleşik isim ve sıfatlar arasına çizgi konulmamıştır.

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm

GİRİŞ

1. TÜRK EDEBİYATINA GENEL BAKIŞ

Türk edebiyatı; Türkistan, Hindistan, İran, Irak, Mısır Osmanlı ve Kırım sahalarında pek çok edebî ürün ortaya koymuştur. Fakat edebî ürünlerin daha çok üç ana merkezde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlar; Osmanlı, Azerî ve Türkistan edebî merkezleridir. Bu bölümde; "Türk Edebiyatının Ortaya Çıkışı, Türk Tasavvuf Edebiyatının Ortaya Çıkışı, XV. Yüzyıl Türk Edebiyatı, XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı" ana başlıkları altında, yukarıda sayılan önemli edebî merkezler ile ilgili bilgilere yer verilecektir.[1][2][3]

1.1. TÜRK TASAVVUF EDEBİYATININ ORTAYA ÇIKIŞI

Sûfî adını almış ve ilk zaviyeyi kurmuş olan şahıs, Kufeli Ebu Haşim'dir. İslâm'ın ilk yüzyıllarında hiç mevcut değilken, sonradan İran, Hint, Yunan efkârının ve kısmen de İsevîlik'in etkisiyle -en çok unsurunu İslâm'dan almak şartı ile- şekillenen tasavvuf az zamanda bütün İslâm memleketlerine yayılmıştır[4]. Tasavvufun İslâm'ın ilk yüzyıllarında mevcut olduğu iddia edilemez. Fakat tasavvufu, sadece Yunan fikirlerine dayandırmak yanlış bir hüküm olur. Çünkü mutasavvıflar, ayetleri yanlış tefsir etmiş olsalar dahi, felsefelerini Kur'an ve hadislere dayandırdıklarını bizzat söylemektedirler. Tarikatlar hakkındaki tartışmalar ancak yanlış tefsirler etrafında dönmektedir[5].

Mutasavvıfların İslâm dinine faydaları da zararları da olmuştur. Çünkü, İslâm'ın temel inanç ve kurallarına uygun olan ve olmayan tarikatların yüzyıllar boyunca varlığından bahsedilmektedir. Ayrıca İslâm'ın temel inanç ve kurallarına uymayan tarikatlar olarak gösterilen tarikatlar içinde ahlakî olmayan davranışların da yer aldığı konusu, yine kaynakların verdiği bilgilerdendir[6].

1

2

3

4 Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1981, s.16. / Nihad Samî BANARLI, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: MEB. Basımevi, 1971, C. 1, s. 117.

5 PEKOLCAY, , s. 87 - 88.

6 PEKOLCAY, s. 87.

KÖPRÜLÜ'ye göre, Türk bölgelerinde gelişen *sûfî* fikirlerle İslâm'ın temel inanç ve kuralları arasında son derece uyum olduğu görülmektedir[7].

Irak ve Horasan'da; XI. yüzyılda görülen tarikatlar; XII. yüzyılda yaygın hâl almaya başlamıştır. Şer`î vazifeleri üzerine almış olan din adamlarından başka kendilerine *sûfîler* adı verilen bu zümrenin İslâm dünyası içinde özellikle XII. yüzyılda etkili olmaya başladığı görülmektedir. Bunlar diğer adıyla tarikat mensuplarıdır. Tasavvuf ehli, *sûfî* adından ayrı; Farsça *derviş*, Arapça *fakîr* isimleriyle de anılmışlardır. *Sûfî*ler genellikle büyük zaviyelerde, dervişleri veya müritleri ile beraber yaşamışlar; bu merkezlerde mescit, hamam, kütüphane ve meskenler inşa etmişlerdir. Tarikatın kurucusu olan *sûfî* ölünce, yerine halifelerinden biri geçiyor, çeşitli bölgelere dağılan halifeler de tekkeler kurarak, tarikatlarının yayılışını sağlıyorlardı. Tarikatların müşterek edep, erkan ve kuralları, kendilerine has işaretleri vardı. Herat'ta Abdullah Ensarî'nin; Cam'da Şeyh Ahmed Camî'nin, Kazerun'da Ebu İshak Kazerunî'nin zaviyeleri yüzyıllar boyunca ziyaret yeri olmuştur[8].

Sûfîlere karşı cephe alanların başında kadılar ve müderrisler gelmekteydi. Çünkü – yukarıda da anıldığı gibi- tarikatlar içinde İslâm'ın temel inanç ve kurallarına uygun olmayanlar da vardı. Fakat hükümdarlardan ve devlet adamlarından bazılarının tarikatlara girmeleri sebebiyle, tarikatlar gitgide daha da yaygınlaştılar. Daha sonra tasavvufun kökeninin, ehlisünnete uygun olduğunu ispatlamak için, tarikat silsileleri Hz. Muhammed'e kadar indirilmiştir. Medine'de Hz. Muhammed zamanında, Mescid-i Nebevî'de yer alan bir abidler topluluğuna *ehl-i suffe* ve *ashab-ı suffe* adları verildiğinden bahsedilmiş; Ayrıca *sûfiye*nin *safa*dan geldiği ve *temizlenmiş* manasını ifade ettiği; *sûfî* kelimesinin *sûf* yün ile ilgili olduğu ve yünden elbise giyen zahitlere veya ibadet ehline *sûfî* denildiği kaydedilmiştir[9].

XII. asrın ikinci yarısında Kalenderiyye bağlılarının Ortadoğu'da yaygın bir hâlde bulundukları bilinmektedir. 1442 tarihinde ölen Makrizî, Kalenderîler'in onun yaşadığı zamandan 400 sene evvel Arap memleketlerine geldiklerini kaydetmektedir. Aynı zamanda H. 610 / M. 1231'de Şam'da ilk Kalenderîler'in görüldüğünü söylemektedir. Makrizî'nin bildirdiğine göre Kalenderîler, bu dünyaya ait hiçbir mal toplamamayı esas almışlardı. Onlar kalplerinin Allah'a yönelmiş ve sükûn hâlinde bulunmasının yeterli

---

[7] KÖPRÜLÜ, **a.g.e.,**, s.16.
[8] PEKOLCAY, s. 86.
[9] PEKOLCAY, s. 87.

olduğunu söylüyorlar, kendilerini zahitçe amellere mecbur tutmuyorlardı. Amaçlarının dışında olan her şeye karşı kayıtsızlıklarını göstermek için cemiyetlerde uyulan bütün terbiye kurallarını sarsmak eğilimlerinde olmuşlardır[10].

Tarikatların kuruluş ve gelişmesinde ve şeyhlerin veya müritlerinin vermiş oldukları eserlerde göz önünde tuttukları husus, hitap edecekleri halk zümresi olmuştur. Göçebe halk zümresi arasında veya halk tabakası içinde inançlarını, akidelerini yaymak isteyen dervişler; tarikatlarını geliştirirken de bu gayeyi gözden kaçırmamışlar; eserlerinde halka hitap amacıyla; halk dilini kullanmışlardır[11].

XII. yüzyılda, mutasavvıf Ahmed-i Yesevî (? - 1166), Seyhun ilerisindeki bozkırlardaki Türk göçebeleri arasında tarikatının inançlarını büyük ölçüde yaymayı başarmıştır. Edebiyat tarihçileri onu, Türk tasavvuf edebiyatının kurucusu olarak kabul etmektedir. Bütün meşhur mutasavvıflar gibi, onun hayatı da eserlerde menkıbelerle karışmış olarak anlatılmaktadır[12].

Daha sonraki yıllarda; tasavvufun Anadolu sahasındaki öncüleri; Ahmed-i Yesevî'nin takipçisi Hacı Bektaş-ı Velî, Mevlana Celaleddin-i Rumî (1207 1273), Yunus Emre vb. mutasavvıf şairler olmuşlardır[13].

Tasavvuf edebiyatı; özellikle sonraki yıllarda: Türk tasavvuf edebiyatı ve tekke edebiyatı olarak da adlandırılan iki kolda gelişimini sürdürmüştür. Birinciler *aruz* ölçüsünü tercih ederken; ikinciler hece ölçüsünü tercih etmişlerdir. Yunus Emre vb. bazı mutasavvıflar ise hem aruz hem de hece ölçüsü ile şiirler yazmışlardır.

---

[10] PEKOLCAY, s. 267.
[11] PEKOLCAY, s. 89.
[12] PEKOLCAY, s. 89. / BANARLI,, C. 1, s. 276.
[13] KÖPRÜLÜ, **a.g.e.**,, s.48 –
49 ve s.259. / PEKOLCAY, s. 131 – 132. / BANARLI,, C. 1, s. 308.

1.1. XV. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATI

XV. yüzyıl, Türk edebiyatı için, bir gelişme ve olgunlaşma dönemi olmuştur. Osmanlı sahasında, kendileri de şair olan, Fatih Sultan Mehmed Han ve veziri Mahmut Paşa; Türkistan sahasında ise Hüseyin-i Baykara (1438 - 1507) ve nedimi Ali Şir Nevayî (1441- 1501) gibi sanatı koruyup gözeten ikililerin varlığı, hem Osmanlı hem de Türkistan sahası klasik edebiyatının zirveye doğru yol almasında en büyük etken olmuştur[14]. Azerî sahası ise, bu yüzyılda yetiştirdiği pek çok alim ve şairin Osmanlı sahasına göç etmesi ile Osmanlı klasik edebiyatını besleyen en büyük kaynak durumundadır.

1.2.1. Osmanlı Sahası

XV. yüzyılda, Osmanlı sahasında vücuda gelmiş olan eserlerin büyük çoğunluğu, Türk dili ve edebiyatı bakımından oldukça önemlidir. Klasik edebiyatta Türkçe kelimeler yanında, mensur eserlerin bazılarında; Arapça ve Farsça kelimelerin sayısı artmışsa da, dile kazandırılan bu kelimeler ona ayrı bir çeşni kazandırmıştır. Bu kelimeler, imlası ve söylenişi ile Farsça ve Arapça'daki asıllarından farklılaşmış; *Osmanlıca* terimi ile vasıflandırılır hâle gelmişlerdir[15].

XV. yüzyıl metinlerinde, Kur'an imlası etkisinde, harekenin hakim olduğu bir Türkçe imla şeklinin benimsenmiş olduğu görülür. Arapça kelimelerdeki *tenvin*in Türkçe eklerde ve Farsça kelimelerde de kullanılmış olması bunun delili sayılabilir. Harekeli metinlerde hemzenin *y* olarak *tayife, dayim* vb. şekillerde ifadesini bulmasında ise, kelimeleri Türkçe'ye uydurma gayreti sezilmektedir[16].

Bu yüzyılda kaleme alınmış bulunan edebî, tarihî ve dinî metinlerin bir kısmı sade ve kolay anlaşılır bir Türkçe ile; bir kısmı ise; bol Arapça ve Farsça kelime kullanılarak kaleme alınmıştır. Yukarıda da anıldığı gibi, birinciler anlatmak istediği fikirleri ön planda tutanlar, ikinciler ise, sanat kaygısı güdenlerdir.

---

[14] Haluk İPEKTEN - Mustafa İSEN, **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1992, C. 3, s. 131 - 132.

[15] PEKOLCAY, s. 189.

[16] PEKOLCAY, , s. 189.

Bu dönemde Anadolu'ya; İran Mısır ve Suriye'den gelen pek çok alim, edip ve hukukçu olmuştur.

Sultan II. Murad (1402 - 1451) zamanında gelişen bu faaliyet, Fatih Sultan Mehmed (1432 - 1487) zamanında da artarak devam etmiştir. Fatih, başta Molla Camî ve Ali Kuşçu olmak üzere pek çok alimin İstanbul'a gelmesini sağlamıştır[17].

Çağın şairlerinden Mesîhî:

Mesîhî gökten isen sana yer yok
Yürü var gel Arab'dan yâ Acem'den

diyerek, Arab ve İran'dan gelenlere fazla rağbet edilmesine tepki göstermiştir[18].

Din adamlarına, alimlere, fikir adamlarına, divan şairlerine büyük bir kıymet vermiş olan Fatih Sultan Mehmed; İstanbul'u bir Müslüman Türk şehri hâline getirmek gayretinde olmuştur. Medrese ve kütüphaneler kurmuş, mevcutları onarmış, hukukçu ve alimler yanında kıymetli bir şairler zümresini de çevresine toplamıştır.

Fatih devrinde, dinî ilimlere verilen kıymet neticesinde, bazı alimlerin tarikatlara bağlanması, tasavvufun yayılmasına sebep olmuş, İslâm tasavvufu ile ilgili eserler, mevlit, siyer vb. konular dahilinde kaleme alınmıştır.

XV. yüzyılın sonunda XVI. yüzyılın başında hükümran olan II. Bayezid; mücadeleden kaçınan bir hükümdar olarak vasıflandırılır. Onun zamanında büyük zaferler kaydedilmemiştir. Fakat, o alim ve şair bir hükümdar olması neticesinde; alim, şair ve sanatkarları himaye etmiştir. Sûfî Bayezid olarak da anılan; II. Bayezid'in hey'et ve şer'î ilimlere merakı da bilinmektedir. Bu sebeple İstanbul, onun zamanında İslâm dünyasının ilim merkezi durumuna gelmiştir. II. Bayezid'in İstanbul'da yaptırdığı camî, imaret, kervansaray, mektep ve medreseler pek çoktur.

Bayezid: Müeyyed-zade Abdurrahman; İbn-i Kemal, İdris-i Bitlisî; Taci-zade Ca`fer Çelebi; Sadî Çelebi; Zenbilli Ali Efendi; Necatî; Zatî (1471 - 1546); Visalî; Uzun Firdevsî; Amasyalı Şeyh Hamdullah vb. pek çok edibi çevresine toplamıştır.

II. Bayezid'in yukarıda anılan Amasyalı Şeyh Hamdullah'tan; şeh-zadeliğinde hattatlık dersi aldığı; padişah olunca onu İstanbul'a getirterek; onun Türk hattına büyük

---

[17] BANARLI,, C. 1, s. 439; s. 442.
[18] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 131 - 132.

hizmetlerde bulunmasını sağladığı; Akkoyunlu hükümdarı ve Maveraü'n-Nehir hükümdarı ile yazışmalarından anlaşılmaktadır[19].

Bu yüzyıl nazım sahasında pek çok yenilik ve gelişmeye sahne olmuştur. Konuyla ilgili bilgiler belli başlıklar altında sunulacaktır:

HÜKÜMDAR ŞAİRLER: XV. yüzyıl Osmanlı hükümdarları; II. Murad (1402 - 1451), *Muradî* mahlasıyla; Fatih Sultan Mehmed (1432 - 1487), *Avnî* mahlasıyla; II. Bayezid (1447 - 1512) *Adlî* mahlasıyla şiirler yazmışlardır. Yine Şeh-zade Cem Sultan (1459 - 1495) da oldukça güzel şiirler yazmış, divan sahibi bir şairdir[20].

KADIN ŞAİRLER: Bu yüzyılda iki önemli kadın şair yetişmiştir. Bunların birincisi; Amasya Kadısı İshak Fehmi Bey'in kızı olan ve şiirleriyle Fatih'in güven ve sevgisini kazanmış bulunan Zeynep Hatun (? - 1474); ikincisi ise Necatî'ye yazdığı nazirelerle adını duyuran Amasyalı Mihrî Hatun (? - 1506)'dur [21].

DİĞER ŞAİR VE YAZARLAR: Yüzyılın ilk şairi, XIV. yüzyılın son yarısında da yaşamış olan; Bursalı Ahmed-i Dayî (Dâî)'dir. Şeyhî (1373? - 1431?) ise, klasik edebiyatın ilk önemli şairi olarak bilinir. Şeyhî, bir divan şairi olmak hüviyeti ön planda bulunmakla beraber, hem tasavvuf, hem de divan edebiyatının temsilcisi olarak kabul görmüştür[22].

Yüzyılın ikinci yarısında, Ahmed Paşa ve Necatî (? -1509) gibi, iki önemli üstad şair yetişmiştir. Özelikle Ahmet Paşa; klasik şiirin bu yüzyıldaki zirve ismi olarak tarihe geçmiştir[23].

Yüzyılın diğer şairleri: II. Murad devrini de idrak etmiş bulunan ve kasideleriyle tanınan Ulvî; II. Murad, Fatih ve II. Bayezid devirlerini görmüş olan Vahîdî; yine II. Murad ve Fatih devirlerinde yaşamış olan Zaîfî; **Gül-şen-i Uşşak** ve **Miftahü'l-Fereç** şairi Cemalî; Fatih'in dostu Aşkî; Farsça ve Türkçe şiirleri bulunan Fakirî; manzum ve değerli bir siyer sahibi Hafî; Fatih'e methiyeler sunan Kudsî; İstanbul'un fethinde Fatih'in yanında yer almış ve vezirlik, beylerbeyilik, sadrazamlık yapmış bulunan ve *Adnî* mahlasıyla şiirler yazan Mahmut Paşa; Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'den icazet alan, Fatih'in yakın dostu Mehdî; kadı ve şair Nurî; devrin meşhur alim ve şairi Sarıca Kemal; alim ve şair Hâkî; Bursalı Harirî; nüktedan bir şair hüviyetiyle tanınan ve

---

[19] BANARLI, C. 1, s. 474; s. 572. / PEKOLCAY, s. 264.
[20] BANARLI,, C. 1, s. 439, s. 442, s. 447.
[21] TİMURTAŞ, C. 3, s. 122. / BANARLI, C. 1, s. 452 - 454.
[22] BANARLI, C. 1, s. 456.
[23] Faruk Kadri TİMURTAŞ, **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1992, C. 3, s. 116. / BANARLI, C. 1, s. 468.

bilhassa gazel vadisinde eser veren Hayalî (? - 1557); Bursalı Hattat Katibî; Sinan Paşa'nın talebelerinden olan alim, şair ve Fatih'in kütüphanecisi Tokatlı Molla Lutfî; şiirleri de bulunan müderris ve kadı, Fatih'in hocası Molla Hüsrev; Edirneli Huffî; alim ve şair Tokatlı Melihî; Fatih'in Sultan Cem'e hoca olarak görevlendirdiği Türabî; İznikli Hümamî; Atayî; Bursalı Nakkaş Safî; Hacı Bayram-ı Velî'ye intisap etmiş bulunan Şeyh Elvan-ı Şirazî; *Nişanî* mahlasıyla şiirler yazan Nişancı Karamanî Mehmed Paşa; Nizamî; Şeh-zade Cem'in sırdaşı Sa`dî-i Cem; *Safî* mahlasıyla şiirler yazan Cezerî Kasım Paşa; Priştineli Mesîhî ve benzerleridir[24].

Tevhid türünün yüzyıldaki en önemli temsilcisi Şeyhî'dir. Sadrî ve Rabbanî de tevhid türünde zikre değer diğer isimlerdir[25].

Bu yüzyılda Anadolu sahasında **hamse** sahibi iki şair yetişmiştir. Bunların ilki, **Yusuf u Züleyha** yazarı Akşemseddin-zade Hamdullah Hamdî (1449 - 1503); ikincisi ise Behiştî'dir[26].

Diğer önemli mesnevî şairleri: **Husrev ü Şirin** yazarı Şeyhî; Hümâmî; Cemalî; **Firkat-name** yazarı Halîlî (? - 1485); **Çahmasb-name** yazarı Abdî; Yazıcıoğlu Mehmed'in babası ve **Melhame-i Şemsiye** yazarı Yazıcı Selahaddin; **Mesnevî-i Muradî** yazarı Muînî; ünlü alim ve şair Sarıca Kemal; **Vahdet-name** yazarı Afyon Karahisarlı Abdurrahim; **Hikmet-name** yazarı İbrahim b. Balî; **Heves-name** yazarı Tacî-zade Ca`fer Çelebî (? - 1515); **Hüsn ü Dil** yazarı Ahî, **İşret-name** yazarı Revanî[27] **Murad-name** yazarı Devletoğlu Yusuf; **Ferah-name** yazarı Hatipoğlu; **Asar-ı Aşk** yazarı Ruşenî; **Vesiletü'n-Necat** (**Mevlid**) yazarı Süleyman Çelebî (? – 1422?); **Mevlid** yazarı Ahmed; yine bir başka **Mevlid** yazarı Celal Muhibbî; Kemal Ümmî ve benzeri şahsiyetlerdir[28].

Dinî mesnevîde en önemli isim **Muhammediyye** yazarı Yazıcıoğlu Mehmed (? - 1453)'dir. **Ahmediyye** ve **Muhammediyye** isimli eserler de onun **Muhammediyye**'si etkisinde meydana getirilmiş, önemli eserlerdir[29].

Tekke şirinde en güçlü şair Aşık Yunus'tur. Aşık Yunus'u, Bayramiyye kurucusu Hacı Bayram-ı Velî (1352? - 1430); Fatih'in hocası ve Hacı Bayram-ı Veli'nin halifesi Akşemseddin (1389? - 1459?); yine Hacı Bayram-ı Veli'nin diğer halifesi ve

---

[24] BANARLI, C. 1, s. 470; s. 472 – 473. / TİMURTAŞ, C. 3, s. 122.
[25] PEKOLCAY, s. 191.
[26] BANARLI, C. 1, s. 476. / TİMURTAŞ, C. 3, s. 123.
[27] BANARLI, C. 1, s. 475 - 478.
[28] BANARLI, C. 1, s. 479; s. 486. / TİMURTAŞ, C. 3, s. 127.
[29] BANARLI, C. 1, s. 488. / PEKOLCAY, s. 191.

Müzekkinü'n-Nüfus yazarı Eşrefoğlu Rumî (1353 - 1469?); Anadolu dışındaki Türklere de örnek olmuş Kemal Ümmî (? - 1475) ve benzeri şairler izler[30].

Vekayî-nameler olarak da vasıflandırılan, manzum tarih alanında: **Düstur-name** yazarı Enverî; **Selatin-name**[31] yazarı Sarıca Kemal; **Kıssa-i Cezire-i Midilli** (**Kutub-name**) yazarı Uzun Firdevsî; en önemli isimlerdir[32].

Fetih-name-i Sultan Mehmed yazarı Kıvamî ise eserini manzum - mensur karışık olarak yazmıştır[33].

Âşık Paşa-zade Tarihi olarak da bilinen **Tevarih-i Âl-i Osman** yazarı Âşık Paşa-zade Derviş Ahmed Âşıkî (1400 - ?); **Oruç Bey Tarihi** yazarı Oruç Bey; **Câm-i Cem-Âyin** yazarı Hasan Bayatî; **Cihan-nüma** yazarı Neşrî; **Selçuk-name (Oğuz-name)** yazarı Yazıcıoğlu Ali ve **Tevarih-i Âl-i Osman** yazarı Ruhî bu yüzyılın önemli tarih yazarlarıdır[34].

Anonim **Gazavat-ı Sultan Murad**; yine anonim bir eser olan **Tevarih-i Âl-i Osman**'lar da anılması gereken eserlerdir. Bu eserlerde Osmanlı hükümdar sülalesine mensup şahısların kahramanlıkları dile getirilmektedir. Aynı özellikte, fakat yazarı belli eserlerden, Fatih devrinde padişahın hususî ve resmî hayatı ile zaferlerini dile getiren, pek çok **Şeh-name** de yazılmıştır. Şeh-namecilerin saray adamları arasında yer aldığı bilinmektedir[35].

Din dışı halk edebiyatında, bu yüzyılda tanınmış şair yetişmemiştir[36].

Tokat dizdarı Ârif Ali, içinde manzum parçalar da bulunan **Danişmend-name**'yi Türkçe olarak yazmıştır. Ebü'l-Hayr-ı Rumî Cem Sultan'ın emriyle, sade bir dille, **Saltuk-name**'yi tertip etmiştir. Halk Türkçesi'yle yazılmış **Battal-name** isimli eser, Süflî Derviş diye tanınan Musa ve Firdevsî, Hacı Bektaş-ı Veli; Küçük Abdal Osman Baba; Yenişehirli Yahya Emir Sultan; Hüseyin Enisî Akşemseddin hakkında menkıbeler meydana getirmişlerdir. Eşrefoğlu ve Mahmud Paşa için tertip edilen menkıbelerin yazarları ise belli değildir[37].

Nesirde; iki tarz ortaya çıkmıştır. Birincisi sade halk Türkçe'siyle yazılan eserler; ikincisi süslü, secili, sanatlı eserlerdir.

---

[30] BANARLI, C. 1, s. 504 - 508. / TİMURTAŞ, C. 3, s. 127.
[31] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 142. / PEKOLCAY, s. 268.
[32] BANARLI, C. 1, s. 501 - 502. / TİMURTAŞ, C. 3, s. 129.
[33] BANARLI, C. 1, s. 503.
[34] BANARLI, C. 1, s. 498 - 499; s. 503.
[35] TİMURTAŞ, C. 3, s. 129.
[36] BANARLI, C. 1, s. 508.
[37] BANARLI, C. 1, s. 497.

Sade nesir temsilcileri ise; **Kabus-name** mütercimi Mercimek Ahmed; **Tacü'l-Edeb** yazarı Ali b. Hüseyin; **Kur'an Tefsiri** yazarı İbn-i Arapşah; **Dürr-i Meknun** yazarı Ahmed-i Bican; **Kırk Vezir Hikayesi** yazarı Şeyh Ahmed; **Süleyman-name** (**Şeh-name**) yazarı Uzun Firdevsî; **Miftahü'l-Cenne**, **Teressül**, **Tıbb-ı Nebevî Tercümesi**, **Siracü'l-Kulub**, **Vesiletü'l-Müluk** adlı eserlerin yazarı Ahmed-i Dayî; **Enfesü'l-Cevahir** adlı **Kur'an** tefsiri yazarı İznikli Musa; **El-Fereç Ba`de'ş-Şidde** tercümesi yazarı Mehmed b. Ömerü'l-Halebî; ve yine diğer bir **El-Fereç Ba`de'ş-Şidde** tercümesi yazarı Molla Lutfî; **Yasin Tefsiri** yazarı Hızır Bey; tıbba dair bir eser olan **Müntehabü'ş-Şifa** yazarı Hacı Paşa vb. yazarlardır. Ayrıca **Ebü'l-Leys Tefsiri Tercümesi** ve anonim **Tezkiretü'l-Evliya** tercümeleri; yine anonim bir eser olan **Gazavat-ı Sultan Murad** ve **Tevarih-i Âl-i Osman**'lar da bu gurupta anılması gereken eserlerdir[38].

Bu yüzyılın özellikle klasik edebiyatın gelişip olgunlaşmasında büyük önemi olduğu görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi halk edebiyatı bu dönemde önemli eserler ortaya koyamazken, *tekke edebiyatı*, *klasik tasavvuf edebiyatı*, *din dışı klasik edebiyat* ve *dinî klasik edebiyat* ürünlerinde büyük bir artış meydana gelmiştir. Bu yüzyılda en yaygın kullanılan nazım şekli *mesnevî* olmuştur. Süleyman Çelebî'nin yazdığı Mevlid'in çok sevilmesinden dolayı *mevlid* yazmak bir gelenek halini almıştır. Ahmed Paşa'nın ilk örneklerini ortaya koyarak klasik edebiyata *şarkı* türünü hediye etmesi de bu yüzyılın anılması gereken yenilikleridir.

Sanatlı nesir çığrını açan, **Tazarru-name**, **Maarif-name** ve **Tezkiretü'l-Evliya Tercümesi** isimli eserlerin yazarı Sinan Paşa'dır[39].

Dursun Bey'in yazdığı **Tarih-i Ebü'l-Feth** isimli eserin dili de sanatlı ve külfetlidir[40].

---

[38] BANARLI, C. 1, s. 495. / TİMURTAŞ, C. 3, s. 129.
[39] BANARLI, C. 1, s. 490. / TİMURTAŞ, C. 3, s. 127 - 128.
[40] BANARLI, C. 1, s. 497 - 498. / TİMURTAŞ, C. 3, s. 129.

1.2.2. Azerî Sahası

XV. yüzyıl Azerî şivesinin gelişme sahası, genellikle, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmen sülalelerinin hakim bulunduğu, Azerbaycan, İran, Irak ve Doğu Anadolu bölgeleri olmuştur[41].

Azerî edebiyatı, bu dönmede, yeterli derecede zengin ve birbiri ardınca büyük şairler yetiştiren bir edebiyat durumunda değildir. Bunun en önemli sebebi, Azerbaycan'da siyasî ve idarî istikrar kurulamayışıdır. Mahallî hükümetler arasındaki siyasî mücadelelerden başka Şiîlik gibi batınî mezheplerin yayılmak için giriştikleri maddî manevî savaşlar da ülkede huzur ve emniyet kurulmasını engellemiştir. Dolayısı ile zemin edebiyatın gelişmesine çok da uygun olmamıştır[42].

Eski devirlere kıyas edilecek olursa, vücuda gelen eserlerin sanat bakımından üstün eserler sayılamayacağı söylenebilir. Bu devrede İran'da yazılan eserlerin pek çoğu Şiî inançlarını ön plana çıkaran na`tlar, Hz. Ali, Hz. Fatma ve onların çocuklarına münhasır methiyeler ve Kerbela Vakası için yazılmış mersiyelerdir[43].

HÜKÜMDAR ŞAİRLER: Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'ın *Hakikî* mahlasıyla şiirler yazdığı bilinmektedir. Akkoyunlu hükümdarı Sultan Yakub ve Eyyubî hükümdarı Melikü'l-Kamil Halil de divan sahibi hükümdar bir şair olarak tanınır[44].

DİĞER ŞAİR VE YAZARLAR: Yüzyılın eserleri ve şöhreti günümüze kadar ulaşan tek mühim şairi ise, Şah İsmail'den *sultanuşşuara* (melikü'ş-şuara) unvanını almış olan Habibî'dir[45].

Azerbaycan'ın Gökçay bölgesinde bir çoban iken Sultan Yakub'un himayesine aldığı Habibî bu yüzyılın ilk önemli şairlerinden biridir. Habibî, Şiî ve Hurufî bir şair olarak dikkati çeker. Canlı ve ahenkli bir üslubu vardır. Nesimî kadar çoşkulu olmamakla beraber sanat kudreti bakımından çağındaki Azerî şiirini temsil edebilecek güçtedir[46].

Şiîlik savunucusu olarak bilinen Habibî, güçlü bir şairdir. II. Bayezid devrinde İstanbul'a gelmiş, Yavuz devrinde İstanbul'da ölmüştür[47].

---

[41] BANARLI, C. 1, s. 434 - 435.
[42] BANARLI, C. 1, s. 435.
[43] PEKOLCAY, s. 268 - 269.
[44] BANARLI, C. 1, s. 415 - 417. / PEKOLCAY, s. 227.
[45] BANARLI, C. 1, s. 435.
[46] BANARLI, C. 1, s. 435 - 436.
[47] PEKOLCAY, s. 227.

ANADOLU'YA GÖÇ ETMİŞ AZERÎ ŞAİRLER: Yüzyılın en önemli şairi Habibî; Farsça şiirleri bulunan Hâmidî; Bidarî; Sehabî; Penahî; Meşrebî; Anka; Şahî vb. şairlerin Azerî sahasından Osmanlı sahasına göç ettikleri bilinmektedir[48].

[48] PEKOLCAY, s. 227.

1.2.3. Türkistan Sahası

Türkistan Türkleri, XV. yüzyıla Ankara savaşından galip çıkarak girmişlerdi. Timurlenk bu savaşta ihanete uğrayan Yıldırım Beyazıd'ı yenip, esir aldıktan sonra, Bizans'ı haraca ve Anadolu beyliklerini kendine bağlamıştı[49].

Türkistan edebiyatının dar anlamıyla XIII. - XV. yüzyılları içine alan bölümüne Çağatay edebiyatı adı da verilmektedir[50]. Fakat, bu araştırmada, bu sahada ortaya konan, XV. ve XVI. yüzyıl edebiyatları, Türkistan edebiyatı adıyla anılacaktır.

Türkistan klasik edebiyat şairleri arasında millî dil ve edebiyatın rağbet bulması, XIII. yüzyılda **Letafet-name** yazarı Hocendî, **Muhabbet-name** yazarı Harezmî gibi şairlerle başladı. Halk arasında ise Yesevî dervişleriyle Yesevî geleneği ve hikmet tarzı devam ediyordu[51].

Timurlu şeh-zadeleri arasında Şahî-i Sebzvarî, Devletşah gibi Fars şair ve yazarları da yetişmişti. Hedef klasik İran örneklerinin olgunluğuna ulaşmak olunca Nevayî gibi bir şairin yetişme seyri kolayca oluşmuştur. Herat ve Semerkand gibi, büyük şehirlerdeki bu edebî faaliyetlerden ayrı olarak, Harezm havalisinde göçebe hayat süren halk arasında *Ata* ismi verilen Türk dervişlerinin hikmetlerine rağbet gösterilmiştir[52].

XV. yüzyıl Türkistan edebiyatının, yakından izlediği İran edebiyatına bağlantılı olarak gelişmiş olması, tarihî şartların tabiî neticesidir. *Gazel* ve *kaside* nazım şekilleri yanında *mesnevî* tarzına, *muamma*ya ve *cinas* sanatına rağbet edilmesini, şiirlerde bir tasavvuf çeşnisinin bulunmasını İran edebiyatı etkisinde bir eğilim olarak gösterenlere hak vermek gerekir[53].

Yukarıda da anıldığı gibi XV. yüzyıl Türkistan edebiyatının iki önemli merkezi olmuştur. Bunların ilki Semerkand; ikincisi Herat şehirleridir:

---

[49] BANARLI, C. 1, s. 414.

[50] Abdülkadir İNAN, **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1992, C. 3, s. 83. / **Büyük Türk Klasikleri**, İstanbul:Ötüken – Söğüt Yayınları, 1986, C. 3, s. 63.

[51] ERARSLAN, Kemal. **Divan-ı Hikmet'ten Seçmeler**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1983, s. 26 - 69.

[52] PEKOLCAY, s. 260.

[53] PEKOLCAY, s. 261.

1.2.3.1 Semerkand

XV. yüzyılın başlarında, Timur'un ölümünden sonra iç çalkantılar sebebiyle imparatorluk dağılma sürecine girmiş ise de Timur'un küçük torunu Şahruh ve oğlu Uluğ Bey Semerkand'da güçlü bir idare kurarak, devletin bir kısmını, parçalanmaktan kurtardılar[54].

Uluğ Bey kırk yıl süren iyi ve medenî idaresi zamanında Semerkand, Buhara, ve Kaşgar çevrelerinde geniş ölçüde bir ilim, fen ve sanat hayatı ortaya koymuştur. Alim ve sanatkarçılar, hükümdar sarayında tolanarak, bizzat büyük bir alim olan hükümdarla birlikte çalışmışlardır. Uluğ Bey'in Semerkand'da yaptırdığı meşhur rasathane, ortaçağ hey'et ilmini zirveye ulaştıran bir kuruluş olmuştur[55].

HÜKÜMDAR ŞAİRLER: Timur'un torunlarından Fars ve Isfahan hakimi İskender Mirza şair idi. *Şirazî* mahlasıyla şiirler yazan Sultan İskender Şirazî'nin oldukça güzel şiirleri vardır. **Ok ve Yay** münazarası yazarı Yakînî de bu sahada yaşamış emir şairlerden biridir[56].

DİĞER ŞAİR VE YAZARLAR: Sultan İskender Mirza namına eserinin adını ve muhtevasını Nizamî'den alarak **Mahzenü'l-Esrar** mesnevîsini yazan, Mir Haydar Harezmî (Haydar Tilbe Harezmî); Timurlular devrinin ilk şairlerindendir[57].

Gül ü Nevruz mesnevîsi ve **Zafer-name** isimli manzum tarihin yazarı, Mevlana Lutfî ise Nevayî'nin üstadıdır. Nevayî, **Mecalisü'n-Nefayis**'de Mevlana Lutfî'yi bu dönemin en güçlü şairi olarak nitelendirir[58].

Türkçe ve Farsça şiirler yazan Sekkakî; **Taaşşuk-name** ve **divan** sahibi -daha sonra bu divan kaybolmuştur- Miranşah oğlu Seyyid Ahmed Mirza (Seydî Ahmed Mirza); Heratlı Mukimî ve asıl şöhretini Sultan Babür(1483 - 1530) zamanında bulan ve doksan yaşlarında Sultan Babür döneminde öldüğü bilinen Gedayî[59] bu dönemin önemli şairlerinden biridir.

Bu dönemde yaşamış, Yusuf Âmirî (Yusuf Emirî) de, kuvvetli şairlerdendi. Hatta İNAN'a göre o, Ali Şir Nevayî'den kuvvetli bir şairdir. Ayrıca nesir alanında oldukça

---

[54] BANARLI, C. 1, s. 415.
[55] BANARLI, C. 1, s. 416.
[56] BANARLI, C. 1, s. 421 - 422.
[57] İNAN, C. 3, s. 83. / BANARLI, C. 1, s. 421.
[58] BANARLI, C. 1, s. 421.
[59] BANARLI, C. 1, s. 420; s. 422; s. 518. / İNAN, C. 3, s. 84.

kuvvetli eserleri vardır. BANARLI'ya göre ise Emirî orta halli bir şairdir. **Emîrî Divanı**, **Dih-name** mesnevîsi, **Beng ü Cagır** münazarası vardır[60].

Türkistan edebiyatının gelişme ve olgunlaşmasında önemli hizmeti olan şairlerden biri de Atayî'dir. Atayî, Ahmed-i Yesevî'nin kardeşi İsmail Ata'nın evladındandı. Yesevî şeyhlerine Türklerce *ata* denildiği için Atayî mahlasını almıştır[61]. Emir Yakinî'den başka bir münazara yazarı daha bu dönemde dikkati çekmektedir. Bu da şair Ahmedî'dir[62].

1.2.3.2 Herat

Şahruh'un Semerkand'da kurduğu siyasî merkezden ayrı; Timur'un diğer bir torunu Hüseyin-i Baykara (1438 - 1507) da Horasan, Sistan, Belh, ve Harezm bölgelerine hakim olarak, merkezi Herat olan, parlak bir medenî devlet kurdu. Herat'ı İslâm dünyasının etkili bir kültür merkezi hâline getiren de yine Sultan Hüseyin-i Baykara (1438 - 1507) olmuştur[63].

Baykara bölgede güçlü bir yönetim kurunca; başta şair Ali Şir Nevayî ve Abdurrahman Camî olmak üzere pek çok önemli fikir, sanat ve edebiyat adamını çevresine toplanmıştır. Herat'ta, Hüseyin-i Baykara ve himayesindeki Ali Şir Nevayî'nin faaliyetleri ile yeni bir kültür ve edebiyat devresi açılmıştır. Bu devir klasik Türkistan edebiyatı devresi olarak da anılır[64].

HÜKÜMDAR ŞAİRLER: Yukarıda da anıldığı gibi Türkistan bölgesinin bu yüzyıldaki en güçlü hükümdar şairi Ebü'l-Gazî Hüseyin-i Baykara (1438 - 1507)'dır. Hüseyin-i Baykara'nın *Hüseynî* mahlası ile yazdığı Türkçe gazeller bir divan hâlinde düzenlenmiştir. Farsça divanı olduğu bilinmekte ise de, şu ana kadar ele geçmemiştir. Ayrıca **Mecalisü'l-Uşşak** adlı eserin de ona ait olduğu iddia edilmekle beraber henüz ispatlanamamıştır. Şairliği Nevayî'nin üstünde değildir. Edebî bir üslupla yazdığı

[60] BANARLI, C. 1, s. 422. / İNAN, C. 3, s. 83 - 84.
[61] BANARLI, C. 1, s. 422. / İNAN, C. 3, s. 84.
[62] BANARLI, C. 1, s. 421 - 422.
[63] BANARLI, C. 1, s. 415.
[64] BANARLI, C. 1, s. 415.

risalesinde, idaresi zamanında halka şefkatle muamele ettiğini şeriat ve tarikata uyduğu ve hürmet gösterdiğini bildirmesi de dikkate değerdir[65].

Hüseyin-i Baykara'nın oğullarından Bediüzzaman Mirza şair olduğu gibi; Şeyh Garib Mirza da *Garibî* mahlası ile şiirler yazardı. Bu dönemde Türkçe şiir yazan hükümdarlar arasında; Timurlu şeh-zadesi, Sultan Ebu Said'in oğlu Ebu Bekir Mirza ve Sultan Ahmed Mirza da bilinmektedir[66].

DİĞER ŞAİR VE YAZARLAR: Yüzyılın ikinci yarısının tartışmasız en meşhur şairi Ali Şir Nevayî'dir. Nevayî, Türk edebiyatında pek çok ilke imza atmış kudretli bir şiir ve düzyazı ustası olarak dikkati çeker.

Dördü Türkçe, biri Farsça olmak üzere beş divanı vardır. Türkçe divanlarının genel adı **Hazainü'l-Maanî**'dir. Türk tarihinin ilk Türkçe **hamse** yazarıdır. **Hamse**si: **Hayretü'l-Ebrar**, **Ferhad u Şirin**, **Leylî vü Mecnun**, **Seb`a-i Seyyare**, **Sedd-i İskenderî**, **Lisanü't-Tayr** isimli mesnevîlerden oluşmaktadır[67].

Şairin ilmî ve edebî eserleri ise: Türkçe ve Farsça'yı karşılaştırdığı, **Muhakemetü'l-Lugateyn**; Türk edebiyatının ilk Türkçe tezkiresi **Mecalisü'n-Nefayis**; aruz ve nazım şekillerine dair bilgi veren **Mizanü'l-Evzan**; evliya tezkiresi özellikleri taşıyan **Nesaimü'l-Mahabbe**; **Herat** şehri ve çevresi tarihini anlatan **Mahbubü'l-Kulub**; **Türkçe Münşeat**; **Farsça Münşeat**; Türkçe **Nazmü'l-Cevahir**; Farsça **Risale-i Muamma**; **Tarih-i Enbiya ve Hükema**; **Tarih-i Müluk-ı Acem**; **Vakfiyye**; **Çihil Hadis** vb. eserleridir[68].

Nevayî, yukarıda da anıldığı gibi, Türk tarihinin ilk tezkire örneği **Mecali'sü'n-Nefayis**'i ortaya koyması ve Türkçe'nin Farsça'dan daha zengin bir dil olduğunu Muhakemetü'l-Lugateyn'i ile ispat etmesi ile nesrin en güçlü ismi olarak zirvedeki yerini alır. Türkistan Türkçesi'ni güçlü bir kültür dili haline getiren de yine odur. Nevayî, o devirde edebî Türkistan Türkçesi'nin yayılış sahalarını da göstermiştir.

Bu sahanın Nevayî'den sonra en güçlü şairi ise Hamîdî'dir. Çağın şairlerinden Asafî'nin ve Emir Nizameddin Süheylî'nin Türkçe divanları; Devletşah'ın ise Türkçe - Farsça *mülemma*ları vardır. Bu şahsiyetlerden başka, Türkçe ve Farsça yazdıkları bilinen şairler arasında Semerkandlı Mirza Bey, Hükümdar Halil Bey'in oğlu İbrahim

---

[65] BANARLI, C. 1, s. 423. / PEKOLCAY, s. 263.
[66] PEKOLCAY, s. 263.
[67] BANARLI, C. 1, s. 428; s. 430 - 432.
[68] BANARLI, C. 1, s. 432 - 433.

Muhammed Halil, Ca`fer-Bahşıoğlu Sakî, Nevayî'nin dayısı Mir Saîd Kâbilî'nin oğlu Mir Haydar Sabuhî, Heratlı Belîî, Seyyid Efdal, Horasanlı Yusufî gibi şairler sayılabilir[69].

Nevayî, Türkistan bölgesinin çağlar üstü şairi olarak kabul edilir. Bu saha Osmanlı sahasına göre zirve isimlerini yüz yıl daha erken yetiştirmiştir. Türkistan dili Farsça ile bir edebiyat dili olarak yarışır durumdadır. İlk tezkire örneğini Anadolu sahasından yüzyıl daha erken vermiştir. Türkistan Türkçesi'nin bu yüzyıldaki durumu, diğer yüzyıllara göre, özellikle şiirde, daha parlaktır.

XV. yüzyılda: Osmanlı sahasında Ahmed Paşa; Azerî sahasında Habibî; Türkistan sahasında Ali Şir Nevayî olmak üzere, üç ayrı sahada, üç ayrı şair yetişmiştir. Habibî Önemli bir şair olmakla beraber, Ahmed Paşa derecesinde güçlü bir şair değildir. Ahmed Paşa ise; özellikle eser sayısı ve nesir bakımından; Ali Şir Nevayî derecesinde meşhur ve etkin bir şair değildir. Yani Ali Şir Nevayî, yüzyılın en büyük ve en etkili edibi olarak kabul edilmektedir. Nevayî, hem Türkistan sahasının hem de diğer sahaların en çok eser vermiş ve aynı zamanda en çok etki oluşturmuş ismi olarak kabul edilir. Nevayî, birbirinden önemli, bilinen yirmi üç eser ortaya koyması bakımından da önemli bir isimdir.

---

[69] **Büyük Türk Klasikleri**, C. 3, s. 62. / PEKOLCAY, s. 263.

1.3. XVI YÜZYIL TÜRK EDEBİYATI

XVI. yüzyıl, Türk edebiyatı için, bir zirveler yetiştirme dönemi olmuştur. Osmanlı sahasında -kendileri de şair olan- Yavuz Sultan Selim Han (1467 - 1520) ve Kanunî Sultan Süleyman Han; (1495 - 1566) Azerî sahasında, *Hatayî* mahlasıyla oldukça güzel şiirler de yazmış bulunan, Şah İsmail; Türkistan sahasında ise Babür Şah gibi sanatı koruyup kollayan hükümdarların bulunması, klasik Türk edebiyatının zirve isimler yetiştirmesini sağlamıştır[70].

1.3.1. Osmanlı Sahası

XVI. yüzyıl siyasî, ilmî ve edebî yönden Osmanlı İmparatorluğu'nun bir ihtişam yüzyılı olarak vasıflandırılmaktadır.

Osmanlı Türkçe'si bu yüzyılda, Eski Anadolu Türkçe'si özelliklerinden sıyrılarak klasik biçimini almıştır. Bu yüzyılın dili önceki yüzyıllardan oldukça farklı daha süslü ve ağdalı bir dildir. Bir yandan İran şiirinin süregelen tesiriyle bir yandan da dili aruz kalıplarına daha kolay uygulayabilmek için alınan Arapça ve daha çok Farsça kelimelerin çoğalmasıyla, sonradan (Cumhuriyet döneminde) *Osmanlıca* diye adlandırılan bir dil meydana gelmiştir[71].

Bu devir sadece *kaside*, *gazel* ve *mesnevî* için değil; bütün edebî türler için; parlak bir devir olmuştur. Ayrıca bu dönemde, *şehrengiz* gibi, yeni edebî türler edebiyatımıza kazandırılmıştır. Türk şiiri bu duruma gelinceye kadar üç yüz yıllık bir deneme, uygulama ve gelişme süresinden geçmiştir[72].

Sultan Bayezid devrinde İstanbul'a gelen Zatî (1471 - 1546); doğru dürüst bir öğrenimi de olmadığı hâlde; yalnızca şair yaradılışının etkisiyle; 30 - 40 yıl boyunca bütün şairlerin hocası ve yol göstericisi olmuştur. Yüzyılın ortalarına doğru, kendini kabul ettiren Hayalî Beğ, Kanunî Sultan Süleyman'ın en gözde şairi olarak, Zatî'yi unutturmuş ve Osmanlı şiirinin başlıca söz sahibi şairi olmuştur. Yüzyılın son 40 yılında

---

[70] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 131 - 132.
[71] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 144.
[72] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 143.

ise şiir tahtına Bakî oturmuş ve tartışmasız devrin *sultanu'ş-şuara*sı olarak hükmünü sürdürmüştür[73].

Yavuz Sultan Selim devri; siyasî, ilmî, edebî bakımdan bir ihtişam devri olarak tanınmaktadır. Cesareti ve kuvvetli iradesi sebebiyle, kendisinden hem korkulduğu, hem de cesaretine hayranlık duyulduğu için, I. Selim'e *Yavuz* unvanı verilmiştir. Mekke şerifinin Yavuz'a bağlılığını bildirmesinden sonra ise Osmanlı padişahları *Hadimülharemeynüşşerifeyn* (Mekke ve Medine'nin Hizmetkârı) unvanını almışlardır. Bu nam Osmanlı'ya doğuda ve batıda büyük bir kıymet verilmesine sebep olmuştur. Yavuz Sultan Selim kudretli ve adil bir padişah olduğu kadar; ilmi seven, alimlere değer veren, şair ve sanatçıları koruyan bir şahsiyetti. Tarihe, felsefeye, tasavvufa vakıf olduğu, Muhyiddin-i Arabî; Mevlana Celaleddin-i Rumî; Devrin önemli şahsiyetlerinden Kemal Paşa-zade (1468 - 1534) ve Müftü Ali Cemalî Efendi vb. şahsiyetlere değer verdiği bilinmektedir. Ca`fer Çelebî, Ahî ve Revanî gibi pek çok şair ve yazarın onun meclislerinde yer aldıkları kaydedilir. Yavuz, Mısır'ın fethi sırasında Kemal Paşa-zade'ye, İbn-i Tagribirdî'nin **En-Nücumü'z-Zahire** isimli eserini Türkçe'ye tercüme etmesi için emir verdiği de bildirilmektedir[74].

Kanunî Sultan Süleyman'ın siyasî ve askerî zaferleri geniş bir çerçevede tahakkuk etmiştir. Onun devrinde: Kemal Paşa-zade Salih Çelebî; **Şakaikü'n-Numaniyye** yazarı, Taşköprülü-zade İsameddin Ahmed; **Ahlâk-ı Alayî** yazarı Kınalı-zade Alaaddin Ali Çelebî; Ahterî Mustafa b. Şemseddin; Abdullah b. Şeyh İbrahim Şebisterî; Zahiriddin Erdebilî; Hürremü'l-Cemalî; Muhammed b. İbrahimü'l-Halebî; Ahmed b. Abdülevvelü'l-Kazvinî; Mustafa b. Muhammed; Fevrî Ahmed vb. önemli şairler yetişmiştir[75].

Kanunî'nin edebî eserleri takdir ettiği ve kendisi adına birçok eser kaleme alındığı pek çok kaynakta belirtilmektedir. **Kelile ve Dimne** mütercimi Alaaddin Ali Çelebî'nin ona **Hümayun-name** adlı tercümesini sunduğu zaman, eseri çok beğenerek, mütercimi, Bursa Kadılığı'na tayin ettiği de kaydedilmektedir.

Kanunî Sultan Süleyman devrinde, onun adına yazılan belli başlı eserler: Molla Kırımî'nin **Hulasatü'l-Mizac**'ı; Abdülkerim b. Muhammed'in **Nesayihü'l-Ebrar**'ı; Celal-zade Mustafa Çelebî'nin (1494 - 1567) **Enisü's-Selatin**'i; Salih Çelebî'nin

---

[73] BANARLI, C. 1, s. 572. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 145.
[74] BANARLI, C. 1, s. 605. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 133. / PEKOLCAY, s. 265.
[75] PEKOLCAY, s. 266 - 267.

Menakıb-ı Behman Şah b. Firuz Şah'ı; Konyalı Mehmed b. Katip Sinan'ın **Mizanü'l-Kevakib**; Mustafa b. Ali'nin **Alamü'l-İbad Fi-Ahbarü'l-Bilad**'ı; Matrakçı Nasuh'un **Mecmaü't-Tevarih**'i; Gelibolulu Mustafa Sururî Efendi'nin **Bahrü'l-Maarif**'i; **Zahiretü'l-Müluk Tercümesi** ve benzerleridir[76].

Kanunî devrinde Türk dili ve edebiyatının büyük bir gelişme gösterdiği ve bu dönemde çok değerli eserler verildiği görülmektedir. Özellikle Divan edebiyatı sahasında, *gazel* ve *kaside* vadisinde değerli eserler kaleme alınmıştır. Divan edebiyatına bu yolda hizmet etmiş başlıca şahsiyetler olarak, sağlam bir dil ve sanatkarca bir üslup ile eserler vermiş bulunan Zatî; *sultanü'ş-şuara* unvanıyla anılan, Hayalî (? - 1557); **Kanunî Mersiyesi**'yle adını ebedîleştiren Bakî (1526 - 1600); zarif bir üsluba sahip olan Nev`î (1533 - 1599); ilmî ve dinî sahadaki çalışmaları yanında çok sayıda şiir de yazmış olan Sururî vb. anılabilir[77].

II. Selim'in alimleri ve şairleri himaye ettiği; özellikle de Müverrih Ali ve Müftü Ebussuud Efendi'ye saygı gösterdiği bilinmektedir. Ondan iltifat görmüş şairlerin başında; Samî, Hatemî, Firakî, Ferdî, Nigarî, Nihayî zikredilir[78].

Bu yüzyılda; Hayalî Beğ (? - 1557) ve Bakî gibi şiire yön veren örnek şairler yetişmiştir. Şiir; aruzdaki ustalık, teknik ve ahenkdeki mükemmellikle en parlak ve olgun devrini yaşamıştır[79].

HÜKÜMDAR ŞAİRLER: Yüzyılın hükümdarlarından; Yavuz Sultan Selim (1467 - 1520), *Selimî* mahlasıyla; Kanunî Sultan Süleyman (1495 - 1566) *Muhibbî* mahlasıyla; Sultan III. Murad, *Muradî* mahlasıyla şiirler yazan edebî şahsiyetlerdi. II. Selim'in beyitlerinden bazıları da meşhur olmuştur. Sultan III. Mehmed de şair bir hükümdar olarak bilinir. Şeh-zadelerden; II. Bayezid'in şeh-zadesi Korkut, *Harîmî* mahlasıyla eserler ortaya koymuştur. Kanunî'nin şeh-zadelerinden ise; Şeh-zade Mustafa, Bayezid ve Cihangir şair idiler. Kanunî'nin eşi Hürrem Sultan'ın da şairliği bilinmektedir. Yüzyılın diğer bir önemli hükümdar şairi, Gazî Giray Divanı ile Kahve ve Şarab münazarası yazarı Kırım Hanı Gazî Giray Han (1554 - 1608)'dır [80].

---

[76] BANARLI, C. 1, s. 573. / PEKOLCAY, s. 266 - 267.
[77] BANARLI, C. 1, s. 573; s. 578; s. 582. / PEKOLCAY, s. 266 - 267.
[78] PEKOLCAY, s. 268.
[79] BANARLI, C. 1, s. 573. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 143.
[80] BANARLI, C. 1, s. 564 – 565; s. 567 - 572.

KADIN ŞAİRLER: Bu yüzyılda, hükümdar şairler başlığı altında da anılan, Hürrem Sultan ve Hurşid ü Cemşid yazarı Hubbî Ayşe olmak üzere iki tanınmış kadın şair bulunmaktadır[81].

DİĞER ŞAİR VE YAZARLAR: Bu sahada; Halîmî, Ahî Benli Hasan, Nihanî, Behiştî Sinan Çelebî, Taliî Mehmed Çelebî, Latifî, Hayalî (? - 1557), Revanî, Tacî-zade Ca`fer Çelebî, Sücudî, Figanî (? - 1532), Kemalpaşa-zade Şemseddin Ahmed, Hayretî, Abdulganî, edip denizcilerden Agehî (? - 1577), Aşkî, Derunî, Garibî, Günahî, İlahî, Razî, Sıdkî, Selman, Sırrî, Şanî, Tabî, Usulî, Sagarî, İshak Çelebî (? - 1536), Zatî, Edirneli Nazmî, Kandî, Keşfî, Hasbî, Basirî, Selikî, Bakî, Bursalı Rahmî, Necatî, Bursalı Celilî, Fevrî, Nev`î, divan sahibi Gelibolulu Mustafa Alî (1541 - 1600), Bağdadlı Ruhî (? – 1605-6) vb. şairler ön plana çıkmaktadır[82].

Yüzyılın *sultanu'ş-şuara*sı Bakî (1526 - 1600)'nin adını ebedîleştiren en önemli eseri **Bakî Divanı**'dır. Onun diğer eserleri ise Sokullu Mehmed Paşa'ya takdim ettiği, Arapça'dan tercüme, **Fezailü'c-Cihad**; Şehabeddin Ahmed'in eserinden uyarladığı **Mealimü'l-Yakin** adlı siyer kitabı ve **Fezail-i Mekke** isimli tercümesidir[83].

Mesnevî tarzında; Anadolu sahasının ilk **hamse** yazarı Behiştî; **Gül ü Bülbül** mesnevîsi yazarı Kara Fazlı (? - 1563); **Gencine-i Raz**, **Kitab-ı Usul**, **Şah u Geda**, **Yusuf u Züleyha Gülşen-i Envar** isimli mesnevîlerden oluşan **hamse**nin sahibi Taşlıcalı Yahya Bey (? - 1582); Türk edebiyatının en uzun (7777 beyitlik) mesnevîsinin yazarı Kemalpaşa-zade; **Leyla vü Mecnun** mesnevîsi yazarı Tebrizli Hakirî; bugün elde bulunmayan **Leyla vü Mecnun** ve **Yusuf u Züleyha** mesnevîleri yazarı Çakerî Sinan; samimî üslubu ile gönülleri çeken **Hilye-i Hakanî** yazarı Hakanî (? - 1606); değişik konularda mesnevîleri bulunan **Vamık u Azra** yazarı Lami`î Çelebî (1472 - 1532); **Şirin ü Perviz** ve **Rivayet-i Gülgun u Şebdiz** mesnevîleri yazarı Ahî Benli Hasan; **Selim-name** yazarları Sücudî ve Taliî; bugün kayıp durumdaki **Leyla vü Mecnun**'un yazarı Hayalî (? - 1557); **Leyla ve Mecnun** yazarı Şahidî; bu eseri kısaltarak yazan Kadîmî; **Leyla vü Mecnun** yazarı Sevdayî; **Kenzü'l-Bedayî** yazarı Güvahî; ilk sakî-name örneği de sayılan, **İşret-name**'nin yazarı Revanî; **Ferhad u Şirin** yazarı Bursalı Lamiî Çelebî; **Şem ü Pervane** yazarı Zatî; **Leyla vü Mecnun** yazarı Larendeli Hamdî; **Gül-i Sad-Berg** ve **hamse** yazarı Celilî; **hamse** sahibi Diyarbakırlı Halife; **Şah u Geda**

[81] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 151.
[82] BANARLI, C. 1, s. 573; s. 575 – 577; s. 579; s. 612. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 145 - 149. / PEKOLCAY, s. 265.
[83] BANARLI, C. 1, s. 582; s. 596.

mesnevîsi yazarı Bursalı Nakkaş Bali-zade Rahmî; **Gül ü Bülbül** yazarı İznikli Bekayî; **Nakş-ı Hayal** yazarı Azerî İbrahim Çelebî (? - 1585); **hamse** yazarı Kalkandelenli Muidî; **Riyazü'l-Cinan** ve **Cilaül-Kulub** yazarı Bursalı Cenanî (? - 1595); **Sadef-i Sad-Güher** sahibi Gelibolulu Mustafa Alî (1541 - 1600) vb. sayılabilir[84].

Bu dönemde İshak Çelebi, Keşfî, İdris-i Bitlisî, Kemalpaşa-zade Celal-zade Mustafa Çelebî, Şükrî, Sücudî, Şîrî, Edayî, Hoca Sadeddin, Çerkesler Katibi Yusuf vb. tarafından, Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere yirmi kadar **Selim-name** yazılmıştır. Şükrî'nin **Süleyman-name**'si ise ölümü üzerine yarım kalmış bir eserdir[85].

Bilindiği gibi *şehrengiz*, Türk edebiyatına has türlerdendir. *Şehrengiz* türü ilk kez bu yüzyılda edebiyatımızda görülür. Bu yüzyılda şehrengiz yazan şairler ve şehrengizlere konu olan şehirler şunlardır:

İstanbul üzerine: Azizî, Cemalî, Fikrî, Katip, Safî, Fakîrî, Yahya olmak üzere yedi şair; Edirne üzerine: Kerimî, Firdevsî Çelebî, Mesihî, Yahya, Zatî olmak üzere beş şair; Bursa üzerine: Âşık Çelebî, Ca`fer Çelebî, olmak üzere iki şair şehrengiz yazmışlardır. Gelibolu üzerine: Alî, Sinop üzerine: Beyanî, Rize üzerine: Cefayî, Siroz üzerine: Cemalî, Belgrad üzerine: Hayretî, Diyarbakır üzerine: Halife, Yenişehir (Larissa) üzerine: Rahmî, Antakya üzerine: Siyamî, Manisa üzerine: Ulvî, Vardar Yenicesi üzerine: Usulî birer şehrengiz yazmışlardır. Böylece bu yüzyılda toplam on üç şehir hakkında, yirmi dört şehrengiz yazılmıştır[86].

Tasavvuf gerek halka hitabeden aşık şairler, gerekse klasik tarzda yazan şairlerin kaleminde şekillenerek, kıymetli eserler vermiştir. Bu zümreden zikre değer şahıslar: Gülşenî Tarikatı'nı kuran ve **Manevî** isimli eserin yazarı Şeyh İbrahim Gülşenî (1426? - 1533); Melamiyye-i Bayramiyye Tarikatı bağlılarından Ahmed-i Sarban; Halvetî Ümmî Sinan (? – 1551); Hacı Bayram-ı Velî'nin müridi ve Aziz Mahmud Hüdayî'nin üstadı Bursalı Muhyiddin Üftade (? - 1580); Şeyh Aziz Mahmud Hüdayî; Seyyid Seyfullah Halvetî (? – 1601); İdris-i Muhtefî (? – 1615) ve benzerleridir [87].

---

[84] BANARLI, C. 1, s. 573; s. 597 - 598; s. 601 – 603; s. 612. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 133; s. 149 - 152. / PEKOLCAY, s. 265; s. 267.
[85] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 133.
[86] BANARLI, C. 1, s. 474. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 150.
[87] BANARLI, C. 1, s. 625.

Tekke şairleri arasında Şiî, Bektaşî ve Kızılbaş şairler de mevcuttur. Bunların bir kısmı Alevî, diğer kısmı da Haydarî ve Kalenderî'dir. Bu şairlerin en çoşkulu ve etkilisi Pir Sultan Abdal'dır[88].

Bu dönemde, önem sırasına göre: Bahşî, Ozan, Kul Mehmed, Öksüz Dede, Kırımlı olduğu tahmin edilen diğer bir Hayalî; Köroğlu vb. saz şairleri görülmektedir[89].

Geçen yüzyılda; Sinan Paşa'nın eserlerinde şahlanan sanatlı fakat sıcak ve samimî, güzel nesir; her nesir yazarında Sinan Paşa'nın zevki, sanatı, ve halka yakınlığı bulunmadığı için; bu yüzyılda üçüncü sınıf yazarlar elinde o güzellikten uzaklaşmıştır[90].

Klasik edebiyattaki bu külfetli nesir hareketi, nesri çığırından çıkarma derecesine asıl XVII. yüzyılda varacaktır. Fakat ileride böyle bir hareketin olacağını haber veren ifade aşırılıkları XVI. yüzyılda başlamıştır[91].

Bu yüzyılda, ağırlaşan şiir dilini yabancı kelimelerden kurtarmak, sade Türkçe ile de şiir yazılabileceğini göstermek üzere bazı teşebbüsler olmuştur. Türkî-i basit de denilen bu akımın en önemli isimleri **Basit-name** yazarı Tatavlalı Mahremî (? – 1536); **Mecmaü'n-Nezair** yazarı Edirneli Nazmî; Güvahî ve Terzi-zade Ulvî (? – 1554)'dir [92].

Daha çok halkın içinden yetişmiş bu şairlerin çabaları iyi niyetle başlatılmış denemeler olarak kalmış; sanatçı olarak, fazla güçlü şairler olmadıklarından dolayı, hareketleri başarılı ve etkili olamamıştır[93].

Bu yüzyıldaki **Mecmuatü'n-Neza'ir** ve **Mecmuatü'r-Resa'il** isimli eserler büyük bir miktar tutmaktadır. Bu yazma mecmualar bilhassa Süleymaniye Kütüphanesi, Bayezid Umumî Kütüphanesi, Selim Ağa Kütüphanesi'nde oldukça boldur[94].

Mecmuatü'n-Nezair'ler arasından Eğridirli Hacı Kemal'in **Camîü'n-Nezair**'i ve Edirneli Nazmî'nin **Mecmuatü'n-Nezair**'i başta gelir. Yine yazarı bilinmeyen **Camiü'l-Meanî** isimli tasavvufî şiirler mecmuası; Pervane Bey sanıyla meşhur, Pervane b. Abdullah'ın 1560'da meydana getirdiği **Mecmua-i Nezair** (Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Bağdad, 406; 641 yk.) ve Peşteli Hısalî (? - 1651)'nin **Mataliü'n-Nezair**'i de önemli eserlerdir[95]. Bu çalışmada *MV Mevlana Müzesi Nüshası* olarak adlandırılan;

---

88 BANARLI, C. 1, s. 625. / PEKOLCAY, s. 286.
89 BANARLI, C. 1, s. 627 - 631.
90 BANARLI, C. 1, s. 604.
91 BANARLI, C. 1, s. 604.
92 BANARLI, C. 1, s. 622.
93 İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 145.
94 İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 141. / PEKOLCAY, s. 267 - 278.
95 BANARLI, C. 1, s. 617 -618. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 142. / PEKOLCAY, s. 268.

Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi, Mecmua No: 2467'de kayıtlı mecmua da bunlara eklenebilir.

Tezkire tarzı Anadolu'da ilk örneklerini bu yüzyılda vermiştir. Bu eserlere Molla Camî'nin **Baharistan**'ı; Devlet-şah'ın **Tezkiretü'ş-Şuara**'sı, Nevayî'nin **Mecalisü'n-Nefayis**'i örnek alınmıştır[96].

Bu türün Anadolu sahasında ilk tanınmış temsilcisi olarak bilinen **Heşt Behişt** yazarı Sehî Bey (? - 1548)'dir. **Heşt Behişt** İstanbul'da basıldı (1325). Ayrıca Günay KUT karşılaştırmalı olarak, Mustafa İSEN sadeleştirerek, eseri yayınladılar. O. Recher ve Necatî Lugal tarafından da Almanca'ya çevrildi[97].

Kaynaklarda Anadolu sahasının ilk güvenilir tezkirecisi olarak ise; Kastamonulu Latifî (1491 – 1582) bildirilmektedir. **Latifî Tezkiresi** şairleri alfabe sırasına göre verir. Eser, **Tezkire-i Latifî** adıyla 1314 yılında İstanbul'da basılmıştır. Mustafa İSEN tarafından sadeleştirilen tezkire; biri H. Theodor Chabet ve diğeri O. Recher tarafından olmak üzere iki kez Almanca'ya çevrilmiştir[98].

Yüzyılın bir başka önemli tezkiresi de Aşık Çelebî (1520 - 1572)'nin **Meşairü'ş-Şuara** adlı eseridir. **Meşairü'ş-Şuara**; XV. ve XVI yüzyıl edebiyat tarihi için, vazgeçilmez bir kaynaktır. Tezkire, G. M. Meredith Owens tarafından neşredildi[99].

Kınalı-zade Ali Çelebî'nin oğlu Hasan Çelebi (1546 - 1604) de tanınmış tezkire yazarlarındandır. **Tezkiretü'ş-Şuara** isimli eseri sanatlı dili ve ihtiva ettiği 631 şairle türünün en çok şaire yer veren örneğidir. Tezkire, Dr. İbrahim KUTLUK tarafından eski alfabe ile Türk Tarih Kurumu yayınları arasında basılmıştır[100].

Diğer bir tezkireci **Gül-şen-i Şuara** yazarı Bağdadlı Ahdî (? - 1593)'dir. Osmanlı bölgesi şairlerine Bağdatlı ve İranlı şairleri eklemiş olmasıyla önemlidir[101]. Yard. Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ; Prof. Dr. Mustafa İSEN yönetiminde **Gül-şen-i Şuara**'yı Doktora tezi olarak hazırlamıştır[102].

Yüzyılın sonunda yaşayan Beyanî bu asrın son tezkirecisidir. **Beyanî Tezkiresi** ise **Hasan Çelebî Tezkiresi**'nin bir özetidir[103].

---

[96] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 139 - 140.
[97] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 140.
[98] BANARLI, C. 1, s. 614. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 140. / PEKOLCAY, s. 267 - 278.
[99] BANARLI, C. 1, s. 616. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 141.
[100] BANARLI, C. 1, s. 617. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 141.
[101] BANARLI, C. 1, s. 617. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 141. / PEKOLCAY, s. 267 - 278.
[102] bk. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1996.
[103] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 141.

Aslı bir tarih kitabı olmasına rağmen Gelibolulu Âlî'nin Künhü'l-Ahbar'ında yer alan şairlerde Mustafa İSEN tarafından yayınlanmıştır. AKM. Yay., 1995.

Sokullu Mehmed Paşa için yazılan **Cevahirü'l-Menabib**; Mimar Sinan'ın kendisi hakkında Sayî Mustafa Çelebî'ye yazdırdığı **Tezkiretü'l-Ebniye** ve özellikle **Tezkiretü'l-Bünyan** adlı eserleri ve evliya menakıbları anılmaya değer eserlerdir[104].

Münşeat türünün tek önemli yazarı **Feridun Bey Münşeatı** yazarı Feridun Ahmet Bey (? – 1538)'dir [105].

Bu sahanın en önemli ismi **Mir'atü'l-Memalik** ve **Kitabü'l-Muhit** adlı eserler veren Seydî Ali Reis (? – 1562)'dir. Bu alandaki diğer önemli isimler **Kitab-ı Bahriyye** yazarı Pirî Reis; **Menazıru'l-Avalim** yazarı Trabzonlu Mehmed Aşık; **Tarih-i Hind-i Garbî** mütercimi Mehmed Yusufü'l-Herevî ve benzerleridir[106].

Asaf-name ve **Tevarih-i Al-i Osman** yazarı Lütfî Paşa (1488 - 1563); **Ruz-name-i Hümayun** ve **Şikayat-ı Ahval-i Ruzgar** yazarı, Selanikî Mustafa Efendi (? – 1600); **Tacü't-Tevarih** yazarı Hoca Sadeddin (1536 - 1599); **Künhü'l-Ahbar**, **Nasihatü's-Selatin**, **Kavaidü'l-Mecalis** ve **Menakıb-ı Hünerveran** sahibi Gelibolulu Mustafa Alî (1541 - 1600) ve benzerleridir[107].

Bu yüzyılın en yaygın halk hikayeleri **Eba Müslim**, **Hamza-name**, **Battal-name** gibi dinî destanî hikayelerdi. Bu alanda en önemli ism **Telifat-ı Mehdî-i Kıssa-Perdaz** ismi altında topladığı eserlerini III. Murad'a sunan Mehdî Derviş Hasan'dır[108].

Kemalpaşa-zade tarafından yazılan **Dekayıku'l-Hakayık** lugatların çok okunan Farsça örneklerinden biridir. Türkçe'de daha sonra da kullanılacak olan, **Lugat-ı Ahterî; Vankulu Lugatı** ve Muğlalı Şahidî'nin **Tuhfe-i Şahidî** isimli manzum lugatı da bu dönemin ürünüdür[109].

Orta oyunu, karagöz ve kukla oyunu gibi seyirlik oyunlarının da bu yüzyılda varlığını bilinmektedir[110].

XVI. yüzyıl, Osmanlı sahası için, zirvelerini yetiştirme asrı olmuştur. Önceki yüzyılda klasik edebiyata kazandırılan, *şarkı* ve *mevlid* türlerinden başka, bu yüzyılda; *şehrengiz* türü edebiyatımıza kazandırılmıştır. Yine ilk örneğini Türkistan sahasında

[104] BANARLI, C. 1, s. 621.
[105] BANARLI, C. 1, s. 621.
[106] BANARLI, C. 1, s. 618 -621.
[107] BANARLI, C. 1, s. 606 - 612.
[108] BANARLI, C. 1, s. 624 – 625; s. 633.
[109] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 144.
[110] BANARLI, C. 1, s. 624.

önceki yüzyılda veren *tezkire* tarzı da, Osmanlı sahasındaki ilk örneklerini, bu yüzyılda vermiştir.

1.3.2. Azerî Sahası

XVI. yüzyıl Azerî şivesinin gelişme sahası genellikle İran ve Irak olmuştur. Bu yüzyılda İran'da Safevî sülalesi hakimiyeti devam etmiştir. Safevî sülalesi "İsna Aşere Şiası yani On İki İmam Şiası) inancını kabul etmişti. Şah İsmail'in Şiî Türk kabilelerine dayanarak bir devlet kurduğu tarihten sonra da, İran'da Türk dili önemini korumuş, Safevî ailesi mensuplarının edebiyatla ilgilenmeleri sebebiyle de, Türk asıllı birçok şair yetişmiştir[111].

Şah İsmail'in oğlu Sam Mirza tarafından yazılan **Tuhfe-i Samî** adlı Farsça tezkirede Aykut Sultan, Yusuf Bey, Hayalî, Narencî Sultan, Tebrizli Kelimî, Tufeylî, Emnî, Cedidî ve benzeri şairlerin Türkçe şiir söyledikleri bildirilmektedir[112].

Kendisi de bir şair olan Sadıkî'nin **Mecmau'l-Havas** isimli tezkiresinde ise: Fakirî, Amanî, Pirî Bey, Kiramî, Şemsî, Sadık, Şah Kulu Bey Rumlu ve benzeri şairlerden bahsedilmektedir. Fakat aynı yüzyılda Farsça şiirleri dolayısıyla İran şairi gibi gösterilen fakat aslen Türk olan ve Türkçe şiirler de söyledikleri anlaşılan daha başka şairler de vardır[113].

Bu yüzyılda, Şah İsmail'in Çaldıran'da Yavuz Sultan Selim'e yenilmesi ve Bağdad gibi önemli Azerî kültür merkezlerinin Osmanlı tarafından fethedilmesi sonucunda, Azerî kültür sahası gittikçe daralmıştır. Bunun tersine, Osmanlı nüfuz sahası ise, her geçen gün daha da genişlemiştir.

Bu yüzyılda Azerî edebiyatı; en yüksek devresini yaşamış; Hatayî ve Fuzulî (? - 1556)[114]'yi yetiştirdikten sonra; pek çok Azerî şairin Osmanlı sahasına göç etmesi ve Osmanlı edebiyatının gittikçe artan etkisiyle varlığını koruyamamış ve büyük şair yetiştirememiştir[115].

---

[111] BANARLI, C. 1, s. 522.
[112] BANARLI, C. 1, s. 556.
[113] BANARLI, C. 1, s. 556.
[114] BANARLI, C. 1, s. 525.
[115] İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 152.

HÜKÜMDAR ŞAİRLER: Azerî kültür sahasının son önemli hükümdarı, Hatayî mahlasıyla şiirler de yazan Safevî hükümdarı Şah İsmail (1487? - 1524)'dir [116].

Şah İsmail koyu bir Şiî'dir. Özellikle Habibî ve Nesimî etkisi altında yetişmiştir. Geçen yüzyıllarda Seyyid Nesimî ve Habibî gibi Azerî şairleri tarafından temsil edilen Hurufî inanışları, Hatayî'nin şiirlerine de hakimdir. Hatayî, edebî kıymetiyle, sanatseverlerin takdir ettiği bir divan meydana getirmiştir. Özellikle Anadolu Kızılbaş ve Bektaşî Hurufîleri arasında Hatayî'nin yaygın hayranları bulunduğu bilinmektedir. Şair'in **Hatayî Divanı** ve **Deh-name** isimli iki önemli eseri vardır[117].

Yukarıda da anıldığı gibi Şah İsmail'in oğlu Sam Mirza **Tuhfe-i Samî** adlı Farsça tezkiresiyle çağın hükümdar edipleri arasında yerini almıştır[118].

Bu yüzyılın Azerî lehçesiyle şiir söyleyen hükümdar şairleri arasında Gîlan Şahı Ahmed Han (? - 1590)'ın da anılmaya değer bir yeri vardır[119].

DİĞER ŞAİR VE YAZARLAR: Yüzyılın en büyük şairi Fuzulî (? - 1556)[120] Azerî şiirinin son büyük temsilcisidir. İstanbul'dan ve sultanların himayesinden uzakta, yoksulluk içinde yetişen Fuzulî, hem bu yüzyılın, hem de sonraki yüzyılların en çok okunan, sevilen, etkisini eksiltmeden sürdüren şairidir. Her devirde bütün şairlerin etkilendiği ve mutlaka bir şeyler aldığı tükenmez bir şiir hazinesidir[121].

Fuzulî Şiî inançlarına sahip bir şair hüviyeti ile bilinmekte ise de, onu bir mezhep temsilcisi olarak değerlendirmek hatalı olacaktır. Fuzulî'nin eserlerinde daha çok, mezhepler üstü bir tutumla, dinin ortak değerleri yüceltilmektedir.

Fuzulî kültürümüze: **Türkçe Fuzulî Divanı**, **Farsça Fuzulî Divanı**, Farsça Fuzulî Divanı, **Hadikatü's-Süeda**, **Beng ü Bade**, **Heft-Cam**, **Rind ü Zahid**, **Hüsn ü Aşk**, **Şikayet-name**, **Terceme-i Hadis-i Erbain**, **Risale-i Muamma**, **Matlaü'l-İtikad**, **Şah u Geda**, **Enisü'l-Kalb**, **Türkçe Mektuplar**, **Farsça Kasideler**, **Türkçe - Farsça Manzum Lugat**, **Leyla vü Mecnun** olmak üzere on sekiz önemli eser kazandırmış çok önemli bir şairdir.

---

116 BANARLI, C. 1, s. 518. / PEKOLCAY, s. 267.
117 BANARLI, C. 1, s. 524. / PEKOLCAY, s. 267.
118 BANARLI, C. 1, s. 556.
119 BANARLI, C. 1, s. 556.
120 BANARLI, C. 1, s. 525.
121 İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 145.

1.3.3. Türkistan Sahası

XVI. yüzyılda Özbek Şeybanî Han (? - 1510) uzun savaşlardan sonra Timuroğulları'nın Türkistan'daki bütün ülkelerini zaptetti. XVI. yüzyılın başında yine Timur soyundan gelen Babür Şah (1483 - 1530) Hindistan'da büyük bir imparatorluk kurarak hanedanın saltanat ve medeniyetini üç asır daha yaşatabilmiştir[122].

Böylece Türkistan edebiyatı, iki ayrı coğrafyada devam etmiştir. Birincisi Şeybanîler ailesinin hakim olduğu Harezm, Maveraünnehir; ikincisi Hindistan Timurluları İmparatorluğu'nun, kurulduğu Hindistan coğrafyasıdır.

1.3.3.1 Semerkand

Şeybanîler devrinde, Maveraü'n-Nehir ve Harezm civarında, özellikle Semerkand ve Buhara gibi merkezler etrafında fikir ve sanat hayatının gelişmeye devam ettiği; Şiî Safevîler'den kaçan Sünnî alim, sanatkar, hattat ve musikî-şinasların Şeybanî saraylarında faaliyetlerine devam ettikleri, bozkırlarda hayatlarını geçirmiş olan Özbek hanlarının Timurlu İmparatorluğu'nu yıktıklarında, Timurlular medeniyetine yabancı bulunmadıkları; Buhara Nakibüleşrafı Seyyid Hasan Hace'nin Müzekkirü'l-Ahbab adlı Farsça tezkiresine dayanarak bildirilir. Daha sonra Özbek hanlarının, şehir hayatına daha fazla uyum sağladıkları ve İran medeniyetini de benimsemeye başladıkları görülmektedir. Nitekim Semerkand, Buhara, gibi şehirlerde şairlerin Farsça şiirler yazmaları da adet olmuştur[123].

Şeybanîler devrinde, Farsça eserler yanında Türkçe eserlerin yazıldığı da bilinmektedir. Hatta Türkçe edebî bir dil hüviyetiyle ön plana çıkmıştır. KÖPRÜLÜ, bu durumu Baykara - Nevayî devrinde başlayan hareketin devamı olarak görür. Olayların

[122] BANARLI, C. 1, s. 415; s. 518; s. 523.
[123] PEKOLCAY, s. 264.

seyri bu görüşü haklı çıkardığı gibi, dinî ahlakî, tarihî manzum ve mensur eserlerin fazlalığından başka, Farsça'dan Türkçe'ye tercümeler yapmak gayretinin artması da buna delil teşkil etmektedir. Bu sahada Muhammed Şeybanî ve Ubeydullah Han'ın millî dili geliştirme gayretleri açıkça görülmektedir[124].

HÜKÜMDAR ŞAİRLER: Maveraü'n-Nehir bölgesi klasik Türkistan edebiyatı şair hükümdarlarının ilk temsilcisi Muhammed Şeybanî Han'dır. Şeybanî Han, Farsça'yı bu dille şiir yazacak kadar iyi biliyordu. Mürettep bir divanı vardır. Divanında Nevayî etkisiyle yazılmış klasik şiirler yanında Ahmed-i Yesevî'yi takliden hece vezni ile yazılmış dörtlükler de vardır[125].

Bu sahanın ikinci önemli hükümdar şairi ise, Ubeydullah Han'dır. Şeybanî Muhammed Han'dan sonra tahta geçen, **Divan** yazarı Ubeydullah Han; klasik Türk edebiyatı terbiyesi görmüş bir şahsiyetti. Kul Ubeydî, Ubeyd, ya da Ubedullah mahlaslarıyla gazeller ve mesnevîler yazdı. **Büyük Kur'an Tercüme ve Tefsiri** de onun zamanında yazılmıştır[126].

DİĞER ŞAİR VE YAZARLAR: Muhammed Salih'in **Şeybanî-name** isimli eseri Türkçe manzum bir eser olup, Şeybanî Han zamanı olaylarını içine almaktadır. Haydar Mirza Dulgat'ın Farsça **Tarih-i Reşîdî** adlı eseri ve tercümeleri yaygın bir şöhrete sahip olduğu gibi **Cihan-name** adlı Türkçe mesnevîsi de meşhurdur[127].

Şeybanî Han'ın emriyle yazılan **Tevarih-i Güzide-i Nusret-name** adlı Türkçe tarih; Şeybanî Han'ın büyük emirlerinden Kanber Beg'in **Kelile ve Dimne** Tercümesi; Ali i. Derviş Ali Buharî'nin Şerefeddin Yezdî'den yaptığı **Zafer-name** Tercümesi; dinî, ahlakî ve öğretici bir eser olarak tanınan **Bahrü'l-Hüda;** yine aynı sülale hükümdarlarından biri namına, yapılan bir **Miftahü'l-Kulub Tercümesi** ile bu devrede yapılmış bir **Siyer Tercümesi**'nin nüshaları İstanbul kütüphanelerinde mevcuttur[128].

Şeybanîler dönemi, her ne kadar başka bir hanedanın bölgeyi ele geçirmesi ise de; bu hanedanın aynı kültür çevresinden olması sebebiyle; bölgede herhangi bir kültür kopukluğuna sebep olmamıştır. Yani Şeybanîler, Timurlular dönemindeki Türk kültür ve edebiyatını devam ettirmiştir.

---

[124] PEKOLCAY, s. 264.
[125] İNAN, C. 3, s. 96. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 152.
[126] **Büyük Türk Klasikleri**, C. 4, s. 348. / İNAN, C. 3, s. 97 - 98.
[127] BANARLI, C. 1, s. 518. / **Büyük Türk Klasikleri**, C. 4, s. 352.
[128] İNAN, C. 3, s. 97 - 98.

1.3.3.2 Hindistan

Türkçe'nin Hindistan'da yayılma sebebi Zahireddin Muhammed b. Ömer Babür Han (1483 - 1530)'ın Hindistan Timurluları İmparatorluğu'nu bu bölgede kurmasıdır. Argunlar, Baharlılar gibi Çağatay ve Türkmen topluluklarının Hindistan'a göç etmesi Hindistan Timurluları İmparatorluğu'nun kurulmasına zemin hazırlamıştır. Babür Han çok küçük yaşta tahta çıkmış ve bütün hayatı siyasî mücadelelerle geçmiştir. Fakat sonunda Hindistan'da büyük bir Türk imparatorluğu kurmayı başarmıştır[129].

Kendisi de şair olan Babür Han (1483 - 1530)'ın çevresinde ve sülalesi içinde kıymetli şairler yetişmiştir. Araştırmacılar Babür Han'ın aynı zamanda bu edebiyatın son önemli temsilcisi olduğunu bildirmektedirler[130].

HÜKÜMDAR ŞAİRLER: Yukarıda da anıldığı gibi Hindistan Türk şairlerinin en önemlisi Babür Han (1483 - 1530)'ın kendisidir. Babür Han, Nevayî'nin etkisinde kalmıştır. Bununla beraber Nevayî'den sonra, bu bölgede yaşamış en önemli edebî şahsiyet olarak kabul edilmektedir. Onun en meşhur eseri **Vekayî** ismi ile de tanınan **Babür-name**'dir. Bu eser Türkistan Türk nesrinin en güzel örneklerinden biridir. Babür Han; **Babür Divanı**; **Babür-name**; **Aruz Risalesi** gibi eserlerinin yanında Hanefî fıkhına dair bir eser olarak tanınan **Mübeyyen**'i ve tasavvufî görüşlerini ifade ettiği **Risale-i Viladiye Tercümesi** adlı eserleri ile de tanınır. Ayrıca Babür Han, Babürî olarak anınmış yazı stilinin de kurucusudur[131].

Bu dönemde Timurlu ailesine mensup bir şair de Sultan Ebu Said'in torunu Baysungur Mirza'dır. Onun iyi bir hattat ve *Âdil* mahlasıyla şiirler yazan güçlü bir şair olduğu bilinmektedir[132].

Kaynaklar; Karakoyunlu Türkmenleri, Baharlı kabilesi reisi Ali Şeker Bey'in torunu Bayram Han'ın da güzel şiirler yazdığını belirtmektedir. Gençliği Bedahşan ve Babil'de

[129] BANARLI, C. 1, s. 518.
[130] BANARLI, C. 1, s. 518.
[131] BANARLI, C. 1, s. 518 - 521. / İPEKTEN - İSEN, C. 3, s. 152.
[132] **Büyük Türk Klasikleri**, C. 4, s. 363.

geçmiş bulunan Bayram Han, Humayun Han'ın silah arkadaşıdır. Bayram Han'ın son derece güzel şiirlerden oluşan bir divanı bulunmaktadır[133].

Bu dönemde yaşamış, Bayram Han'ın oğlu Han-ı Hanan Abdurrahim Han da bir çok şairi himaye etmiştir. Kandehar valisi Mirim Bey; Babür'ün emiri Mirza İbrahim Canî; Babür'ün oğulları Humayun ve Kamran Mirza[134] ve Göçebe Çağatay hanı Yusuf Han; Babür'ün (1483 - 1530) ikinci oğlu Kamran Mirza da şair idiler[135].

DİĞER ŞAİR VE YAZARLAR: Önceki yüzyılda Şahruh Han zamanında doğmuş, Babür Han çağında doksan yaşlarında ölmüş, Gedayî ve Farsça ve Türkçe şiirler kaleme almış olan *Penahî* mahlaslı emir Hoca Kalan çağın önemli şairleridir. Abdurrahim Han'ın koruduğu şairler arasında, siyasî derviş Mislî gibi, Osmanlı ve Azerî şivesi ile şiirler yazanların bulunduğu da bilinmektedir[136].

XVI. yüzyılda; yukarıda da anıldığı gibi; Osmanlı sahasında Bakî; Azerî sahasında Fuzulî; Türkistan sahasında Babür Han olmak üzere; üç ayrı sahada; üç önemli söz ustası yetişmiştir. Bu ediblerden hem Bakî ve hem de Babür Han oldukça güçlü şahsiyetler olmakla beraber Fuzulî seviyesinde etkili ve güçlü kişilikler değillerdir. Bu yüzyılın hem Azerî sahasının hem de diğer sahaların en çok eser vermiş ve aynı zamanda en tanınmış ismi ise Fuzulî'dir. Fuzulî de, birbirinden önemli on sekiz esere imza atmıştır.

Türkistan sahasında yetişen Nevayî; Azerî sahasında yetişen Fuzulî yaşadıkları çağı aşan bir üne sahip olmuşlar. Kendilerinden sonraki çağlarda yaşayan pek çok edibe kılavuzluk etmiş; çağlarüstü sanatkarlar olarak kabul görmüşlerdir.

---

[133] **Büyük Türk Klasikleri**, C. 4, s. 363.
[134] **Büyük Türk Klasikleri**, C. 4, s. 363.
[135] BANARLI, C. 1, s. 518. / **Büyük Türk Klasikleri**, C. 4, s. 352, 360.
[136] BANARLI, C. 1, s. 422. / PEKOLCAY, s. 271.

İkinci Bölüm

2. CA`FERÎ'NİN HAYATI, ESERİ ve EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Cumhuriyet öncesi kaynaklarda CA`FERÎ hakkında kesin bilgi yoktur. Cumhuriyet dönemi kaynaklarında ise parça parça, tutarsız ve son derece ihtiyatla yaklaşılması gereken bilgiler bulunmaktadır. Bu araştırmada şairle ilgili yanlış bilgiler düzeltilmiş; doğru bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi kaynaklarından toplam 16 ayrı şairin Ca`fer veya Ca`ferî mahlaslarıyla şiir yazdıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmanın konusu CA`FERÎ dışındakiler; Ca`ferî mahlaslı diğer şairler başlığı altında tanıtılmıştır.

Beşinci sırada tanıtılan Ca`ferî ile dördüncü ve on üçüncü sıralardaki Ca`fer Dede / Tacî-zade Ca`fer Çelebi dışındaki Ca`ferîlerin divanlarına ulaşılamamıştır. Bu şairlerin divanlarına ulaşıldıkça Ca`ferî isimli şairlerin sayılarının azalması muhtemeldir.

2.1 CA`FERÎ'NİN HAYATI

CA`FERÎ'nin hayatı hakkında ne yazık ki çok az bilgi vardır. CA`FERÎ, kendisini anlatmayı sevmez. Ehlibeyte olan sevgisi dışında kendisini anlatmaz. Şair, âlim, devlet adamı vb. hiçbir çağdaşından bahsetmez. Bu da CA`FERÎ'nin hayatının tespitini neredeyse imkânsız hâle getirmektedir.

CA`FERÎ'nin künyesi: CA`FERÎ DİVANI'nın F nüshasının bez cildi üzerine CA`FERI-İ ĠANNŪŞI olarak; H nüshasının Süleymaniye Kütüphanesi Katalogu'nda EL-CA`FERI, Ebū Ya`lā Muhammed b. El-Hasan b. `Ali, İsam kayıtlarında EL-CA`FERÎ Muhammed El-Hasan b. Ali olarak bildirilmekte ise de bu bilgiler hem birbiriyle çelişkilidir; hem de ikinci bir kaynak tarafından desteklenmediğinden ihtiyatla karşılanması gerekli bilgilerdir.

Cumhuriyet öncesinde CA`FERÎ'den bahseden tek kaynak olan Mecelletü'n-nisāb'da; "Ca`fer! adından da anlaşılacağı gibi Ca`fer! Mewhebi'ndendir[137]". ibaresi yer almakta ise de Mecelletü'n-nisāb'da anılan Ca`ferî'nin hangi Ca`ferî olduğu açık değildir. Muhtemel olarak, Müstakim-zade Süleyman Sa`dettin Efendi, tarihte bir tek Ca`ferî olduğunu zannetmiş, bunun da Ca`ferî Mezhebi'nden olduğunu adından tahmin etmiştir. Halbuki Ca`ferî mahlaslı şairlerin çoğu Ca`ferî Mezhebi'nden olmakla birlikte, tamamı Ca`ferî Mezhebi'nden değildir.

Cumhuriyet döneminde ise; Ca`ferî ile ilgili bilgilerin dört ana kaynağı vardır. Bunların ilki İstanbul Kütüphaneleri, Yazma Divanlar Katalogu[138] isimli çalışma; ikincisi Türk Şairleri;[139] üçüncüsü Bektaşî Şairleri ve Nefesleri[140]; dördüncüsü ise Alevî Şairleri Antolojisi[141]'dir. Bu dört araştırma içinde ERGUN'un Türk Şairleri[142] ile Bektaşî Şairleri ve Nefesleri[143] isimli eserleri daha sonraki araştırmalara kaynaklık etmesi bakımından önemlidir.

Şair hakkında en geniş bilgi veren araştırmacı ERGUN; Ca`ferî ile ilgili elde edebildiği bilgilerle ilme hizmet etmeye çalışmış, fakat elde olmayan sebeblerle pek çok yanılgıya düşmüştür.

ERGUN'un; bu çalışmanın konusu CA`FERÎ'yi iki ayrı edebî şahsiyet zannettiği anlaşılmaktadır. Araştırmacı, CA`FERÎ'nin XVI. yüzyılda yazılmış MG, MA, MM, mecmualarındaki şiirleri ile XVII. yüzyıl dil istinsah özelliklerini taşıyan Y nüshasındaki şiirlerinin birbirini tutmamasından dolayı aslında bir tek şaire ait şiirlerin iki ayrı şaire ait olduğu kanaâtine kapılmış; böylece bir tek CA`FERÎ'den iki ayrı CA`FERÎ çıkarmıştır. ERGUN'un iki ayrı edebî şahsiyet zannettiği CA`FERÎ hakkında bilgi verirken ittifak ettiği tek bir hüküm vardır. O da, her iki CA`FERÎ için de "müfrit Alevîlerdendir[144]" ifadesini kullanmasıdır. Y nüshasındaki şiirlerin hiçbirinin mecmualarda şairin karşısına çıkmaması da ilgi çekici bir tesadüftür.

---

[137] Müstakim-zade, s. 165.
[138] **İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu**, C. I, s. 215.
[139] Sadettin Nüzhet ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 890 - 891.
[140] ERGUN, **Bektaşî Şairleri ve Nefesleri**, s. 41.
[141] Kemal SAMANCIGİL, s. 1. - 8. / 40. - 43.
[142] ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 890 - 891.
[143] ERGUN, **Bektaşî Şairleri ve Nefesleri**, s. 41.
[144] ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 890 - 891.

ERGUN'un verdiği bilgileri aktaran bütün kaynaklar da aynı hatayı devam ettirmişlerdir. Bu hata mecmualara ve divan istinsahlarına dayanılarak şairin yaşadığı yılları tahmin etmenin ne kadar güvenilir olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

ERGUN'dan sonraki yıllarda yazılan Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi[145], Türk Ansiklopedisi[146], Türk Edebiyatı Ansiklopedisi[147], Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi[148], Meydan Larousse Ansiklopedisi[149], İslâm Ansiklopedisi[150], Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi[151] ve Büyük Türk Klasikleri[152] ERGUN'un verdiği bilgileri kısmen veya tamamen tekrarlamakla yetinmişlerdir.

CA`FERÎ'den bahseden ikinci önemli isim ise Alevî Şairleri Antolojisi[153] isimli eseriyle Kemal Samancıgil'dir. Samancıgil'in eseri Ortaç'ın Halk Edebiyatı Antolojisi ve ERGUN'un eserlerinden sonra yayınlanması sebebiyle Ortaç'ın ve ERGUN'un yaptıkları hataları göstermesi bakımından önemlidir. Samancıgil'e göre Ortaç; Halk Edebiyatı Antolojisi adını verdiği eserine Tekke Edebiyatı mensuplarını karıştırdığı için hatalıdır[154]. Çünkü Halk Edebiyatı ile Tekke Edebiyatı iki ayrı zümre edebiyatıdır.

ERGUN da eserine Bektaşî Şairleri ve Nefesleri adını vermiş olmasına rağmen; Bektaşîlik dışından; Hurufîlik, Âdem-perestlik, Ali-Allahîlik gibi değişik mezhep ve meşrepten şairleri esere almasıyla hatalıdır. Samancıgil'e göre CA`FERÎ de, Bektaşî olmadığı için, bu esere alınmamalıydı.

Bizce Alevî Şairleri Antolojisi[155] CA`FERÎ'nin Anadolu Alevî ve Bektaşîlerinden olmadığını kesin bir dille ortaya koyması bakımından diğer çalışmalara göre daha titiz ve daha belirleyici bir çalışmadır.

Ne yazık ki daha sonraki araştırmalar SAMANCIGİL'in düzeltmelerinden hiç bahsetmeden ERGUN'u tekrarlamışlardır.

---

[145] **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul: Dergah Yayınları, 1981, C. 2, s. 3.
[146] **Türk Ansiklopedisi**, C. 9, s. 179 - 180.
[147] Atilla ÖZKIRIMLI, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul: Cem Yayınevi, 1982, C. 1, s. 257.
[148] İsmail ÖZMEN, **Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Sanat Edebiyat Eserleri Dizisi, 162 - 31, 1998, C. 2, s. 557 - 60.
[149] **Meydan Larousse Ansiklopedisi**, C. 2, s. 727.
[150] **İslâm Ansiklopedisi**, C. 3, s. 8 - 10.
[151] **Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi**, C. 5, s. 236.
[152] **Büyük Türk Klasikleri**, C. 2, s. 239.
[153] SAMANCIGİL, s. 8.
[154] SAMANCIGİL, s. 3.
[155] SAMANCIGİL, s. 8.

2.1.1 Mezhebi

**CA`FERÎ'nin Şiî Olup Olmadığı:** Bütün kaynaklar CA`FERÎ'nin Şiî olduğunda birleşirler. Onu divanıyla da Şia içinde değerlendirmek gerekir.

ERGUN'a göre de; CA`FERÎ'nin Şiî olduğu muhakkaktır. İmam Ali hakkında yazdığı manzumelerde[156] görülen Hz. Ali'yi övüş şekli, Ali'yi öven Sünnî şairlerdeki övgülerde görülmez[157]. Yukarıda da anıldığı gibi CA`FERÎ, Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'den sonra insanların en üstünü olduğuna inanır. İmamların büyük ve küçük günahlardan korunmuş, masum olduklarına ve Cefr İlmi, Ledün İlmi ve Sülūnî İlmi adlarıyla anılan özel bilgilerle donatılmış olduklarına inanır.

CA`FERÎ'nin kendisine mezhep seçmesinde Ahzab suresi, ayet 33'te ehlibeyte şöyle seslenilmesinin önemli rolü olduğu düşünülmelidir. Bu ayet Şia'ya göre ehlibeytin masumiyetine işaret etmektedir:

"Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Ey ehlibeyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.

Ayette hitab edilen ehlibeyt, Resulullah'ın ev halkıdır. Ehlibeyt hususunda en uygun görüş şudur: Allah Resulü'nün evlatları, eşleri, torunları olan Hasan ve Hüseyin ve damadı Hz. Ali, ehlibeyti teşkil ederler[158]."

Âl-i Aba ile ilgili Hz. Ümmü Seleme'den rivayetle anlatılan, yukarıdaki ayetin tefsiri de sayılabilecek, hadis şöyledir:

Ben Resulullah'ın evinin kapısında iken şu ayet nazil oldu : (Kur'an, Ahzab suresi, ayet 33.) Evde Resulullah, Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin vardı. Onlara bir örtü bürüdü ve; "Allah'ım işte bunlar benim ehlibeytimdir, bunlardan günahı gider ve bunları kirlerden tertemiz kıl," buyurdu.

Ben atılıp: "Ey Allah'ın Resulü! Ben ehlibeytten değil miyim? dedim.

"Sen (yerinde dur, sen zaten) hayırdasın, sen Resulullah'ın zevcesisin" diye cevap verdi[159]".

---

[156] **CA`FERÎ DİVANI**, Gazeller 18.

[157] ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 890 - 891.

[158] **KUR'AN-I KERİM ve AÇIKLAMALI MEALİ**, (hzl. Hayrettin KARAMAN ve diğerleri), Ankara: Türkiye Diyānet Vakfı Yayınları 86-A, 2000, s. 421.

[159] İbrahim CANAN, Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte, İstanbul: Feza Yayıncılık, C XII, s. 416, hadis nu. 44964.

Âl-i Aba ile ilgili Hz. Ayşe’den rivayetle anlatılan hadis ise şöyledir:

Resulullah üzerinde siyah (yünden) nakışlı bir kumaş olduğu hâlde sabahleyin (evden) çıktı. O sırada Hasan geldi, onu örtünün altına soktu. Sonra Hüseyin geldi, onu da soktu. Sonra Fatma geldi, onu da soktu. Sonra Ali geldi, onu da örtünün altına soktu. Sonra da “Ey ehlibeyt Allah günahlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor (Kur’an, Ahzab suresi, ayet 33) buyurdu[160]”.

Şia Ümmü Seleme’nin rivayetinde olduğu gibi, ehlibeyte Hz. Ali, Hz. Fatma ve onlardan bugüne kadar gelen bütün evlat ve torunları dahil etmekte fakat, Ümmü Seleme’nin rivayetine uygun olarak Resulullah’ın eşlerini; ehlibeyt veya Âl-i Abaya dahil etmemektedir.

CA`FERÎ, iki ayrı beytinde kendisinin Şia’ya mensup olduğunu bildirir:

Buldı bu cihān senüŋle teşr!f
Oldı saŋa qa^ gürūh-ı şiy`at

Tercî-i bentler I, bent 5, beyit 2.

Gelmişüz işigüŋe yüz sürmege iy reh-nümā
Şiy`at-ı Şāhuz ki baş indürmezüz her ma`şere

Tā ki sen olduŋ şeh!d iy server-i dünyā vü d!n
Çı^dı uş mü’minlerüŋ efġānı heftüm-a*tere

İy Muqammed Mu~|afānuŋ bir güz!de ma]harı
Āteş-i derd ü ġamuŋla döndi s!nem micmere

Gazeller 58, beyit 9, 10, 11.

CA`FERÎ, Kur’an’ın ve sünnetin başta Peygamber’den sonra en seçkin Müslüman olduğuna inandığı Hz. Ali ve sırasıyla on iki imamın velîlik ve vasîliğine işaret ettiğine inanır.

---

[160] CANAN, C. XII, s. 418, hadis nu. 4496.

Şia çok geniş ve çok farklı gurupları içine alan bir topluluk ismidir. CA`FERÎ Şia mezheblerinin hangisine dahil edilebilir?

CA`FERÎ, Hz. Ebu Bekr'in halifeliğine hoşgörüyle yaklaşır. Hz. Ebu Bekr'e en küçük bir saygısızlıkta bulunmaz. Hz. Ebu Bekr gerçek velî ve vasî değildir demez. Onun halifeliğine şüpheli baktığını sadece hissettirmekle yetinir. II. Halife Hz. Ömer ve Üçüncü Halife Hz. Osman'dan ise hiç bahsetmez. CA`FERÎ, hilafet konusunu Mühür-name isimli VII. mesnevîsinde şöyle anlatır:

Valiye adlı bahtı açık, uzak görüşlü bir kadın vardı. Bir gün Mustafa katına gelerek: "Ey bütün kainatın sultanı, seni candan seven helak olmaz, sana hiçbir zorluk yoktur. Sana bir suâlim var. Sen öldükten sonra, sana kim kaim-i makam, kim vasî olacak," dedi.

Valiye Hatun böyle deyince; Muhammed Mustafa eline bir taş aldı. Eline aldığı taş bir hamur gibi yumuşadı. Hz. Muhammed Hatem mührünü o taşa basdı. "Ey Allah'ın kulu kim bunu böylece apaçık yapabilirse o bana hem vasî hem de imamdır," dedi. O taşı Valiye Hatun'un eline verdi. "Eğer bu taşı saklarsan bu sır sana bilinecektir," dedi.

Bu olayın üzerinden çok aylar ve yıllar geçtikten sonra gün geldi. Ahmed ahirete intikal etti. Hep beraber, ittifak ile, pek güzel şekilde Ebu Bekr'i imam seçtiler. O kadın Ebu Bekr'in imam seçildiğini duyunca o taşı alarak Ebu Bekr'e geldi. "Bana bu taşı Mustafa mühürleyerek verdi. Benden sonra bana vasî olan kişiye ver. Bu taşı avucuna aldığı zaman taş apaçık ve şüphesiz mum gibi yumuşayacaktır, demişti. Eğer sen gerçek vasî isen benim bu müşkilimi çöz," dedi.

Ebu Bekr: "Ey akılsız, dünyadan habersiz (kadın) taş mum olur mu? Kaybol git," diyerek (Valiye Hatun'u tersledi. Valiye Hatun üzgün bir şekilde evine dönerken yolda Selman-ı Farisî ile karşılaştı. Durumu ona anlattı. Selman ona: "Gel gidelim. Ben sana Resulullah yerine kimin imam ve kaim-i makam olduğunu göstereyim," dedi. Gittiler, Hz. Ali evde oturuyordu. Selam verip, taşı önüne koydular. O emir taşı eline alınca taş bir hamur gibi yumuşadı. Taş yumuşayınca Hz. Ali taşa Hatem mührünü bastı ve taşı Valiye Hatun'a geri verdi. "Sakla sana gerekli olacak," dedi.

Daha sonra Valiye Hatun mühürlettiği bu taşı sırasıyla V. İmam Muhammed Bakır'a kadar bütün imamlara mühürletir. Böylece onların gerçek vasî ve gerçek imam olduklarına tam kanaat getirmiş olur.

CA`FERÎ, yukarıda da anlatıldığı gibi, Hz. Ebu Bekr'i veya başka herhangi bir sahabeyi kötülemekten özenle kaçınır. Bu yönüyle Hz. Ali'nin sağlığında iken ona bi`at eden ve kendilerine Şia-i Ûlâ adı verilen ilk Şia ile aynı yaklaşımı sergilemektedir.

CA`FERÎ'nin olaylara yaklaşımı On İki İmam Şiası âlimlerinden TABATABAİ'den çok daha mutedildir. TABATABAİ; Hz. Ebubekr, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ı her ne kadar kötülemek niyetinde olmadığını ısrarla söylese de çeşitli konularda açıkça tenkit eder[161].

Onun inancına göre on iki imam ve on dört masum gerçek liderlerdir. Bunların dışındaki insanların mezhebî anlamda lider olması sözkonusu olamaz. CA`FERÎ DİVANI'nda, bu din önderleri dışında, bir şahsiyete yazılmış şiir yoktur. Bu durum CA`FERÎ'nin Mevalî, Ca`ferî, On İki İmam Şiası gibi isimlerle anılan Şia'ya mensup bir Müslüman olduğunun açık göstergesidir.

CA`FERÎ'nin Mevalî Olup Olmadığı: "Mevalî; köle, kul, anlamına gelir. Şiddetli ırkçı bir siyaset güden Emevîler, Arap olmayanlara bu adı takmışlardır. Bu suretle İranlılar ile Türkler, Emevîler'in düşman oldukları Hz. Muhammed soyuna taraftar kesilmişler ve Mevalî sözünü Muhammed soyunun kulları anlamına alarak bu sözle iftihar etmişlerdir[162]."

Şair şu beyitlerde kendisini Mevalî Mezhep olarak tanımlar:

İmām Weyne'l-`ibāduŋ *āk-i pāyı
Mevāl!ler gözine tūtiyādur
Gazeller 19, beyit 15.

Kimdür `Al!den özge `ālemde iy Mevāl!
Kān-ı se*ā vü i*sān şāh-ı cihān-`ādil
Gazeller 41, beyit 3.

Mü'min odur kim ola Mevāl! vü mütta^!
Olmayan iyle lāyı^-ı va~l u li^ā degül
Gazeller 42, beyit 3.

---

[161] TABATABAİ ve CORBİN, s. 187.
[162] GÖLPINARLI, **Alevî Bektaşî Nefesleri**, s. 327.

Mevāl!ler bilür şāhuŋ |ar!^ın
Ne bilsün Qāric! mel`ūn bu rāhı
Gazeller 61, beyit 9.

Bā^ır imām-ı reh-beri oldı Mevāl!-Mewhebüŋ
Oldı Mevāl!-Mewhebüŋ Bā^ır imām-ı reh-beri
Gazeller 62, beyit 13.

CA`FERÎ'nin Ca`ferî Mezhebi'nden Olup Olmadığı: CA`FERÎ için Müstakim-zade Süleyman Sadettin Efendi'nin verdiği; Ca`ferî Mezhebi'ndendir, hükmü doğrudur.

Şair bir beytinde, Ca`ferî Mezhebi'nden olduğu, için kendine CA`FERÎ mahlasını seçtiğini; bu yüzden Haricîler'in gözüne hançer gibi battığını şöylece anlatır:

Ta*allu~ CA`FERI wıldum anuŋ'çün
Qar!c!ler gözinüŋ *ançeriyem
Gazeller 44, beyit 10.

Kim ki |ar!^-ı Ca`feri buldıysa oldı d!n eri
Buldıysa oldı d!n eri kim ki |ar!^-i Ca`feri
Gazeller 62, beyit 14.

Şu beyitde kendisini hem Mevalî; hem de Ca`ferî Mezhebi'ne mensup olarak tanıtır:

Münezzeh meşrebinden her gürūhuŋ
Mevāl! mewhebem qa^ Ca`fer!yem
Gazeller 44, beyit 5.

CA`FERÎ her topluluğun meşrebinden münezzehtir. O Mevalî Mezhep ve gerçek Ca`ferî'dir. Şair bu beytiyle kendisinin Ca`ferî olduğunu bildirmenin yanında, sanki her Ca`ferî'yim diyenin hak yolun yolcusu olmadığını bildirmek ister. Hak yolu sahte yollardan ayırmak için kıstaslarını birer birer sıralar. CA`FERÎ'nin III. kasidede anlattığına göre gerçek Ca`ferî olabilmek için Hz. Ali'nin nasıl yaşadığına bakmak gereklidir:

éılmadı pūta secde çün ol şāh-ı mu*terem
Dinildi *Kerrema'llāhu vechehu* b!-riyā

`Ömrinde qamr içmedi vü yimedi qarām
Fı~w u fe~ād iylemedi wılmadı zinā

Ka`be içinde |oğdı anadan o nūr-ı pāk
Ka`bından irdi ka`be yüzine anuŋ ~afā

Fetq itdi bāb-ı Qayberi bir qamleyile ol
Hem mancınıwla girdi selās!le çün hevā

Kasideler III, beyit 22. - 25.

CA`FERÎ'ye göre gerçek Ca`ferîler Hz. Ali gibi puta secde etmekten, içki içmekten, haram yemekten, zina etmekten, fısk ve fesat işlemekten ve sakınan Ca`ferîler'dir.

Yukarıdaki tanımlamadan görülüyor ki CA`FERÎ; dinin bütün kurallarına uymada, Hz. Ali kadar hassas davranma gayretindedir. O ilmiyle amel eden tam bir zahittir. On iki imam ve on dört masum dışında hiç kimse için şiir yazmaması da sanki şüpheli olanlardan uzak durmak gayretindendir.

Şair, XII. mesnevîde kurtuluş reçetesini şöyle anlatır:

Hem Taw! vü `Asker! ~āqib-zamān
Ya`n! Mehd! pādişāh-ı ins ü cān

Oldı anda *atm-i e'imme'y vel!
Kimsenüŋ anlara irmez menzili

Mü'min oldur kim bulardan ura dem
Sen bularuŋ ġayrını ~ayġıl `adem
Çün bularuŋ şānına indi kelām
Wübde-i eşyā bulardur ve's-selām

Her kim olmazsa bularuŋ tābi`i
Ger Qan!fedür ü ger ol Şāfi`!

Yā eger Qanbel eger Mālik ola
Ol necāta irmeye hālik ola

Yā İlāh! sen bizi mü'minlerüŋ
éılm'ayırma zümresinden anlaruŋ

Ol gün anda kim ola Külle ünās
Da`vet imāmlu imāmı birle *ā~

Yā İlāh! qaww–ı cümle a~fiyā
Āl-i Aqmedden bizi wılma cüdā

Ger bulam dirseŋ cehennemden necāt
Ehl-i beyte cān u dilden wıl ~alāt

CA`FERIdür gerçi bir dermānde wul
Cürmini `afv idüben iyle wabūl

Mesnevîler XII, beyit 236. – 246.

Bu ölçüye göre şair; bütün Haricîler'in ve Hz. Ali halife seçildikten sonra ona bi`at etmeyip isyan edenlerin tamamının dinden çıktığına inanır. Hatta şaire göre; bu aşamadan sonra; kişinin Hanefî, Şafiî, Malikî veya Hanbelî olması kurtuluşu için yeterli değildir. Kurtuluş isteyenlerin Haricî – Hz. Ali çatışmasında ve sonrasında safını belirlemesi gereklidir. Haricî safında ise hangi mezhepten olursa olsun helâk olmuştur. Eğer Ali safında ise on dört masuma ve bütün ehlibeyte de uyması gereklidir.

2.1.2 Meşrebi

CA`FERÎ hakkında bilgi veren bütün kaynaklar onun bir mutasavvıf olduğunda ittifak ederler. Fakat, onun hangi tasavvuf koluna dahil edilebileceği konusunda hemen her kaynak ayrı bir adres gösterir.

ERGUN ve onun verdiği bilgileri tekrar eden; Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Türk Ansiklopedisi, İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi ve Meydan Larousse Ansiklopedisi gibi araştırmalar; CA`FERÎ için müfrit Alevî; Bektaşî tarikati mensubu ve Batınî şairi gibi tanımlamalarla dile getirmeye çalışmışlardır[163].

Hâlbuki yukarıda da anlatıldığı gibi Alevîlik ve Bektaşîlik birbirinden apayrı iki inanç sistemidir. Hâl böyleyken bir şairin hem Bektaşî hem de Alevî olması mümkün değildir. Ancak her iki zümre de Hz. Ali ve ehlibeyt sevgisi etrafında toplandıklarından bazen iki cemaat mensubunu birbirinden ayırmak oldukça zor olabilmektedir. CA`FERÎ ile ilgili bütün iddialar ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

**CA`FERÎ'nin Anadolu Alevîsi Olup Olmadığı:** CA`FERÎ, bir Anadolu Alevîsi değildir. Bunun en belirgin delili on dört masumun kimler olduğu konusunda Anadolu Alevîleri gibi değil Ca`ferî Mezhebi mensupları gibi düşünmesidir.

Ayrıca CA`FERÎ Anadolu Alevîleri'ndeki asıl Kur'an'ın Osman tarafından yakıldığı ve eldeki Kur'an'ın uydurma olduğu fikrine de katılmaz. O Ca`ferîler gibi eldeki Kur'an'ın ilâhî olduğuna inanır.

**CA`FERÎ'nin Batınî Olup Olmadığı:** CA`FERÎ bir Batınî değildir. Çünkü on dört masumun kimler olduğu konusunda ve asıl Kur'an'ın Osman tarafından yakıldığı

[163] ERGUN, **Bektaşî Şairleri ve Nefesleri**, C. 2, s. 890 - 891. / ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 891. / **İstanbul Kütüphaneleri, Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu**, C. I, s. 215. / **Türk Ansiklopedisi**, C. 9, s. 179 - 180. / **Meydan Larousse Ansiklopedisi**, C. 2, s. 727. / **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, s. 3. / ÖZKIRIMLI, C. 1, s. 257.

ve eldeki Kur'an'ın uydurma olduğu konusunda Batınîler gibi değil Ca`ferî Mezhebi mensupları gibi düşünmesidir.

**CA`FERÎ'nin Bektaşî Olup Olmadığı:** CA`FERÎ bir Bektaşî değildir. CA`FERÎ, Bektaşîler'i hayran eden, Hacı Bektaş-ı Velî'nin kerametlerine ya değer vermez[164], ya da Hacı Bektaş-ı Velî'nin adını bile duymamıştır. Bunun yanında on dört masumun kimler olduğu konusunda da Bektaşîler gibi değil Ca`ferî Mezhebi mensupları gibi düşünür.

**CA`FERÎ'nin Ali - Allahî Olup Olmadığı:** SAMANCIGİL, Alevî Şairleri Antolojisi'nde verilen CA`FERÎ düpedüz Alevî'dir, Ali - Allahîlik'i kabul etmiştir. Hatta CA`FERÎ Allah'ı tanımaz! Onun için Allah Ali'dir[165]; hükmünü verdikten sonra aşağıdaki beyti de kendi görüşünü destekleyen bir delil olarak verir:

`Al! emriyle gelmişdür vücūda `ālem ü Ādem
`Al! qükmiyle olmışdur ne kim pinhān u peydādur
Gazeller 20, beyit 2.

Yukarıda verilen şiirin gerçek anlamı Samancıgil'i destekler durumdadır. Fakat, tarih boyunca tasavvuf ehli tarafından bu ve buna benzer pek çok şathiyat örnekleri ortaya konulmuştur. Bu tür şiirlerin gerçek anlamları İslâm'a aykırıdır.

Mutasavvıfların cezbe hâlinde bu ve benzeri sözleri söyledikleri, cezbe hâli geçince sözlerine tevbe ettikleri bilinmektedir[166]. Şairin bu vb. şiirlerini şathiyattan saymak daha uygun olacaktır. Aksi takdirde, şairin tevhitlerini görmemezlikten gelerek bir tek şiire takılıp kalmak hatalı olacaktır. Şair, Allah'a ve Hz. Muhammed'e kayıtsız şartsız iman eder. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra peygamberlik bitmiştir. Şair, Nebî olarak değil, velî olarak Hz. Ali'ye aynı sadakatle bi`at eder.

CA`FERÎ, Ali'ye gerçekte Allah'ın velîsi ve Peygamber'in vasîsi olarak iman etmektedir. Onu sevmekteki coşkunluğu yer yer şüphelere sebep olmuş ise de; Ali'ye velîlik ve vasîlik dışında bir makam vermez.

---

[164] SAMANCIGİL, s. 7.
[165] SAMANCIGİL, s. 7.
[166] YILDIRIM, s. 355.

Şairin şu beyitlerinin gerçek anlamları da ilk bakışta; sanki onun insana secde ettiği kanaâti oluşturabilir. Fakat CA`FERÎ DİVANI'nın tümü göz önünde bulundurulduğunda şairin secde kıl derken; Allah'a ve Resulullah'a kayıtsız şartsız iman ettiğin gibi on dört masumun tamamının emirlerine kayıtsız şartsız teslim ol, kibirinden dolayı onlara karşı gelme, anlamında kullandığı açıkça görülür:

Secde wıl ol şāha ki b!-reyb ü şekk
Ma]har-ı Allāh Esedu'llāhdur
Tercî-i bentler IV, bent 6, beyit 2.

Secde wıl ol şāha qall olmaw dilerseŋ müşkilüŋ
Çün #alālet ehline d!n içre oldur reh-nümā
Gazeller 4, beyit 5.

İy CA`FERI wıl secde işigine anuŋ k'ol
Min ba`de Qasan Mehd!-i ~āqib-i zamāndur
Gazeller 14, beyit 9.

Taw! ki tāc-ı seri oldı ehl-i tawvānuŋ
Müdām secde wılur mawdemine müttawiyān
Gazeller 50, beyit 21.

@apuŋ `āriflere ma`būd u maw~ūd
éapuŋ `āşıwlaruŋ hem secde-gāhı
Gazeller 61, beyit 4.

İy CA`FERI işigine iyle sücūd kim
Oldı mawām-ı secde-i ins āstānesi
Gazeller 65, beyit 7.

Özellikle Ali - Allahîler'in, asıl Kur'an'ın Osman tarafından yakıldığı ve eldeki Kur'an'ın uydurma olduğu fikri de CA`FERÎ'nin görüşleriyle taban tabana ters düşmektedir.

CA`FERÎ'nin Hurufî Olup Olmadığı: Onun nazarında, Allahlık iddiasında bulunan Fazlullah-ı Hurufî'nin bir değeri yoktur[167].

Şairin, "F!-Hāwā Bi-smi'llāhi'r-raqmāni'r-raq!m Tefs!r-i Be-@ar!"-ı Ehli'l-Beyt" isimli V. mesnevîsindeki bazı yaklaşımları Hurufîlik'i andırmakta ise de şairin Hurufî olduğuna işaret edecek bir bilgi yoktur. Hatta belki Fazullah-ı Hurufî'yi bile tanımaz.

CA`FERÎ bir Hurufî değildir. O, on dört masumun kimler olduğu konusunda da Hurufîler gibi değil Ca`ferî Mezhebi mensupları gibi düşünür ve o, Kur'an'ın da tamamına inanır.

Fakat, Ali'yi övüşündeki coşkunluk onun mutedil İran Alevîleri'nden olma ihtimalini tamamen gözardı etmemek gerekir.

**CA`FERÎ'nin Nusayrî Olup Olmadığı:** CA`FERÎ'nin bazı fikirleri Nusayrîlik ile uyum göstermektedir. CA`FERÎ DİVANI'nda iki yerde Hz. Ali'nin pek çok kerametleri arasında Nusayr'ı yetmiş defa; bir yerde yetmiş iki defa diriltmiştiğinden bahsedilmektedir. Nusayrîlik'in kurucusu Hz. Ali'den çok sonraları yaşadığına göre bu Nusayr acaba başka bir Nusayr mıdır? Yoksa Nusayrîlik'in kurucusu Nusayr mıdır? Kesin olarak tespit edilememiştir:

Ger dem-i `Is!den oldıysa ölüler wü'l-qayāt
éıldı yitmiş kez Nu~ayrı zinde ol ş!r-i _udā

Evvel oldur Ā*ir oldur Bā|ın oldur }āhir ol
Mülk anuŋdur Mālik oldur Hālik oldur mu|lawā
Gazeller 4, beyit 7.

`Al!dür ol ki Nu~ayrı `adedde yitmiş kez
Helāk iyledi vü zinde wıldı iy vernā
Gazeller 5, beyit 13.

[167] SAMANCIGİL, s. 7.

Ėıldı diri Nu~ayrı yitmiş iki kez ol şāh

Anuŋ bigi vel!ye ger Ｑaw diseŋ revādur

Gazeller 21, beyit 12.

CA`FERÎ'nin XII. mesnevîde Cabir rivayetiyle Peygamber'den naklettiği Nur-ı Muhammedî'nin Hz. Âdem'den Abdulmuttalib'e kadar tek bir nur olarak geldiği Abdulmuttalib'de nurun ikiye ayrıldığı birinin Abdullah'tan Hz. Muhammed'e; diğerinin Ebu Talib'den Hz. Ali'ye geçtiğine dair verdiği bilgiler Nusayrîler'in aynı konudaki inançlarıyla paralellik taşımaktadır. Nusayrîler'in mezhep olarak On İki İmam Şiası'na tabi oldukları düşünülürse bu benzerliklerin çok normal olduğu düşünülebilir.

Menem ki cān u dilden Ｑaydar!yem

Ｑab!b-i Ｗü'l-Celālüŋ çākeriyem

Gazeller 44, beyit 1.

Şairin yukarıdaki beyti; "ben Peygamber'in ve Haydar'ın candan ve gönülden bağlısıyım," anlamına gelmekte ise de bu beyitteki "Haydarîyem" kelimesinin aynı zamanda Nusayrîlik'in Haydarî koluna bağlıyım, anlamına geldiğine dikkat etmelidir.

Şairin "Nur-ı Muhammedî" konusundaki fikirleri ile yukarıdaki beyti bir araya geldiğinde CA`FERÎ'nin "Haydarî" ismi verilen Nusayrîler'den olma ihtimali biraz daha kuvvetlenmektedir.

CA`FERÎ'ye göre şeriat ve tasavvuf; ehlibeyt ve Hz. Ali yoluyla Hz. Peygamber'e ulaşır. Ehlibeytten olmayan birinin tasavvuf liderliğine soyunması sadece iki yüzlülük ve haddini bilmemektir. Hak yolunu bulmak isteyenler ikiyüzlü ve şehvet düşkünü kılavuzlara değil; peygamber soyundan gelen gerçek liderlere uymalıdırlar:

Aŋa kim āl-i Neb! hem-rāh ola

_āşā vü kellā kim ol güm-rāh ola

Güm-reh anlardur ki Ｑa^^ı bulmadı

Qakka ma]har kimdür anı bilmedi

Virdi bir nākı~ eline elini
Bağladı zünnār birle belini

Beŋzer ol `amāya ol kim yideler
éançarı olsa alalar gideler
Mesnevîler V, beyit 29 - 32.

"Her kime āl-i Nebî yoldaş olursa o kesinlikle sapıtmaz. Hakk'ı ve Hakk'a mazhar olanı kim bulamazsa işte o sapıtır. O şaşkın, bir nakıs şeyhe elini verir, beline zünnar bağlar. O şaşkın kişi elinden tutanın her yere götürebildiği amaya benzer."

Sonuç olarak; şairin yukarıda da anıldığı gibi, "Haydarî" tarikatine bağlı Nusayrîler'den veya Azerî Türkçesi ile şiir yazması Nusayrî olmasına engel değil ise de, ılımlı İran Alevîleri'nden olabileceğini gözden uzak tutmamak gerekir.

Şair, "Velehu Ey#ān Der-Qa~let-i Eimme-i Ma`~ūm `Aleyhi Vesellem" isimli VI. mesnevîsinde 17 din ve tasavvuf önderini şöyle tanıtır:

"Ey Mevali şimdi gel her bir imamın hasletlerini dinle imamların sayısının 17 olduğunu bil. 1.'nin dediği olur. 2.'nin her yediği nur olur. 3. parmağın emse parmağından süt ve bal akar. 4.'de geçmiş ve gelecek apaçık hâle gelir. Ey cömert insan 5.'ye yüz ve şekil olarak hiç kimse benzemez. Onun kadar güzel başka insan yoktur. 6.'nın ilmine ve hilmine kimse yetişemez. 7. gibi fesahat önderi yoktur. Kahramanlıkta 8. gibisi yoktur. 9. gibi cömertlik yapan bulunmaz. 10. gibi yücesi yoktur. 11.'nin gölgesi hiç yere düşmez. 12.'ye hiçbir zaman sinek konmaz. 13. nereye baksa kapı ve duvar bile o şaha selam verir. 14.'nün geçtiği her yer müşk ve abir kokusuyla dolar. 15. ölüye dua etse diriltir. 16. bütün vücudunun her tarafından aynelyakin görür. 17. gelmiş ve geçmiş her şeyi bilir. Gelmiş, geçmiş ve gelecekteki bütün olaylar ona görülür. İmkân alemindeki hiçbir şey ona gizli değildir. Yaratılan hiçbir şey ondan gizli kalmaz. Ona bu dünyada hiç kimseye verilmeyen şeref verilmiştir. Bu dünya ten gibidir. O da bu tenin canıdır. O bütün yaratılmışların sultanıdır. Eğer dünyada ondan hidayet olmazsa kimse Hakk'ı bilemez. Eğer onun gibi imamı koyup, herhangi bir aşağılığa uyarsan, taâtin Şeytan'ın taâtine benzer, şu yaptığın taât kabul olmaz. imamın dünya ve ahirette

Muhammed evladından olacağını iyi bil. Onlardan başka din işini sonuca ulaştırabilecek kimse yoktur. Din, iman, söz ve yemin ancak onlarla doğru olur. Onlardan başka önder, yolgösterici olmaya değer kimse yoktur. Ey velî, Ahmed'in dediği şu hadisi dinle, gönlünü aydın tut. "Her kime Muhammed evladından başkası yol gösterici olursa o kişinin şeyhi şüphesiz lânetlenmiş Şeytan'dır. Onda imanın kokusu bile olmaz". Bil ki Ali evladını koyup yalancı ve zevk düşkünü şeyhe uyanlar, insan değil hayvandır, can değil cindir. Yine o alemlere rahmet olarak gönderilen adaletli şah: "Her kim peygamber evladının mezhebinden başkasına uyarsa gök yüzünde kuş gibi uçarken bile görsen vur kanadını kır," demiştir.

Ey CA`FERÎ Ahmed oğullarından başka dünyada uyulacak kimse bilmiyorum. Candan gönülden ve şüpheden uzak olarak onları kendime rehber edindim. Eğer kendine imam arıyorsan Mustafa evladının elini tut, gerisini düşünme. Onlara uyan kişi kurtuluş bulur, işlerinde hiçbir şekilde sıkıntı kalmaz. Zatın nurunun on dört masum olduğunu idrak et.

Bu şiirde şairin on iki imama ekleyerek tanıttığı, beş önderin -her ne kadar isimleri verilmemiş ise de- bağlı bulunduğu tasavvuf liderini on iki imama bağlayan silsile olması kuvvetle muhtemeldir.

2.1.3 Çağı

CA`FERÎ'nin hangi yıllarda yaşadığını kesin olarak belirlemek, bilgi eksikliğinden dolayı şimdilik, imkânsızdır.

Şairlerin ne zaman yaşadıkları biyografik eserlerden öğrenilebileceği gibi; eserlerinde geçen olay, yer ve şahıs isimleri veya ebced hesabı ile bazı binaların tamamlanışına yazdıkları tarih kıtalarından elde edilen bilgilerle mümkün olabilmektedir. Fakat CA`FERÎ DİVANI'nda, dil özellikleri dışında çağını yansıtan herhangi bir bilgi bulunmaz.

CA`FERÎ'nin gönlü, on iki imam, on dört masum, daha geniş adıyla ehlibeyt dışındakilere kapalıdır. İmam Rıza için yazdığı şu gazelinde bunu şöyle anlatır:

Her kim Rıżāyı bildi cihānuŋ yegānesi
éıldı hidāyet aŋa imām-ı zamānesi
éa~~a lenā qikāyet-i āl-i Muqammedi
Girmez benüm çü sem`ime ġayruŋ fesānesi
Gazeller 65, beyit 1, 2.

On iki imama gönülden bağlı olmayana zamanın imamının hidayet etmesi mümkün değildir. O zaman CA`FERÎ'ye düşen Rıza'nın şahsında on iki imamı cihanın yegânesi bilmektir.

Şaire göre şiir hak yolu anlatıp, sevap kazanmak için yazılır. İnsan ömrü fuzulî işlerle uğraşacak kadar uzun değildir. Bu sebepten Allah ve on dört masum dışındaki insanlar için şiir yazmanın anlamı yoktur.

ERGUN'un CA`FERÎ'nin XVI. yüzyılda yaşadığına dair verdiği bilgiler ihtiyatla kabul edilebilir.

Ayrıca şairin kendisiyle çağdaş mecmualara veya kendisinden sonraki yıllarda yazıya geçirilmiş mecmualara girebileceği aşikârdır. CA`FERÎ'nin dahil edildiği en eski mecmua durumundaki MV mecmuasınn H. 1038 yıllarının şiirlerini içine almasından hareketle CA`FERÎ'nin H. 1038 tarihlerinde veya daha önceki yıllarda yaşamış olması gerektiği söylenebilir.

İstinsah tarihi H. 1069 olan, F nüshasının dil özellikleri; şairin en geç XV. - XVI. yüzyıllarda yaşamış olabileceğini düşündürmektedir. Elde edilen bilgilerin yetersizliği sebebiyle CA`FERÎ'nin yaşadığı yılların daha belirgin şekilde tespiti şimdilik mümkün değildir.

2.1.4 Muhiti

Yukarıda da bahsedildiği gibi CA`FERÎ DİVANI'nın F nüshası bez cildi üzerinde CA`FERI-İ ĠANNŪŞ! ibaresi kayıtlıdır. ĠANNŪŞ CA`FERÎ'nin doğum yeri olmalıdır. Fakat bu bilgiyi destekleyen ikinci bir kaynak bulunamadığı gibi böyle bir yer ismi de tespit edilememiştir.

CA`FERÎ'nin nerede yaşadığına dair, Alevî Şairleri Antolojisi dışındaki, kaynaklarda bilgi bulunmadığı gibi; CA`FERÎ DİVANI'nda da şairin nerede yaşadığına dair doğrudan bilgi bulunmaz.

Alevî Şairleri Antolojisi'nde; CA`FERÎ'nin muhiti konusunda hiçbir kaynak göstermeden şairin Kûhistan'da yaşamış olabileceği ihtimali üzerinde durulmuştur[168]. Bu hükmün sebebi CA`FERÎ'nin Ali - Allahîler'den olduğuna inanılmasıdır. Yani Ali - Allahîler Kûhistan'da yaşadığına göre CA`FERÎ de bu inancın bir temsilcisi olarak muhtemelen orada yaşamıştır. CA`FERÎ'nin Ali - Allahî olduğu konusu şairin meşrebiyle ilgili bölümde ele alınmıştır.

CA`FERÎ DİVANI'nda: Beriyye, Hayber, Horasan, Irak, Kerbela, Medine, Mekke, Necef,, Tebūtek (Tebük), Tebük, Tıhame, Tūs, Yemen, Yesrib (Medine) gibi yer isimleri on dört masumun yaşadığı şehirler olması hasebiyle zikredilmiştir.

Çin, Maçin, Hind ve Sifd gibi yer isimleri ise uzak ülke anlamında kullanılmıştır. Dolayısıyla bu yer isimleri şairin yaşadığı bölgenin tespit edilmesi ile ilgili olarak herhangi bir ipucu vermezler.

CA`FERÎ'nin muhitini; dil, giyim, muhteva ve inanç özellikleri, olmak üzere dört ayrı açıdan yaklaşarak tespite çalışmak daha uygun olacaktır.

Dil: CA`FERÎ DİVANI'nın aşağıdaki söyleyiş şekilleri şairin şivesini yansıtması bakımından önemlidir:

Diŋle bu remzi ki beyān iylerem

168 SAMANCIGİL, s. 8.

Cān wulağın aç ki saŋa söylerem
Tercî-i bentler IV, bent 1, beyit 7.

Didi varanda ki varmışdur imām
@ayy-ı arż idüp irişdi ol hümām
Mesnevîler XIII, beyit 137.

Şer* iyleyem anı saŋa bu dem
Cānuŋ ola işidende *urrem
Mesnevîler VII, beyit 5.

Ben ölenden ~oŋra cümle taqt u tāc
Ola senüŋ il ü gün *arc u *arāc
Mesnevîler XIII, beyit 80.

Görinür bu kim öŋürdi ben ölem
\ağ iken sen dünyeden rı*let wılam

Cefr-i Cāmi`de buyurmışdur `Al!
Senden öŋdin ölmegümi ol vel!
Mesnevîler XIII, beyit 84 - 85.

Te~b!q ider ziyāret idende melā'ike
Sübqāne men tawaddes ü Bi'l-`izz ve'l-`alā
Gazeller 7, beyit 10.

Bu beyitlerdeki şive özelikleri şairin Azerî Türkçesi ile şiir yazdığını şüpheye yer bırakmayacak şekilde göstermektedir.

Azerî Türkçesi'nin Kafkasya, İran ve Irak bölgelerinde yaşayan Türkler tarafından konuşulduğu göz önünde bulundurulursa CA`FERÎ'nin de bu bölgelerden birinde yaşadığı tahmin edilebilir.

Giyim: CA`FERÎ DİVANI'nda, farklı bir giyim şeklinin adı olan "bur^a`" kelimesi de dört ayrı yerde geçmektedir. Bu kelimenin CA`FERÎ DİVANI'nda geçen anlamıyla Afganistan, İran, Irak vb. bölgelerde hâlen kullanılıyor olması, CA`FERÎ'nin bu bölgelerden birinde yaşamış olmasını muhtemel kılmaktadır.

İnanç: CA`FERÎ'nin inanç bakımından; yer yer Nusayrîlik ile uyum içersinde olduğu görülmektedir. Nusayrîler çoğunlukla Horasan, Kerbela, Necef, Küfe Güney İran, Irak ve Suriye bölgelerinde yaşamaktadırlar.

Muhteva: CA`FERÎ'nin Bağdat, Basra, Kerbela, Horasan veya Necef dolaylarında yaşadığı için on iki imamın daha da derinden etkisi altında kaldığı da düşünülebilir.

Sonuç olarak, CA`FERÎ'nin hem Azerî Türkçesi ile şiirlerini yazması, hem de Nusayrî olduğu varsayılırsa Bağdat, Basra, Kerbela, Kerkük Horasan, Musul veya Necef bölgelerinden birinde yaşamış olması kuvvetle muhtemeldir.

CA`FERÎ'nin ılımlı İran Alevîleri'nden olması da daha az bir ihtimalle mümkündür. Bu durumda şairin Afganistan Bağdat, Basra, İran, Kafkasya, Kerbela, Kerkük, Horasan, Musul veya Necef' dolaylarında yaşamış olması gerekir.

Şairin bu bölgelerden birinde yaşaması sebebiyle Anadolu'da yazılan tezkirelere giremediği; mecmualara ise daha geç tarihlerde girebildiği göz önünde bulundurulmalıdır.

2.2 CA`FER / CA`FERÎ MAHLASLI DİĞER ŞAİRLER

Ca`ferî kelimesi aynı zamanda Ca`fer-i Sadık'a uyan anlamına da geldiği için bu inancı paylaşan şairlere Ca`ferî mahlası daha da cazip gelmiş, böylelikle bu mahlası kullananların sayısı oldukça fazlalaşmıştır. Aynı mahlasla şiir yazanların çok olması tabiî olarak pek çok karşılıklara sebep olmuştur.

ERGUN'un; bu araştırmanın konusu CA`FERÎ'yi yüz yıl kadar arayla yaşamış iki ayrı müfrit Alevî şair zannetmesi bu karışıklıkların ve kopuklukların derecesini göstermektedir.

Bu başlık altında "Ca`fer" veya "Ca`ferî" mahlasını kullanmış ve aynı zamanda Türkçe şiir yazmış bütün şairler yaşadığı yüzyıl ne olursa olsun bu bölümde toplanmaya çalışılmıştır.

Ne var ki kırık dökük bile sayılamayacak son derece birbirinden kopuk bilgilerle sağlıklı ve kesin bir sonuca ulaşılması çoğu zaman mümkün olamamıştır.

2.2.1 Âşık Ca`fer Dertli

İsmail ÖZMEN, hazırladığı Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi isimli beş ciltlik eserinde: "Çağımız Alevî halk ozanlarından olduğunu sandığımız Âşık Ca`fer'in gerçek kimliği, yaşantısı eserleri hakkında bilgi edinemedik. Asıl adı da belli değildir. Doğum ve ölüm tarihlerini de bilemiyoruz. Bulduğumuz bir şiirini sunuyoruz" demekle yetinmiştir. Ankara Millî Kütüphane kayıtlarında isminin Âşık Ca`fer Dertli olduğu ve 1946, Samsun doğumlu olduğu bildirilmektedir[169].

---

[169] **Âşık Ca`fer DERTLİ**, Ankara, Millî Kütüphane Katalogları, 1999 AD 6008 SAMSUN.

1 Muhammed Ali'nin ilmi aşkına
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır
Yardım eyle düşkün ile şaşkına
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

2 Muhammed'den içtin hayat abını
Musa'ya öğrettim ilmin kabını
Ali'den nur ettin aşkın şarabını
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

3 Fatma'yı bilen nacidir naci
Hasanla Hüseyin derdin ilacı
Eşe dosta verme kederle acı
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

4 Meçhul kaldı aşık ile dubara
Masumlar arada sefil avara
Zeynel, Bakır bizi dardan kurtara
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

5 Ricamız Ca` fer'le Kâzım Rıza'dan
Sakla bekle bizi bela kazadan
Hak cemalin göster ruz-ı cezadan
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

6 Takî işsiz koyma yurd u yuvamız
Nakî kabul ede dua ricamız
Hayır gele gündüz ile gecemiz
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

7 Hasan Askerî'nin yücedir şanı
Yurdumuza bastırmaya düşmanı
Çağıralım Mehdî sahip-zamanı
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

8 Gayet günahkârız yüzümüz kara
Şaşırdık yolumuz kaldık bi-çare
Çağırınca hemen gelirsin cara
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

9 Gafil yolcu düşer uzak yollara
Yardım eyle darda kalan kullara
Derbederiz düştük müşkül hâllere
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

10 Yardımcımız sensin tipiden yelden
Sakla bekle bizi gedikten, belden
Cümlemizi koru tufandan selden
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır

11 Divanında kara Ca` fer'in yüzü
Tutiyadur gözüne ayağın tozu
Katında kabul olsun nazı niyazı
Yetiş carımıza Hızır ya Hızır[170]

[170] ÖZMEN, C. 3, s. 407 - 408.

2.2.2 Ca`fer Abdal

ERGUN, Bektaşî - Kızılbaş şairlerinden olduğunu ve bir eserinin bilindiğini haber vermektedir.

Gerçek kimliği eserleri, doğum - ölüm tarihleri hakkında yeterli bilgi yoktur. Ca`fer Abdal'ın şiirlerinde kullandığı dil özelliklerine dayanarak, XVIII. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî ozanı olduğu düşünülebilir. Yaşamı hakkında ayrıntılı bir bilgi bulunamamıştır. Ancak o çağda düzenlenmiş yazma dergilerde dağınık olarak nefesleri görülmektedir.

1 Seyredelim bu alemin halkını
Zabta kadir değil elde bulunmaz
Dervişim der terk eylemez havayı
Dervişlik nişanı dilde bulunmaz

2 Benliğin terk etse kalbini silse
Özün pak eylese nefsin öldürse
Eğer tarikatta dervişim derse
Nefsine uyanlar yolda bulunmaz

3 Nefsine uymamak kişiye zordur
O râhı tanımak hayli hünerdir
Er kuşağı kuşanan birde birerdir
Er kuşağı değme belde bulunmaz

4 Aşk gemisidir derya-yı ummanda
Bezm-i Elestimiz dinde imanda
Ca`fer Abdal eder şimdi zamanda
Hakk'a yarar amel kulda bulunmaz[171]

Bu şiir, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, Nu. 78'de kayıtlı Mecmua-i Eş'ar'ın son bölümünde de kayıtlıdır.

2.2.3 Ca`fer `Ayanî b. Hasan

XVI. yüzyıl Osmanlı tarihçi, tezkireci, ve defterdarıdır[172]. Ca`fer Macaristan'ın Beç şehrinde doğmuştur. Türk Ansiklopedisi, Tarihçi Peçevî'nin büyük babası olduğunu Macar tarihçisi ve şarkiyatçısı Doktor Kracson'un yazdığını haber vermektedir. Ca`fer, eserlerinde hayatı hakkında fazla bilgi vermez[173]. Beç ve Temeşvar'da defter-darlık yaptı. Şairin divanının olup olmadığı hakkında hiçbir kaynakta bilgi verilmemektedir.

[171] **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, s. 3. / ÖZMEN, C. 3, s. 285 - 86.
[172] M. Orhan BAYRAK, **Osmanlı Tarihi**, İstanbul: Osmanlı Yayınevi, 1982. s. 71 – 72.
[173] BAYRAK, s. 71 – 72.

Ancak şiirlerinden muhtelif kaynaklarda bahsedilmektedir. Bu şairin Bağdad Defterdarı Ca`ferî ve Miralay-ı Avlonya Ca`ferî / Ca`fer Beğ ile aynı şahsiyet olması kuvvetle muhtemeldir.[174] Ca`fer Ayanî ile ilgili Büyük İnsanlar isimli eserde "Ca`fer Beğ Muhammed oğlu 1611 Macaristan'daki Beç'tendir. Yemen San'ası'na geldi[175]", kaydı bulunmaktadır.

Gazavat-ı Tiryakî Hasan Paşa (Öğütlerin özü ve tarihlerin temeli) adını taşıyan ve askerlikle ilgili eserini 1591 tarihinde yazmıştır.

Zübdetü'n-Nesayıh, 1594'te yazıldı.

Umdetü't-Tevarih, 1594'te yazıldı.

Tarih-i Cedid-i Engerus (Yeni Macar Tarihi).

Nesayıh-ı Müluk (Meliklere öğütler).

Nur-name 1603'te yazıldı. Hz. Muhammed'i anlatır. İstambul Üniversitesi Kütüphanesi Nu. 806. / Veliyüddin Efendi Nu. 3205 / 1'de bulunmaktadır. Hicrî 1015'ten sonra yazılmıştır. Eser 33 varaktan müteşekkildir. Nesih yazı stiliyle yazılmıştır. Her sahifede 21 satır bulunmaktadır. Nur-name'de şairin bazı manzumeleri de vardır.

2.2.4 Ca`fer Dede / Tacî-zade Ca`fer Çelebi

Tacî-zade Ca`fer Çelebi'nin diğer bir sanıdır. Yeterli bilgi için, Tacî-zade Ca`fer Çelebi Maddesi'ne bakınız.

2.2.5 Ca`ferî

Mutasavvıf Osmanlı şairi, XV. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı sanılıyor. XVI. yüzyılda yazılmış mecmualarda birçok manzumelerine rastlandığı gibi yazma bir divanı da vardır. Şiirlerinin bir kısmı mutasavvıfane, bir kısmı aşıkane ve hakimanedir. Aruz veznini oldukça başarıyla kullanan Ca`ferî'nin kendisine mahsus bir ifadesi vardır.

[174] **Türk Ansiklopedisi**, C. 9, s. 179 – 180. / **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, s. 3. / **Meydan Larousse Ansiklopedisi**, C. 2, s. 727.

[175] Abdullah DEVELİOĞLU, **Büyük İnsanlar, -Üç bin Türk ve İslâm Müellifi-**, İstanbul: Demir Kitabevi.

Şiirlerinden anlaşıldığına göre Şiîlik inancını benimsemiş, tasavvufî, aşıkane şiirler yazmıştır. Onun bazı manzumelerine Nurosmaniye Kütüphanesi'nde No: 4904 / 940.1533 kayıtlı "Cami`ü'l-Meanî" isimli çok kıymetli bir mecmuada tesadüf ediyoruz.

Yunus, Kaygusuz, Halîlî gibi mutasavvıfların şiirlerini ihtiva eden bu mühim menbada Ca`ferî'nin de toplam 94 beyitlik 13 tane gazeli kayıtlıdır. XVI. yüzyılda yazılan Millet Kütüphanesi, ALM. K. Mz. 543'te kayıtlı diğer mühim bir mecmuada gene bu Ca`ferî'ye ait birkaç manzumeye rastlıyoruz. Bütün bu manzumeleri ihtiva eden Ca`ferî Divanı'nın ise hususî kitapları arasında olduğunu ERGUN haber vermektedir. ERGUN'un ölümünden sonra bu divanın akıbeti meçhûldür. Başta müdürlüğünü yaptığı Bayezid Devlet Kütüphanesi olmak üzere yapılan kütüphane taramalarında bu esere rastlanamamıştır. Arasından bazı sahifeler düşmüş olan bu divanda 2180 beyit mevcuttur. Her sahifesinde 25 beyit kayıtlı olan bu yazmadan zayi olan kısmın 1000 beyitten aşağı olmadığı tahmin olunabilir.

Terci-i bentler, mutasavvıfane manzumeler ve gazellerden ibaret olan bu divanın elde mevcut kısmında hiçbir kimseden bahsedilmemiştir. Yalnız onun Dukakin-zade Ahmet, Halîlî, ve Işık Kâsım gibi muasır şairlerle aynı vezin ve kafiyede bazı şiirler yazdığını görmekteyiz. Bazen tamamıyla âşıkane veya hakimane şiirler kaleme alan şair, bazen de tamamıyla mutasavvıfane şiirler vücuda getirmiştir. Onun Dukakin-zade Ahmed Bey gibi Melamîlerden olduğunu kuvvetle tahmin edebiliriz. Aynı zamanda Ca`ferî'nin Şia itikadını benimsediği eserlerinden istidlâl edilebilir.

XVI. yüzyılda yazılmış mecmualarda birçok manzumelerine rastlandığı gibi yazma bir divanı da vardır. Şiirlerinin bir kısmı mutasavvıfane, bir kısmı âşıkane ve hakimanedir.

Bu mahlasla divan oluşturan şairimiz, "Ca`fer `Ayanî b. Hasan" olabilir. "Nur-name" isimli eserinde bazı şiirleri olduğu bilinmektedir. ERGUN'un kendisinde bulunduğunu bildirdiği divanın da Ca`fer Ayanî'ye ait olması kuvvetle muhtemeldir.

2.2.6 Ca`ferî / Defter-dar-ı Bağdad

XVI. yüzyıl şairlerinden Ca`ferî hakkında tezkirelerde herhangi bir bilgi yoktur. Yalnız Pervane Beğ Mecmuası'nda "Defter-dār-ı Baġdād" serlevhasıyla onun Fuzulî'ye

Nazire olarak yazılmış bir gazelinin kayıtlı olduğunu ERGUN haber vermektedir. Muhtemelen bu şiirin sahibi de “Ca` fer ` Ayanî b. Hasan”dır.

Fā` ilātün / Fā` ilātün / Fā` ilātün / Fā` ilün

1 _āk-i burc-ı evliyāda künc-i uzlet beklerüz
Āstān-ı qażret-i şāh-ı velāyet beklerüz
İy göŋül şimden girü der-gāh-ı Rūma azm ^ıl
Kerbelāda nice bir ser-qadd-i ġurbet beklerüz[176]”

“Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat TARLAN Bölümü No: 71/1’de kayıtlı Mecmua-i Eş` ar ve Fevaid’de bulunan şu şiir de Muhtemelen bu Ca` ferî’ye aittir. V5a:

Ca` fer! Fermāyed

Mef` ūlü / Fā` ilātü / Mefā` !lü / Fā` ilün
Aġla gözüm ki geçdi günüm āh u zār ile
Kim başa çı^dı sen çı^asın rūzgār ile

Geçdi günüm firā^ ile vasl olmadı nas!b
Olmazımış zamān işi i*tiyār ile

Oldur seni *alā~ olayın fān! dünyede
Biŋ kerre olmadın güzel ü inti]ār ile
Sene 993 / 1586 [177]”

2.2.7 Ca` ferî / Balî

[176] ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 892 - 893.
[177] **Mecmua-i Eş’ar u Fevā’id**, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, No: 76 / 1.

Asıl adı Balî olup, Tacî-zade Ca`fer Çelebi'nin oğludur. Balî, 941 / 1534'te İstanbul'a geldi. Çeşitli medreselerde, bu arada Sahn'da müderrislik yaptı. İçki ve afyon düşkünü idi. Aşırı afyon aldığından 1538 yılında öldü.[178]"

Bazı mecmualarda görülen Balî mahlaslı manzumelerin bu şairimize ait olup olmadığı da araştırmaya muhtaçtır. Bir divanı olup olmadığı hakkında bilgi edinilememiştir.

1

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Dirligümden ölmek iy s!m!n-beden yegdür bana
Cāme-i zer-beft ü d!bādan kefen yegdür baŋa

2

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Fe`ūlün

İlāh! cānı cānāndan ayırma
Eger sen anda değilsen ^ayırma

3

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Ǫa~ret-i zülfüŋle ^addüm dāl olupdur dostum
Mübtelāŋ olduġuma bu dāl olupdur dostum

Şol ^adar ^an aġladı çeşmüm sirişkinden anuŋ
Cāmemüŋ rengi ser-ā-ser al olupdur dostum[179]

Şu matla da aslında Zatî'ye olduğu hâlde Balî'ye ait hatta bezen de bu çalışmanın konusu CA`FERÎ'ye ait zannedilmiştir. Bu şiir CA`FERÎ DİVANI'nın H ve S

---

[178] **Türk Ansiklopedisi**, C. 9, s. 179 - 180. / **Meydan Larousse Ansiklopedisi**, C. 2, s. 727. / **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, s. 3. / Haluk İPEKTEN vd., **Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,** İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1983, s. 80 - 81. / **Türk Ansiklopedisi**, C. 9, s. 179 – 180. / **Meydan Larousse Ansiklopedisi**, C. 2, s. 727. / **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, s. 3.

[179] ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 890 - 891.

nüshalarının sonuna eklenmesi de tesadüf değildir. Ancak bu matla, zaten üslup bakımından CA`FERÎ'nin şiirlerine hiçbir şekilde benzerlik göstermez:

Mef`ūlü / Mefā`!lün / Mef`ūlü / Mefā`!lün

Mey-*āne-i `aş^ içre ben bir dolu ^aldurdum
Bir *ayli güzel sevdüm ser-māyeyi çaldurdum

2.2.8 Ca`ferî / Miralay-ı Avlonya Ca`fer Beg

XVII. yüzyıl şairlerinden Ca`ferî hakkında tezkirelerde bilgi kayıtlı değildir. Süleyman II 'ın 1099 / M 1687'de cülusu dolayısıyla yazdığı bir tarih kıtasına MG nüshasında tesadüf edilmiştir: **Tar!*-i Cülūs-ı Sul|ān Süleymān, M!r-alay-ı Avlonya Ca`fer Beg V139a**

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün

1 Bi-qamdi'llāh ~açıldı `āleme envār-ı Sübqān!
Ref` oldı]ulmet-i dünyā Qa^^ itdi lu|f-ı i*sānı

Gürūh-ı ehl-i İslām olmış iken girye vü nālān
Cenāb-ı Qa^dan irdi bir şehenşāh-ma`dilet-rān!

Şeref-ba*ş-ı ser!r-i sal|anat Sul|ān Süleymān kim
Cülūsıyla müzeyyen ^ıldı cümle Mülk-i `Osmānı
Ola yā Rab hem!şe ba*t-ı `ālem-g!ri nu~rette
Terākk!de ola dā'im şükūh u şevket ü şānı

5 Mü'eyyed Qażret-i Qa^dan mu]affer ola bir a`dā
Ola her dem del!l ü reh-beri tevf!^-ı Rabbān!

éudūm-ı nu~reti virdi tezelzül ^alb-i a`dāya

Üm!d oldur ki ^ahr eyler ser-ā-ser kāfir-istānı

Kerāmetle Cülūs ittikde didi Ca`fer! Tār!*
Cülūs-ı _ān Süleymān ^ıldı şādān cümle insānı[180]"

2.2.9 Ca`ferî / Ca`fer / Ca`fer Efendi

Tekirdağ'da yaşamış bir Osmanlı şairidir. aynı yerde Mehmet Paşa Camii'nde müezzinlik etmişti. Oldukça ustalıklı yazılmış hayattan hiçbir zevk almadığını terennüm eden Eğlenmez redifli bir şiiri Fatîn Tezkiresi'nde kayıtlıdır. 1736 yılında ölmüştür[181].

2.2.10 Ca`feroğlu

ERGUN, Ca`feroğlu'nun XVII. yüzyıl Bektaşîler'inden olduğunu tahmin etmektedir. Hayatı hakkında hiçbir bilgi yoktur. XVII. yüzyılda yazıldığı muhtemel olan bazı mecmualarda onun da nefeslerine tesadüf ediliyor. Tasavvufî telakkîleri ve Bektaşî akidelerini açık bir ifade ile izah eder[182].

Bektaşîler tarafından düzenlenmiş sonraki yazma dergi ve cönk defterlerinde nefesleri görülmektedir. Kimi şiirlerinde Yunus Emre'den esinlendiği sezilmektedir. Şiirlerini açık bir dille söylemiştir. Açık olmamakla birlikte dört unsur öğretisini benimsediği anlaşılmaktadır. Anasır-ı Erbaa yani dört unsur terimi bu ilkeyi simgeler. Varlığın temelini oluşturan dört unsur şunlardır; toprak – od – yel – sudan ibarettir. İnsan bu dört öğeden meydana gelmiş. Tanrının ruh vermesi ile dirilik kazanmıştır. Şair hayat felsefesini şiirlerinde yoğurmuş, durulaştırmış, arılaştırmış, lirizm öğelerini katarak bilgi biçiminde sunmasını bilmiştir.

---

[180] ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 892 - 893.
[181] **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, s. 3. / **Meydan Larousse Ansiklopedisi**, C. 2, s. 727. / **Türk Ansiklopedisi**, C. 9, s. 179 - 180. / ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 890 - 891.
[182] ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 894. / ERGUN, **Bektaşî Şairleri ve Nefesleri**, s. 41.

Hacı Bektaş-ı Müzesi Kütüphanesi Kataloğu'nda Ca`feroğlu'na ait "Tezkiretü'l-Evliya" isimli bir eser kayıtlıdır.

1

1 Anasır dört güruhtur,
Dördünden biridir insan
Bu sırrı duyan ariftir,
Hep değil yarıdır insan

2 Kimi vardır ola gelmez,
Öğüt versen öğüt almaz
İkrarsızda iman olmaz,
Nutkunun eridir insan

3 Mevlam adın kendi kodu,
Adına Âdemsin dedi
Âdemi melekler yudu,
Pâkdır hem arıdır insan

4 Ca`feroğlu yoldan azma,
Sakın yanlış fikir düzme
Rabbini yabanda sezme,
Mevlanın sırrıdır insan

2

1 Hakikat kapısın açtık
Söyleriz sırdan içeri
On sekiz bin perde geçtik
Girdik şardan içeri

2 Ne acep yaratmış Mennan
Çevresinde bütün cihan
Ol şehrin içinde nihan
Yar bulduk yardan içeri

3 Bir acayip şehre yettik
Aşk deryasına battık
Cennet bahçesin seyrettik
Baktık didardan içeri

4 Şehir içinde şahı bile
Dinin kıble-gâhı bile
Üç türlü musahip ile
Gark olduk sırdan içeri

5 Niceler bu sırra ermez
Arif bilir deyivermez
Alem halkı bizi görmez
Sır olduk sırdan içeri

6 Çalab'ın visal-i zattır
Bu sırrı bilmeyen mattır
Şöyle acayip kudrettir
Gönüller sırdan içeri

7 Ca`feroğlu arttı derdim

Hak söylerim, Hak'tır virdim
Herkes Hakk'ı hazır gördüm
Sıdk ile erden içeri[183]

2.2.11 Ca`fer Tuncay Baba

Günümüz Bektaşî ozanlarındandır. Tekirdağ'ın Kılavuzlu köyünde, 1902 yılında doğmuş, Ali Kem-terî Baba'nın oğludur. Annesinin adı Nakîye'dir. Şimdi Kılavuzlu köyünde oturmaktadır. 1925'te Şaban Sırrı Baba'dan el tutup tarikata girmiştir. 1946 yılında Eyyüblü Ali Baba'dan Babalık icazeti almıştır. 1983 yılında da Doç. Dr. Bedri NOYAN Dede Baba'dan Halife Baba Turgut Koca'nın rehberliğiyle, hilafet almıştır.

1

1 Ey Ādem kendini Ādem mi sandın
Ādem Olmak için Ādem'e ulaş
Sen kendini gözet ilde n'ararsın
Ādem olmak için Ādem'e ulaş

2 Doğru yola giden yolundan dönmez
Kandilin nurunun ateşi sönmez
Aşk-ı hakikîden kalbi usanmaz
Ādem olmak için Ādem'e ulaş

3 Bir gün gelir sen de dara durursun
İkrar-ı imandan haber sorursun
Gözünü açmazsan yolda kalırsın
Ādem olmak için Ādem'e ulaş

4 Ādem'dir bil ancak Hakk'ın nişanı
Hak ikrar verenin olmaz gümanı
Ca`fer Baba gözet din ü imanı
Ādem olmak için Ādem'e ulaş

2

Sevdim seni ta gönülden, şah-ı merdanım ya Ali
Şüphe yoktur yardımcısın, şah-ı merdanım ya Ali

Didar sende, cemal sende, dizar sende, cemal sende

183 ÖZMEN, C. 3, s. 174.

Her bir sırra kemal sende, şah-ı merdanım ya Ali

Evliyada, enbiyada, cümle eşya bu dünyada
On iki İmam taht-ı bada, şah-ı merdanım ya Ali
Ca`fer Baba gözün aç bak, cihan Ali ile revnak
Yüzün gözün cemal-i Hak, şah-ı merdanım ya Ali[184]

2.2.12 Nokta-zade Ca`fer Zarî Çelebi

"İstanbulludur. Yeniçeri ve Gül-şenî olup Mısır'da 1040'da fevt oldı. Şairdir[185]".

2.2.13 Tacî-zade Ca`fer Çelebi

Şair ve münşîdir. Şair ve hattat Tacî Bey'in oğludur. Tacî-zade Ca`fer Çelebi sanıyla tanındı. Hacı Hasan-zade Mehmet Efendi'den mülazım olup Mahmut Paşa Medresesi'nde müderris, ardından da inşasının güzelliğinden dolayı nişancı oldu. Kazaskerlik görevine getirildi. Babası Amasya'da Bayezid II 'nin defterdarıydı. Amasya'da doğmuş devrin ünlü ilim adamlarından ders görmüş bazı medreselerde müderrislikten sonra Bayezid II devrinde Divan-ı Hümayun nişancılığına tayin olunmuştur. Bayezid II ölünce, (M. 1498-99) Şeh-zade Ahmet'in tahta geçmesini istemiş, Yavuz Sultan Selim'i istedikleri için isyan eden Yeniçeriler tarafından evi soyulmuş; yine yeniçerilerin isteğiyle işinden uzaklaştırılmıştır. Ancak, çok geçmeden Yavuz Sultan Selim tarafından tekrar eski vazifesine tayin olunmuştur.

Yavuz Sultan Selim özellikle savaş zamanlarında Ca`fer Çelebi'nin düşüncelerinden faydalanmıştır. Nitekim Yavuz Sultan Selim'in, Çaldıran Seferi'nde genellikle vaktini İdris-i Bitlisî, Hâlimî ve Ca`fer Çelebi ile geçirdiği bilinmektedir. Ca`fer Çelebi, Çaldıran Seferi'ne çıkılırken Yavuz Sultan Selim'in yanında yer almıştır. Şah İsmail yenildikten sonra esir alınan Şah İsmail'in karısı Rafızîler'in

---

[184] ÖZMEN, C. 5, s. 279 - 80.
[185] MEQMED XÜREYYĀ, **Sicill-i Oxmānî yāhut Tezkire-i Meşāhir-i Oxmāniyye**, C. II, s. 73.

nikahlarının dinen geçersiz olduğuna dair fetva alındıktan sonra Tacî-zade Ca`fer Çelebî'ye nikahlanmıştır. Yavuz Sultan Selim'in yakın çevresindendi. Yeniçeriler'in Amasya isyanında parmağı olduğu
iddiasıyla M. 18. 08. 1515'te öldürüldü. Balat'ta kendi yaptırdığı cami bahçesine gömüldü.

Kaynaklar nazım ve nesrinin güzelliği konusunda birleşirler. Bunun yanında nesri şiirine, kasidesi gazeline tercih edilmiştir. Şiirlerin lirik olmadığı da kaynaklarca belirtilir. "Divan"ı ve "Heves-name"si vardır[186].

İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu[187]'nda ve yine ona bağlı olarak Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Ca`fer Dede Maddesi[188]'nde 16. yüzyılda yaşamış Ca`fer Dede isminde bir şair olduğu bildirilmekte ise de Ca`fer Dede'nin Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü No:148'de kayıtlı tek nüshadan ibaret divanı üzerinde yapılan incelemede bu eserin Tacî-zade Ca`fer Çelebi'ye ait olduğu görülmüştür. Tacî-zade Ca`fer Çelebi Divanı'nın bir nüshasındaki[189] "Divan-ı Ca`fer Dede" ibaresinin Ca`fer Dede isminde apayrı bir şair daha olduğu yönünde yanılgıda etkili olduğu muhakkaktır.

Aslında Ca`fer Dede ve Taci-zade Ca`fer Çelebi aynı kişidir. Muhtemelen Tacî-zade "Ca`fer Çelebi"nin "Çelebi" namı ve "Dede" namı Mevlevîlik'ten gelmektedir. ve iki ayrı namı ile iki ayrı şahsiyet zannedilmiştir.

2.2.14 Zatî-zade Ca`fer

XVI. yüzyıl Osmanlı şairidir. İstanbul'da doğdu. Zatî-zade sanıyla tanındı. İstanbul Kadısı Kadı-zade Efendi'ye danışman oldu. Derviş yaratılışlı biri olduğundan seyahate düşkündü. Bu yüzden birçok yerleri gezdi. İran'a giderek Farsça'yı öğrendi. Ca`fer ilim sahasında da kendini iyi yetiştirmişti. Bu nazmlar onundur:

---

[186] **Türk Ansiklopedisi**, C. 9, s. 179 - 180. / **İslâm Ansiklopedisi**, C. 3, s. 8 – 10. / **Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi**, C. 5, s. 236. / **Büyük Türk Klasikleri**, C. 2, s. 239. / **Meydan Larousse Ansiklopedisi**, C. 2, s. 728. / İPEKTEN vd., **Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s. 80 - 81.

[187] **İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu**, C. I, s. 215.

[188] ÖZKIRIMLI, C. 1, s. 257.

[189] **Divan-ı Ca`ferî**, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü, Nu. 148.

Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

1 Varmasam *āk-i pāya ger dā'im
\anmanuz anı ^adr u pāyemden

_ayfdur k'ola t!re her laq]a
Āstān-ı şer!f sāyemden

Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

2 Kesme cevr ü cefāŋı bendenden
Zaqmetüŋ baŋa `ayn-ı raqmetdür
Bende-i bende kim hem!n ma^~ūd
_izmet-i arż `arż-ı *ıwmetdür[190]

2.2.15 Ca`ferî / Âşık Kaşem

Çağdaş, Azerbaycanlı şair. Vatan Bülbülüyem El Âşıkıyam isimli Neşr-i Hadî basımı eseri İSAM Genel 0042024 T811. 22 / CAF. V.Aze'de kayıtlıdır.

[190] İPEKTEN vd., **Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s. 80 - 81. / **Türk Ansiklopedisi**, C. 9, s. 179 - 180. / ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 891.

2.3 ESERİ

Kütüphanelerde Ca`ferî ismine kayıtlı CA`FERÎ DİVANI dışında 11 eser daha tespit edilmiş ise de; bu eserlerin arasında bu çalışmanın konusu CA`FERİ’ye ait bir eser bulunup bulunmadığına dair net bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Süleymaniye Kütüphanesi, Haşim Paşa Bölümü, No: 94. 297. 2’de “Tefs!r-i Besmele Be-@ar!^-ı Ehl-i Beyt ve Menā^ıb-ı Ehl-i Beyt” adıyla kayda geçmiş olan H nüshası kataloğunda eserin yazarı ile ilgili **“EL-CA`FERÎ Muhammed b. El-Hasan b. Ali”** künyesi bildirilmektedir. Bu kataloğu kimin hazırladığı; niçin şaire bu künyenin verildiği, tespit edilememiştir. Özellikle bazı eserlerin yazar künyeleri bu çalışmanın konusu **“EL-CA`FERÎ Muhammed b. el-Hasan b. Ali”** künyesi ile benzerlikler göstermektedir. Bazı ufak künye hataları yapıldığı da göz önünde bulundurularak bu eserlerin bazılarının CA`FERÎ’ye ait olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

CA`FERÎ’nin tesbit edilebilen tek eseri CA`FERÎ DİVANI’dır. H ve Y nüshaları hariç bırakılırsa diğer bütün divan nüshaları şiirlerinin tamamını ihtiva eder durumdadır. Ancak şiirlerdeki beyit sayıları yer yer nüshalara göre az çok değişiklikler göstermektedir.

2.3.1 CA`FERÎ DİVANI

CA`FERÎ DİVANI; dört kaside, on üç mesnevî, yedi terci-i bent, bir murabba, altmış beş gazel, altı nazm, sekiz tuyuğ olmak üzere toplam yüz dört manzumeden ve 2623 beyitten ibarettir.

CA`FERÎ DİVANI’nda yedi beyitlik 47. gazel, iki beyitlik 6. nazm, ikişer beyitlik 7. 8. tuyuğlar olmak üzere toplam 13 beyitlik dört müstakil Farsça şiir bulunmaktadır.

Türkçe şiirlerin içindeki Farsça toplam 15 beyitle beraber CA`FERÎ DİVANI’nda toplam 28 Farsça beyit bulunmaktadır.

CA`FERÎ DİVANI’nında toplam 100 müstakil Türkçe şiir bulunmaktadır. Türkçe şiirlerin toplam uzunluğu ise 2595 beyittir.

2.4 TESPİT EDİLEN CA`FERÎ İSMİNE KAYITLI ESERLER

Kütüphanelerde Ca`ferî ismine 11 eser kayıtlıdır. Ancak bu eserlerin müellifleri ile bu çalışmanın konusu CA`FERÎ arasında bir bağ olup olmadığı konusunda yeterli bilgi elde edilememiştir.

2.4.1 El-`Ulūmü'l-Fā*ire Fi'n-Na]ar F!-Umūri'l-Ā*ire

İstanbul Üniversitesi, İslâm Araştırmaları, Nu. 1671,

Yazarı: Sealibi El-Ca`ferî, Abdurrahman

Mısır'da yazılmış Arapça bir eserdir.

2.4.2 Evamirü'l-Alaniyye Fi'l-`Umūr El-`Alā'iyye

Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Bölümü, Nu. 0. 2985.

Bu eser bir Selçuk-nāme'dir.

Yazar: **Ca`ferî**, Hüseyin b. Muhammed b. `Ali,

Müstensih: İbrahim b. İsmail b. Ebi Bekr El-Kayseri,

Eser nesih yazı stiliyle yazılmıştır. Tamamı 372 varaktan ibarettir. Her sayfasında ortalama 21 satır kayıtlıdır.

2.4.3 Hadise Dair Bir Risale

İzmir Millî Kütüphane, Nu. 1803. 370,

Yazarı: Ca`ferî, İsā b. Muhammed b. Muhammed,

İstinsah Yeri: İstanbul, Arapça yazma,

İstinsah Tarihi: 1077.

2.4.4 Kenz El-Berāhin El-Kesbiyye Ve’l-Esrār El-Vehbiyāt El-Ġaybiyye

Süleymaniye Kütüphanesi, Nafiz Paşa Bölümü, Nu. 0. 1191. 297. 7.

İSAM’ın bilgisayar kayıtlarına göre yazarı: **Ca`ferî** Muhammed b. Muhammed El-`Alevî’dir. Eser 543 varaktan ibarettir. Taş basması, Mısır: 1281 H. Mukavva ciltli.

Süleymaniye Kütüphanesi kataloglarına göre yazarı: **Cafrî** `Alevî Muhammed b. Muhammed.

2.4.5 Kitāb Eş-Şehāb Fi’l-Emsāl Ve’l-Ādāb

Ankara, Millî Kütüphane, MF. 1994 C 529.

Yazarı: Kadı Ebū `Abdullah `Ömer b. CA`FERÎ b. `Ali Kuzayî,

Kufî, mikrofilm makarası. Yazı alanı; 150 X 80 mm. erişim sınırlıdır. TÜYATOK 18. 516. Mikrofilm’den kopya alınabilir. Arapça, üzerinde Zahriye’de Zaviye Kütüphanesi’nin mührü var. 1975.

2.4.6 Mu^addime F!-Mu~talaq-ı Qad!x

Süleymaniye Kütüphanesi, Şehit Ali Paşa Bölümü, Nu. 542 / 3.

**Yazar: El-Ca`ferî**, Muqammed b. `Abdul-Āl (-`ALİ),

Diğer ismi; Risālet-i U*rā F!-Usūli’l-Qad!x İrżā Li’l-`Allāme-i Muqammed b. `Abdu’l-`Alā El-éars! El-Ca`fer! El-éādir! El-Mālik! Raqmetu’llāh! Sübqāne.

Eser, Kırk Hadis Şer*ı, Qad!x Mecmu`ası ve Man]umeti’l-B!^ūn! F!-U~ūl-i Qad!x isimli üç bölümden oluşmaktadır.

İstinsah kaydı: “Ketebe El-`Abdi’l-fa^!r Muqammed b. Ferru*” şeklindedir. Eserin 59. - 64. varaklarında Ca`ferî’nin eseri kayıtlıdır. Her varakta 15 satır kayıtlı, 208 X 134, 143 X 75 mm. ölçülerindedir. Arapça yazma, nesih yazı stiliyle yazılmıştır, Mısır, Kahire’de 173 senesinde yazılmıştır.

F!-Hāwih! El-Māl El-Qa^!r Muqammed İbn El-Merqūm El-`Allāmeti'ş-şey* `Abdu'l-`al El-éars! El-Ca`fer! El-Mālik! El-éādir! Ġaffāru'llāhu Lehümen An Yester*ā el-*a|ā ba`!n el-fetevā ed-du`ā ve'n-necāt min cem!`il-mehālik min el-`a]!m el-^ādir el-mālik.

2.4.7 Şer*-i Evrād-ı Fetqiye

Süleymaniye Kütüphanesi, Tahir Ağa Bölümü, Nu. 0. 282

Yazarı: Ca`ferî.

Eserin Diğer Adı: Şer*-i Evrād-ı Fetqiye-i M!r Seyyid `Al! Hemedānî. Bu eser Farsçadır. Selçuk-nāme olarak da adlandırılabilir. Eserde Sinop'un fethi, Sultan Alaattin, Keykavus, Keyhusrev ve Sühreverdî'den bahsedilmektedir. Boyutları 210 X 130, 150 X 78 mm. ölçülerindedir. Tamamı 48 varaktır. Her sayfada ortalama 19 satır kayıtlı olup, talik yazı stili ile yazılmıştır. Meşin ciltlidir.

2.4.8 Tāc El-Mesādir

Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Bölümü, Nu. 0. 4664.

Yazarı: Ca`ferek, Ebu Ca`fer b. `Ali El-Mukrî El-Beyhakî,

"Aynı numaraya iki ayrı kitap kayıtlıdır: Tāc El-Mesādir La-Qamd-i Beyhakî,

Kitāb-ı Terācim ilā `Acem Fi'l-Luġat El-éurāniyye ve Kitāb El-Müsta*la~ F!-Tercemān El-éur'ān Li'ş-Şey* Qāfı]uddin Meqmed b. Nasrancarî" olmak üzere üç ayrı isimle anılmaktadır. Talik yazı stiliyle yazılmıştır. Tamamı 190 varak olup, her sahifede 19 satır kayıtlıdır. Her iki eser de Farsça'dır. Beyhakî'nin eseri, Bayezid II'e sunulmuştur.

2.4.9 Taqcilü Men Qarrefe'l-İncil

Süleymaniye Kütüphanesi, Dam, Nu. 4. 209.

Yazarı: Salih b. Hüseyin El-Ca'ferî,

Arapça bir yazmadır.

2.4.10 Tār! *-i Yezd

İstanbul Üniversitesi, Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, Nu. 350.

Yazarı: Ca` fer b. Muhammed b. Hasan Ca` ferî

Tahkik eden: Irac AFŞAR, Arapça, Tahran: 1338 / 1960.

2.4.11 Tevār! *-i Āl-i Selçu^

Topkapı Müzesi Kütüphanesi, Revan Bölümü, Nu. 1393.

Yazarı: Qüseyn b. Muqammed b. `Ali El-Ca` ferî

Türkçe, yazma.

2.5 EDEBÎ KİŞİLİĞİ

CA`FERÎ'nin edebî kişiliği ile sanat gücünün daha iyi anlaşılabilmesi ve mukayeseli çalışmaya malzeme hazırlayabilme gibi sebeplerle eserin incelenmesine belli ölçüde gayret gösterilmiştir. Bu inceleme; şekil özellikleri, muhteva özellikleri, dil ve üslup olmak üzere üç ana başlık altında yapılacaktır.

2.5.1 Şekil Özellikleri

CA`FERÎ DİVANI'nı şekil özellikleri bakımından incelerken, sırasıyla nazım şekilleri, nazım tekniği (vezin kafiye) ve edebî sanatlar hakkındaki tespitler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.5.1.1 Nazım Şekilleri

CA`FERÎ, divanında sırasıyla kaside, mesnevî, tercî-i bent, murabba, gazel, nazm, tuyuğ nazım şekillerini kullanmıştır.

CA`FERÎ DİVANI'nda kafiyelenişi bakımından kaside ve gazel kafiye sistemi ile yazılmış şiirlerin tamamı 69 tanedir. Bu şiirlerin tamamı muhteva bakımından kaside özelliği taşımaktadır. Bu manzumelerin en kısası 5 beyit, en uzunu 52 beyittir. Divanda muhteva olarak aşk, tabiat ve kadın konulu şiir yoktur. Bu manzumelerin kaside olduğunu kabul etmek durumunda en kısa kasidenin beyit sayısının İpekten[191]'in belirttiği gibi 9 beyit değil 5 beyit olarak kabul edilmesi; gazel kabul edilmesi hâlinde ise, en uzun gazel-i mutavvel'in İpekten[192]'in bildirdiği gibi 51 beyit değil, 52 beyit olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada 40 - 52 beyitlik manzumeler kaside; 5 - 32 beyit arasındaki manzumeler gazel olarak kabul edilmiştir.

---

[191] İPEKTEN, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri**, Ankara: Birlik Yayınları, 1985, s. 42.
[192] İPEKTEN, **a.g.e.,**, s. 18.

KASİDE: CA`FERÎ DİVANI'nda beyit sayısı bakımından 4. derecede geniş yer kaplayan nazım şekli, toplam 177 beyitle kasidedir. Divanda en kısası kırk en uzunu elli iki beyit uzunluğunda dört kaside bulunmaktadır.

MESNEVÎ: CA`FERÎ DİVANI'nda beyit sayısı bakımından en geniş yer kaplayan nazım şekli, 995 beyitle mesnevîdir. Divanda on üç mesnevî bulunmaktadır. Divandaki en kısa mesnevî 10 beyit en uzun mesnevî 246 beyit uzunluğundadır.

TERCÎ-İ BENT: CA`FERÎ DİVANI'nda beyit sayısı bakımından üçüncü derece geniş yer kaplayan nazım şekli 480 beyitle tercî nazım şeklidir. Tercilerin en kısası 46 beyit, en uzunu ise 97 beyittir.

MURABBA: CA`FERÎ DİVANI'nda tek murabba örneği vardır. Murabba beyit sayısı bakımından beşinci derecede uzun nazım şeklidir.

GAZEL: CA`FERÎ DİVANI'nda; şiir sayısı bakımından en geniş, beyit sayısı bakımından 911 beyitle, ikinci derecede geniş yer kaplayan nazım şekli gazeldir.

CA`FERÎ DİVANI'nda: beş beyitlik 1; altı beyitlik 2; yedi beyitlik 6; sekiz beyitlik 1; dokuz beyitlik 9; on beyitlik 7; on bir beyitlik 6; on iki beyitlik 3; on üç beyitlik 2; on dört beyitlik 1; on beş beyitlik 2; on altı beylik 4; on yedi beyitlik 3; on sekiz beyitlik 2; on dokuz beyitlik 1; yirmi beyitlik 5; yirmi bir beyitlik 1; yirmi iki beyitlik 1; yirmi üç beyitlik 1; yirmi dört beyitlik 1; yirmi beş beyitlik 1; yirmi yedi beyitlik 1; otuz beyitlik 1; otuz iki beyitlik 2 gazel bulunmaktadır.

NAZM: CA`FERÎ DİVANI'nda toplam 12 beyitlik 6 nazm bulunmaktadır. Nazmlar beyit sayısı bakımından 7. ve en kısa bölümü oluşturur.

TUYUĞ: CA`FERÎ DİVANI'ndaki tuyuğların tamamı 16 beyittir. Tuyuğ, beyit sayısı bakımından altıncı derecede geniş bölümdür. Bu tuyuğların altısı Türkçe, ikisi Farsça olmak üzere tamamı 8 tanedir.

2.5.1.2 Nazım Tekniği

Bu bölümde CA`FERÎ DİVANI önce vezin, sonra kafiye ve redif olmak üzere iki bakımdan incelenecektir.

VEZİN: Divanda aruz vezninin on altı kalıbı kullanılmıştır. Bu kalıpların nazım şekillerine göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

VEZİN	Kaside	Mesnevî	Tercî	Murabba	Gazel	Nazm	Tuyuğ	Toplam
Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün	2	-	-	-	20	-	-	**22**
Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün	-	11	-	-	-	-	8	**19**
Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün	1	-	-	1	11	4	-	**17**
Mefā`ilün / Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)	1	-	-	-	6	-	-	**7**
Mefā`!lün / Mefā`!lün / Fe`ūlün	-	1	-	-	5	1	-	**7**
Mef`ūlü / Mefā`!lün / Fe`ūlün	-	1	4	-	-	-	-	**5**
Mef`ūlü / Fā`ilātün / Mef`ūlü / Fā`ilātün	-	-	-	-	4	-	-	**4**
Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün	-	-	-	-	4	-	-	**4**
Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün(Fā`lün)	-	-	-	-	3	-	-	**3**
Fā`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)	-	-	1	-	2	-	-	**3**
Mef`ūlü / Mefā`!lü / Mefā`!lü / Fe`ūlün	-	-	-	-	3	-	-	**3**
Müfte`ilün / Müfte`ilün / Fā`ilün	-	-	2	-	1	-	-	**3**
Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün	-	-	-	-	3	-	-	**3**
Müfte`ilün / Fā`ilün / Müfte`ilün / Fā`ilün	-	-	-	-	2	-	-	**2**
Fe`ilātün / Fe`ilātün / Fe`ilātün / Fe`ilün (Fā`lün)	-	-	-	-	1	-	-	**1**
Mef`ūlü / Mef`ūlü / Fā`ilātün	-	-	-	-	-	1	-	**1**
Toplam	**4**	**13**	**7**	**1**	**65**	**6**	**8**	**104**

Şairin toplam 104 manzmeden oluşan divanında “Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün” kalıbını 22; “Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün” kalıbını 19; “Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün” kalıbını 17 defa kullandığı görülüyor. Bu üç kalıp toplam 58 şiirde kullanılmıştır. Bu da divandaki şiirlerin yarısından dört fazlasının anılan üç kalıpta toplandığını göstermektedir.

CA`FERÎ aruz veznini kullanmada oldukça usta bir şairdir. CA`FERÎ DİVANI’nda aruz aksaklıkları oldukça azdır. Bu aruz aksaklıklarının birkaçı aşağıdadır:

W!-]āhir! ki anuŋ bā|ınında maqf! wamu
W!-bā|ın! ki aŋa ma]har oldı cümle’şyā
Kasideler I, beyit 8.

Xe xenā eyler aŋa cümle’şyā
Z!-kerāmet zeh! vücūd-ı `a]!m
Gazeller 43, beyit 4.

Bāwır imām-ı p!şvā d!n ehline Qawdan şehā
Ca`fer bizüm'çün reh-nümā yā Şāh Mevlānā `Al!
Gazeller 63, beyit 18.

KAFİYE ve REDİF: CA`FERÎ kafiyeye çok önem verir. CA`FERÎ DİVANI'ndaki manzumelerin matlalarına göre yapılan tespitte şairin yazdığı şiirlerin 74'ü zengin kafiye; 30'u tam kafiye ile yazılmıştır.

Şair toplam 44 şiirinde redif kulanmıştır. Bunların 35'i zengin kafiyeyi; 9'u tam kafiyeyi takip etmektedir.

Şairin kafiyede Arapça, Farsça kelimeleri redifte Türkçe kelimeleri tercih ettiği görülür.

2.5.2 Muhteva Özellikleri

Bu kısımda CA`FERÎ DİVANI'nın muhtevası hakkında açıklayıcı olması bakımından, önem sırasına göre kısaca bilgi verilecektir.

2.5.2.1 Nazım Türleri

CA`FERÎ DİVANI'nda; toplam beş nazım türü kullanılmıştır. Bunlar sırasıyla; tevhit, münacat, na`t, methiye, mersiyedir.

TEVHİT: CA`FERÎ DİVANI'nda; dört tevhit örneği vardır. Bunların; biri kaside, ikisi mesnevî, biri gazel nazım şekliyle yazılmıştır.

Birinci kaside 42 beyitlik "esmaü'l-hüsna"yı da anarak, Allah'ın varlığını, tekliğini, kudretini anlatan bir tevhittir.

Birinci mesnevî felekleri, burçları yaratmasındaki kudretiyle Allah'ı anlatan 30 beyitlik bir tevhittir. Bu şiir tevhit olması bakımından bütün nüshalarda birinci şiir olarak kaydedilmiştir. Tamamlanmamış bir mesnevî olduğu anlaşılmaktadır.

İkinci mesnevî “Velehu Ey#ān F!’t-Tevq!d” isimli, 31 beyitlik bir tevhittir. Bu şiir, genellikle nadir olarak Tasavvuf Edebiyatı’nda karşılaşılan “elif-name”lerin CA`FERÎ DİVANI’ndaki iki ayrı örneğinden biridir.

Elifu’llāh o _udā-vend-i Ker!m
K’evvel oldur ā*ir oldur iy qak!m
Mesnevîler II, beyit 1.

CA`FERÎ DİVANI’nın 29. gazeli de son derece lirik bir tevhit örneğidir.

MÜNACAT: CA`FERÎ DİVANI’nda; münacat türünün tek örneği vardır. Bu da 4. nazmdır.

**NA`T:** CA`FERÎ DİVANI’nda, dokuz na`t örneği vardır. Bunların; biri kaside, biri mesnevî, biri tercî, beşi gazel, biri nazmdır.

Dördüncü kaside Hz. Muhammed’i övmek için yazılmış, na’t özellikleri taşıyan, 40 beyitlik bir manzumedir. Üç mısra hariç bütün mısralar “es-selamullah” sözüyle başlamaktadır.

Üçüncü mesnevî Hz. Peygamber’i övmek için yazılmış, 81 beyitlik güzel bir na’t örneğidir.

Birinci tercî on iki bent hâlinde, 97 beyit uzunluğunda bir na’ttır. Bu na’t sanki Hz. Peygamber’in “Sen olmasaydın...” kudsî hadisiyle övülmesinin tefsiri gibidir.

CA`FERÎ DİVANI’ndaki 1., 9., 48., 55. ve 56. gazeller ve 1. nazm da birer na’ttır.

MERSİYE: CA`FERÎ DİVANI’nda dört mersiye örneği bulunmaktadır.

On iki imam mersiyeleri: Bu şiirlerin ikisi de mesnevî nazım şekli ile yazılmıştır:

On birinci mesnevî 54 beyittir. 12. İmam Muhammed Mehdî’nin gayb alemine çekilmesi hadisesini hikaye etmektedir.

On üçüncü mesnevî 196 beyittir. Bu mesnevîde sırasıyla on iki imamın ölümleri anlatılmaktadır. Bu şiirde İmam Rıza’ya diğerlerinden çok daha geniş yer verildiği görülmektedir.

Hz. Hüseyin mersiyeleri: CA`FERÎ DİVANI’ndaki 53., 54. gazeller İmam Hüseyin’in şehit edilmesini anlatan birer mersiyedir.

METHİYE: CA`FERÎ DİVANI'nda, kendisine en çok methiye yazılan kişi Hz. Ali'dir. Hz. Ali'den sonra kendisine en çok şiir yazılan şahsiyet ise 8. İmam Ali Rıza'dır.

Allah, Muhammed ve Ali methiyesi: Beşinci tercî sekiz bent hâlinde, 64 beyit uzunluğundadır. Bu tercî Allah'ı Hz. Muhammed'i ve Hz. Ali'yi beraberce kudsamaktadır. Baba, oğul, Ruhü'l-kudüs üçlemesine benzemesi bakımından dikkati çeker.

Muhammed ve Ali methiyeleri: CA`FERÎ DİVANI'nda Hz. Muhammed ve Hz. Ali'yi beraberce öven iki şiir bulunmaktadır. Bunların ilki kaside, ikincisi terci nazım şekli ile yazılmıştır.

Üçüncü kaside Hz. Muhammed'i ve Hz. Ali'yi beraberce öven 52 beyitlik bir methiyedir.

Yedinci tercî sekiz bent hâlinde, 48 beyit uzunluğundadır. Hz. Muhammed'in nebî, Hz. Ali'nin velî olduğu anlatılmaktadır.

Ali methiyeleri: Hz. Ali için yazılan methiyelerin dördü mesnevî, dördü tercî, biri murabba, otuz beşi gazel, üçü nazmdır.

Dördüncü mesnevî Hz. Ali'yi övmek için yazılmış, 79 beyitlik, yani 158 mısralık bir methiyedir. 28 mısra hariç bütün mısralar Ali ismiyle başlamaktadır. Bu mesnevî bir şathiye örneği sayılabilir.

Sekizinci mesnevî Tebük savaşında müslümanların bozguna uğraması sonucu sadece Selman-ı Farisî ile Hz. Muhammed'in savaş meydanında kalmasını, Cebrail'in tavsiyesi sonucu Hz. Muhammed'in "Nad-ı Ali"yi okumasını ve Hz. Ali'nin tayy-ı mekân ederek düşmanı hezimete uğratması ve onları kurtarmasını anlatan, 76 beyitlik bir Hz. Ali methiyesidir.

Onuncu mesnevî Hz. Ali için yazılmış, 10 beyitlik bir methiyedir.

On ikinci mesnevî 246 beyitle CA`FERÎ DİVANI'nın en uzun şiiridir. Hz. Ali'nin doğumundan önceki ve doğumu esnasındaki olağanüstü olayları anlatan bir methiyedir.

İkinci tercî dokuz bent hâlinde, 87 beyit uzunluğundadır. Hz. Ali'yi övmek ve kutsamak için yazılmıştır.

Üçüncü tercî sekiz bent hâlinde, 79 beyit uzunluğundadır. Hz. Ali'yi methetmek amacıyla yazılmıştır.

Dördüncü tercî yedi bent hâlinde, 59 beyit uzunluğundadır. Bu manzumede Hz. Ali "Esedullah" lâkabı ön plana çıkarılarak övülmektedir.

Altıncı tercî altı bent hâlinde, 46 beyit uzunluğundadır. "Nefsini bilen rabbini bilir" hadisinin "Ali'yi bilen Allah'ı bilir" şeklinde yorumlanmasıdır.

Murabba; 16 dörtlük halinde, 32 beyit uzunluğundadır. Her dörtlüğün son mısraı "Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Ŵü'l-fiwār" sözünün kudsî hadis kaynaklı dua olduğunu anlatmak gayesiyle yazılmıştır.

CA`FERÎ DİVANI'nın 2., 3., 4., 5., 6., 10., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 30., 32., 33., 35., 36., 39., 40., 43., 44., 45., 50., 51., 57., 61., 62. ve 63., gazelleri Hz. Ali methi üzerine yazılmıştır.

"Velehu Ey#ān Elif-nāme" başlıklı, 30 beyitlik 43. gazel, CA`FERÎ DİVANI'ndaki ikinci "elif-name" örneğidir:

Elif ol şeh-süvār-ı şāh-ı wad!m
Eqad u Lā-şer!k ü Qayy u `Al!m
Gazeller 43, beyit 1.

"Velehu Ey#ān Der-Ev~āf-ı Qaydar-ı Kerrār Kerrema'llāhu Vechehu" isimli 62. gazel Türk Edebiyatı'nda benzerlerine az rastlanan akis sanatı örneklerinden biridir. Şair, Hz. Ali'nin methi için yazdığı bu gazelini aruzun "Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün" kalıbıyla musammat gazel olarak yazmıştır. Böylece hem her beyite dörtlükler hâlinde yazılabilme kabiliyeti kazandırmış; hem de ilk mısraı ortadan ikiye bölüp, birinci kısmı sona, ikinci kısmı başa alarak ikinci mısra olarak tekrar etmiştir. Bu teknik şiiri son derece akıcı ve etkileyici bir hâle getirmiştir.

@āli`-i sa`d-ı ekberi şems ile māh-ı müşter!
Şems ile māh-ı müşter! |āli`-i sa`d-ı ekberi
Gazeller 62, beyit 1.

Nazmlardan 2., 3. nazmlar ve 6. Farsça nazm Ali'yi methetmek için yazılmıştır.

**Ca`fer-i Sadık ve Muhammed Bakır methiyeleri:** 47. gazel Ca`fer-i Sadık ve Muhammed Bakır'ın methi için yazılmıştır.

İmam Rıza methiyeleri: CA`FERÎ DİVANI'nın 7., 28., 34., 37., 58. ve 65. gazelleri olmak üzere altı gazel İmam Rıza'nın methi için yazılmıştır. Rıza'yı öven şiirlerin toplam sayısı altıdır.

Muhammed Mehdî methiyeleri: CA`FERÎ DİVANI'nda bu konuda yazılmış iki şiir bulunmaktadır.

On birinci mesnevî, Muhammed Mehdî'nin gayb alemine çekilmesi hadisesini hikaye eden, 54 beyitlik bir methiyedir.

26. gazel Muhammed Mehdî'nin methi için yazılmış ikinci ve son manzumedir.

Ehlibeyt methiyeleri: CA`FERÎ DİVANI'ndaki şiirlerin pek çoğu ehlibeyti; ehlibeyt, âliaba, on iki imam veya on dört masum isimleri ile övmektedir. Bunların; biri kaside, dördü mesnevî, on altısı gazel, biri nazm, sekizi tuyuğ nazım şekli ile yazılmıştır.

İkinci kaside insanları ehlibeyt sevgisine çağırmak için yazılmış, 43 beyitlik bir methiyedir.

Beşinci mesnevî 50 beyitlik bir ehlibeyt methiyesidir. CA`FERÎ'nin bu manzumedeki görüşleri Hurufîlik'i andırmaktadır. Fakat şairin Hurufîlik'e itibar etmediği de bilinmelidir.

Altıncı mesnevî 44 beyittir. Bu mesnevîde on dört masumun hasletleri anlatılmaktadır.

Yedinci mesnevî 75 beyitlik bir ehlibeyt methiyesidir. CA`FERÎ'nin Osmanlı harfleri ile basılmış tek manzumesidir. Şair bu eserinde kendi inancına göre Resulullah'ın gerçek vasîlerini 5. İmam'a kadar bildirir.

Dokuzuncu mesnevî Hz. Ali'yi ve "âliaba"yı övmek için yazılmış, 23 beyitlik bir methiyedir. Bu manzumenin 8., 19., 20., 21., 22. ve 23. beyitleri Farsça diğer beyitleri Türkçedir.

CA`FERÎ DİVANI'nın 8., 11., 25., 26., 27., 31., 38., 41., 42., 46., 49., 52., 59., 60., 64. gazelleri ehlibeyt methi için yazılmış şiirlerdir.

5. nazm ve tuyuğların tamamı da ehlibeyt methi üzerine yazılmıştır.

2.5.2.2 Ayetler

CA`FERÎ DİVANI'nda Kur'an'ın önemli bir yeri vardır. Şair bazen ayetlerin Arapça asıllarını; çoğu zaman da Türkçe meallerini vererek insanlara kendi inançlarını öğretmeye çalışmıştır. CA`FERÎ, Kur'an'a son derece vâkıftır. Şairin Arapça bilgisi de oldukça kuvvetlidir. Bazı Gulat (Aşırı) Şia'da görülen Kur'an'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr etme CA`FERÎ'de yoktur. O, Kur'an'ın tamamına iman eder. Burada şairin Kur'an'dan yaptığı alıntılar ve alıntı yerleri verilecektir:

" `Alā *ulwin `a]!m: My)o éü- Yüuü Knav : Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin," Kur'an, Kalem / Nun suresi, ayet 4.

"Allāhu'~-\amed: dm*üa >a: Allah kimseye ve hiçbir şeye muhtaç değildir"; Kur'an, İhlas suresi, ayet 2.

"`Alleme'l -esmā: Ny!dA* Mtnk Na iUVh iAmsAb Ynvnba lA!f ÊkEümüa Yüo Mh{ro Mx Ahük iAmsUa MdW €M≤€ü€ov : Allah Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi." Kur'an, Bakara suresi, ayet 31.

"`Alleme'l-éur'ān: Nar!üa €M≤€ü€o Namqrüa : Rahmān Kur'ān'ı öğretti." Kur'an, Rahman suresi, ayet 1, 2.

"A~qābı F!l / A~qābü'l-F!l : Lyfüa BAq*Ab Kbr Luf Fykrt Müa : Rabbin fil sahiplerine neler etti, görmedin mi?" (Kâbe'yi yıkmak isteyen Ebrehe'nin fillerle hücumundan bahsediliyor.) Kur'an, Fil suresi, Ayet 1.

"Ayet-i küll-i beyyināt: TAnyb TayW : Apaçık ayetler, apaçık deliller" Kur'an, Bakara suresi, ayet 99'dan başka 16 ayette daha geçmektedir[193].

---

[193] **KUR'AN-I KERİM LUGATI**, çev. ÇANGA, Mahmud. İstanbul: Timaş Yayınları, 1989, s. 100.

“F!-Raww-ı menşūr: rv$nm ér (Yf) : İnce deri üzerine yazılmış.” Kur’an, Tur suresi, Ayet 3.

“Hel etā : arvkwm AEy$ NkyMü rhdüa NmNyq NAsnaUa Yüo Yte Lh: İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?” Kur’an, İnsan suresi, ayet 1.

“İnnemā: Nvmqrt Mküuüa >aav!tav Mkyvqa Nyb avqü^Af gv-a NvnmVmüaAmna: Mü’minler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki esirgenesiniz.” Kur’an, Hucurat suresi, ayet 10; Hucurat suresi, ayet 15; Enfal suresi, ayet 2.

“ `İndihi Ümmü’l-kitāb: BatküaMa Ddnov TbxyviA$yAm >aavqmy : Allah dilediğini siler, (dilediğini de) sabit bırakır. Bütün kitapların aslı onun yanındadır.

(Allah Teala, kaldırmak istediği dinî bir hükmü kaldırır, dilediği başka bir hükmü onun yerine koyar veya indirmiş olduğu hükümleri olduğu gibi ibka eder. Kainatta birtakım şeyleri yok ederken bazılarnı da olduğu gibi bırakır. Netice itibariyle her şey onun elindedir. O daima dilediğini yapma gücüne sahiptir.” Kur’an, Ra`d suresi, ayet 39.

“éābe ^av~eyn ev-ednā : Ynda va Nysv! BA! NAkf YüdtfAnd Mx : Sonra Muhammed’e yaklaştı derken daha da yaklaştı. O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” Kur’an, Necm suresi, ayet 8, 9.

“éulhü v’allāhü eqad: dqa >avhL! : De ki O, Allah birdir. Kur’an, İhlas suresi, ayet 1.

“éul kefā bi’llāh: BAtküaMüo DdnoNmv Mknybv Ynyb adyh$ >Ab YfkL! Üsrm Tsüavrfk Nywüa

lv!yv: Kafir olanlar: Sen Resul olarak gönderilmiş bir kimse değilsin, derler. De ki: Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah ve yanında Kitab'ın bilgisi olan (Peygamber) yeter." Kur'an, Rad suresi, ayet 43; İsra suresi, ayet 96; Ankebut suresi, ayet 52.

"Külle ünās: Uytf Nvmü)y Uv MhbAtk NÛr!y KeüvAf Hnymyb HbAtk Ytva Nmf Mhm AmAb SAna Lk avodn Mvy : Her insan topluluğunu önderleri ile birlikte çağıracağımız o günde kimlerin amel defteri sağından verilirse, onlar, en küçük bir haksızlığa uğramamış olarak amel defterlerini okuyancaklar" Kur'an, İsra suresi, ayet 71.

"Küllü men `aleyhā fān: NAf Ahyüo Nm Lk : Yeryüzünde bulunan her canlı fena bulacaktır." Kur'an, Rahman suresi, ayet 26.

"Kün fekān / Kün feyekūn: Nvkyf Nk Hülv!y AmnAf arma Y{!awa (rUav TavAmsüa Oydb : (O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece ol der, o da hemen oluverir." Kün feyekun: ol der, o da hemen oluverir, ibaresinin kün fekan: ol dedi, o da hemen oluverdi, geçmiş zaman kipi olarak iktibasıdır. Kur'an, Bakara suresi, ayet 117.

"Lā-reybe f!h: Hyf Byr U : onda (O kitapta, kıyamet gününde) şüphe yoktur." Şair, "Allah'ın samed olduğunda şüphe yoktur," anlamında almıştır. Kur'an, Bakara suresi, ayet 2; Yunus suresi, ayet 37; Secde suresi ayet 2; Âl-i İmran suresi, ayet 9, 25; Nisa suresi, ayet 87; En`am suresi, ayet 12; Kehf suresi, ayet 21; Hac suresi, ayet 7; Mü'min suresi, ayet 59; Şura suresi, ayet 7; Casiye suresi, ayet 26, 32; İsra suresi, ayet 99.

"Lā-ta^na|ū min Raqmeti'llāh: Myqrüa rvf+üa vh Hna Auymc Bvnwüa rf+y >aNa >aGmqr Nm av|n!t U Mhsfna Yüo avfrsa Nywüa YdAboAyL! : De ki ey nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü

Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki o, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.” Kur’an, Zümer suresi, ayet 53.

“Le-`amruke: Nvhmuy Mhtrks Yfü Mhna Krmuü: (Resul’üm) ömrüne yemin olsun ki; onlar, sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı.” Kur’an, Hicr suresi, ayet 72.

“Lev keşif: Nvkr$y Mhbrb Mknm éyrf awaMkno r{üa F$k awaMx : Sonra da sizden o zararı giderdiğinde, içinizden bir zümre, hemen Rablerine ortak koşarlar!” Şair Allah’ın sadık kullarının Allah sıkıntılarını giderse de hiçbir zaman Rablerine ortak koşmayacaklarını anlatmak için bu ayetten aldığı “keşif” kelimesinin başına “Lev = isterse / -se bile” edatını eklemiştir. Kur’an, Nahl suresi, ayet 54; İsra suresi, ayet 56.

“\ādıw!n : Ny!dA* : Sadıklar, doğrular” Kur’an, Âl-i İmran suresi, ayet 17’den başka 5 ayette; “doğru sözlüler” anlamında Bakara suresi, ayet 23’ten başka 44 ayette daha geçmektedir[194].

“Leyse ke-mixlih!: ry*büaOymsüa vhviY$ Hüxmk Syü HyfMkVrwyAcavzaMA+nUaNmvAcavza Mksfna NmMkü Luc (rUav Tavmsüar|Af : O, gökleri ve yeri yoktan yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu suretle çoğalmanızı sağlamıştır. Onun benzeri hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir.” Kur’an, Şura suresi, ayet 11.

“Raqmeten li’l-`ālem!n: NymüAuüü ÊmqrUa KAnüsraAmv : (Resulüm!) Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” Kur’an, Enbiya suresi, ayet 107.

“Seb` i f!hā leyāl! : Nynma AmAyav YüAyü Ahyf avrysrysüaAhyfAnrd!v grhA) Yr! Ahyf AnkrAb

---

194 **KUR’AN-I KERİM LUGATI**, s. 280.

Ytüa Yr!üa Nybv Mhnyb Anüucv : Onların yurdu ile, içlerini bereketlendirdi-ğimiz memleketler arasında, kolayca görünen nice kasabalar var ettik ve bunlar arasında yürümeyi konaklara ayırdık. Oralarda geceleri gündüzleri korkusuzca gezin dolaşın, dedik. Kur'an, Sebe suresi, ayet 18.

"\ırā|ı müsta^!m: My!tsmüa |ar*üa Andha : Bize doğru yolu göster." Kur'an, Fatiha suresi, ayet 6.

"Xu`bān: Nybm NAbux Yh awAf DA*o Y!üAf : Bunun üzerine Musa asasını yere attı. O hemen apaçık bir ejderha oluverdi!"; Kur'an, Araf suresi, ayet 107; Şuarâ suresi, ayet 32.

"\ubqā: Aqb* Tary+müAf : Harıl harıl koşanlara, (nallarıyla) çakarak kıvılcım saçanlara, "(Ansızın) sabah baskını yapanlara," orada tozu dumana katanlara, derken orada bir topluluğun ta ortasına girenlere yemin ederim ki insan, Rabbine karşı pek nankördür. Şüphesiz buna kendisi de şahittir ve o, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür"; Kur'an, Adiyat suresi, ayet 1. - 8.

"Sūre-i Sübqān: Naqbs iDrvs : Kur'an, İsra suresi." Mekke'de nazil olmuştur. Ancak 26., 32., 33. ve 57. ayetlerle 73. ila 80. ayetlerin Medine'de indiği rivayet edilmektedir. 111 ayettir. İsra kelimesi geceleyin yürümek manasına gelir. Hz. Peygamber'in mi`raç mucizesinin Mekke'den Kudüs'e kadar olan kısmı bu surede anlatıldığından, sure isra adını almıştır.

"Sübqān ellew!: ry*büa Oymsüavh Hna AntAya NmHyrnü Hüvq AnkrAb Ywüa A*!Ua dcsmüa YüaMarqüa dcsmüaNm Üyü Ddbub Yrsa Ywüa Naqbs : Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; o gerçekten işitendir, görendir." Kur'an, İsra suresi, ayet 1.

“\ubqi iwā teneffes: Sfnt awa Qb*üav : Ağarmaya başladığında sabaha ant olsun ki, Kur’an, Tekvir suresi, ayet 18.

“Şawwa’l-wamer: rm!üaé$navd GoAsüaTbrt!a : Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı.” Hz. Muhammed’in el işaretiyle ayın ikiye bölünüp yeniden birleşmesi mucizesine işaret etmektedir. Kur’an, Kamer suresi, ayet 18.

“@ar!^i Müsta^!m:My!tsmüa éyr| : doğru yol,” (bk. Sıratı Müstakim)

“@ā vü Hā / @āhā: H| : Kur’an, Taha suresi.” Sure ismini başındaki “|” ve “H” harflerinden almıştır. 135 ayet olup, Mekke’de nazil olmuştur. Hz. Ömer’in bu sure vesilesiyle Müslüman oluşu, İslâm tarihinin önemli bir hatıra sayfasıdır.

“Ulü'l-elbāb: BAbüUa avüva UarkzyAmv aryxk ary- Ytvad!f Gmkqüa TivyNmv iA$y Nm Gmkqüa YtVy : Allah hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilirse, ona pek çok hayır verilmiş demektir. Ancak akıl sahipleri düşünüp ibret alırlar.” Kur’an, Bakara suresi, ayet 269.

“`Urve-i Vüxwā / Urvetü’l-Vüxwā : Myüo Oyms >av Ahü MA*fnaU Y!xvüa gvruüAb Ksmtsaad!f >Ab Nmvyv Tv%A|üAb rfky Nmf Y+üa Nmd$rüa Nybtd! Nywüa Yf DarkaU : Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O hâlde kim tağutu reddedip Allah’a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah işitir ve bilir.” Kur’an, Bakara suresi, ayet 256; Lokman suresi, ayet 22.

“V’allāhü a`lem: Müoa >av : Allah en iyisini bilir.” Kur’an, Âl-i İmran suresi, ayet 36’ten başka 43 ayette daha geçmektedir[195].

---

[195] **KUR’AN-I KERİM LUGATI**, s. 336.

"Va'~-~āffāti ~affen: Af* TAfA*üav : Saff saff dizilmişlere, toplayıp sürenlere, zikir okuyanlara yemin ederim ki, ilâhınız birdir." Kur'an, Saffat suresi, ayet 1.

"Ve'#-Du*ā: A-{üav : Kur'an, Duha suresi." Duha kuşluk vakti demektir. Sure adını ilk ayette geçen bu kelimeden alır. Fecr suresinden sonra Mekke'de inmiştir, 11 ayettir. Surede ahir zaman peygamberinin hususiyetlerinden biri yani yetim oluşu ele alınır ve kendisi teselli edilir.

"Ve'l-Kā]ım!ne: NynsqmüaBqy >avSAnüa NoNyfAuüav)yfüa Nym)Aküav iar{üav iarsüaYf Nv!fny Nywüa : O takva sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever." Kur'an, Âl-i İmran suresi, ayet 134.

"Ve'l-Leyl: Lyüüav : Kur'an, Leyl suresi." Sure, geceye yeminle başladığı için "leyl" denilmiştir. Mekke'de inmiştir, 21 ayettir. Bu surede insanoğlunun iki zıt davranışından cömertlik ve cimrilikten bahsedilir. İmanlı olmakla cömertlik, imansızlıkla cimrilik arasındaki ilişkiye dikkat çekilir.

"Ve'ş-Şems: Sm$üav : Kur'an, Şems suresi." Sure, Kadir suresi'nden sonra Mekke'de inmiştir, 15 ayettir. Adını surenin ilk kelimesi olan ve "güneş" anlamına gelen "şems"ten alır. Bu surede insanın yaratılışında var olan iki özellik ele alınır; iyilik ve kötülük. İnsanın yaratılışında iyi olmak da kötü olmak da kabiliyet olarak vardır.

"Yās!n: Sy ; Kur'an, Yasin suresi." Sure ismini birinci ayetteki "yā" ve "sin" harflerinden ibaret olan ilk ayetten almıştır. Mekke'de inmiştir, 83 ayettir. Sureye isim olarak verilen Yāsin'in genellikle "Ey İnsan!" manasına geldiği kabul edilir. Bununla kasdedilen, Hz. Peygamber'dir. Yasin suresi, Kur'an'ın kalbi kabul edilmiş ve Müslümanlar arasında ayrı bir önem kazanmıştır. Fazileti hakkında hadisler vardır.

“Yerāka’llāh f!-külli’l- fi`āl: lAufüa Lk Yf >aKary : Senin yaptığın bütün işleri Allah görüyor.” Şair burada şu ayetin anlamını genişleterek kullanmıştır. “ Mv!t Nyq Kary Ywüa: O ki gece namaza kalktığın zaman seni görüyor.” Kur’an, Şuarâ suresi, ayet 218.

“Yūfūne bi’n-newr: ary|tsm Dr$ NAk Amvy NvfA-y vzwnüAb Nvfvy : O kullar, şiddeti her yere yayılmış olan bir günden korkarak verdikleri sözü yerine getirirler.” Kur’an, İnsan suresi, ayet 7.

“Yünādi’l-münādi : Byr! NAkm Nm dAnmüa dAny Mvy Omtsav : Seslenenin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver.” Kur’an, Kaf suresi, ayet 41.

“Zehw / Zehūwen : A!vhw NAkL|Abüa Na L|Abüa éhzv éqüa iAcL!v : Yine de ki: Hakk geldi; batıl yıkılıp gitti. Zaten batıl yıkılmaya mahkumdur.” Kur’an, İsra suresi, ayet 81.

“Wūwū bihā : Nvbzkt Ahb Mtnk Ytüa rAnüa Bawo av!vw avmü) Nywüü lv!nv ar{Uv Aufn (ubü Mk{ub KümyUMvyüAf : Bu gün birbirinize ne fayda, ne de zarar vermeye gücünüz yeter. Biz zalim olanlara, yalanlamakta olduğunuz ateş azabını tadın! diyeceğiz.” Kur’an, Sebe suresi, ayet 42; Tevbe suresi, ayet 35.

2.5.2.3 Hadisler

"Küntü kenz: FroU éü-üa T!ü-f FroU TbbqAf Ayf-m aznk Tnk : Davud Aleyisselam'ın: Ya Rabb insanları neden yarattın? sorusuna Allah'ın: Ben gizli bir hazine idim, istedim ki bilineyim," manasında cevap veren bir kudsi hadis olduğu özellikle tasavvufta yaygın kabul gördüğü hâlde Kütüb-i Sitte'de böyle bir hadise rastlanamadı.

Bu sözle ilgili olarak İbn-i Teymiye; bu Nebî'nin sözlerinden değildir, demektedir. Bu konuda anlatılanların ve verilen hükümlerin hemen hemen hepsi İbn-i Teymiye'nin sözünü tekrarlamaktan öteye geçmez[196].

"Lā-fetā illā `Al!, Lā-seyfe illā Wü'l-fi^ār: rA!füavw Ua Fys U Yüo Ua Atf U : Ali'den başka yiğit yoktur. Zülfikar'dan başka kılıç yoktur."

HİTTİ, bu lâ-edri, beyitin hemen bütün kılıçlara kazınmasının âdet hâline geldiğini[197] bildirmektedir.

---

[196] YILDIRIM, s. 98 - 99.
[197] HİTTİ, C. 1, s. 273.

ÇAĞATAY ise, bu söz ile ilgili olarak şunları anlatmaktadır: İlk Feta Tay Kabilesi Başkanı Prens Hatem-i Tai'dir. Konuklarına çok cömertlik yapmasından ötürü Feta diye anılırdı.

İslâm'ın ortaya çıkışının ilk yüzyılı ortalarına doğru, Arabistan'da siyasal olayların anormal gelişmeleri sırasında, Hz. Muhammed'in amcası oğlu ve damadı Ali b. Ebu Talib'in, daha çok yiğitlik ve savaşçılık yönü üstün olarak gittikçe artan ve yayılan ünü onu İslâm'da en iyi "Feta" örneği olarak Lâ feta illa Ali yani en iyi feta Ali'dir, cümlesi ile tanımladı[198].

Şia ise; CA`FERÎ DİVANI'nın tek Murabba'ında da görüldüğü gibi, bu sözün kudsî hadis ve dua olduğunu iddia etmektedir.

"Laqmüke laqm!, cismüke cism!, demüke dem!, qarbüke qarb!, silmüke silm!: Ymüs Kmüs Ybrq Kbrq Ymd Kmd Ymsc Kmsc Ymqü Kmqü": Etin etimdir, cismin cismimdir, kanın kanımdır, savaşın savaşımdır, barışın barışımdır," sözünün hadis olduğunu CA`FERÎ bildiriyor. Ancak Kütüb-i Sitte'de böyle bir hadise rastlanmamıştır.

Kuşadalı bu rivayetin rabıtaya işaret ettiğini söylemektedir. Kaynağı bulunamamıştır. Kaynağı belli olmayan rivayetin uydurma olma ihtimali yüksektir[199].

"Levlāke levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım."

Bu ibare kudsî hadis olarak bilinmektedir. Ancak Kütüb-i Sitte'de böyle bir hadise rastlanmamıştır.

Ahmet Avni Konuk Hz. Peygamber'in yaratılışıyla ilgili olarak zikretmiştir. Aliyü'l-Karî, Aclunî, ve Şevkânî, Saganî'nin mevzudur dediğini naklettikten sonra: "Her ne kadar hadis sahih değilse de manası sahihtir," derler. Elbanî de bu görüşleri aktardıktan sonra "bu mana ile ilgili rivayetin zayıflığı hususunda tereddüdüm yok" der ve bu rivayeti mevzu kabul eder.

Ayrıca İzmirli İsmail Hakkı bunun gibi sözlerin muhaddislerin yanında Nebî'nin sözü olmadığını söylemiştir. Rivayetin uydurma olduğu aşikârdır[200].

---

[198] Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY, **Bir Türk Kurumu Olan Ahîlik**, Ankara: T.T.K. Basımevi, 1989, s. 4.
[199] YILDIRIM, s. 260.

"Men `arefe nefsehū fewad `arefe Rabbehū : Hbr Fro d!f Hsfn Fro Nm: Nefsini bilen Rabbini de bilir".

Hucvirî bu veciz ifadeyi hadis-i şerif olarak nakletmiş; İmam-ı Rabbanî hadis olarak telakkî etmiştir. Ancak hadis kitaplarında böyle bir hadis tespit edilemedi[201].

CA`FERÎ ise bu sözün Hz. Ali'ye ait olduğunu şu beyitte dile getirir:

Kim ki bildi nefsini bildi gümānsız Rabbini
Böyle buyurdı kelāmında va~!-i Mu~|afā
Gazeller 4, beyit 18.

2.5.2.4 Dualar

"Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın." Özellikle Hz. Ali için kullanılan bir hayır duadır.

"Lebbeyk Allahümme Lebbeyk: Kybü Hmhüüa Kybü: Buyur Allah'ım buyur," anlamına gelen hacda Kâbe'yi tavaf esnasında söylenen dua.

"Nād-ı `Al!: Yüo dAn : Ali'yi çağırma,"

1-) "Yüvqm Hyüov Ynkrda YüoAy KtyUvbv dmqmAy Ktvbnb Yücnys M%v Mh Lk HtcAq >a Yüa Yü BEavn Lk Yf KüAnvo Ddct BEAcuüa rh)m Ayüo dAn " Bektaşîler'in sıkıntı anında okudukları duadır[202].

2-) Tahtacılar'da ise şöyledir: "Düstūr-ı şāh: Nāde Aliyyen mazharü'l-acāibe tecidehu avnen leke fi'n-nevāibi Li-İllallahi küllü hemmin ve gammin Seyünceli bi-

[200] YILDIRIM, s. 121 – 122.
[201] YILDIRIM, s. 229 - 230. / El-Aclunî, **Keşfü'l-hafa,** Beyrut: 1309, C. 2, s. 36.
[202] ATALAY, **Bektaşîlik ve Edebiyatı**, s. 25.

azāmetike yā Allāh, yā Allāh, yā Allāh ve bi-nūri nübüvvetike yā Muhammed, yā Muhammed, yā Muhammed ve bi-nūri velāyetike yā Ali, velāyetike yā Ali, yā Ali, yā Ali edrikni, edrikni, edrikni ve aleyhi muhavveli yā Âlimen bi-hāli aleyke ittikali yā veliyye'l-vāli yā muhavvile'l-havl ve'l-ahvāl Havil halena ila ahseni'l-hāl. Allahümme yā Rabbenā bi-hakkı ve bi-hurmeti Hüseyn ve ebihi ve ümmihi ve ebihi ve benihi ve ceddihi teālā Halesnā min külli hemmin bimā ene fihi ve ente Erhame'r-rāhimin. Yā sahibe'l-ulūhiyeti, ve'l-azameti, ve'ş-şecaati, ve'l-vakar yā mukallibe'l-kulūb ve'l-ebsār, kallib kulūbenā ve bassir ebsārenā bi-hakkı rızāike ve ruyeti likāike el-müştākine'l-ahyār yā Ali Düldül süvārin aleyke itimādi ve minke itikādi'l-iktidāri'l-ağyār. Üstur uyubenā vağfir zünūbenā yā Settār, yā Gaffār, bi-hurmeti alike'l-ebrār ve eshābike'l-muhtār salavatullāhi aleyke'l-Melikü'l-Cebbār[203]".

2.5.2.5 Sahabe

Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan Hz. Hüseyin dışarıda bırakılırsa CA`FERÎ DİVANI'nda çok fazla sahabenin ismi geçmez. I. Halife Hz. Ebu Bekr Mühür-nāme isimli VII. mesnevîde şu 2 beyitle anılır:

Geçdi bunuŋ üzre nice māh u sāl
İrdi ol dem Aqmed itdi intiwāl

İttifāw ile **Ebā Bekr**i imām
éıldılar bir nice taqsin bā-tamām

Çün işitdi bunı ol `avret |urur
Alur ol |aşı **Ebū Bekr**e gelür

Mesnevîler VII, beyit 14 - 16.

[203] YÖRÜKAN, **Anadoluda Alevîler ve Tahtacılar**, s. 295.

VII. Ve VIII. mesnevîde 8 defa Selman-ı Farisî, anılır:

Nā-gehān **Selmān**a yolı oldı dūş
éalmamışdı ~abrı ol dem wıldı cūş

Qālini `arż iyledi ol dem aŋa
Didi **Selmān** gel varalum ben saŋa
Mesnevîler VII, beyit 24 - 25.

Selmān wılur uşbunı rivāyet
Bir wavl-i ~aq!q durur be-ġāyet

Eŋ ~oŋra ġazāyı kim Muqammed
éıldı ol em!r ü şāh-ı sermed
Mesnevîler VIII, beyit 3 - 4.

éaçmadı Muqammed ile **Selmān**
@urdı ol ikisi anda iy cān

Cibr!l-i em!n irişdi ol dem
Didi ki iyā Resūl-i Ekrem

Ölüler içine gir nihān ol
Selmān ile anda hem-zebān ol
Mesnevîler VIII, beyit 24 - 26.

Selmān ile Mu~|afā hem ol dem
Gizlendi ölüler içre bā-hem
Mesnevîler VIII, beyit 30.

Selmāna götür didi götürdi

Şol demde ~alāt-selām getürdi

Çekdi ele aldı Wü'l-fiwārı
Bir na`ra urup o Ş!r-i Bār!
Mesnevîler VIII, beyit 63 - 64.

Didi **Selmān**a Muqammed Mu~|afā
Çün beni gördi `Al!yyü'l-Murtażā
Mesnevîler VIII, beyit 144.

Cabir, "Der-Beyān-ı Mevlūd-ı Em!rü'l-Mü'min!n`Al! ibn-i Ebū @ālib" isimli XII. mesnevîde iki yerde anılmaktadır:

Bir rivāyet oldı **Cabir**den `ayān
Böyle buyurdı ki iy cān ol zamān
Ol Qab!bu'llāh Resūl-i Wü'l-Celāl
Qażretinden iyledüm bir gün su'āl
Mesnevîler XII, beyit 11 - 12.

Diŋle bundan ~oŋra iy yār-ı güz!n
Cabir itdi bunı rivāyet yaw!n

Didi itdüm Mu~|afādan ben su'āl
Kim bunı dir böyle bu wavm-i #alāl

Küfr ile öldi Bū @ālib dir wamu
Ol em!r-i *ūb-~ūret *ūb-rū
Mesnevîler XII, beyit 204 - 206.

2.5.2.6 On İki İmam

CA`FERÎ DİVANI'nda on iki imam ve on dört masumun çok önemli bir yeri vardır. Şairin en çok şiir yazdığı şahsiyet Hz. Ali; ikinci şahsiyet İmam Rıza'dır.

1. İmam: Ali b. Ebu Talib: CA`FERÎ, Hz. Ali'yi şöyle anlatır: CA`FERÎ'ye göre; Kur'an'ı en iyi anlayan Hz. Peygamber'di. Resulullah'tan sonra Kur'an'ı en iyi anlayan ve anlatan kişi Hz. Ali'dir. Nitekim; "ben ilmin şehriyim Ali de o şehrin kapısıdır" hadisi, Ve yine; senin bana yakınlığın Harun'un Musa'ya yakınlığı gibidir, ancak benden sonra peygamber gelmeyecek" hadisi CA`FERÎ'nin yol göstericileri olmuştur. Ona göre Hz. Peygamber'in ölümünden sonra gerçek yol gösterici ve cevap verilemeyen soruları çözen; Hz. Ali ve sırasıyla ehlibeyt olarak adlandırılan; Hz. Ali ve Hz. Fatma neslidir.

Şaire göre son Resul Hz. Muhammed'dir. Onun ölümüyle risalet bitmiştir, fakat vasîlik ve velîlik kıyamete kadar devam edecektir. Gerçek vasî ve velîler sırasıyla On İki İmam'dan başkası değildir.

XII. mesnevîde Resulullah'tan Cabir rivayetiyle anlatıldığına göre: Allah önce bir nur yaratmıştır. Bu nur Hz. Muhammed'in ve Hz. Ali'nin nurudur. Bütün nebî ve velîleri o nurdan yaratmıştır. Abdülmuttalib'e kadar bu bir tek nur olarak devam edip gelmiştir. Bu noktada nur ikiye ayrılmış birinden Peygamber yaratılmış birinden Hz. Ali yaratılmıştır. O zamanlar Misrim adında büyük bir evliya vardı. Ebu Talib bir gün onu ziyarete varır. Misrim Ebu Talib'e nereli ve kimlerden olduğunu sorar ve Ebu Talib olduğunu anlayınca senin velî bir oğlun olacak benden ona selam söyle, senin bütün çocukların insanlara yol gösterici olacak der. Ebu Talib'e cennetten yiyecek getirir. İşte o cennet yiyeceğinden "nutfe-i Hz. Ali" olur. Hz. Ali'nin doğumu "Ashab-ı Fil"den otuz yıl sonra insanlardan gizli olarak Kâbe içersinde gerçekleşir. Şaire göre Ebu Talip kafir öldü, diyenlerin tevbe etmesi gerekir. Ebu Talip kafir öldü diyenler kendileri küfre düşerler. Peygamber sülalesi Âdem'den bu yana açık veya gizli İbrahim dini üzerine yaşamışlar, hiç puta tapmamışlardır.

Peygamber'den önceki nesilde dört kutsal nur vardır. Bunların birincisi Abdülmuttalib nuru, ikincisi Ebu Talib nuru, üçüncüsü Abdullah nuru, dördüncüsü Hamza nurudur.

Mevlud-ı Haydar'da anlatılan menkıbenin değişik varyantları, tarih boyunca, Şia mensupları ve ehlisünnet akidesini savunan insanlar arasında sevilerek okunagelmiştir.

2. İmam : Hasan b. Ali: CA`FERÎ'nin, Hz. Hasan'ı Mücteba, Müttaki lâkapları yanında; Şeppir lâkabıyla da andığını görüyoruz. Fakat, Hz. Hasan'a bu lâkapla hitap eden başka bir kaynak bulunamamıştır.

"Vefāt-nāme-i E'imme-i Āl-i Muqammed `Aleyhi's-selām" isimli XIII. mesnevîde Şair, Hz. Hasan'ın zehirlenerek şehit edildiğini şöyle anlatır:

Diŋle iy yek-reng-i evlād-ı Resūl
Yek-cihet ender fürūġ ender u~ūl

Ol zamānda kim `Al!yyü'l-Murtażā
Cismini ġāyb itdi ol kān-ı se*ā

ēaldı andan ~oŋra Qüseyn ü Qasan
Diŋle bunlaruŋ vefātın imdi sen

Zehr içirdiler Qasan oldı şeh!d
ēıldılar wa~d aŋa ol wavm-i Yez!d

Mesnevîler XIII, beyit 1. - 4.

3. İmam : Hüseyn b. Ali: Şair, Hz. Hüseyin'i; "şehid-i Kerbela, şâh-ı Kerbela" lâkapları yanında başka kaynaklarda kullanılmadığı sanılan "Şüpper" lâkabıyla da anar. XIII. mesnevîsinde Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilişini şöyle anlatır:

Şāh Qüseyn ol server-i her dü-serā
Ol da*ı oldı şeh!d-i Kerbelā

Mesnevîler XIII, beyit 5.

4. İmam : Zeynelabidin b. Hüseyin: CA`FERÎ, Zeynelabidin'i kendisine önder kabul etmektedir.

Şair, XIII. mesnevîsinde Hz. Zeynelabidin'in Abdülmelikoğlu Velid tarafından şehit edilişini şöyle anlatır:

éıldı andan ~oŋra Ẇeyne'l-`ābid!n
Ol imām-ı muwtedā-yı ehl-i d!n

Anı da `Abdü'l-Melikoġlı Vel!d
Ol münāfıw `āwıbet wıldı şeh!d
Mesnevîler XIII, beyit 6, 7.

5. İmam : Muhammed Bakır: Şair, "Vefāt-nāme-i E'imme-i Āl-i Muqammed `Aleyhi's-selām" isimli XIII. mesnevîsinde Hz. Muhammed Bakır'ın Hüşşam tarafından şehit edilişini şöyle anlatır:

Oldı andan ~oŋra hem Bāwır imām
Ol em!r-i reh-nümā vü ol hümām

Anı da Hüşşām kāfir b!-günāh
`Āwıbet wıldı şeh!d iy merd-i rāh
Mesnevîler XIII, beyit 8, 9.

**6. İmam : Ca`fer-i Sadık:** Şair, "Vefāt-nāme-i E'imme-i Āl-i Muqammed `Aleyhi's-selām" isimli XIII. mesnevîsinde; Hz. Ca`fer-i Sadık'ın velayete geçmesini ve Mansur tarafından şehit edilişini şöyle anlatır:

Ca`fer-i \ādıw şeh-i ~ıdw u ~afā
Giçdi seccādeye ol kān-ı vefā

Anı da Man~ūr-ı }ālim `āwıbet
Zehr ile wıldı şeh!d ol bed-~ıfat
Mesnevîler XIII, beyit 10, 11.

7. İmam : Musa Kâzım: CA`FERÎ, "Vefāt-nāme-i E'imme-i Āl-i Muqammed `Aleyhi's-selām" isimli XIII. mesnevîsinde; şair Hz. Kâzım'ın velayete geçmesini ve Harun tarafından şehit edilişini şöyle anlatır:

Qażret-i Kā]ım imām u reh-nümā
Oldı andan ~oŋra *alwa p!şvā

Anı da Qārūn-ı dūn wıldı şeh!d
Qışm-ı Qawdan wılmadı vehm ol pel!d

Mesnevîler XIII, beyit 12, 13.

8. İmam : Ali Rıza: Şair, "Vefāt-nāme-i E'imme-i Āl-i Muqammed `Aleyhi's-selām isimli" XIII. mesnevîsinin 14. – 176. beyitlerinde; Hz. Ali Rıza'nın velayete geçmesini ve Memun tarafından şehit edilişini şöyle anlatır:

Harun Reşid ölünce yerine oğlu Memun halife olmuştu. Muhammed Mustafa imametine de Yesrib yani Medine'de Rıza oturmuş idi. Bütün Müslümanlar imam olarak ona uymuşlardı. Rıza'nın işi insanları irşad etmekti. Dünyanın dört bir yanından gelenlerin müşkillerini çözerdi. İlmiyle alemi yumuşak huyluluğu ile insanları kendisine bağlamıştı. O masum olduğu için insanlar gibi hata yapmaktan münezzehti. Halife Memun imamın namını duymuş dünyada eşi benzeri olmayan "mürşid-i kâmil" Ali Musa Rıza'ya tabi olmak istemiş, ona bir mektup yazdırarak Tus şehrine davet etmiş, İmam da davete icabet etmeye karar vermiştir. Medine halkının ayrılık feryadlarıyla Medine'den ayrılır. Beriyye içinde bir çöle vardılar. Burada içip abdest almak için bir damla su yoktu. İmam ayağını bir yere vurdu. Ayağını vurduğu yerden çeşmeler aktı. O çeşmelerden içtiler, abdest aldılar, ibadetlerini yaptılar. Bir süre daha gidince susuz bir menzile daha vardılar. İmam dua ederek; üzülmeyin Rabbim bizi burada susuz bırakmayacaktır," dedi. O anda batı tarafından bir bulut belirdi. Gülsuyu gibi bir yağmur yağdı. Abdestlerini aldılar namazlarını kıldılar. Allah'a bol dua ettiler.

Şair imamın mucizelerini şöyle anlatır: O imam hangi hastaya dua etse o hasta hemen şifa bulurdu. O imam ne zaman taş üzerinde yürüse taş ayağı altında hamur gibi yumuşardı. Bazen dağlar ardı sıra yürür, bazen kurumuş bağ onun istemesiyle taze

meyve verirdi. Bu seferde de yoldaşları onun sayısız mucizelerini gördüler. Uzun süre yol aldıktan sonra Tus'a eriştiler. Tus'da onu Memun seçkinler ve halk beraberce karşıladılar methiyeler düzdüler. Memun şahın elini öptü, kolunu kendi omuzuna koydu.

İmamı hazırlattığı saraya yerleştirdi. "Kıyamet gününde rahmet bulmak için sana bi`at etmek istiyorum. Ben ölünce bütün tac ve taht herşey senin olsun," dedi. İmam; "Cefr-i Cami'de Hz. Ali benim sen hayatta iken öleceğimi söylüyor. Benim senden sonra halife olmam mümkün değildir, cevabını verdi. "Hatta Hz. Muhammed de böyle buyurmuştur," diye ekledi.

İmam böyle deyince Memun: "Ey yol gösterici lutf et benden yüz çevirme sen padişahsın biz sana bendeyiz," dedi. Böylece Memun şaha bi`at etti. Bu andan itibaren hutbenin imam adına okunmasını emretti. Altın sikkelere imamın adını yazdılar.

Fesat ehli fitneler kaynattılar, toplandılar, Memun'un katına gelerek: "Sen o lidere uydun uyalı herşey onun oldu. Sana kimse iltifat etmez oldu. Eğer bir tedbir almazsan Halkın tamamen senden yüz çevirmesinden, askerlerin tamamen ona bağlanarak seni öldürmesinden, senin neslini kesmelerinden korkuyoruz," dediler.

Memun: "O zaman siz nasıl uygun bulursanız öyle yapalım," dedi.

"Kahredici şekilde öldürmek yanlış olur, muhakkak zehr ile bu işi halletmek gerekir," diyerek şahı zehirlemeye karar verdiler.

Bir gün Memun şahı sohbet ve ziyafet için davet etti. İmam davete gitmeden önce sırdaşına: "Git filan yere var, üç ayrı yerden birer avuç toprak al bana getir," dedi.

Toprağın ikisini yaladı, üçüncüsünü yalarken: "Bu toprakta cennetten nişan var. Ben Memun elinde şehit olacağım. O pislik beni hayır için çağırmıyor. Ben ölünce oraya gömün. Orası erkek kadın bütün müslümanların kıble-gâhı olacaktır," dedi.

Kalkıp Memun'un evine gitti. Memun şaha her zamankinden daha fazla itibar etti. Bolca üzümü önceden zehre bandırıp bir tepsiye koymuştu. Tepsiyi şahın önüne koydu: "Ey emir üzüm en güzel nimetlerden biridir. Buyrun yiyin," dedi.

Emir: "Bana bu üzümden zehr ve sıkıntı görünür," dedi.

Memun: "Ceddin Muhammed Mustafa aşkına ye," diye ısrar edince; Muhammed aşkına üzümden bir tane yedi. Burka`ını yüzüne çekerek evine gitti. Odasına çekilip kapıyı bağladı. Rabbine duaya başladı.

Şah, Medine'den ayrılırken oğlu Takî'yi kendi yerine bırakmıştı. Rıza şah zehri yiyince Hakk'tan oğluna anında haber ulaştı. Takî tayy-ı mekan ederek babasına yetişti. Hâlini görüp, neler olduğunu anlatmasını istedi.

Şah: "Ey gözümün nuru, merhaba, bana Memun cevr ü cefa etti. Ben bu dünyadan göçüyorum. Rabbim sana sağlık versin. Şu andan itibaren geç dedenin seccadesine imam ol," diye vasiyet ederek canını teslim etti.

Sırdaşı ile oğlu Takî onu kefenlediler. Şahın cenaze namazına insanların yanı sıra melekler de katıldılar. Takî: "Ben babamın emanetinin başına gidiyorum. Sen gerekenleri yaparsın," diyerek ortadan kayboldu.

Memun imamın gayb perdesi arkasına çekildiğini anladı. Onu yıkayıp, kefenleyerek, bir yere defn etmek için geldi. Şahın hizmetçisi ve sırdaşı o zaman: "Şahın oğlu Muhammed Takî geldi, babasını yıkadı, kefenledi, namazını kıldı ve yine kayboldu," dedi.

Tabut insanların tutmasını beklemeden yerden yükseldi. Şahın toprak getirttiği yere defn etmek için vardılar. Tabut yine kendiliğinden yere indi. Kimse bu sırrı anlayamadı. Türbe yapmak için kazdıkları yerden bir pınar çıktı. Pınarın içinde pek çok küçük balık vardı. Sonra büyük bir balık çıkarak o küçük balıkların hepsini birer birer yuttu ve kayboldu. Su da kendiliğinden hemen kuruyup gitti.

Memun beylerine: "Bu remzi kim biliyor," diye sorunca; şahın sırdaşı: "Ey yüzü kara bilmiyor musun. O sudaki küçük balıklar bu alem beyleridir. Şu küçük balıkları yutan büyük balık ise, Mehdî'yi temsil ediyor. Yani bir gün Mehdî ansızın gelerek bütün dünya hükümdarlarını helak edecek, dünyayı zulüm ve zulmetten temizleyecek," diye cevap verdi.

Eğer insan münafık değilse Muhammed nesline nasıl kıyabilir. Dünya malı, mülkü için dünyanın aslına nasıl kasdedebilir. O lânetlenmiş insan, nasıl Allah'tan korkmadan Muhammed ümmetindenim diyebilir. İslâm olduğunu söyleyen bir insan, Ahmedoğulları'na nasıl böyle bir şey yapabilir. Haşa, o ümmet değildir. O Allah'ın lânet elbisesini giymiştir. Ya Rabbi sen bizi yolu yanlış gidenlerden yapma. Çünki onlar hak yoldan ayrılmışlardır.

Mesnevîler XIII, beyit 14 – 176.

9. İmam : Muhammed Cevat Takî: Şair, XIII. mesnevîde Hz. Muhammed Cevat Takî'nin velayete geçmesini ve Mutasım tarafından şehit edilişini şöyle anlatır:

Ba`dehū waldı Taw! ol şāh-ı d!n
Ol imām-ı reh-nümā-yı mü'min!n

Anı da*ı Mu`ta~ım wıldı şeh!d
Ol münāfiw bed-fi`āl-i ol pel!d
Mesnevîler XIII, beyit 177, 178.

10. İmam : Ali Nakî: Şair, XIII. mesnevîde Hz. Ali Nakî'nin velayete geçişini ve Mütevekkil tarafından şehit edilişini şöyle anlatır:

Çün Naw!ye degdi nevbet ol imām
Oldı atasına ol wā'im-mawām

Anı da wıldı Mütevekkil hemān
Dem şeh!d ol düşmen-i Qaw-b!-!mān
Mesnevîler XIII, beyit 179, 180.

11. İmam : Hasan b. Askerî Zekî: Şair, XIII. mesnevîde Hz. Hasan b. Askerî Zekî'nin velayete geçmesini ve Mutasıd tarafından şehit edilişini şöyle anlatır:

`Asker! oldı imām-ı `ām u *ā~
Ba`dehū a`lem `Alā Külle ünās

Anı da*ı Mu`tasıd ol nā-be-kār
La`net olsun aŋa b!-qadd ü şumār

`Āwıbet wıldı şeh!d ol serveri
Ol imām-ı rūzgār u reh-beri
Mesnevîler XIII, beyit 181, 183.

12. İmam : Muhammed Mehdî: Şair, Mehdî için yazdığı XI. mesnevîde onun amcası Ca`fer-i Kezzab'ın halifenin askerleri ile çevresini sarmak için geldiği esnada kuyudan açılan bir kapıya girip kaybolmasını şöyle anlatır:

Var idi bir wuyı içi |olı ~u
Vardı wuyı watına ol māh-rū

İki şaww oldı wuyı ol dem u~ūl
éudretinden virdi Qaww ol şā*a yol

Bir wapu açıldı çıwdı ol imām
Qāżır olanlar wamu gördi tamām

Ol wapudan |aşra bir `ālem da*ı
Şol gül-istān-ı irem-veş iy a*i

Mixl-i cennet bir ci*ān-ı b!-kerān
B!-tavawwuf ol em!r oldı revān
Āz!ne güniydi şa`bān ortası
K'oldı pinhān gözden ol Taŋrı *ā~ı

İki yüz altmış biş olmışdı tamām
Hicrete kim oldı ġā'ib ol imām

Qıżr bigi zinde bu dünyāda ol
Ola dimişdür nice müddet Resūl

İre çün va`de ola bir gün `ayān
}ulm ü]ulmetden ola qāl! cihān

Yıwa ol bid`atlerüŋ bünyādını
Ehl-i beytüŋ ala bir bir dādını
Mesnevîler, XI, beyit 27 – 36.

Şair, XIII. mesnevînin 184. – 196. beyitlerinde; Hz. Muhammed Mehdî'nin velayete geçmesini ve Mutasıd tarafından şehit edilişini şöyle anlatır:

"Babası şehit edilince Mehdî atasının yerine imamet ve velayet makamına geçti. Epey bir zaman hüküm sürdükten sonra kendisini gözlerden nihan eyledi. Böylece dünya cansız bir vücuda, cesede döndü. Bir gün olacak ki herşeyin kendisinden yardım beklediği Rabbim, dünya zulüm ve zulmetten temizlensin diye, o "ay"ı gayb perdesinden sıyıracak; o yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Bütün Resullerin, nebîlerin, velîlerin, vasîlerin, safîlerin, arşın, kürsînin, levhin, kalemin, Beytülmakdes'in, Beytülharem'in, Mustafa'nın nuru, Murtaza'nın nuru, günahsız on dört masumun hakkı için, bu dünya payidar oldukça bil ki bütün zamanların imamı Muhammed Mehdî olacaktır."

Ya Rabbi sen bu gariban CA`FERÎ'yi Ahmed evladından ayırma. Ey padişah mahşer günü olunca beni ehlibeytin gölgesine sığındır.

2.5.2.7 Gayb İlimleri

CA`FERÎ on dört masumun üç ayrı gayb ilmine sahip olduklarından bahseder. Bunlar: cefr ilmi, ledünn ilmi, sülūnî ilmidir.

Cefr İlmi; CA`FERÎ DİVANI'nda Hz. Ali ve Hz. Ali Rıza'nın cefr ilmine sahip olduklarını anlatmak için kullanılır. Bu konuyla ilgili daha geniş bilgi Şia'da gayb ilimleri başlığı altnda verilmiştir.

Cefr-i Cāmi`de buyurmışdur `Al**!**
Senden öŋdin ölmegümi ol vel**!**
Mesnevîler XIII, beyit 85.

Ledünn İlmi; CA`FERÎ DİVANI'nda 11 yerde geçmektedir. Aslında Ledünn ilmi tasavvuf ehlinin kabul ettiği ve benimsediği bir ilimdir. Bu ilimle ilgili daha geniş bilgi Şia'da gayb ilimleri başlığı altında verilmiştir.

İy `ilm-i sülūn!den uran dem
V'iy `ilm-i ledünn! birle maqrem
Tercî-i bentler III, bent 2, beyit 1.

`İlm-i ledünn! ~u*uf-ı metninüŋ
Şer* ü beyānı Esedu'llāhdur
Tercî-i bentler IV, bent 5, beyit 5.

`Ālim-i `allāme-i `ilm-i ledünn
Kān-ı `amel pādişeh-i kām-rān
Tercî-i bentler VI, bent 1, beyit 6.

Mülk-i sülūn!ye māh `ilm-i ledünn!ye şāh
Ma]har-ı wāt-ı İlāh Qaydar-ı Qayber-küşā
Gazeller 1, beyit 14.

Senden ögrendiler iy baqr-ı `ulūm-ı ma`rifet
Men ledünn! `ilmini her evliyā vü a~fiyā
Gazeller 6, beyit 5.

Ma]har-ı `ilm-i ledünn! kān-ı iqsān baqr-ı cūd
Ma]har-ı küll-i `acāyib sırr-ı Sübqān andadur
Gazeller 16, beyit 2.

İmāmum Ca`fer-i \ādıw ledünn! `ilmine qāwıw
Kelām-ı Qaww ile nā|ıw durur ol ibn-i Peyġamber
Gazeller 18, beyit 20.

`Al!m ü `ālim ü `allām u baqr-ı `ilm-ledün!
Na` !m ü quld u cināndur `Al!-i Celle Celāl
Gazeller 40, beyit 5.

Rub`-ı kelām-ı Bār! `ilm-i ledünn!-vār!
Oldur `Al! kim anuŋ şānında oldı nāzil
Gazeller 41, beyit 6.

_a|!b-i minber-i `ilm-i ledünni müft!-i d!n
Cihān *alwına cān-ba*ş u cāmi`-i éur'ān
Gazeller 50, beyit 16.

Sensin viren Qıżra sebaw `ilm-i ledünden behre Qaww
B!-defter ü sa|r u varaw yā Şāh Mevlānā `Al!
Gazeller 63, beyit 4.

2.5.3 Dil ve Üslup Özellikleri

CA`FERÎ mutasavvıf bir şairdir. Bütün diğer tasavvuf şairleri gibi şiirlerinin tamamı didaktiktir. Şairin asıl maksadı fikirlerini yayarak, insanlara faydalı olmaktır. CA`FERÎ, şiirlerinde genellikle sanat kaygısı taşımaz, o gerçek bir zahittir ve asıl gayesi fikirlerini insanlara öğretmektir. Onun için önemli olan ruh terbiyesidir. Şiir ancak ahlâkı güzelleştirmek, insanları belli maksadlara hedeflemek için yazılmalıdır. Bu da ancak on dört masum ve ehlibeyti överek; onların önemini; doğru bildiği yaşayış şeklini; bütün insanlara anlatarak yapılabilir. Daha önce de anıldığı gibi CA`FERÎ'nin bütün şiirlerinde; hatta bütün beyitlerinde; Kur'an, sünnet ve ehlibeyti bulabilirsiniz. CA`FERÎ, sanki bu sayılan üç unsur dışındaki hiçbir şeyi görmez. Onun gönlü, on iki imam ve on dört masum daha geniş adıyla ehlibeyt dışında herkese ve herşeye kapalıdır. Bunu İmam Rıza için yazdığı gazelinde şöyle anlatır:

Her kim Rıżāyı bildi cihānuŋ yegānesi
éıldı hidāyet aŋa imām-ı zamānesi

éa~~a lenā qikāyet-i āl-i Muqammedi
Girmez benüm çü sem`ime ġayruŋ fesānesi

Gazeller 65, beyit 1, 2.

CA`FERÎ DİVANI'ndan şairin Farsça'yı son derece ustalıkla kullanabildiği anlaşılmaktadır. CA`FERÎ DİVANI'na son derece sade ve akıcı bir Türkçe hakimdir. Şair Türkçe'yi özenle kullanır. Bununla birlikte şairin ayet, hadis vb. dışında Arapça'yı kullanmaktan özenle kaçındığı dikkati çekmektedir. CA`FERÎ'nin Farsça'yı son derece ustalıkla kullanabilmesine rağmen Farsça şiirleri de biri gazel; biri nazm ve ikisi tuyuğ olmak üzere sadece dört tanedir. Bu da muhtemel olarak şairin; Türkçe şiir yazmaya özen gösterdiğini; Arapça, Farsça şiir yazmamaya dikkat ettiğini düşündürmektedir.

Muhiti başlığı altında da anlatıldığı gibi müstensihlerin yaptıkları pek çok değişikliklere rağmen CA`FERÎ DİVANI'nda pek çok arkaik kelime ve ek bulunur. Bunları "arkaik kelimeler" ve "arkaik ekler" olmak üzere iki başlık altında toplamak uygun olacaktır:

2.5.3.1 Arkaik Kelimeler

"Bigi / gibi": Kelimesi kaside II / 13; mesnevî III / 63; VI / 7, 9, 24, 26, 39; VII / 19; VIII / 20, 59, 75; XI / 34, 43; XII / 100, 111; XIII / 27, 112, 115, 163, 174; tercî I / 2 / 8, 4 / 3, 12 / 4; II / 1 / 6, 5 / 7; III / 4 / 6; V / 2 / 5; VII / 5 / 3; gazel 1 / 3; 7 / 22; 11 / 12; 21 / 12; 28 / 3; 39 / 2; 60 / 4, 7'te geçmektedir.

"Birle / ile beraber": Kelimesi "birle" olarak: kaside I / 6; III / 3, 21; mesnevî I / 8; III / 47; V / 31; XII / 29, 54, 72, 104, 116, 141, 219, 225, 243; tercî III / 2 / 1; gazel 4 / 3; 49 / 12, 25'te ve "**birlen**" olarak: mesnevî XII / 111'de bir defa kullanıldığı görülmektedir.

"Delim / bol, çok": Kelimesi sadece gazel 43 / 9'da geçmektedir.

"Deŋşürmek / toplamak": "Deŋşürildi" olarak; gazel 43/ 16'da bir defa ve "deŋşüreler" olarak; mesnevî XI / 43'te bir defa geçmektedir.

“Döŋeli / bütün, devamlı”: Tercî III / 3 / 6; VI/ 3 / 6; gazel 1 / 17’de olmak üzere üç defa geçmektedir.

“Depremek / kıpırdamak”: “Depredem” olarak gazel 4 / 30’de; “depreden” olarak tercî II / 1 / 1’de; “deprenmedi” olarak mesnevî XII / 72’de; “deprenür” olarak gazel 43 / 30’da “depretdi” olarak mesnevî XII / 85’te; “depretse” olarak mesnevî XIII / 22’de birer defa kullanılmıştır.

“Görklü / gösterişli”: Mesnevî XII / 139’da bir yerde geçer.

“Issı / kaynağı, menbaı, sahibi”: Mesnevî V / 24; tercî III / 8 / 4; gazel 17 / 11; 51 / 15; 57 / 7’de olmak üzere beş defa geçmektedir.

“İlen / ile”: Mesnevî III / 66; V / 2, 48; VIII / 60, 61; tercî III / 1 / 4, 9; gazel 19 / 10; 35 / 11; 51 / 10; 55 / 8’de olmak üzere on defa kullanılır. Bu kelimenin “ile” şekli de CA`FERÎ DİVANI’nda yer almaktadır.

“İverek / aceleyle, acele ederek”: Sadece mesnevî XII / 84’te bir defa yer aldığı görülmektedir.

“éaçan / ne zaman, nasıl, ne şekilde”: Mesnevî III / 68; VIII / 75; XIII / 22, 82; gazel 29 / 2; 38 / 11; 59 / 4’te on bir defa kullanılmıştır. Bu kelime bugün yazı dilinde kullanımdan kalkmış ise de bazı ağızlarda varlığını devam ettirmektedir.

“éançarı / nereye, her nereye”: Mesnevî V / 32; VI / 15 olmak üzere iki yerde geçer.

“éanda / nerde”: Mesnevî II / 24; XI / 43, 49; tercî III / 6 / 7; V / 1 / 3; VII / 3 / 4; gazel 14 / 1; 26 / 7; 27 / 1; 29 / 3; 41 /2; 65 / 3’te olmak üzere on iki ayrı yerde karşımıza çıkar.

“éucaşdı / kucaklaştı, kavuştu”: Sadece mesnevî VIII / 60’ta bir defa geçtiği görülür.

“Öŋürdi / önce”: “öŋürdi” olarak mesnevî XII / 16; XIII / 84 birer defa kullanılmıştır.

“@oyladı / ağırladı, ziyafet çekti”: Sadece mesnevî III / 60’ta geçmektedir.

“Uva^ / ufak”: Mesnevî XIII / 168’de “Uva^” olarak, mesnevî VIII / 68’de “ufağın” olarak birer defa anılır.

“Yayladı / yaladı”: Bir kere kullanılır. Bugün yalamak şeklinde varlığını devam ettirmektedir.

“Yigrek / daha yeğ, daha iyi”: Mesnevî XII / 207’de geçer.

2.5.3.2 Arkaik Ekler

"-Avuz / -alım, -uruz": Mesnevî III / 79 ve XII / 200'de birer defa geçmekte iken; bir defa B, F, nüshalarında olayuz bir defa H, S nüshalarında yerini "olasuz" şekillerine girmiştir.

"-Gil / -ġıl (Emir eki)": "-Gil" olarak mesnevî II / 30; VI / 12; VII / 18; VIII / 40; XII / 10, 69, 128, 143; XIII / 15; tercî III / 6 / 3; III / 7 / 9; V / 6 / 2; murabba 1 / 16; gazel 3 / 16; 32 / 13; 33 / 2; 39 / 6; 46 / 6'da yirmi defa ve "-ġıl" olarak mesnevî V / 50; XII / 182, 238; Gazel 20 / 19'te dört defa olmak üzere toplam yirmi dört defa kullanılmıştır.

"-Gür- (Ettirgenlik eki)": Mesnevî XII / 202; tercî V / 7 / 2; gazel 3 / 16; 7 / 18'de 4 defa zikredilir.

"-İser / -ısar (Geniş zaman eki)": "iser" olarak mesnevî III / 63; XII / 109, 125; tercî II / 4 / 5; gazel 57 / 4; 62 / 10'da toplam altı defa kullanılmıştır. "Isar" olarak ise mesnevî VII / 5, 7, 74; XII / 125, 221; XIII / 83, 120; gazel 11 / 19; 38 / 11; 57 / 11'de toplam on defa geçmektedir.

"-Üben / -uban (-erek / -arak zarf fiil eki)": "-üben" olarak mesnevî VII / 31, 36; VIII / 10, 35; XII / 43, 80, 136, 246; XIII / 26; gazel 46 / 6'da ve "-uban" olarak mesnevî VII / 13, 36, 50; VIII / 52, 65; XI / 7, 23; XII / 58; Tercî I / 3 / 2; IV / 1 / 6'da geçmektedir.

"-Ven / -van": "-ven" olarak mesnevî XII / 36, 133, 148; XII / 173'te ve van olarak mesnevî XIII / 83'te bulunmaktadır.

Şair yukarıda da belirtildiği gibi Türkçe'ye son derece hakimdir. Üslubu genellikle sade, akıcı, ve ahenklidir. Üslubundaki sadelik sadece bilinmeyen kelimelerin azlığından değildir. CA`FERÎ hayal ve tasvirlerinde de son derece sade, açık tabiî ve etkileyicidir.

Bunların dışında CA`FERÎ'nin üslubundaki bir diğer özellik, ağırlıklı olarak halk dilini kullanması ve konuşur gibi rahat bir söyleyişe sahip olmasıdır.

SONUÇ

CA`FERÎ'nin Hayatı, Eseri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni" isimli bu çalışmadan elde edilen sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

Tarihte Ca`fer ve Ca`ferî mahlasını kullanan 16 şair tek tek tespit edilmiş, bu şairlerle ilgili ulaşılabilen ayırıcı bilgiler sunulmuştur.

Bugüne kadar hakkında etraflı bir inceleme yapılmamış olan CA`FERÎ kaynaklardan ve divanından elde edilen bilgilerle ilim alemine tanıtılmıştır.

CA`FERÎ'den çok az kaynakta bahsedilmektedir. Fakat kaynaklarda verilen bilgiler çok eksik ve birbirinin tekrarı durumundadır. Şairle ilgili eldeki en güvenilir kaynak CA`FERÎ DİVANI'dır.

Bu çalışma ile on beşinci, on altıncı yüzyıllarda yaşadığı tahmin edilen; CA`FERÎ'nin; hayatı, eseri, edebî kişiliği hakkında tesbit edilebilen yeni bilgiler çağından beş yüzyıl kadar sonra ilim alemine takdim edilmiştir.

CA`FERÎ DİVANI'nın tespit edilebilen altı nüshasının tamamı ve mecmualardaki bütün şiirler karşılaştırılarak; CA`FERÎ DİVANI'nın tenkitli metni hazırlanmıştır.

Bugüne kadar CA`FERÎ'nin iki ayrı edebî şahsiyet olduğu zannedilmekteyken bu çalışmayla yanlışlık düzeltilmiştir.

Bu çalışma sonucunda CA`FERÎ DİVANI'nın daha önce ilim alemince bilinmeyen A, B, F, S ve H nüshaları tespit edilmiştir.

Bu araştırma ile tespit edilen A, B, F, S nüshaları ortalama 2623 beyiti muhtevî olup, daha önceden bilinmekte olan Y nüshasından dört kat daha büyüktür. H nüshası ise 713 beyitten ibaret olup, Y nüshasından 69 beyit daha kısadır.

CA`FERÎ'nin CA`FERÎ DİVANI dışında herhangi bir eseri tespit edilememiştir.

Bu çalışmada tespit edilen CA`FERÎ DİVANI; 4 kaside, 13 mesnevî, 7 tercî-i bent, 1 murabba, 65 gazel, 6 nazm, 8 tuyuğ olmak üzere toplam 104 manzumeyi içine almaktadır.

CA`FERÎ DİVANI'nında toplam 100 müstakil Türkçe şiir bulunmaktadır.

CA`FERÎ DİVANI'nda; 1 gazel, 1 nazm, 2 tuyuğ olmak üzere toplam 4 müstakil Farsça şiir vardır.

A, B, F, S nüshalarının hepsinde 104 manzume bulunması, bu nüshaların CA`FERÎ'nin bütün şiirlerini ihtiva ettiğini düşündürmektedir.

CA`FERÎ DİVANI'nda; Türkçe şiirler içine serpiştirilmiş toplam 14 beyit vardır. Bunlar; IX. mesnevînin 8., 19., 20., 21., 22., 23.; IV. tercîin 7 ayrı terci beyti, 43. gazelin 25. beytleridir.

CA`FERÎ DİVANI'ndaki Farsça beyitlerin toplam sayısı 28'dir.

CA`FERÎ DİVANI'ndaki Türkçe beytlerin tamamı 2595 beyittir.

CA`FERÎ DİVANI'ndaki; Mesnevîler 995, Gazeller 911, Terci-i bentler 480, Kasideler 177, murabba 32, Tuyuğlar 16, Nazmlar 12 beyitten oluşmaktadır.

CA`FERÎ DİVANI'ndan elde edilen bilgilere göre şair; Horasan, İran, Kafkasya, Irak bölgelerinden birinde; daha da kuvvetli bir ihtimalle Güney Irak'ta yaşamıştır.

CA`FERÎ, şiirlerinde "CA`FERÎ" mahlası dışında bir mahlas kullanmamıştır.

CA`FERÎ kafiye olarak Arapça, Farsça kelimeleri; redif olarak Türkçe kelimeleri ön planda tutmuş, kelimelerin manâ zenginliklerinden azamî derecede istifade etmiştir.

CA`FERÎ DİVANI'ndaki şiirlerin hemen hepsi sade, akıcı ve didaktiktir.

CA`FERÎ, şiir yazmayı daha çok fikirlerini yaymak için bir araç olarak kullanır.

Şair, aruz ölçüsünü son derece başarı ile kullanmıştır.

CA`FERÎ, kudretli bir şairdir. Şiirlerinde, Türkçe'nin yanında Farsça'yı da son derece ustalıkla kullanabilmiştir.

Bu çalışmada CA`FERÎ hakındaki yok sayılacak kadar eksik ve paramparça bilgiler bir araya getirilerek, CA`FERÎ DİVANI'ndan çıkarlan bilgilerle birleştirilmiş; böylece doğru bilgiye ulaşılmıştır. Fakat bu konuda son sözü söyleyebilmek için çok daha fazla yeni bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışma sonucunda, güçlü bir şair olan CA`FERÎ, unutulmaktan kurtarılmıştır.

CA`FERÎ'nin kaynakların çoğunun bildirdiğinin aksine; Bektaşî, Alevî, Batınî, veya Hurufî, olmadığı ispatlanmıştır.

CA`FERÎ, dindar, mutedil ve zahit yaratılışlı bir Ca`ferî Mezhebi mensubudur.

Bir mutasavvıf olarak CA`FERÎ'nin; mutedil İran Alevîleri'nden veya daha kuvvetli bir ihtimalle ılımlı Nusayrîler'den olması muhtemeldir.

Bu çalışma ile gelecekte yapılacak daha kapsamlı araştırmalara bir basamak oluşturulmaya, edebiyat tarihçilerine -az da olsa- yeni ve sağlam bilgiler ulaştırılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü Bölüm

3. NÜSHALARIN TANITILMASI

Bu bölüm dört kısımdan oluşmaktadır: Birinci kısımda, CA`FERÎ DİVANI'nın tamamını veya en azından CA`FERÎ'nin bir divançe oluşturacak kadar fazla şiirini içeren nüshalar tanıtılmış; ikinci kısımda, şiirlerin, nüshalara göre fihristi verilmiş; üçüncü kısımda, CA`FERÎ'nin şiirlerine yer veren mecmua ve antolojiler tanıtılmış; dördüncü kısımda ise CA`FERÎ'nin şiirlerinin, mecmua ve antolojilere göre fihristi verilmiştir.

3.1 CA`FERÎ DİVANI NÜSHALARI

Bu kısımda baş tarafta; CA`FERÎ'nin şiirlerinin tamamını içeren dört nüsha alfabetik sıralamaya göre verilmiş, divançe sayılabilecek kısa nüshalar ise yine alfabetik sıralamaya göre öncekileri izlemiştir.

3.1.1 A Ahmet Şahin Nüshası

CA`FERÎ BABA DİVANI olarak, Ankara Millî Kütüphane, İbn-i Sina Okuma Salonu, Yazma Eserler Kataloğu, Yz. A. 3052.

Nüsha, 103 Yapraktan ibarettir. Müstensihi (_al!fe-zāde Derv!ş-i ǿalender Bektaş! Aşçıbaşı) _āfı] Mu~|afā olup, İstinsah Tarihi H. 16 Safer 1223 / M. 1807'dir.

Ön kapakta CA`FERİ BABA DİVANI, 1223 etiketi var. 173 X 117 - 120 X 78 mm. boyutlarında, kırmızı meşin cilt üzerine ebru kaplı, her sayfada 15 satır var. Aslan filigranlı Avrupa kağıdına yazılmış. cedveller kırmızı, köşeler kahverengi meşin, bez, sırtlı bez ciltli. Bez cilt sırtında DİVAN-I CA`FERİ 1230 yazılı. V1a'da ^udemā-yı Bektaşîye'den CA`FER BABA'nın d!vānıdır. Ya _āfı] ya^a kebikec yazılı.

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün
Yüzseler cümle vücūdum ^almasa tende deri
Dönmezem bāb-ı `Al!den Qaydar!yem Qaydar!

Zühd-i Der-Qa^^-ı Yez!d-i pelid la`netu'llahi `aleyh.

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün
Mu~|afā zühd-i `Al!yyü'l-Murtażā düşmen saŋa
Yā `aduvvu'llāh düşünde la`net iylesin saŋa

Ol _udā-vendi mesnevisinin der-kenarın altında, kurşun kalemle, "Bu yazı vezindeki şehri 240 30 tevellüdünü ^a~du'llāh `Ali gerek, Muqammed" 10. 9. 1976 yazılıdır.

Bu nüsha, 1 / 11510 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 20.10.1965'te . Kayseri'den Fahrettin Bilge varisi Ahmet Şahin'den, 100.00 liraya, satın alınmıştır.

V1b'de fihrist-i kitāb-ı DIVĀN-I CA`FERI:	**Sahife**
Der-Beyān-ı Mevlūd-ı `Al! Kerrema'llahu Vechehu	75
Der-Beyān-ı vefāt-ı āl-i Muqammed `Aleyhi's-selām	83

V93b Ketebe _āfı] Mu~|afā türāb-ı i^dām-ı āl-i `abā 1223. Safer. 16. (V94a) Evrād-ı Bektāşiye-i Bağdād! Es-Seyyid Şey* `Abdu'l-`Az!z Baba Qażretlerinden direk ahz edilmiş Bektaş! wikri ve uygulaması kayıtlıdır. Altında, 7 Muharrem 1241 tarihi kayıtlıdır. (V94b) **Der-Beyān-ı Ev~āf-ı Şehr-i İstanbul:**

Cāmi`-i şer!f 485	Mescid-i şer!f 4484	Mu`âlim-*āne 1653	`İmāret 100	_ān-^āh 150
Zāviye 175	Kārbān-sarāy 317	Maqalle-i Müslim!n 3973	Maqalle-i Kefere 4585	Maqalle-i Yāhūdiyān 2585
Külliye 743	Çeşme 948	Musluk 4985	Fırın 285	Değirmen 585
éapān 13	Qamām 874	Buz-*āne 589	Ebvāb-ı éons|āntiniyye 25	
Cem`an 27254 1248.Cemāziye'l-Evvel 15				

(A95a-95b) Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün

Es-selām iy nūr-Muqammed ehl-i şer!`at
Es-selām iy p!r-i Tevh!dān-ı ehl-i |ar!wat

beytiyle başlayan `āyin-i Bektāşiye ve dualar bulunmaktadır. 96a `Azb!'nin:

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Bende-i āl-i Resūlüŋ Mescid-i A^~āsıyam
Kāfire oldum kel!sā her kesüŋ A^~āsıyam

matlaı ile başlayan 5 beyitlik gazeli;

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün
İsm-i a`zam āyet-i kübrāya girdi çı^madı
Seyr-i Mevlā `Alleme'l-esmāya girdi çı^madı

matlaı ile başlayan 5 beyitlik gazeli; (96b-99b)

Der-Beyān-ı Fażīlet-i `Ali ibn-i Ebi Ṭālib:

Mefā`īlün / Mefā`īlün / Fe`ūlün
Gel iy söz ehli hikmet āşināsı
Ki sensin gözlerimin rūşenāsı

beytiyle başlayan 59 beyitlik mesnevi kayıtlıdır. (99b-100a)

Ḥażret-i `Alīnin Cebrā'ile Üstād Olduğu:

Mefā`īlün / Mefā`īlün / Fe`ūlün
Ṣılan ev~āf-ı Ḥaydar'dan rivāyet
İşit ne resmile ^ılmış ḥikāyet

beytiyle başlayan 92 beyitlik bir mesnevî bulunmaktadır. 102b-103b Yeminî Tarihi ile bitmektedir. Bu nüshada Nāmeyi kelimesi ve benzerleri Nāme(y)i şeklinde terkip "i"si ile yazılmıştır.

3.1.2 B Berlin Nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi, Mikrofilm Arşivi, 2190.

Bu çalışmada Süleymaniye Kütüphanesi, Mikrofilm Arşivi 2190 numaradaki mikrofilm makarasından faydalanılmıştır. Asıl nüsha Almanya Staats Bibliyothec Marburg Ms. Orient. Oct. 2408'de kayıtlıdır. Ön kapak ebru kaplı, arka yüzü boş, deri cilt, iç kapakta doğu dilleri isimleri listesi kayıtlıdır.

Başta: Buch 87N DEREİ Acc Ms, Or. 1926. 136
S.SOKNERT Ms. Or. Oct. 2408
Charlettenburg kaydı vardır.

Nüsha, "Mazur ola iy âkıl" diye başlıyor. (V1a) en altta preusgge / Smats Bibleothec Berlin mührü basılı. Erkan-ı tac ve hulefa-i tekbir-i tac bulunmaktadır. Bu nüsha 99 yapraktan ibarettir. Her sayfada 15 satır kayıtlıdır. Talik yazı stiliyle yazılmıştır. Bu nüshada "nāmeyi" kelimesi "iHmAn"; Revā kelimesi"avDr"; ki edatı devamlı olarak "Yk" olarak yazılmıştır.

Temettü'l-kitāb bi-`avnu'llāhi te`ālā ketebehū be-fa^!r Çökel Derv!ş `Al! El-Bektāş! bende-i _al!fe-zāde raqmetu'llahi `aleyh, şehr-i f!-Wi'l-hicce, sene: H. 1168 / M. 1752. (V94a) gazel-i Viranî (18 beyit), (94b) gazel-i Vahdetî, Medh-i Ali isimli terci-i bent (7 bent), (V95b) Ruhî-i Bağdadî'nin "İsterler" redifli gazeli (13 beyit), (V96a) Ruhî'nin gazeli (8 beyit), (V96a) Viran Abdal'ın gazeli (22 beyit), (V98a) besmele ve ehlibeyte dua, (V99a), Çelebi Sultan nazm (5 beyit), (V99a) kaside-i Çökeli Derviş Ali (21 beyit), (V99b) gazel (7 beyit), gazel (5 beyit), gazel (5 beyit), Cevrî,'den bir matla ve sonda ebru kap bulunmaktadır.

3.1.3 F Fahrettin Bilge Nüshası

Ankara Millî Kütüphane, İbn-i Sina Okuma Salonu, Yazma Eserler Kataloğu, FB. 209'da CA`FERÎ BABA DİVANI ismiyle, kayıtlıdır. 120 yapraktan meydana gelmektedir. Şaban b. Yakup tarafından H. 1069 / M. 1653 Şavvali'nin ilk cuma gününde istinsahı tamamlanmıştır. Başta "Sahip ü malik Halife-zade Derviş Mustafa". İç kapağın "a" yüzünde tuzlu balgam hastalığı için ilaç tarifi bulunmaktadır. Berāy-ı tuzlu balgam:

Beyāz şār	Nişāver	Qācılar kökürev!	Gevher qalli	\arı kiçi
Direm	Direm	Direm	Direm	Edviye
5	5	10	5	Bir dāne

Ner gör? deviyeleri iri iri saça^ idüp kiçi edviye ile cerr idüp naqivce ta`dādı urur leblebi unı ile maqlūz idüp sabāq bir dāne aqşām iki dāne yiyeler ġayet mücerrîdür, ammā perq!z gerekdir, v'allāhî. İç kapağın "b" yüzünde:

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün
\ıfāt-ı qüsne ba^mağıl vel! qüsn! ~ıfāta ba^
Ki düşmese ey ay!ne ol ayā āy!ne meh-tāb

\āqib ü Mālik _al!fe-zāde Derv!ş Mu~|afā / \āqib ü Mālik _al!fe Mu~|afā / Mu~|afā / \āqib ü Mālik _al!fe-zāde Derv!ş Mu~|afā / Anda birdir bizde birdir / Baŋa dehed berg ile bu ma`n!yi yüz biŋde bir (V1a)'da DIVĀN-I CA`FERI raqmetu'llahi `aleyh Medq-i `Al! / Bi-smi'llahi'r-raqmāni'r-raqim'den sonra 1. Mesnevi yer almaktadır. \āhib ü Mālik Es-Seyy!d Eş-Şey* Feyżu'llāh / Seccāde-niş!n el-qāc kebāvāf-ı men olan / ^a~du'llāh / (V1a der-kenār) (V2a)'nın alt boşluğunda:

Ġam meclisinde başum şev^ ile şarāb oldı
Dil āteş-i `aş^ ile dutuşdı kebāb oldı

İks!r-i şu`le-i bāle altun-veş ā*ir
Her kim reh-i meydānda sa`y itdi türāb oldı

şeklinde bir manzume kayıtlıdır. (V2b)'de "Hāzā DİVĀN-I CA`FERI (V2a) Lā-İlāhe illa'llāh Muqammedün Resūlu'llāh / Sād / Hāzā d!vān" şeklinde yazılı iç kapak vardır. Divan (V1a)'dan başlamaktadır. (V30a-b) ve (V58a-b) özellikle boş bırakılmıştır. "Hazret-i 'Al!nin ġıdāsı on yidi ra|bāl arpa oldı ġıdāsı 'ömrünüŋ, bu la|!fe n!st"

şeklinde divanla ilgisi olmayan bir açıklama kayıtlıdır. (V88b-V89a) üstünde der-kenār). (V120a) ~āqib ü mālik Derv!ş-i éalender Bektāş! Aşçıbaşı / Temettü'l-kitāb bi-`avnu'llāhi te'ālā ketebe el-fa^ru'l-Qa^^ Şa'bān b. Ya`^ūb / F!-Şehri Şevvāl Evā'ile'l-Cum'a, F!-Sene H. 1069 / M. 1653 (V120b boş), (V121a)'da, "**Nakl-i Gül-şen!:**

evvel	bā|ın	āqır	]āhir
'a^l	rūq	nūr	^alem
~u	havā	od	|opra^
Mikā'il	Cebrā'il	`Azrā'il	İsrāfil

---

müşgān	züccāce	mi~bāq
beşeriyyet	`a^l	rūq
melek	melekūt	ceberrūt
cān	nūr m d m	*^āh
dil	rūq	nūr m'i m

(V121b)'de okunmayan bir mühür var, (122a)'da Bu ı~par~amla |uzlu balġam tömbeki balġamı dü-isme altı dirhem nişadur, bir dirhem `andi cüz!, altı dirhem arpa unı ile dövile fārib qāb ile on iki gün yiye iki aqşam iki ~abāq beher birincsoġandan sirkeden sevime saġdan yumurtadan yoġurddan biri ola üzerine çalacak iki dirhem gözdaşı bir dirhem şab yalu yumcak yidisi bir mi^dār ^aturan, yidi kere büyük zeytun yaġı qal idüp yaranuŋ üzerine çeksin," şeklinde tuzlu balgam ilaç tarifiyle bitiyor.

Meşin cilt üzerine sonradan bez kaplanmış, bez üzerinde "CA`FER!-İ ĠANNŪŞI Min `Avnih!" yazılmıştır. 148 X 101 – 122 X 80 mm, her sayfada 12 satır var. Harekeli nesih, taç filigranlı, kağıt kullanılmıştır. Cedveller kırmızıdır. Cildi; çar-kuşe kahverengi, meşin ebru kaplı.

Bu nüshada genellikle ünlüyle biten kelimelerin son ünlüleri % 50 oranında hareke ile yazılmıştır. Bazı gramere aykırı hareke özellikleri şöyledir: Müflüs, yürürüken, mu`ān!, imāmı dü-tercimān, zübān, old(ı), düşdüler, bun(ı), imd(i9, nāme(y)i. Genellikle değişik imlalarda yazım yapılmıştır. Bildirme kipi devamlı –dir / -dır yani dar düzdür. Benim, güz!n: Nyzvk Mü'mün, ^āyim, kāyināt, şekillerinde yazılmıştır.

3.1.4 S Süleymaniye Nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, Nu. 4300 / 2.

Kayıt Nu. 111447 CA`FERÎ tahkik eden: Mehmed Emin, tasnif T811, Osmanlıca yazma. Bu nüshanın (1a - 100b) varaklarda Divan-ı Nesimî ve (101a - 183b) varaklarda DIVĀN-I CA`FERI kayıtlıdır. 244 X 154 / 155 X 100 ölçülerindedir. Her sayfada 17 satır bulunmaktadır. Taş salkım filigranlı kağıda âdî nesih yazı stiliyle yazılmıştır. (V183a)’da beyit:

Mef`ūlü / Mefā`!lün / Mef`ūlü / Mefā`!lün
Mey-*āne-i `aş^ içre ben bir dolu ^aldurdum
Bir çeng! güzel sevdüm ser-māyeyi çaldurdum

matlaı Zatî’nin olduğu hâlde bu çalışmanın konusu olan CA`FERÎ’nin eseri olarak gösterilmiştir. Bu şiir hiç bir bakımdan CA`FERÎ’ye ait olamaz.

Sonda, “Temettü’d-D!vān-ı Qażret-i Nes!m! ve Qażret-i CA`FER! ^uddusa’llāhu esrāruhumā. der-yed-i *āk-pāy-ı āl ü evlād-ı Qażret-i Resūl Muqammed Mu~|afā vü `Al! Seyyid Muqammed Em!n Dede (Akhisarî 1310) Be-@ar!w-ı Celvet! F!-Yevm-i İsneyn Erba`; `Aşar Şehr-i Cemāziye’l-Ā*ır, sene 1227” kaydı bulunmaktadır.”

Bu nüshada da “nāmeyi” ve benzeri kelimeler “nāme(y)i” şeklinde yazılmıştır.

3.1.5 H Haşim Paşa Nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi, Haşim Paşa Bölümü, No: 94. 297. 2.

“Tefs!r-i Besmele Be-@ar!^-ı Ehl-i Beyt ve Menā^ıb-ı Ehl-i Beyt” adıyla kayıtlara geçmiştir. Yazarı: Süleymaniye Kütüphanesi Kataloğu’na göre “**EL-CA`FERÎ, Ebū Ya`lā Muhammed b. El-Hasan b. `Ali;”** İsam’a göre **“EL-CA`FERÎ Muhammed El-Hasan b. Ali”** olarak bildirilmekte ise de bu bilgiler ikinci bir kaynak tarafından desteklenmez.

Bu nüshada “A PIRIE XANDO SONS” yazılı filigranlı kağıt kullanılmıştır. “1a - 60b” varaklarda Şair Askerî’nin şiirleri bulunmaktadır. V61a’dan sona kadar ise CA`FERÎ’nin şiirleri kayıtlıdır. Bu nüshada sekiz mesnevî, sekiz tuyuğ, altı nazm, olmak üzere toplam 713 beyitten oluşan 22 Manzume bulunmaktadır. (V67b)’de “Der-Beyān-ı E’imme” yazmasına rağmen (V68a) boş bırakılmış. (V68b)’de ise “Beyān-ı Ġazā-yı Tebūtek” bulunmaktadır.

XI. mesnevinin sonunda 28 Safer 208 tarihi kaydedilmiş. XII. mesnevi sonunda 27 şaban 308 tarihi yazılıdır. Bu tarihlerin ne amaçla yazıldığı belli değildir.

İstinsah Tarihi: 1322. RE. 5’tir. Boyutları: 22. 5 X 15. 5 / 9 X 17 mm’dir. CA`FERÎ DİVANI, 69 - 79 yapraklarda kayıtlıdır. Her sayfada 22 satır bulunmaktadır. (V78a)’da Diger:

Mef`ūlü / Mefā`!lün / Mef`ūlü / Mefā`!lün
Mey-*āne-i `aş^ içre ben bir dolu ^aldurdum
Bir çeng! güzel sevdüm ser-māyeyi çaldurdum

matlaı Zatî’ye ait olduğu hâlde yanlışlıkla bu çalışmanın konusu CA`FERÎ’ye ait gösterilmiştir. Bu şiirin CA`FERÎ’ye ait olmadığı yukarıda bildirilmişti. Nüshanın sonunda, “Be-qa^^-ı `Al! Qaydar 30. S. 1308” kaydı bulunmaktadır.

Bu nüshada “nāmeyi” kelimesinde olduğu gibi “y” kaynaştırma harfi yazıda gösterilmemiştir. Bu ve benzeri kelimelerin “nāme(y)i” kelimesinde olduğu gibi yazıldığı görülmektedir.

3.1.6 Y Yahya Efendi Nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi, Yahya Efendi Bölümü, No: 3503’de kayıtlı bu mecmuanın ilk 52 sahifesinde, DIVĀN-I CA`FERÎ’nin 782 beyti kayıtlıdır. ERGUN’un Türk Şairleri isimli kitabında tanıttığı bu divanda Nesimî, Misalî, Sadıkî, Viranî, Cabir, Türabî, gibi Hurufî ve Bektaşî şairlerinin de bazı manzumeleri kayıtlıdır[204].”

[204] ERGUN, **Türk Şairleri**, C. 2, s. 891.

Ancak bu nüsha DİVAN-I CA`FERÎ'nin üçte biri bile değildir. ERGUN diğer nüshalardan habersiz olduğu için DİVAN-I CA`FERÎ'nin 52 sahifeden ibaret olduğunu zannetmiştir.

Bu yazma 160 X 215 boyutlarında, meşin ciltli bir nüshadır. (V1a) meşin kapağa yapışıktır. (V1b)'de Hāzā Kitāb-ı CA`FERI Raqmetu'llahi `Aleyh Hūb-Gūyed başlığı var. Bu başlığı besmele ve IV. kaside takip etmektedir. Bu nüshada şairin, IV. kasidesi, IV. mesnevîsi, I., II., III., IV., V., VI., VII., terci-i bentleri, murabbaı, 13., 17., 18., 19., 22., 35., 40., 44. ve 62. gazelleri olmak üzere toplam 19 manzumesi yazılıdır. **Ca`fer! _ūb Gūyed**

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Yā `Al! esrār-ı fażl-ı kibriyāsın yā `Al!

Yā `Al! (sen) bāb-ı `ilm-i Mu~|afāsın yā `Al! (V25b-V26a)

matlalı bir manzume kayıtlıdır. **Ca`fer!-i D!ger, Bāl!-_ūb-Gūyed**

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün

Beşaretdür diyem mü'minlere kim olalar *andān

`Al!nüŋ āli `ömrinüŋ yolında ~arf iderler cān

(V26a) Sadıkî, Senayî, Sururî, Misalî, Viranî, Cabirî, Nesimî, Şeyhoğlu, Balî, Cemalî'nin şiirleri kayıtlıdır V39b.

3.2 MANZUMELER FİHRİSTİ

MANZUMELER	BEYT SAYISI	NÜSHALAR					
KASİDELER (177 Beyt)		A	B	F	S	H	Y
I Weh! Ker!m ü Raq!m ü Muw!m ü B!-hem-tā `Al!m ü `Ālim ü `Ālā vü Qālıw-ı Yek-tā	42	A3b	B2b	F3a	S101a	-	-
II İy dil gel imdi genc-i nihān āşikārwıl T!ġ-i zebān çekip ~ıfat-ı Wü'l-fiwār wıl	43	A34b	B35a	F41b	S134b	-	-
III Evvel xenā vü qamdiyile Hawwuŋ ibtidā éıl andan iyle na`t-ı Neb! vü vel! binā	52	A36a	B36b	F43b	S102a	-	-
IV Es-selāmu'llāh iyā sul|ān-ı cümle enbiyā Aqmed ü Maqmūd Ebu'l-éā~ım Muqammed Mu~|afā	40	A60a	B60b	F78a	S108a	-	Y1b
MESNEVİLER (995 Beyt)							
I Ol _udā-vend-i Ker!m-i Lā Yezāl	30	A1b	B1b	F1a	S180b	H76a	-

<table>
<tr><td>K'evvel oldur Ā*ır oldur B!-Zevāl</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>II Elifu'llāh o _udāvend-i Ker!m
K'evvel oldur ā*ir oldur iy Ϙak!m</td><td>31</td><td>A4b</td><td>B4a</td><td>F4b</td><td>S152a</td><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td>III _^āce-i her dü-cihān sul|ān-ı d!n
Şāh-ı `ādil <i>Raqmeten li'l-`ālem!n</i></td><td>81</td><td>A6a</td><td>B5a</td><td>F6b</td><td>S153a</td><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td>IV Alā iy sā'il-i ev~āf-ı Ϙaydar
Hevā-dār-ı beni `amm-ı Peyām-ber</td><td>79</td><td>A28a</td><td>B27b</td><td>F32b</td><td>S155b</td><td>-</td><td>Y23a</td></tr>
<tr><td>V Bil ki Bi-smi'llāhi'r-raqmāni'r-raq!m
Fātiqadandur üç āyet iy qak!m</td><td>50</td><td>A67a</td><td>B67a</td><td>F86b</td><td>S157b</td><td>H60a</td><td>-</td></tr>
<tr><td>VI İy Mevāl! diŋle imdi bir kelām
Kim nicedür qa~let-i her bir imām</td><td>44</td><td>A68b</td><td>B69b</td><td>F89a</td><td>S167b</td><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td>VII Var idi bir n!k-baqt u n!k-rāy
Vāl!ye adlu *ātūn gör ki bāy</td><td>75</td><td>A70a</td><td>B71a</td><td>F91a</td><td>S268b</td><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td>VIII İy yek-cihet-i reh-i Muqammed
Yek-reng-i `Al! vü āl-i Aqmed</td><td>76</td><td>A72b</td><td>B73b</td><td>F94a</td><td>S171a</td><td>H68b</td><td>-</td></tr>
<tr><td>IX Şāh-ı merdān p!şvā-yı ehl-i d!n
Mef*ar-ı evlād-ı şāh-ı mürsel!n</td><td>23</td><td>A56a</td><td>B56b</td><td>F73a</td><td>S159a</td><td>H61a</td><td>-</td></tr>
<tr><td>X ėıblemüz rūy-ı Muqammed Mu~|afā
Ka`bemüz kūy-ı `Al!yyü'l-Murtażā</td><td>10</td><td>A57a</td><td>B57b</td><td>F74a</td><td>S159b</td><td>H61b</td><td>-</td></tr>
<tr><td>XI _üccetu'llāh ol imām-ı mu"tedā
ėā'im-i d!n-i Muqammed Mu~|afā</td><td>54</td><td>A90a</td><td>B76a</td><td>F97b</td><td>S173a</td><td>H70a</td><td>-</td></tr>
<tr><td>XII Fażl-ı Bi-smillāhi'r-raqmāni'r-raq!m
Oldı miftāqı kelāmuŋ iy qak!m</td><td>246</td><td>A75b</td><td>B78a</td><td>F100a</td><td>S160a</td><td>H62b</td><td>-</td></tr>
<tr><td>XIII Diŋle iy yek-reng-i evlād-ı Resūl
Yek-cihet ender fürūġ ender u~ūl</td><td>196</td><td>A83b</td><td>B86a</td><td>F110a</td><td>S175a</td><td>H72a</td><td>-</td></tr>
<tr><td>TERCİ-İ BENDLER (480 Beyt)</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>I İy ism ile Tā vü Hā vü Yās!n
İqsānuŋa ~ad hezār-taqs!n</td><td>97</td><td>A9b</td><td>B8b</td><td>F10a</td><td>S127b</td><td>-</td><td>Y8b</td></tr>
<tr><td>II İbtidā-yı su*an be-nām-ı `Al!
K'ol durur depreden dehende dili</td><td>87</td><td>A14a</td><td>B13a</td><td>F15b</td><td>S139b</td><td>-</td><td>Y20b</td></tr>
<tr><td>III İy `ārif ü kāmil ü mükemmil
Mesned-niş!ni mawām u menzil</td><td>79</td><td>A17a</td><td>B16b</td><td>F19b</td><td>S131a</td><td>-</td><td>Y16a</td></tr>
<tr><td>IV Şāh-ı vilāyet Esedu'llāhdur
Nūr-ı hidāyet Esedu'llāhdur</td><td>59</td><td>A20a</td><td>B19a</td><td>F23a</td><td>S110b</td><td>-</td><td>Y19a</td></tr>
<tr><td>V Çün pertev-i Mu~|afā irişdi
Göŋlüm evine ~afā irişdi</td><td>64</td><td>A22a</td><td>B21b</td><td>F25b</td><td>S112b</td><td>-</td><td>Y11b</td></tr>
<tr><td>VI Sırr-ı _udā server-i her dü-cihān
Menba`-ı `irfān u meh-i Kün fekān</td><td>46</td><td>A24b</td><td>B24a</td><td>F28b</td><td>S147b</td><td>-</td><td>Y15a</td></tr>
<tr><td>VII Ol şāh ki şāh-ı evliyādur
Nūrıyla cihān |olu żiyādur</td><td>48</td><td>A26a</td><td>B25b</td><td>F31a</td><td>S115a</td><td>-</td><td>Y13a</td></tr>
<tr><td>MURABBA` (32 Beyt)</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>I Ol zamān kim `ālem-i imkān degüldi āşikār<br>Ne olurdı māh u sāl anda ne leyl ü ne nehār<br>Yazmış idi bunı cān levqına ol Perverdigār<br>Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār</td><td>32</td><td>A57b</td><td>B58a</td><td>F74b</td><td>S123a</td><td>-</td><td>Y8a</td></tr>
</table>

ĠAZELLER (911 Beyt)						-	-
1 Geldi yine dilüme medq-i Resūl-ı _udā Ol ~açı Ve'l-Leyl hem va~f-ı ru*ı Ve'#-Du*ā	18	A37b	B38a	F45b	S103b	-	-
2 Min ba`de Mu~|afā kim odur nūr-ı enbiyā Evvel imām `Al! durur ol şāh-ı evliyā	12	A39b	B40a	F48a	S105a	-	-
3 Men bende-i ġulām-ı ġulāmān-ı Murtażā K'oldur em!r-i sidre vü sul|ān-ı İnnemā	17	A40b	B41a	F49b	S105a	-	-
4 Şāh-ı merdān ş!r-i Yezdān ol `Al!yyü'l-Murtażā Ma`den-i lu|f u keremdür menba`-ı cūd u se*ā	32	A45a	B45b	F56b	S105b	-	-
5 Weh! ker!m ü raq!m ü muw!m ü b!-hem-tā `Al!m ü `ālim ü `allām u server-i yek-tā	20	A50b	B51a	F65b	S106b	-	-
6 Yā em!rü'l-mü'min!n yā ser-firāz-ı Hel atā Yā imāmü'l-müttaw!n yā şeh-süvār-ı Lā-fetā	17	A54b	B55a	F70b	S107b	-	-
7 W!-ravża-i muwaddes ü w!-ka`be-i ~afā W!-mer^ad-i münevver ü w!-^ıble-i du`ā	27	A63b	B63b	F82a	S109b	-	-
8 Yā Rab be-qaww-ı seyyid-i kevneyn-i Mu~|afā Yā Rab be-qaww-ı server-i d!n şāh-ı Murtażā	10	A61b	B64b	F83a	S109a	-	-
9 Cānlar fedā yoluŋda ayā ab|aq-ı lawab Sul|ān-ı Türk ü şāh-ı `Acem server-i `Arab	7	A13a	B12a	F14b	S110a	-	-
10 Be-nām-ı _āliwu'l-eşbāh u Fāliwu'l-a~bāq Ki yine menwabet-i şāha wıldum istiftāq	10	A38b	B39a	F46a	S112b	-	-
11 Ol Muqammed Mu~|afā kim `ālemüŋ sul|ānıdur Enbiyānuŋ serveri hem evliyānuŋ *ānıdur	20	A31a	B30b	F36b	S116b	-	-
12 Cānuŋ çerāġı Qaydar-ı ~af-der degül midür Anuŋ fürūġı nūr-ı peyamber degül midür	11	A38b	B39a	F47a	S117a	-	-
13 Bil ki evvel imām Qaydardur Şāh-ı miqrāb u m!r-i minberdür	16	A40a	B40b	F49a	S117b	-	Y7a
14 Qaydar durur ol kim bize sul|ān-ı cihāndur Her wanda na]ar iylesevüz anda `ayāndur	9	A42a	B42b	F52b	S118a	-	-
15 Bendeyüz bir şāha kim bu `ālemüŋ sul|ānıdur Kā'inātuŋ serveri bil ki cihānuŋ cānıdur	9	A43b	B44a	F54b	S118a	-	-
16 Şāh-ı merdāndur o kim ser-māye-i cān andadur Şu`le-i d!ndür yüzi envār-ı !mān andadur	9	A44a	B44b	F55a	S118b	-	-
17 Mu~|afā kim cihāna serverdür Cān u ten bil kim aŋa Qaydardur	16	A44b	B45a	F55b	S119a	-	Y7b
18 `Al!dür `ālem-i ġayb u şehādet mülkine server `Al!dür `Alleme'l-esmā `ulūmı baqrına gevher	24	A46a	B46b	F59a	S119b	-	Y2b
19 `Al!dür ol ki şāh-ı evliyādur Del!l ü reh-nümā-yı a~fıyādur	22	A48b	B49a	F62a	S120a	-	Y6a
20 `Al!dür ol ki `ālemde bu gün şāh-ı mu`allādur İmām-ı a`]am u ekrem sipehsālar-ı a`lādur	20	A51b	B52a	F66b	S120b	-	-
21 Mü'minler ile her kim `ālemde āşinādur Göŋül evi `Al!nüŋ nūrıyla rūşenādur	19	A52b	B53a	F68b	S121a	-	-
22 Ol Qaydar-ı yegāne k'oldı cihāna server Oldur `Al!-i `ālā oldur imām-ı ekber	21	A53a	B53b	F69a	S122a	-	Y4b

23 Ol Qaydar-ı Kerrār kim dutdı cihānı ser-be-ser Bu on sekiz biŋ `āleme oldı em!r-i mu`teber	14	A54a	B54b	F70a	S122b	-	-
24 Anuŋ kim derde dermānı Muqammed Mu~|afādandur Del!l-i d!n ü !mānı `Al!yyü'l-Murtażādandur	7	A57a	B57a	F74a	S125b	-	-
25 Muqammed Mu~|afā şāh-ı cihāndur Ki qükmi her dü-`ālemde revāndur	9	A59b	B60a	F77b	S124a	-	-
26 `Adliyle çün ki Mehd!-i ġayb ola āşikār }ulm-i `adūyı def` ide el|āf-ı Kirdgār	11	A66b	B62a	F80a	S125a	-	-
27 Her wanda k'iyleseŋ na]ar _udāyı gör Ya`n! ki Mu~|afāyı bil Murtażāyı gör	10	A62a	B65a	F83b	S124a	-	-
28 Sul|ān Rıżā ki şāh-ı zem!n ü zamān durur Her dü-cihānda qükmini bil kim revān durur	18	A65b	B66b	F85b	S124b	-	-
29 İy vāqid-i b!-mixl saŋa çün bedel olmaz éudret elinüŋ üstine bir da*ı el olmaz	6	A6a	B5a	F6a	S125b	-	-
30 Çün ezelden beri bel! dimişüz Neb!yi bilmişüz vel! dimişüz	6	A43a	B43b	F53b	S126a	-	-
31 Şehed-nā b!-gümān birdür _udāmuz Muqammed Mu~|afādur muwtedāmuz	10	A43a	B43b	F53b	S126a	-	-
32 El-qamdüli'llāh kim bu gün Qaydar durur sul|ānımuz éurbān anuŋ `ışwına hem başımuz hem cānımuz	13	A55b	B56a	F72a	S126b	-	-
33 Gel beri iy |ū|!-i müşg!n-nefes Medq-ı `Al! söylemege wıl heves	7	A61b	B62a	F79b	S127a	-	-
34 Nawş oldı levq-ı dilde ol meşhed-i muwaddes Ol bār-gāh-ı `āl! ol āstān-ı awdes	11	A64b	B65b	F84a	S127a	-	-
35 Yā Şāh-ı Kerbelā vü ayā Şı*ne-i Necef Senden bulup durur bu cihān cümlesi şeref	11	A48b	B48b	F61b	S127b	-	Y5b
36 \āqib-i seyf ü walem şāh-ı selāmün `aleyk Menba`-ı lu|f u kerem şāh-ı selāmün `aleyk	20	A33a	B33b	F39b	S133a	-	-
37 El-minnetü lillāh ki ol *āna irişdük Bābında anuŋ lu|f ile iqsāna irişdük	8	A66b	B69a	F88b	S134a	-	-
38 Şāh-ı cihān `Al!-i vel!dür gümān degül Her kim degül dir ise bil ehl-i !mān degül	11	A42a	B42a	F51b	S135b	-	-
39 Ol `Al!yyü'l-Murtażā k'oldur u~ūl-i her u~ūl Āyet-i Yūfūna bi'n-newr oldı şānında nüzūl	7	A43b	B44a	F54a	S136a	-	-
40 Cihāna cism ile cāndur `Al!-i Celle Celāl İmām-ı kevn ü mekāndur `Al! -i Celle Celāl	11	A47a	B47b	F59b	S136a	-	Y3b
41 İy mü'min-i muvaqqid Qaydardan olma ġāfil K'oldur cihān içinde mef`ūle cümle fā`il	15	A55a	B55b	F71b	S137a	-	-
42 Her kim cihānda p!rev-i āl-i `abā degül éālū belāda bil kim ol ehl-i belā degül	5	A60a	B60b	F78a	S136b	-	-
43 **Elif** ol şeh-süvār-ı şāh-ı wad!m Eqad u lā-şer!k ü qayy u `al!m	30	A30a	B29b	F35a	S137a	-	-
44 Menem ki cān u dilden Qaydar!yem Qab!b-i Wü'l-celālüŋ çākeriyem	10	A48a	B48b	F61b	S138a	-	Y5a
45 İy |ābi`-i Muqammed ü evlād-ı mu*terem	9	A59a	B59b	F76b	S138b	-	-

İy piy-rev-i `Al!-i vel! eşrefü'l-ümem							
46 Yā Rab be-ɋaww-ı Aɋmed-i Muɋtār-ı muɋterem Yā Rab be-ɋaww-ı Ǫaydar-ı Kerrār bā-kerem	9	A59b	B59b	F77a	S138b	-	-
47 Ba`de ki !n na]ar ez-āl-i Muɋammed dārem Ebed! sal|anat u devlet-i ser-med dārem	7	A92a	B92b	F118a	S139a	-	-
48 Es-selām iy server ü ser-dār-ı `ālem şāh-ı d!n *Raɋmeten li'l-`ālem!n*sin *Raɋmeten li'l-`ālem!n*	15	A9a	B8a	F9b	S139a	-	-
49 İy imām-ı p!şvā-yı her dü-`ālem ehl-i d!n Uş felek üzre saŋa meddāɋ Cebrāy!l-em!n	32	A32a	B32a	F37b	S142b	-	-
50 Eyā bu `āleme cism ü ayā bu `āleme cān Medār-ı Kün fe-yekūn pāy-dār-ı kevn ü mekān	25	A33b	B34a	F40b	S143b	-	-
51 Sen ol `Al!-i `alāsın ki şāh-ı merdānsın Hidāyet ehline Ǫawdan del!l ü bürhānsın	15	A50a	B50b	F64b	S144b	-	-
52 \ad-selām olsun saŋa iy pādişāh-ı nāzen!n Şāh-ı merdānsın ki fetɋ oldı elüŋde rāh-ı d!n	16	A52a	B52b	F67b	S144b	-	-
53 İy kāşif-i ɋawāyıw-ı esrār yā Ǫüseyn V'iy muɋbir-i dawāyıw-ı ebrār yā Ǫüseyn	12	A62b	B62b	F80b	S145a	-	-
54 İy p!şvā vü reh-ber-i merdān yā Ǫüseyn V'iy ser-firāz u server-i meydān yā Ǫüseyn	17	A63a	B63a	F81a	S145b	-	-
55 Her kim getürdi ~ıdw ile !mān Muɋammede éıldı fidā ne var ise yek-sān Muɋammede	9	A13a	B12b	F15a	S146a	-	-
56 İwrār her kim iylese āl-i Muɋammede Mümkindür ol kim ire vi~āl-i Muɋammede	9	A13b	B13a	F15a	S146b	-	-
57 `Al!den özge kimüŋdür cihānda `izzet ü cāh Ki Lā-fetā diyü ɋawwında didi anuŋ İlāh	12	A39a	B39b	F47b	S147a	-	-
58 Şāh `Al! Mūsā Rıżā kim nesl olur Peyġam-bere éıldılar nisbet anı ɋilm ü ɋayāda Ǫaydara	16	A65a	B66a	F85a	S147a	-	-
59 Bu cihānuŋ cānı sensin iy erenler serveri Emrüŋe fermān senüŋ ins ile cinn d!v ü peri	10	A41a	B41b	F51a	S149a	-	-
60 Her kim `Al!yi bilmedi !māna gelmedi Cindür şeyā|!ndür ki Raɋmāna gelmedi	9	A41b	B42a	F51b	S149b	-	-
61 Alā iy pertev-i nūr-ı İlāh! Zem!n ü āsmānuŋ pādişāhı	10	A42b	B43a	F53a	S150a	-	-
62 @āli`-i sa`d-ı ekberi şems ile māh-ı müşter! Şems ile māh-ı müşter! |āli`-i sa`d-ı ekberi	20	A47a	B47b	F60a	S150a	-	Y4a
63 Sensin cihāna cān u ten yā Şāh Mevlānā `Al! Sensin em!r-i ʬü'l-minen yā Şāh Mevlānā `Al!	23	A49b	B50a	F63a	S151a	-	-
64 Her kim ol bā|ın-ı ~afā oldı Pey-rev-i āl-i Mu~|afā oldı	13	A57b	B59a	F76a	S151b	-	-
65 Her kim Rıżāyı bildi cihānuŋ yegānesi éıldı hidāyet aŋa imām-ı zamānesi	7	A65a	B65b	F84b	S152a	-	-
F- NA}MLAR (12 Beyt)							
1 İy şehenşāh-ı dü-`ālem kān-ı iɋsān baɋr-ı cūd Ālüŋe evlāduŋa yüz biŋ ~alavāt dürūd Nüh-felek dā'im niyāzuŋda senüŋ ender-rükū`	2	A92b	B93a	F119b	S182a	H77a	-

Hem yidi yir ayaġuŋ altında wılmışdur sücūd							
2 Bizüm ~ul│ānımuz `ayn-ı `Al!dür Bu tende cānımuz `ayn-ı `Al!dür Qaw!wat ka`besidür āstānı Aŋa bürhānımuz `ayn-ı `Al!dür	2	A93b	B93b	F120a	S182a	H77a	-
3 Es-selām iy bāb-ı şehristān-ı Aqmed es-selām Çün]uhūr itdüŋ qaw!wat buldı rāh-ı d!n ni]ām Raqmetüŋ deryāsınuŋ içinde bir *isdür tamām `Arş u ferş ü `ālem-i imkān u küll-i qā~ u `ām	2	A92a	B93a	F118b	S182b	H77b	-
4 Çün didi Lā-ta^na│ū min Raqmeti'llāh ol ker!m Raqmetinden olmazuz nevm!d v'allāhü'l-`a]!m Eleyse min Raqmeti'llāh bilmişüz kimler durur Bulmışuz hem yolın ol nāc! gürūhuŋ müstaw!m-	2	A93a	B93a	F119b	S182b	H77a	-
5 Ger necāta irmek isterseŋ reh-i i#lālden Qaww│ar!wın Aqmedüŋ iste `Al! vü Ālden Olmasa göŋlüŋde mihr-i çār-deh ma`~ūm-ı pāk Bulmaġa mümkün degül raqmet daqı a`mālden	2	A92a	B93a	F118b	S183a	H77b	-
6 Ānhā ki dem ez-bel! zedend Dest-i der-dāmen `Al! zedend Ez-dem-i ma]har `acā'ib *oş Q @abl-ı kūs! sencel! zedend	2	A92b	B93a	F119a	S182a	H77a	-
TUYUĠLAR (16 Beyt)							-
1 Wāt-ı Qawdan çün nüzūl oldı kitāb Rūz-ı maqşer geldi vawt-i iqtisāb Cānuma her dem irişür bu qitāb Kim `Al!dendür wamuya fetq-ı bāb	2	A93b	B93b	F120a	S181b	H77a	-
2 Ger cihānda bulmaw isterseŋ necāt Cümle qall olmaw dilerseŋ müşkilāt Aqmed-i Muqtārı bil nūr-ı ~ıfāt Qaydar-ı Kerrārı bil mirāt-ı wāt	2	A93a	B93b	F120a	S182a	H77a	-
3 Aŋa kim devlet ezelden yār Muwtedāsı Aqmed-i Muqtārdur P!şvāsı ehl-i beyt-i │ayyib!n Reh-nümāsı Qaydar-ı Kerrārdur	2	A92b	B93a	F119a	S182a	H77a	-
4 Her kimüŋ kim muwtedāsı şāhdur Her dü-kevn aŋa mu`!n Allāhdur Aŋa iwrār iyleyen buldı necāt Aŋı inkār iyleyen güm-rāhdur	2	A93a	B93b	F120a	S182a	H77a	-
5 Aŋa kim āl-i `Al! oldı imām Buldı mü'minler içinde n!k-nām Oldı ol merdāne-i merd-i tamām Raqmet anuŋdur qaw!wat ve's-selām	2	A93a	B93b	F118b	S182b	H77b	-
6 Şāh-ı merdān server-i dünyā vü d!n éudret-i Qaw ş!r-i Rabbü'l-`ālem!n Qaydar-ı Kerrār em!rü'l-mü'mün!n	2	A93a	B93b	F119b	S183a	H78a	-

\aff-der-i ser-dār-ı imāmu'l-müttaw!n							
7 Heşt mihr-i Qaydar-ı ~aff-der yaw!n A~l-ı !mān māye-i dünyā vü d!n B!-cevāzeş ne-güwerd kes ez-~ırā| B!-vilāyeş kes ne-yāyed qūr u `ayn	2	A92b	B93a	F119a	S183a	H78a	-
8 Ma]har-ı wāt-ı _udāy-ı Wü'l-celāl Ġayr-ı `Al! n!st iy ~āqib-kemāl In merātib kes ne-dāred der-cihān Cüz' Muqammed Mu~|afā min bi-`adāl	2	A92b	B93a	F119a	S182b	H77b	-
TOPLAM ŞİİR		**104**	**104**	**104**	**104**	**22**	**19**
TOPLAM BEYT	**2623**					**713**	**782**

3.3 CA`FERÎ DİVANI'NDAN ALINTI YAPAN ESERLER

Bu başlık altında CA`FERÎ DİVANI'ndan alıntı yapan önemli mecmua ve antolojiler tanıtılacaktır.

3.3.1 MM Millet, Manzum Eserler Nüshası

Millet Kütüphanesi, Manzum Eserler, Nu. 543.

Bu mecmuada sırasıyla şu şairlerin eserleri vardır: Yunus, Nahifî, Gafurî, Abdî, Nazîm, Sünbülî, Ruşenî, Ahmed, Sinan Ümmî, Şükurî, Mevlana, Hedaî, Nesimî, Vahîdî, Nihanî, Vahdetî, Sururî, Misalî, Hudayî, Muhidî, **Ca`ferî**'nin 34a,

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

`Ālem-i be^āda bir va^t idi (biz) pinhān idük

Ten degüldük ol zamān içre bi-külli cān idük

matlaıyla başlayan 6 beyitlik gazeli, Kabulî, Ruhî, Tarikî, Nümayî, Hâkî, Zarifî, Fazlî, Hakikî, Yeminî, Firakî, Nutkî, Askerî, Zaifî, Usulî, Amikî, Muhitî, Hüseynî, Hayalî, Şerifî, **Ca`ferî**'nin V54b

Ah ki bu dünye-i dūn içre dil-şād olmadu^

Ġu~~adan ^urtulmadu^ semm-i `amdan azād olmadu^

matlaıyla başlayan 5 beyitlik gazeli, İlmî, Yusuf-ı Saf-Dil, Muhibbî, Şühudî, Gamî, İlâhî, Ubeydî, Kelamî, Nihanî, Bakî, Fedayî, Günahî, denizci ediplerden Za`fî, Ulvî, Selikî, Aşkî, Şeyhî, Hatayî, Yahya, Ârifî, Hayrî, Tabî, Hürremî, Salikî, Halîlî, Habibî, Hayretî, Hızrî, Necmî, Nümayî, Haletî, Semaî, Ömrî, Rahmî, Yeminî, Husrev-i Manevî, Cürmî, Sivasî, Kâtipoğlu, Sultan Murad, Zamirî, Usulî, Sadık, Kalenderî, Mutiî, Aşkî, Akifî, Rumî, Hudavenda, Behiştî, Seyfî, Figanî, Haletî, Natıkî-i Musulî, Şahidî, Basîrî, Hafız, Cemalî, Mehdî, Derviş, Mahvî, Salikî, Firakî, **CA`FERÎ** 85a; (bk. Gazeller **38)**, **CA`FERÎ 89b**; (bk. Gazeller 16), Derunî, Ubeydî, Fevrî, Behiştî, Beliğî, Şuaî, Celalî, Ümidî, Haydarî, Bedrî, Sualî, Âlimî, **CA`FERÎ** 105b; (bk. Gazeller **15)**, Kâtib, Nurî, Zeynî, Hayrî, Siyahî, Şahidî, Aczî, Edhemî, Rızaî, Pir Kulu, Kaygusuz Abdal, Fazılî, Safî, **Ca`ferî**'nin 115a

ẽalbinin āyinesin …………………sını
Pāk kıldı sineden qınnasuŋ ol vesvāsını

matlalı 8 beyitlik gazeli, Haşimî, Hüseynî, Mukimî, Eşrefoğlu, Sıyamî, Na-Muradî, **Ca`ferî**'nin 123b:

Mefā` ! lün / Mefā` ! lün / Fe`ūlün
Şular kim oldılar tecrid ezelden
Münezzeh oldılar tūl-i emelden

matlalı 7 beyitlik gazeli, Kanî, Âşıkî, Haverî, Pervane, Halvetî, Ahî, Baharî, Şemsî, Nasuh, Acizî, Abdal Dede, Feyyaz, Şadî, Mahbub, Âşık, Alicanoğlu, Bi-çare, Elvan Çelebî, Matlub, Hamîdî, Gulamî, Kemal Ümmî, Recayî, Şemmî, Gül-şenî, İşretî, Cemilî, Mahvî, **CA`FERÎ** 153a, (bk. Gazeller **24).**

3.3.2 BŞ Bektaşî Şairleri ve Nefesleri

Sadettin Nüzhet ERGUN, **Bektaşî Şairleri ve Nefesleri**, İstanbul, 1944.

3.3.3 TŞ Türk Şairleri

Sadettin Nüzhet ERGUN, **Türk Şairleri**, İstanbul: 1936.

3.3.4 AŞ Alevî Şairleri Antolojisi

Kemal SAMANCIGİL, **Alevî Şairleri Antolojisi**, İstanbul: Gün Basımevî, 1946.

3.3.5 AB Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi

İsmail ÖZMEN, **Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi**, 5 cilt, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Sanat Edebiyat Eserleri Dizisi, 162 - 31, 1998.

3.3.6 MK Millî Kütüphane Nüshası

Ankara Millî Kütüphane, İbn-i Sina Okuma Salonu, Yazma Eserler Kataloğu, Yz. A 5702 / 2.

Hasan Hulusî b. Muhammed İzzet Sarıyarî Mart 1942. Çizgili deftere kaydedilmiştir. Hasan Hulusî i. Muhammed İzzet Sarıyar, be-ilm-i emr Ve'l-Merzifonî ġafara'llahu lenā 12. 03. 1942 / 27 . Şubat. 1357. Son sayfanın kapağa bakan yüzünde Fi: 2.500.- TL. 04. 08. 1986**.** Arka kapakta iki tane Ay yıldız soğuk baskısı var. (mesnevi 5a). Min kelam-ı CA`FERÎ, Fi-Mevludi'l-Haydar 97a - 105a; 220 X 182 - 145 X 130 mm Her sayfada 14 satır var. Rika yazı stili ile yazılmış. Bu nüshada **Tarikat-name-i Mahmud Efendi** kayıtlıdır. Kırmızı meşin ciltli. İç kapakta Haza El-Kitab-ı **Hutbetülbeyan** kayıtlıdır. Sat: 4. 8. 1986 Ziram Bozkurt Ankara. Kareli deftere yazılmış Muhammed i. Mirza i. İbrahim 1245

Rumi: 26 şubat 1357. 1245

Miladi 11 mart 1942. tarihleri kayıtlıdır. 1361 24

3.3.7 MG Mecmua-i Gazeliyyāt

Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Bölümü, Manzum, Nu. 574.

Bu mecmuada sırasıyla şu şairlerin şiirleri kayıtlıdır: Bakî, Nizamî, Yahşî, Mahvî, Nabî, Fehmî, Vecdî, Veysî, Hayretî, Nazîm, Hayalî, Gazalî (1466 - 1533)[205], 20 Safer 1244, 284 yılı Nesimî, Nahifî, Bediî, Pertevî, Selman, Hayalî, Yahya, Vahdetî, Ulvî, Ayanî, Fehim, Fuzulî, Esirî 15a, Muidî, Revanî, Fazlî, Emrî (? - 1575)[206], Şeyhî, Vecdî-i Kadim, Usulî, Şem`î, Zafî, Feyzî, Lamiî, Haletî, Tarhî, Valî, Figanî, Nev'î, Hilalî, Zatî, Ruhî, Usulî, Muidî, Seyfî, Emrî, Arşî, Yeminî, Sadî, 1116 Senesi Vecdî, Zuhurî, Lamiî, **CA`FERÎ** 40b, (bk. Gazeller **24**) Şems-i Tebrizî, Mevlana, Muhibbî, Tavafî, Misalî, Sururî, Hüseynî, Derviş, Nakşî, Meylî, İlâhî, Sadık, Gafurî, Niyazî, Yunus, Sabrî, Derviş, Mahmud, Helakî, Kemal Paşa, Sultan Selim, Nümayî, Aşkî, Esad, Saib, Kadirî, Sun`î, Fasih, Said, Talibî, Recayî, **Ca`ferî**(-i diğer, Der-kenar) (V66a) Said'in gider redifli şiirine Talibî, Recayî, Fasih, Namıkî gibi **Ca`ferî** de aşağıdaki şiiri nazire yazmıştır. **Na]!re-i Ca`fer!:**

Göŋül üm!d-i boş meh-li^āya gider
éoyup |ar!^-ı ~afāyı da *a|āya gider

Nixār-ı rūq-ı revān itmege `az!met idüp
Mixāl-i leşker ebrār-ı Kerbelāya gider

O çeşm-i *ūn-r!z ile yār ayıldı^ça na]ar
Hezār *asta-dilüŋ ^anı yo^ bahāya gider

Dir!ġ bunca zamān ^āmetine `āşı^ olup
Ne deŋlü ^a~d-ı vi~āl iylesem bahāya gider

Kemend-i zülfi göŋül murġını şikār itdi
Figān u nālelerüm Ca`fer! semāya gider

---

[205] BANARLI, C. 1, s. 574.
[206] BANARLI, C. 1, s. 578.

Adlî, Azerî, Gül-şenî, Seyyid, Neharî, Na-kes, Türabî, Arşî, Halîlî, Nazîrî, Viranî, Fuzulî, Rahmî, Kabulî, Nev'î, Muhteşem, Zatî, Hükmî, Kalenderî, Hamdî, Muhitî, Behiştî, Fehmî, Nabî, Şehabî, Hayalî, Ruhî, Mezakî, Zevkî, Örfî, Şirazî, Hayrî, Ubeydî, Yahya, Çendî, Hafız, Vecdî, Hafız, Fehim, Nazmî, Azmî, İzzî, Rahikî, Sultan Murad, Şemsi Paşa, Hubî Kadın, Kelamî, Riyazî, Eşrefoğlu, Attar, Sıdkî, Şahidî, Âlî, Visalî, **Ca`fer** 134a

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün

Taraqqum ider `āşı^a dilā bir yār gördüŋ mi

Cefā-yı yāra ser-keş `āşı^-ı b!mār gördüŋ mi

Camî, Tabib, Kerimî, **Tār!*-i Cülūs-ı Sul|ān Süleymān, Li-Miralay-ı Avlonya Ca`fer Beg V139a:**

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün

Bi-qamdi'llāh ~açıldı `āleme envār-ı Sübqān!

Ref` oldı]ulmet-i dünyā Qa^^ itdi lu|f u i*sānı

Gürūh-ı ehl-i İslâm olmış iken girye vü nālān

Cenāb-ı Qa^dan irdi bir şehenşāh-ma`dilet-rān!"

Monla Husrev, Demî, Hısalî, Seyyid Süleyman, Menbaî.

3.3.8 İL İlahiyat Fakültesi Nüshası / Mühür-nāme-i CA`FERÎ

Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Genel: 3977.

Kayıt No: 19857. hzl. Techizāt-ı `Askeriye vezne-darlarından Ahmed Hızır ve Evkāf Nezāreti ketebesinden Ali Haydar Mühr-nāme-i CA`FERÎ ve Fażl!l-nāme-i Cenāb-ı Şāh-ı Vilāyet Der-Saadet: Birinci Tab`ı Cihān Matbaası, 1325 - 1327.

Mukaddemeye göre Yeminî, Nesîmî, Ca`ferî vb. `Alevî, Şiî şairlerin toplandığı mecmua Şia inancının çerçevesini çizdiğine inanılan şiirleri ihtiva eder ve Şia'ca kutsal sayılan 19 bölümden oluşur. CA`FERÎ, 19. bölümde yer almaktadır.

3.3.9 MV Mevlana Müzesi Nüshası

Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu. C. 2, s. 389. Mevlana Müzesi Kütüphanesi, Mecmua No: 2467. Bu mecmuada, Nesimî, Ca`ferî vs. şiirler s. 384 - 94.

Dntsüa   Ddvbr   HkAhn

dntsmzAbTsüa   dhoza

matlalı şiir, Ca`ferî'nin 12 bentli ve bir benti 16, biri 18, ikisi 14 mısralık, diğerleri 16'şar mısralı tercîi bulunmaktadır. Cilt 615 cilt ebadı, 20.5 X 4.5. yazı haşiyeler hariç, 16 X 7 boyutlarındadır. Sırtı ve kenarları meşin, üstü ebru kaplı, miklaplı mukavva ciltli, tamamı 223 varaktır. Her sayfada 19 satır var. Son kısımlar müstesna yazı aynı elden çıkmış; talik, sonu eksik V46b'de güzel bir talikle "Va^f-ı Tekye-i éa~r Bi'l-`Ayn" kaydı var. Bundan anlaşılıyor ki Mı~ır'da éa~ru'l-`Ayn Bektaşî Dergahı'na vakfedilmiş. Başlıklar metinde ve haşiyede surhla yazılmış. 1038 yıllarının şiirlerini muhtevi / (V1b - V12a) Aziz Mahmud Hudayî'nin Tarikat-name'si, / (V12a - 17b) Salavat ve abdest duaları, / (V17b - 25a) Makamat-ı Muhyid-dinü'l-Arabî Türkçe, / (V25b - V36b) Risale-i Muhammed-i Nasafî, / (V36b - V37b) H. 945'te ölen Usulî'nin peyda redifli Türkçe şiiri ve iki Farsça rubaî, / (V37b - V68b) Aziz Nasafî'nin Noktatü'l-beyan isimli tasavvufî risalesinin Türkçe tercümesi, / (V59a) Şeyhoğlu'nun iki beyti, / (V68b - V71a) Şahidî'nin Aşk-name'si, (Türkçe) / (V71a - V77b) kasideha-yı Fuzulî, kaside-i Ruhî-i Bağdadî, / (V72b - 107a) Pend-name-i Kaygusuz Abdal, / (V108b - V149a) Şemseddin-i Sivasî'nin Türkçe mensur Menazili'l-ārifin'i, / (V149b - 185b) Abdullah Bosnavî'nin Gül-şen-i Raz-ı Arifan isimli mesnevî nazım şekli ile yazılmış, Türkçe manzumesi, / (V185b - V204b) Feriştehoğlu'nun Hurufîlik'e dair Āhiret-name'si, / (V206b - V207a) Selam-name-i Hoca Hacı Bektaş isimli Kamberî'nin Türkçe müseddesi, / (V208b - V211b) Senayî'nin bir tercîi, Abdullah Ensarî, Muhammed b. Hüseyn El-Hakimî'nin, Attar, Refîî, Ca`ferî, Bakî, Sultan Selim, Kanunî, Camî, Cezmî, İlâhî, Vahdetî, Mahvî ve Dafî'nin şiirlerini ihtiva etmektedir.

3.3.10 MA Millet, Ali Emirî Nüshası

Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, Manzum, Nu. 631.

1203 Receb 11’de Sultan Selim Han cülus itmiştir. Mecmua-i nefs-i sufî, Hatayî, Pir Sultan Epter, Mihrimoğlu, Nesimî, Kul Himmet, Ca`feroğlu (içeri redifli 14 beyitlik şiiri) Kasîmî, Azbiya, Münîre, Muhyiddin, Pir Muhammed Abdal, **CA`FERÎ**, (bk. Gazeller 20), Örfî, Kalender, Kaygusuz, Tatar Sinan, Alioğlu, Mahmudoğlu, Halîl, Seyyidoğlu, Seherî, Yeminî, Ahmed, Tatar Ali, İsmail Ümmî, Hasan, Abdaloğlan, Sururî, Gedayî, Niyazî, sonradan Seyfî, Âlî, Fuzulî, Ruhî-i Bağdadî, Cevrî, Levmî, Vâhîdî, Vahdetî, Misalî, Köstendilli Mustafa Efendî, Sufî Kul Mustafa, Zafî, Bazı ilaç ve sihir tariflerî, (V83b - V84a)’da karşılıklı 5’er daire çizilip içlerine Hurufîlik ile ilgili olduğunu tahmin edilen bazı kelime ve pek çok harfler yazılmıştır. Mecmuanın dış boyutları 173 X 122 mm’dir.

3.4 CA`FERÎ DİVANI’NDAN YAPILAN ALINTILAR FİHRİSTİ

B- MESNEVİLER	**MM**	**TŞ**	**AŞ**	**AB**	**MK**	**MG**	**İL**	**MV**	**MA**
II Elifu’llāh o _udāvend-i Ker!m K’evvel oldur Ā*ır oldur iy Qak!m	-	-	-	-	MK 105b	-	-	-	-
VII Var idi bir n!k-baqt u n!k-rāy Vāl!ye adlu *ātūn gör ki bāy	-	-	-	-	-	-	İL294	-	-
XII Fażl-ı Bi-smillāhi’r-raqmāni’r-raq!m Oldı miftāq-ı kelāmuŋ iy qak!m	-	-	-	-	MK 97a	-	-	-	-
C- TERCİ-İ BENDLER	-	-	-	-	-	-	-	-	-
I İy ism ile Tā vü Hā vü Yās!n İqsānuŋa ~ad hezār-taqs!n	-	-	-	-	-	-	-	MV 11a	-
E- ĠAZELLER	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15 Bendeyüz bir şāha kim bu `ālemüŋ sul│ānıdur Kā’inātuŋ serveri bil ki cihānuŋ cānıdur	MM 105b	-	-	-	-	-	-	-	-
16 Şāh-ı merdāndur o kim ser-māye-i cān andadur Şu`le-i d!ndür yüzi envār-ı !mān andadur	MM 89b	-	-	-	-	-	-	-	-
18 `Al!dür `ālem-i ġayb u şehādet mülkine server `Al!dür `Alleme’l-esmā `ulūmı baqrına gevher	-	TŞ 893	-	-	-	-	-	-	-
20 `Al!dür ol ki `ālemde bu gün şāh-ı mu`allādur İmām-ı a`]am u ekrem sipehsālar-ı a`lādur	-	TŞ 890	AŞ 40	AB 558	-	-	-	-	MA 32b
24 Anuŋ kim derde dermānı Muqammed Mu~│afādandur Del!l-i d!n ü !mānı `Al!yyü’l-Murtażādandur	MM 153a	-	AŞ 41	AB 558	-	MG 40b	-	-	-
38 Şāh-ı cihān `Al!-i vel!dür gümān degül Her kim degül dir ise bil ehl-i !mān degül	MM 85a	-	AŞ 42	AB 558	-	-	-	-	-
44 Menem ki cān u dilden Qaydar!yem Qab!b-i Wü’l-celālüŋ çākeriyem	-	TŞ 894	-	-	-	-	-	-	-

TOPLAM	**4**	**3**	**3**	**3**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**

Dördüncü Bölüm

4. CA`FERÎ DİVANI’NIN TENKİTLİ METNİ

4.1 KASİDELER

Bismillāhi'r-raqmāni'r-rah!m

I

A3b, B2b, F3a, S101a.

Tevq!d-i Bār! Te`ālā[x]

Mefā`ilün / Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

1 Zeh! Ker!m ü Raq!m ü Muw!m ü B!-hem-tā
`Al!m ü `Ālim ü `Ālā vü Qālıw-ı Yek-tā

Ra'ūf u Rāzıw u Rezzāw ol _udāy-ı Ker!m
Kim ide va~fını anuŋ zebān ile iq~ā

Kemāl-i künhüni hergiz `uwūl itmeye derk
Fükūr ola wamu ol ara yirde nā-peydā

---

[x] **C: Tevq!di Bār! Te`ālā F, Velehu Fi't-Tevq!d A, Hāwā D!vān-ı Hażret-i Ca`fer! Rahmetu'llāhi `Aleyh ve éuddise Sırrıhu'l-Bār! S.**

1 muw!m ü: muw!m F. / `Ālā: `Alā A, B, S. / Qālıw-ı: Qālıwı B; Qālıw u S.

2 Ra'ūf u: Ra'ūf A, B, F; rızw A. / rāzıw u: rāzıw A, rezzāw u S. / va~fını: ~un`ını S. / iq~ā: i`]ā B.

3 Künhüni: künhün A, künhünüŋ S. / hergiz: anuŋ A. / Fükūr: Fikr B. / ol: - S. / ara yirde: arada B. / nā-peydā: nā-b!nā A,S.

4 had ne: haddine A, F. / va~fı: va~f A, B, F, S. / fi`li: fi`l B, F; walbi S. / müdrik ü: müdrik A, B, F, S. / ismidür: ism ider B.

5 `ilmini:`ilmin CF; `ilmüŋ AS. / ider: iyler A. / anuŋ wılur: wılur anuŋ A.

Ne wāt-ı münqa~ırı qad ne va~fı müsteqżar
Ne fi`li müdrik ü `awl u ne ismidür inşā

Ne sırr-ı `ilmini anuŋ beyān ider bu dil
Ne baqr-ı dürrüni anuŋ wılur `aded deryā

Bu `arş u ferş ü zem!n ü zamān u insānı
W!-éadr! kim iki qarf birle wıldı hem Bennā

W!-`Ālim! kim anuŋ `ilminüŋ nihāyeti yow
W!-Fāżıl! ki anuŋ fażlıdur `ale'l-a`lā

W!-}āhir! ki anuŋ bā|ınında maqf! wamu
W!-Bā|ın! ki aŋa ma]har oldı cümle'şyā

W!-Kāmil! ki `ademden cihānı wıldı vücūd
Düzüpdi wudret eliyle |ılısm-ı seb`-i semā

W!-Rāzıw! ki virür rızwını womaz maqrūm
Yaratduġına ger olsa miyān-ı seng-*ārā

W!-Sā|ir! ki görür setr ider günāhımuzı
Gelüpdi bizden eger ~ad-hezār-wünb-i qa|ā

W!-Mālik! ki yedinde anuŋ wamu melekūt

6 zamān u: zaman u S; zamān A. / kim: ki B, F, S. / qarf birle: qarfle A, S. / hem: - A, B.
7 `Ālimi: `Ālim B. / kim: ki S. / `ilminüŋ: `ilmini B. / ki: kim A. / fażlıdur: fażlına A, S.
8 wamu: - A. / cümle'şyā: cümle eşyā A, B, F, S.
9 Ki: kim A. / Düzüpdi: Düzütdi S.
11 günāhımuzı: günāhımuz A. / Gelüpdi: Gelüp A, B, F, S. / wünb-i qa|ā: zil qa|ā B, F.
13a vezin bozuk. / vücūd!: vücūd C / vücūdına: cūdına F.
14 `izzet itdi: itdi `izzet A.

Da*ı melekler ider birligine qamd ü xenā

W!-Vācibü’l-vücūd! ki mixli yowdur anuŋ
Ne var vücūdına evvel anuŋ ne *ow u*rā

Zeh! Müzill ki wılupdur kimini şöyle zel!l
Zeh! `Az!z ki kimine `izzet itdi `a|ā

Zeh! Mu`!n ki `ināyetlerine yow a`dād
Zeh! Ker!m ki olmaz kerāmetine nihā

Zeh! Muw!m ki degüldür mawām aŋa ixbāt
Vel!k cümle-i werrāta wātıdur me’vā

Zeh! `A]!m ki dünyā yedinde werre mixāl
Zeh! Qak!m ki qükmine rām mā-f!-qā

Zeh! Muc!b ki eyler icābet-i da`vāt
Niyāz-mendi anuŋ küll-i mü’min ü Tersā

Zeh! bidāyeti yow Wāt-ı B!-Nihāyet kim
Olur bu merkeb-i `awl ol sülūkda aġyā

W! Server! ki selā|inler aŋa bende wamu
Zeh! Ġan! kim anuŋ der-gehinde cümle gedā

Geh! celāl-i ~ıfātın zem!ne burwa` ider

---

15 nihā: nühā F.
16 werrāta: zerrāt S. / me’vā: me’vāy A; me’vāh S.
17 yedinde: yedindedür B. / mā-f!-qā: dünyā vü -f!-qā A; dünyā-i mā-f!-qā S.
18 Ki: kim F.
20 W!: Zeh! A, F. / serveri: serveriler S. / kim: ki A, B.
21 zem!ne: yüzine A, S. / ~alur: ~alar A. / nūr u: nūr A, S.
22 nūrına: nūruna B, F, S.
23 kevkebe: kevkeb S. / cihānı: cihan A, B, F, S. / Perde: yeri S. / vernā: verinā B.

Geh! cemāl ~alur bu cihāna nūr u żiyā

Geh! wamer diyü bir şemme nūrına virür ad
Geh! wılur yine bir werresini şems-i #u*ā

Geh! virür yidi kevkebe seyr on iki burç
Geh! cihānı wılur perde-gāh ider vernā

Geh! bu cümle-i eşcārı Qıżr-veş donadur
Geh! döşer bu zem!n üzre müfriş-i qażrā

Geh! virür qacere la`l-i wıymet! diyü nām
Geh! wılur bir avuç |oprağ ismini kimyā

Zebān-ı qāl ile eşyā aŋa wılur tesb!q
Gel imdi cān wulağı açuw ise ażqā

Eger olursa mürekkeb biqār walem eşcār
Anuŋ yazamaya bir now|a `ālemin tenhā

Bu od u ~u vü yil ü |oprağı kim eyledi cem`
Murādı wılmaw idi ya`n! ma]har-ı esmā

Kemāl-i wātını her werrede müşāhede wıl
Degülse ger ezel!den bu gözlerüŋ a`mā

---

24 eşcārı: eşcār A, B, F, S. / donadur: döndürür B. / müfriş-i: müfreş-i F; `arş-ı S.

25 kimyā: k!myā S.

26 Zebān-ı: Zebānı B. / eşyā: - S. / tesb!q: tesbiq B, F. / açuw ise: açuġısa wıl B, F.

27 olursa: olur ise S. / biqār: biqār u A, S. / yazamaya: yazımaya F; yazmaya A, S. / now|a `ālemin: now|a-i `ilmini S; now|a `ilmini B.

28 Murādı: Murad B, F, S. / wılmaw: wılma* B. / ma]har-ı: ma]harını B; sırr-ı A, S.

30 burwa`ını: burwa`ı A, B, F, S. / cān u dili: cānı dilin F.

31 nūrı yaradur ādem ider: yaradur nūrı ādem ider S; yaradur ādem ider B. / `arşı: `arş A, S. / pādişāh-ı: pādişeh-i A. / "Ev-ednā : Ynda va : Hatta daha da yakın," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

Götürse burwa`ını bir kez ol cemālinden
Hezār cān u dili wıla cezbesi şeydā

Zeh! İlāh ki nūrı yaradur Ādem ider
Em!r-i `arşı wılur pādişāh-ı *Ev-ednā*

Virür hem ismini Aqmed döner qab!b ider
ɵılur muwaddem-i nāsa vel!-i her dü-serā

Bu kā'ināṫı anuŋ nūrıyıla iyledi *alw
Gürūh-ı nāciye hem d!nde wıldı rāh-nümā

Nübüvvetüŋ güneşidür vilāyetüŋ māhı
İki cihānda olupdur o pādişāh livā

Hem ol sebebden anı Eşrefü'r-rüsül wıldı
Ki cümle mürsel ile gelmiş idi ol a*fā

Yaratdı `ışwına anuŋ bu cümle ma*lūwı
Getürdi ketm-i `ademden vücūda *oş-z!bā

Çü mu`cizātıyıla wıldı küfr evini *arāb
Öŋinde lā-cerem !māna geldi her Tersā

Şer!`at oldı |ar!wat-şi`ār beşāreti

---

32 nāsa: nās u F. / vel!-i her: vāli-i her A, S; vāli hem her B.
33 d!nde: dinde A, B, F, S. / rāh-nümā: reh-nümā A, B, F, S.
34 Māhı: şāhı B. / o: ol S.
35 Hem: - A. / Eşrefü'r-rüsül: Eşref-i rüsül B. / gelmiş idi ol: gelmiş durur A, B, S.
36 `ademden: `adenden B, F, S.
37 Çü: Çün A. / mu`cizātıyıla: mu`cizātla A, B. / evini: evin B, F, S. / her: ço^ A, S.
38 şi`ār beşāreti: şi`ār u d!şāreti A, B, F; şi`ārud beşāreti S.
39 Sır-ı evwāt-ı cemāli hem oldı nūr-ı _udā A, B, F, S.

Qaw!wat-i Qaw aŋa çün kim iyledi me’vā

Mübeyyināt-ı kemāli anuŋ kelām-ı Mec!d
Sır-ı cemāli ser-evwāt hem oldı nūr-ı _udā

Be-qaww-ı Aqmed-i evlād ü āl ü a~qābeş
Be-qaww-ı ān heme-i mü’min!n-i ehl-i rıżā

İlāh! CA`FERɪyi der-gehüŋden iyleme dūr
Kim ol ġulām-ı Neb!dür ü `abd-i āl-i `abā

Penāh kime getürem çün iy _udā-vendüm
Cihānda cümleye sensin melāz u hem melce’

40 Aqmed-i evlād ü āl ü a~qābeş: Aqmed-i evlād ü a~qābeş B, Aqmed ü evlād ve’l-a~qābeş A, Aqmed ü āl ü evlād-ı ı~~ı beşer S.

41 CA`FERɪyi: CA`FERɪi A; CA`FERɪ B, F, S. / der-gehüŋden: der-gehiŋden A. / `abd-i āl-i: `abd-i āl u A.

42 Hem: - A.

II

A34b, B35a, F41b, S134b.

Velehu En-Na]m Der Ev~āf-ı Qaydar-ı Kerrār [x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

İy dil gel imdi genc-i nihān āşikār wıl
T!ġ-i zebān çekip ~ıfat-ı Wü'l-fiwār wıl

Evvel bırawa cān u ser ol sūy-ı sidreye
Andan Xenā-yı server-i Düldül-süvār wıl

Her kim `Al! vü āl-i `Al!den degül demi
Aŋma anuŋ qikāyetini iqtisār wıl

Na*li ki bitmeye `Al! mihriyle *ākden
Sen anı wat` iyle vü üstünü dār wıl

Biŋ cām u bāde sāw!-i kevXer elindedür
Maqmūr-ı cāna fikr-i `ilāc-ı qumār wıl

---

[x] A: Velehu Ey#ān F, Velehu B, Harfü'l-Lām S.
1 nihān: nihānı S. / çekip: çeküp S.
2 Bırawa: bıraw A, B, F, S. / cān u: cān B, F, S.
4 Na*li: Na*l B. / üstünü: üstün A, B, F, S.

éılma *ilāf Qaydara terk iyle cān u ser
Bu bende wavlini işidüp i`tibār wıl

Ol wavm kim mu*ālefet-i şehde mevc urur
Deryā-yı]ulmet oldı olardan kenār wıl

Müşkil-küşā-yı `uwde-i her kārdur yaw!n
Rūşen dilerseŋ olma^ anı imdi kār wıl

Çün `āwıbet türāb u laqiddür saŋa mawām
Gel yār-ı Bū Türāb ol u hem kār-yār wıl

Fażlıyla d!nde ister iseŋ olmaw iqtiyār
Mihr-i `Al! vü āl-i `Al! iqtiyār wıl

Döndi `a~ırda girü bil anuŋ'çün āftāb
Geldüm `a~ır içinde anı āşikār wıl

Dört yüz watār üştüri pür-bād ider `a|ā
Gel fawr iseŋ sen anuŋ ile ifti*ār wıl

Mü'minler ile iyle gel imdi nefes wabūl
Bil bağla ney bigi vü kemer üstüvār wıl

---

6 cān u: cān B.
7 mu*ālefet-i: mu*ālefeti A, F. / şehde: şāhda A, S. /]ulmet:]ulmetde A.
8 olmaw: olmaġ A, B, F.
9 türāb u: türāb A, B, F, S. / u hem: hem B.
10 d!nde: dünyede B; dünyāda A. / d!nde ister iseŋ: ister iseŋ dünyede S. / iseŋ: isen A. / Mihr-i: Mihri B, F.
11 girü: giri F.
12 yüz: yiz B. / üştüri: üştür A, B, F, S. / bād: yār B; bāl S. / anuŋ ile: anuŋla A, B.
13 bağla: bağlama A. / bigi vü: gibi vü A; gibi B.
14 _ar!c!yi: _ar!c! A, B, F; _āric!yi S. / ceqenneme: ceqennem B. / dikilen: dökilen A, B; vü kilk-i S.

Ferdā qisāb–gāhda fevc-i _ar!c!yi
Gönder ceqenneme dikilen şerm-sār wıl

éoy anları ki wılmadılar yed *ilāf-ı Qaww
Gel çün Mevāl! `a]m-i reh-i Kird-kār wıl

Nawl itdiler ~ıġār u kibār uş Resūlden
Sen da*ı nawl-i cümle ~ıgār u kibār wıl

Āzār-ı Mu~|afā durur āzār-ı Fā|ıma
Āzārı terk iyle vü zār! vü zār wıl

Āzār-ı mü'min oldı |olı `ālem-i günāh
Āzār-ı mü'min itme güneh-~ad-hezār wıl

Bu penç-rūze `ömrüŋe wılma ġurūr sen
Gel imdi terk-i zindeg!-i müste`ār wıl

Biŋ qār eger yoluŋda düşe bu çemende gel
Cehd iyle wa~d-ı encümen-i sebze-zār wıl

Heşt oldı quld oldı kitāb-ı _udā çehār
Qüccet getürme *ürmet-i heşt ü çehār wıl

---

15 reh-i: rehi A, B, F, S. / wılmadılar: wıldılar A. / yed: - A.
16 ~agār u: ~agār: B, F.
18 |olı: |olu A, B, F, S. / güneh: - S.
19 Bu penç: Bunca B. / rūze: rūz A.
20 eger: egerçi S. / düşe: - A.
21 quld: quldi B; quldü A, F, S. / oldı kitāb: old kitāb F. / çehār: çār A.
22 ki: - A, S. / der-i: deri A, S. / mihr-i: mihri B. / Qüseyn ü mihr-i Qasanla: Qasanla vü mihr-i Qüseyn B.
23 na]ar-ı deşt-i: na]ar it B. / `aw!w ü: `aw!w S.

Min ba`de Mu~|afā ki der-i şehr-i `ilm odur
Qubb-ı Qüseyn ü mihr-i Qasanla qi~ār wıl

Var Kerbelāya bir na]ar-ı deşt-i pür-belā
İçre `aw!w ü la`l ile mercān-niXār wıl
éa~r-ı cinānı wanlu yaşum nawş iyledi
Qavrāya di o *ūn ile eller nigār wıl

25 Şimr ü Yez!de yüri ziyādıyla b!-qisāb
La`net hem!şe b!-`aded ü b!-şümār wıl

Sākinlerine türbet-i Qüseynüŋ iy ~abā
`Arż-ı niyāz-ı bendeye biŋ i`tizār wıl

Mihr-i şübān-ı rūz!-i Weyne'l-`ibād hem
Mühr-i nişān-ı |ā`at-i leyl ü nehār wıl

Ferdā eger heves saŋa dārü'l-warār ise
Bāwır bir iyle imdi bu gün gel warār wıl

`Arş ol cenāb-ı Ca`fer-i \ādıwladur şer!f
Ta`]!m-i `arş-ı a`]ama andan güWār wıl

30 İçgil zi-cām-ı Mūs!-i Kā]ım şarāb-ı qilm
Lu|fıyla cān-ı meyyitüŋi *oş-güvār wıl

---

24 cinānı: cinān B, F, S. / yaşum: yaşumı S. / eller: anlar A.
25 yüri: püri S. / yüri ziyādıyla: bu ziyād ile A.
26 türbet-i: türbete A, B, F.
27 Mihr-i: Mihri A, B, F, S. / Mühr-i: Mühr ü A.
28b Vezin bouk. / birle: ber iyle A, F; yele S. / imdi: imd F. / bu: -B.
29 Ta`]!m-i: Ta`]im-i B.
30 İçgil: Aç gel F. / Lu|fıyla: Lu|f ile A, S. / meyyitüŋi: meyüŋ A.
31 penc: penci S. / |avāf-ı: |avw-ı S.
32 *ayāl: cibāl B, F / düşer: düşler S.

Gel `arż-ı ārż-ı ravża-i marżıyye-i Rıżā
Ser-pencereye penc-|avāf-ı mezār wıl

İsm-i Taw! işitse düşer lerzeye *ayāl
Yā Rab bizi bu qaşmet ile ber-warār wıl
Ba`de't-Taw! Naw! kim urur baqr-ı raqmetüŋ
Cānı wabūl-i raqmet-i Perverdigār wıl

Ol şāh `Asker! ki wamu `askerüz aŋa
Va~fın eger wılursaŋ anuŋ b!-şümār wıl

Nice bir inti]ār iya ~āqibü'z-zamān
Göster cemāl wamu def`-i inti]ār wıl

W!-dem o dem ki wudret ile wılasın]uhūr
Yā Rab müşāhid ol bizi sen iwtidār wıl

Ger ol maqal degülse henüz k'olasın süvār
Pes fikr-i qāl-i |ā'ife-i dil-fikār wıl

@artar belā muqiblerüŋ uş rūzgārdan
Lu|f iyle fikr-i qālet-i bu rūzgār wıl

Mār-ı açel çü seyr wıla gerd-i qākümi
İy şāh-ı d!n çāre-i ol *āk-sār wıl

---

34 `askerüz: `asker B / Va~fın: Va~fuŋ anuŋ A. / wılursaŋ: wılursan S.
35 iyā: iy S. / wamu def`-i: def`-i wamu A.
36b Yā Rab bizi müşāhid ol iwtidār wıl A, B, F, S. / wılasın: wılsan B; idesin A, S.
37 |ā'ife-i: |āyife-i F.
38 @artar: éurtar A, S.
39 wıl: - F.

B!-çāre CA`FERI-i dil-efkār-ı *asteyi
Dārü'ş-şifā-yı lu|f ile ümm!d-vār wıl

Meşhed'ŋe k!miyā-yı kerem oldı |oprağı
Tert!b-i türbetin zer ile *oş-`ayār wıl

Hem āb-ı pāk oldı anuŋ çeşme-i qayāt
Bāw! *Qikāyetest* güzāf iqtisār wıl

Bu genc-i pür-güher kim olur medqiyile fetq
Gel gūş-ı cān u dille anı gūş-vār wıl

40 CA`FERq-i: CA`FERqyi B, F. / *asteyi: *astei A, B, F, S. / Dārü'ş-şifā-yı: Dārü'ş-şifā-ı A. / lu|f ile: lu|fula F.
41 türbetin: türbesin B.
42 Qikāyetest: qikāyet B. / "Qikāyetest: TstyAkq : Hikayedir."
43 Kim: ki S. / medqiyile: medqi ile A, S. / cān u dille: cān ile dil ile S.

III

A36a, B36b, F43b, S102a.

Velehu En-Na]m Der Medq-i `Al! Vü Ma`a-Ev~āf-ı Neb![x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

Evvel xenā vü qamdiyile Hawwuŋ ibtidā
éıl andan iyle na`t-ı Neb! vü vel! binā

Min ba`de Mu~|afā Esedu'llāh-ı Hāşim!
K'oldur meh-i zem!n ü zamān şāh-ı evliyā

Ekmel kemāl ü cūd u se*ā birle mu||a~ıf
A`lim `al!m ü `ālim ü `allām u reh-nümā

Wü'l-fażl u Wü'l-`alā vü Wü'l-`ammāl Wü'l-`alem
Hem Bū Türāb u Bü'l-Qasan u şāh-ı Bü'l-Vefā

Keşşāf-ı *Lev keşif*dür-i miftāq-ı *Men `aref*
Dānā-yı *Hel etā* vü tüvānā-yı *Lā-fetā*

---

[x] **A: Velehu Ey#ān F, Velehu B, - S.**

1 qamdiyile: qamdile A, S. / ibtidā: iptidā S. / vel!: vel!yi S.

2 Meh-i: māh-ı A.

3 Ekmel: Ekmel-i A. / cūd u: cūd A. / kemāl: mükemmel B. / A`lim-`al!m: A`lim ü `al!m A.

4 fażl u : fażl A, S. / Wü'l-`ammāl: Wü-`ammāl A, B, F, S.

5 miftāq-ı: müftāq-ı F; muhtāc-ı A. / "Lev keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Men `aref: Fro Nm : (Nefsini) bilen," (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

6 -geh-i: -gehi A, B, F, S. / ceng ü: ceng B.

Dādende-i cemāl ü nümāyende-i kemāl
Ārende-i celāl-geh-i ceng ü mā-cerā

Şāh-ı hümām mülk-i sülūn! imām-ı d!n
éā#!-i ins ü cin şeh-i ~af-der-cihān-küşā

éa~~ām-ı heft-dūzeh ü heşt-quld rūz-ı *aşr
Dānā-yı çār-`ilm ü tüvānā-yı dü-serā

Kerrār-gāh-ı qarb u sipeh-dār-gāh-ı ceng
Settār-gāh-ı `ayb u Wü'l-iqsān-ı Wü'l-`alā

Deryā-yı `ilm ü menba`-ı qilm oldı kān-ı lu|f
Şāh-ı se*ā vü cūd u kerem ~āqib-i qayā

Müft!-i rūz-ı ma*şer ü Dārā-yı dād-g!r
éā'im-mawām-ı Aqmed ü şāhenşeh-i livā

Nūr-ı dü-çeşm her dü-cihān u cihāniyān
Tāc-ı Hüdā vü encüm-i hād! vü muhtedā

Ser-çeşme-i mürüvvet ü ser-defter-i kerem
Ser-rişte-i qaw!wat ü ser-dār-ı evliyā

Şehr-i `ulūm-ı Aqmed-i Muqtāra bāb hem
Qablü'l-met!n `*Urve-i Vüxwā* vü ihtidā

Maqbūb-ı cān Aqmed-i Mürsel va~!-i Qaww

---

7 mülk-i: mülki B. / d!n: dünyā B. / şeh-i: şāh-ı A.
9 sipeh-dār-gāh–ı: şeh!dāre-gāh–ı B. / Settār-gāh-ı: Sitāre-gāh-ı B.
11 rūz-ı: dūze* B. / dād-g!r: dād u g!r B, F; dāda g!r S. / şāhenşeh-i: şāhenşāh-ı A; şāhenşehi B, F. / éā'im: éāyim F.
13 mürüvvet ü: mürüvvet B.
14 "`Urve-i Vüxwā / Urvetü'l-Vüxwā: Y!xvüa gvro : Kopmayan sağlam kulp," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
15 va~!-i: va~ıyyu F. / ümem: ümem ü A. / tamām: tamām u A.

Şāh-ı ümem imām-ı tamām qüccet-i _udā

Şāh-ı ser!r-i mülk-i şer!`at hüner-i d!n
Mellāq-ı fülk-i baqr-ı |ar!wat meh-i semā

Ol şāh-ı wavl-i Yezl ki dü-`ālemde iy `az!z
Taqt aŋa *İnnemā*dur u tāc aŋa *Hel etā*

W!-pādişāh-ı mülk-i vilāyet ki ehl-i küfr
éatl oldı Wü'l-fiwār ile düşdi cā-be-cā

Ger Kūh-ı éāfa itse işāret t!ġiyle ol
Mānend-i qarbüze ola her pāresi cüdā

Yüz biŋ *asteye vü besteye hezār anuŋ
İrer necāt bir kereminden bulur şifā

Sul|ān-ı d!n buyurdı ki biz nūr-ı vāqidiz
D!nüŋ çerāġı oldı anuŋ birle pür-żiyā

éılmadı pūta secde çün ol şāh-ı mu*terem
Dinildi *Kerrema'llahu vechehu* b!-riyā

`Ömrinde qamr içmedi vü yimedi qarām
Fı~w u fe~ād iylemedi wılmadı zinā

---

16 hüner-i: hüner-ber-i A, B, F, S. / baqr-ı: maqrem-i B. / meh-i: mehi F; hi S.

17 şāh-ı: şāha S. / wavl-i Yezl ki: ^avl-i Yezel ki B, F, S. / ^uluz biz ki A. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

18 W!: Weh! A, B, F, S.

19 itse işāret: işāret itse A. / t!ġ: zihaf var. / t!ġıyla: t!ġ ile B, F, S. / qarbüze: *arpūze A; *arbūze B, F, S. / ola: oldı S. / pāresi: yāresi B.

20a Vezin bozuk. / *asteye: *aste S. / necāt: necātı A, S.

21 biz: bir A, S. / nūr-ı: nūrı F. / çerāġı: çerāġ B, F. / anuŋ birle: anıŋla S.

22 mu*terem: kerem S. / vechehū: veche S. / "Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

23 Fı~w u: Fı~w A, B, F. / iylemedi: iylemedi vü A.

Ka`be içinde |oġdı anadan o nūr-ı pāk
Ka`bından irdi Ka`be yüzine anuŋ ~afā

25 Fetq itdi bāb-ı Qayberi bir qamleyile ol
Hem mancınıwla girdi selās!le çün hevā

B!re'l-`alemde iyledi üç gün vü üç gice
Cinn!ler ile ol dü-cihān şāhı mā-cerā

éuvvet cihānda bulmaġ içün d!n-i Aqmedüŋ
éıldı *arāb iy nice biŋ deyr ü k!lisā

Bir wā#!dür ki maqkemesinde anuŋ `ayān
Dörd aylıw oġlan oldı anuŋ qükmine güvā

Éıldı işāret oldı wurı lücce-i Necef
İtdi kenāresinde `Arablar anuŋ binā

30 Virdi gedāya öyle namāzın wılurken ol
Engüşterini zeh! lu|uf u zeh! se*ā

éıldı kesilmiş elleri çıwmış gözi dürüst
Ol pādişāh-ı her dü-cihān itdi çün du`ā

Virdi ta`ām leşkere cümle çün oldı waq|
İftār kendü iylemedi anda h!ç ġıdā

24 o: ol A, S.
25 qamleyile: qamle ile A, S.
26 vü: - A, B, F, S. / Cinn!ler ile: Cinn!leriyle A, F. / şāhı: şāh A, B, F.
27 éuvvet cihānda: cihānda ^uvvet A. / bulmaġ içün: bulma^ içün S. / d!ni: A, B, F.
28 aylı^: aylıġ B, F. / güvā: güyā S.
30 se*ā: `a|ā A.
31 elleri: eli A, S. / du`ā: rehā S.
32 kendü: kendi A.

éıldı güher gedā içün ol aġzı yarını
Hem itdi sā’ile bir avuç *āki k!miyā

Oldı yedinde mūm bigi bil ki āhen!n
Dāvūd-vār wıldı wi reh ol şeh-i `alā

Vawt-i `a~ırda _usrev-i seyyāre-i semā
Döndi işāretiyile wıldı namāz’edā

M!rāx-ı d!v-i dü-seri çün wıldı ġarw-ı cān
Cinn!ler itdiler wamu emrine iwtidā

Hem ş!r-i mürde oldı du`āsıyılan diri
Hem da`vetiyle oldı wurı aġaç ejdehā

Geldi öŋinde hem dile gāv-ı bür!de-ser
Didi ki yā imām bu iş durur iftirā

Ol baqr-ı cūd u şāh-ı cihān-g!r ü cān-ba*ş
Bir günde wıldı sā’ile dört yüz şütür `a|ā

éıldı riyāsız ol güwerāneş Med!neden
W!-menzilet ki iyledi aŋa `a|ā _udā

Ā*ir qad!x *Laqmüke laqm!*den al qaber
Va~f u beyān-ı Mūs! vü Hārūn degül |abā

---

33 ol: - S. / sā’ile: sāyile A, F. / *āki: hāk F.
34 bigi: gibi A, S. / bil: çün S. / ki: - A, B, F, S. / vār: vār! S. / wi reh: werre A, B, S. / şeh-i: şāh-ı A.
35 işāretiyile: işāret ile B, F, S. / _usrev-i: _usrev ü S.
36 dü-seri: dü-ser B, F. / ġar^-ı cān: ba*ş çün A, B, F.
37 du`āsıyılan: du`āsıyıla A, S. / da`vetiyle: da`vet ile F. / aġaç: aġacı B. / ejdehā: ejderhā A.
38 gāv-ı: gāvı B, F. / bu iş durur: durur bu iş B, F; bu işdür baŋa S.
39 g!r: kem-ter B. / cūd u: cūd A. / sā’ile: sāyile A, B, F. / dört: dörd B, F.
40 éıldı riyāsız āneş Med!neden ol güwer A, B, F, S. / āneş: āteş A, S. / güwer: güwār A. / W!: Weh! A, B, F, S.
41 al: ala A. / Va~f u: Va~f A. / beyān-ı: beyānı S. / “Laqmüke laqm!: Ymqü Kmqü : Etin etimdir,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

Rub`-ı kelām Hālıw u Hallāw-ı ins ü cinn
Şānında menzil oldı zeh! wāt-ı Kibriyā

Buyurdı yine şöyle ki va~fında b!-*ilāf
Biş yüz qad!x ol şeh-i *Ve'ş-Şems Ve'#-Du*ā*

Bār-ı _udāya heşt çehār-muwtedā qawı
K'anlardan özge yow dü-cihān içre muwtedā

Kimdür Betūl-i Aqmed-i Mürsel Oğulları
Ba`d'ez-Qasan-ı revm-i Qüseyn Şāh-ı Kerbelā

Andan imām-ı Ādem ü āl-i `abā `Al!
Ya'n! `İbād-ı server-i ser-*ayl-i ev~ıyā

Andan imām Muqammed-i Bāwır durur yaw!n
Deryā-yı `ilm-i Ca`fer-i \ādıw şeh-i livā

Andan imām Mūs!-i Kā]ım ki b!-gümān
Ve'l-Kā]ım!ne āyeti oldı aŋa `a|ā

Andan imām-ı server-i sultān-ı d!n 'Al!
Ya'n! rıżāŋa zühre virüp durur ol Rıżā

---

43 şeh-i: şehi A. / "Ve'ş-Şems: Sm$üav : Kur'an, Şems suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Ve'#-Du*ā:A-{üav : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

44 Bār-ı: Bedr-i S. / _udāya: _udāyā A, B, F, S. / dü-cihān: cihān S.

45 revm-i: dūm-ı A, S.

46 `Abā: `İbād B.

48 Ve'l-Kā]ım!ne: Ve'l-Kā]ım!n B. / oldı: o aldı S. / "Ve'l-Kā]ım!ne: Nym)Aküav : öfkelerini yutarlar," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

49 : - B. / virüp durur: viripdür A, S.

50 Andan Taw! Naw! Qasan-ı `Asker!ye gel
Tā derdüŋe Muqammed-i Mehd! wıla devā

İy CA`FERI dilerseŋ eger wurb-ı menzilet
Medq-i `Al! vü āl-i `Al! söyle dā'imā

İxnā-`Aşar-|ar!wına qarc iyle `ömrüŋi
Müjdeŋ cihānda ister iseŋ olmamaw hebā

IV

50 Taw!: Taw! vü A. / Qasan-ı `Asker!ye: Qasane'l-`Asker!ye A.
51 dilerseŋ: dilersen A. / eger: ger S. / dā'imā: dāyimā F.
52 `ömrüŋi: `ömriŋi A. / müjdeŋ: müjdeŋi B; müjdüŋ S. / iseŋ: isen A. / olmamaw: olmaw F, S.

A60a, B60b, F78a, S108a, Y1b.

Velehu Ey#ān Li-Nā]ımih! Bā-Selām-ı Muqammedü'l-Mu~|afā-i Bā-\afā \al'allahu `Aleyhi Vesellem [x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Es-selāmu'llāh iyā sul|ān-ı cümle enbiyā
Aqmed ü Maqmūd Ebu'l-éā~ım Muqammed Mu~|afā

Es-selāmu'llāh iyā mu`ciz-nümā-yı ins ü cinn
Es-selāmu'llāh iyā müşkil-küşā vü cān-fezā

Es-selāmu'llāh iyā nawş-ı nig!n-i menwabet
Es-selāmu'llāh iyā mesnet-niş!n-i Kibriyā

Es-selāmu'llāh iyā ser-defter-i *Şawwa'l-wamer*
Es-selāmu'llāh iyā cān-perver!n-her dü-serā

5 Es-selāmu'llāh iyā şāh-ı şef!`ü'l-müznib!n
Es-selāmu'llāh iyā *Şems-i Du*ā-yı éul kefā*

Es-selāmu'llāh iyā ender şer!`at-p!şvā
Es-selāmu'llāh iyā ender |ar!wat reh-nümā

Es-selāmu'llāh iyā maqbūb-ı Rabbü'l-`ālem!n

---

[x] **A: Velehu Ey#ān F, Velehu B, - S, Y.**

1 sul|ān-ı: sul|ānı Y. / Aqmed ü: Aqmedi A, Y. / Maqmūd: Maqmūd u F, S.

2 ins ü: ins Y. / müşkil-küşā vü: müşkil-küşā-yı A, B, S.

3 nawş-ı nig!n-i: nawşı nig!ni Y. / mesnet-niş!n-i: mesned-niş!ni B, F, Y.

4 defter-i: defteri A, B, F, S, Y. / perver!n: perver! Y. / "Şawwa'l-wamer: rm!üaé$: Ay yarıldı." (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

5 Şems: Kur'an, 91. "Şems: Sm$: Kur'an, Şems suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Du*ā:A-{ : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "éul kefā: YfkL! : De ki; (Allah) yeter," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

6 ender : bedri Y.

Es-selāmu’llāh iyā ma|lūb-ı cümle enbiyā

Es-selāmu’llāh iyā `ayne’l-yaw!ne rāh-ber
Es-selāmu’llāh iyā qawwe’l-yaw!ne reh-nümā

Es-selāmu’llāh iyā uş ism-i cismüŋ *Yā* vü *S!n*
Es-selāmu’llāh iyā şānuŋda menzil *@ā* vü *Hā*

Es-selāmu’llāh iyā a~l-ı cihān u cān hem
Es-selāmu’llāh iyā *Levlāke levlāke lemā*

Es-selāmu’llāh iyā sul|ān-ı mā-zāġa’l-ba~ar
Es-selāmu’llāh iyā bürhān-ı kem ü mā-|aġā

Es-selāmu’llāh iyā cism-i la|!fi sāyesüz
Es-selāmu’llāh iyā ismi |olı arż u semā

Es-selāmu’llāh iyā va~fuŋ *`Alā *ulwin `a]!m*
Es-selāmu’llāh iyā a~luŋ senüŋ b!-ibtidā

Es-selāmu’llāh iyā *ātem ki oldı ba`de kim
Ol ser!rüŋ üzre şāh-ı d!n `Al!yyü’l-Murtażā

Es-selāmu’llāh iyā Qaydar ki sensin b!-gümān

---

7 cümle: qamd-i Y. / enbiyā: a~fiyā: A, S.

8 yaw!ne: yawına F. / rāh-ber: ü reh-ber B; reh-beri Y. / yaw!ne: yaw!n B. / reh-nümā: p!şvā A.

9 uş: us S. / ism-i cismüŋ: çeşm-i ismüŋ Y. / S!n: S!ni Y. / şānuŋda: şānında A. / @ā vü Hā: @āhā B; İnnemā A, Y. / “Yā vü S!n, Yās!n: Sy ; Kur’an, Yasin suresi,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / “@ā vü Hā / @āhā: H| : Kur’an, Taha suresi,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

10 a~l-ı: a~lı Y. / cihān u cān: cihāna cānı Y. / “Levlāke levlāke le-mā: Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, (yarat)mazdım,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

12 la|!fi: la|!f A; la|ifi B, F. / sāyesüz: sāyesin Y. / ismi: ismüŋ Y. / |olı: |olu A, B, F, S; dolu Y.

13 *ulwı `a]!m: *ulw! `a]!m B, F; *ulwın `a]!m S. / “`Alā *ulwin `a]!m: My)o éü- Yüo : Yüce bir ahlâk üzeresin,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

14 ser!rüŋ: sırruŋ B.

16 şāhenşeh-i: şāhenşehi A, B, F, S, Y. / lu|f u: lu|fi Y. / defter-i: defteri A, B, F, Y. / cūd u: cūdı Y.

17 esmā vü: esmā Y. / āy!ne-i: āyna-i B, F. / wāt-ı: watı Y.

18 `ulūm u: `ulūm A; `ulūmı Y.

19 keşşāf-ı: keşf Y. / sırr-ı: sırrı B, F, S, Y. / “Lev keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

Şāh-ı cümle a~fiyā bürhān-ı cümle etwıyā

Es-selāmu'llāh iyā şāhenşeh-i lu|f u kerem
Es-selāmu'llāh iyā ser-defter-i cūd u se*ā

Es-selāmu'llāh iyā mir'āt-ı esmā vü ~ıfāt
Es-selāmu'llāh iyā āy!ne-i wāt-ı _udā

Es-selāmu'llāh iyā baqrı `ulūm u ma`rifet
Es-selāmu'llāh iyā genc!ne-i qilm ü qayā

Es-selāmu'llāh iyā keşşāf-ı sırr-ı *Lev keşif*
Es-selāmu'llāh iyā mu`ciz-nümā müşkil-küşā

Es-selāmu'llāh iyā şāh-ı *\ırātı müstaw!m*
Es-selāmu'llāh iyā māh-ı semā-yı *Hel etā*

Es-selāmu'llāh iyā ma`būd-ı cümle mü'min!n
Es-selāmu'llāh iyā maw~ūd-ı cümle muwtedā

Es-selāmu'llāh iyā ş!r-i _udāvend-i Ker!m
Es-selāmu'llāh iyā ser-leşkeri rūz-ı ġazā

Es-selāmu'llāh iyā baqr-ı mürüvvet kān-ı cūd
Es-selāmu'llāh iyā şāh-ı se*ā vü hem `a|ā
Es-selāmu'llāh iyā dārende-i `arş-ı `a]!m
Es-selāmu'llāh iyā ārende-i ~ubq u mesā

---

20 "\ırā|ı müsta^!m:My!tsmüa |ar* : Doğru yol," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / māh-ı: mā'i A. / semā-yı: semā-i A. / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
21 muwtedā: müttefā Y.
22 ş!r-i: ş!ri Y. / _udāvend-i: _udāvendi B, F, S. / Ker!m: Kirām Y. / rūz-ı: rūzı Y.
23 kān-ı: kānı Y. / se*ā vü hem `a|ā: `a|ā vü hem se*ā A; se*ā-yı hem `a|ā Y.

Es-selāmu'llāh iyā waddüŋde *il`at *Hel etā*
Es-selāmu'llāh iyā farwuŋda tāc-ı *İnnemā*

Es-selāmu'llāh iyā ~af-der em!r-i ~aff-şiken
Es-selāmu'llāh iyā Qaydar şeh-i Qayber-küşā

Es-selāmu'llāh iyā müft!-i rūz-ı yevm-i d!n
Es-selāmu'llāh iyā wassām-ı cennet hem-la]ā

Es-selāmu'llāh iyā sāw!-i kevXer sırr-ı Qaww
Es-selāmu'llāh iyā wā#!-i ma*şer wıd-cezā

Es-selāmu'llāh iyā māh-ı mün!r-i mülk-i d!n
Es-selāmu'llāh iyā bedr-i nücūm *Şems-i Du*ā*

Es-selāmu'llāh iyā miftāq-ı genc-i ma`rifet
Es-selāmu'llāh iyā nūr-ı Hüdā ş!r-i _udā

Es-selāmu'llāh iyā hem-dem saŋa Rūqü'l-^udüs
Es-selāmu'llāh iyā maqrem saŋa *ayrü'l-verā

Es-selāmu'llāh iyā Zührā Bütūl-i şāh-ı d!n
Es-selāmu'llāh iyā Fā|ıma-i _ayrü'n-nisā

---

24 ārende-i ~ubq u mesā: dārende-i ~ubqı mesā Y.

25 iyā: - A, B, F, S, Y. / waddüŋde: waddiŋe A, B, F, S, Y. / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

26 em!r-i: em!r ü A, B; em!ni Y. / şeh-i: şehi A, B, F, Y.

27 rūz-ı: rūzı Y. / yevm-i: yevm ü A. / la]ā: li^ā A, S.

28 sırr-ı: yevm-i A. / wā#!-i: müft!-i A.

29 māh-ı: mihr-i Y. / mün!r-i: mün!ri Y; mün!r ü A, B. / bedr-i nücūm: bedre'n-nücūm Y. / Şems-i Du*ā: Şems ü #u*ā S; Şems ve'#-Du*ā Y. / "Şems: Sm$: Kur'an, Şems suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Du*ā:A-{ : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

30 nūr-ı: nūrü'l Y. / ş!r-i: ş!ri Y.

31 maqrem: her dem A. / _ayrü'l-verā: *ayr-ı livā Y.

Es-selāmu'llāh iyā sul|ān-ı d!n ya`n! Qasan
Es-selāmu'llāh iyā bürhān-ı cümle reh-nümā

Es-selāmu'llāh iyā şāh-ı şeh!dān-ı Qüseyn
Es-selāmu'llāh iyā ma]lūm-ı deşt-i Kerbelā

Es-selāmu'llāh iyā sul|ān-ı Weyne'l-`ābid!n
Es-selāmu'llāh iyā m!r-i velā şāh-ı livā

Es-selāmu'llāh iyā Bāwır biqār-ı ma`rifet
Es-selāmu'llāh iyā \ādıw imām-ı p!şvā

Es-selāmu'llāh iyā Mūs!-i Kā]ım kān-ı cūd
Es-selāmu'llāh iyā sul|ān `Al! Mūsā Rıżā

Es-selāmu'llāh iyā server Taw!-i mu||aw!
Es-selāmu'llāh iyā `Āl! Naw! şāh-ı nuwā

---

32 Zührā Bütūl-i: Zührā'l-Bütūl-i Y. / şāh-ı: şāhı Y.
33 reh-nümā: et^ıyā A, S.
34 şāh-ı şeh!dān-ı Qüseyn: şāhı şeh!d şāh Qüseyn Y. / ma]lūm-ı deşt-i: ma]lūmı deşti Y.
35 m!r-i velā: m!r ü velā A. / velā şāh-ı livā: livā-yı evvelā Y.
36 biqār-ı: baqr-ı Y. / imām-ı: imāmı Y.
37 kān-ı: kānı Y.

Es-selāmu’llāh iyā sul|ān-ı `ālem `Asker!
Es-selāmu’llāh iyā Mehd!-i hād!yü’l-Hüdā

Es-selāmu’llāh iyā Aqmed ki cānın CA`FERI
Ālüŋüŋ evlāduŋuŋ yolunda wılmışdur fidā

38 Taw!-i mu||aw!: Taw! vü mu||aw! B; Taw!-i hem Naw! Y. / `Āl!: `Al! A, F, S. / `Āl! Naw! Şāh-ı Nuwā: sul|ān-ı `ālem `Askeriyā Y.

39 hād!yü’l-Hüdā: hād! bi’l-Hüdā Y.

40b : - Y./ iyā Aqmed ki: ki iyā Aqmed S. / CA`FERq: CA`FERĀ Y. / Ālüŋüŋ: Ālüŋüŋüŋ B, F; Ālinüŋ A; Ālinin S. / evlāduŋuŋ: evlādınıŋ A; evlādıŋın B.

4.2 MESNEVÎLER

I

A1b, B1b, F1a, H76a, S180b.

Hāwā D!vān-ı CA`FERI Raqmetu'llāhi
`Aleyh Medq-i `Al! [x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Ol _udā-vend-i Ker!m-i Lā-Yezāl
K'evvel oldur Ā*ir oldur B!-Zevāl

Andan özge kimseye yowdur vücūd
Her vücūd ehli ana eyler sücūd

Evvel ü Ā*ir o durur b!-gümān
Bā|ın u }āhir hemān oldur hemān

Yoġuwan ol var wıldı `ālemi
İyledi anda *al!fe Ādemi

Ālemi teşb!h wıldı Ādeme
Ādemi temx!l itdi `āleme

Werre werre emrine fermān wamu
Der-gehinde bende ins ü cān wamu

---

[x] **B, F: - A, H, S.**
1 _udā-vend-i: _udā-vendi A, B, F. / K'evvel: Evvel B.
2 kimseye: kimsede B; kimse H, S. / vücūd: mevcūd H, S. / eyler: wılar B.
3 Bā|ın u: Bā|ın F.
4 Yoġuwan: Yoġıwan H.
5 teşb!h: teşbih B, F.

Qāl diliyle anı eşyā Wikr ider
Cümle anuŋ birligine şükr ider

Durdı gökler emri birle b!-sütūn
Birbiri üstünde cümle ser-nigūn

`Arş u kürs! sidre-i levq ü walem
Qükmi altında iyā kān-ı kerem

Nüh-felekle on iki burç iyledi
Birbiri içinde *oş derc iyledi

Mün`akis devr ider anuŋ her biri
Ser-ser! ~anma sen anı ser-ser!

Qükmi altında i|ā`at emrine
Oldılar çün ehl-i |ā`at emrine

Gice vü gündüz bular gerdişdedür
Her biri ā*ir anuŋ bir işdedür

Mesken itdi her birin bir kevkebe
Bunları wıldı sebeb rūz u şebe

Wu*ali wıldı yidinci göge şāh
Cedi delvā-*āne itdi ol İlāh

---

8 Durdı: @urdı H; Düzdi A, B; Düzdü F. / birle: ile H, S. / b!-sütūn: bir sütūn B.
9 `Arş u: `Arş A, B. / levq u: levq A, B. / Qükmi / Qükm A, B, F. / kān-ı: kānı A.
10 içinde: üstünde B.
11 sen anı: anı sen A, S.
12 Qükmi: Qükm A, B, F. / Oldılar: Oldular A, B.
14 rūz u: rūz B, H; rūzı A.
15 Cedi: Cedi vü H. / delvā-*āne: delv-*āne A. / ol: - H.

Müşter! altıncı gökde ber-warār
İyledi ol _āliw-ı Perverdigār

éavs u Qūtı iyledi me’vā aŋa
Ol iki burc üzre oldı cā aŋa

Hem bişinci gökde Mirr!*i muw!m
İyledi ol éādir-i Qayy u `Al!m

Menzili oldı anuŋ `Awreb Qamel
Ol iki burc üzre işler ol `amel

Doġdı hem dördünci gökden āftāb
Oldı nūrıyla anuŋ rūşen türāb

Hem Esed Burcın aŋa wıldı |uraġ
Ol |uraġ üstünde yandurdı çeraġ

Zühreyi wıldı üçünci göge şem`
İtdi anuŋla neşā| ehlini cem`

Xevr ü M!zān aŋa oldı cāy-gāh
Gör ne mevzūn iyledi anı İlāh

Hem ikinci gögi ol Perverdigār
éıldı müşerref `U|āridle i yār

---

16 _āliw-ı: _āliwı A, B, F, S
17 éavs u: éavsı A, B, F, H, S.
18 éādir ü: éādiri vü A, B, F, H. / Qayy u H; Qayy H. / `Al!m: `ulūm A, B, F.
19 burç üzre işler: burçlar üzre H. / `amel: ġamel H.
20 Doġdı: @oġdı A, H. / gökden: gökde B, H, S. / nūrıyla: nūruyla F.
21 Burcın: Burcuŋ A. / |uraġ: duraġ A. / |uraġ: duraġ A. / yandurdı: yandırdı F.
22 Zühreyi: Zührei A. / ehlini: ehli B.
23 Xevr ü: Xevr H.
24 gögi: göge H, S. / `U|āridle i yār: `U|āridle i yār A, H, S; `u|āridlen iy yār B, F.

Oldı mesken aŋa Cevzā Sünbüle
Būy-ba*ş itdi anı her bir güle

}āhir itdi dünye gögünde wamer
Ol da*ı baġlandı *ıdmet'çün kemer

Hem-ser-i |ān oldı burcı ol mehüŋ
Gel na]ar wıl wudretine Allāhuŋ

Oldı hem emriyle sākin yidi yir
Gör Qawuŋ wudretlerin iy ehl-i seyr

Bir öküz üstünde woydı `ālemi
Ne bile künh-i kemālin ādem!

Öküzi bindürdi hem bir balıġa
Anı da*ı woydı bil ol wulluġa

---

25 aŋa: aŋa çün B, F.
26 dünye: dünyā A, F.
27 ser-i: sere B; ser F. / mehüŋ: māhuŋ H.
28 wudretlerin: wudretlerüŋ A; wudretin H.
29 woydı: wodı F, H, S. / kemālin: kemālüŋ S.
30 hem: ol A.

II

A4b, B4a, F4b, MK105b, S152a.

Velehu Ey#ān F!’t-Tevq!d[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Elifu’llāh o _udā-vend-i Ker!m
K’evvel oldur Ā*ir oldur iy qak!m

B!-bidāyet yowdur anuŋ wātına
Olmaya imkān bunuŋ ixbātına

T! Te`ālā’llāh ki cümle ins ü cān
Emrine fermāndur anuŋ b!-gümān

X! xenā-gūyendesi ins ü melek
Qükminüŋ gerdendesi hem nüh-felek

C!m cennet içre hem ġılmān u qūr
Oldı şevwından anuŋ ehl-i sürūr

Qā-yı Qaydar kim aŋa yowdur memāt
Bil ki cümle cisme andandur qayāt

_! _udā-vend-i wamu eşyādur ol
Pādişāh-ı yuqyiyü’l-mevtādur ol
Dāl del!l-i mü’min!n ü mü’mināt

---

[x] **B, F: Velehu Et-Tevq!d A; Velehu F!’t-Tevq!d Be-@ar!w-ı Qurūf-ı Tehecc! MK. / Qurūfāt-ı Müteferriw S.**
1 o: ol S; - MK. / _udāvend-i: _udāvendi A, B, F, MK. / K’evvel : Evvel A, K, S.
3 ins ü: ins B, F.
5 cennet: cennāt A. / ġılmān u: ġılmān B; ġılmān hem S.
6 Qā-yı Qaydar: Qayy oldur MK.
7 _udā-vend-i _udā-vendi A, B, F, MK. / Pādişāh-ı: Pādişāhı A.

Hem odur qallāl-ı cümle müşkilāt

Wāl wākirdür aŋa eşyā wamu
On sekiz biŋ `ālem içre iy `amū

Rā Raq!mdür ol ki çowdur raqmeti
B!-`aded iqyā wılupdur ni`meti

Zā zevāldendür münezzeh ol ġan!
Öyle bil ger `ārif iseŋ sen anı

S!n sırrına `uwūl irmez anuŋ
Wātını bu ten gözi görmez anuŋ

Ş!n şāhid birligine cān u dil
Ma]harıdur nār u *āk u āb u yil

\ād ~un`ında anuŋ yowdur wu~ūr
ėıl temāşā var ise `aynuŋda nūr

Żād żāyı` iylemez iqsānuŋı
Cehd wıl sen muqsin iyle cānuŋı

@ā'ı |āhir pādişehdür ol İlāh
Bil ki yol bulmaz aŋa ehl-i günāh
}ā'ı }āhir Bā|ın oldur ġayrı yow

8 del!l-i: del!li vü A, del!li F. / ü: ü hem K. / qallāl-ı cümle: ki ider qall-i MK.
9 eşyā wamu: wamu eşyā S.
10 wılupdur: wılıpdur B, F. / ni`meti: raqmeti MK.
11 zevāldendür münezzeh: zevālden münezzehdür B. / ger: gel S.
12 S!n: S!n ü A. / ten ü: ten B, F. / gözi: gözü F.
13 cān u: cān F. / nār u *āk u āb u yil: *āk nār āb yil MK; nār *āk u āb u yil S.
14 wu~ūr: fużūr B, F.
15 iqsānuŋı: iqsānını A, S. / muqsin: maqsen F.
16 pādişehdür: pādişāhdur A, S.

Gerçi bu `ālemde ~ūret seyri çow

**`Ayn** `ayn-ı Qawwı gör woy ġayrını
Gel beri pāk iyle bu d!n deyrini

Ġayn Ġaffār aldanup oldur hem!n
Her dü-`ālem içre iy mü'min yaw!n

éāf éādir der-gehi h!ç `aczi yow
éullarına lu|f ile iqsānı çow

Kāf kān u menba`-ı lu|f u kerem
Bil kim oldur iy `az!z ü mu*terem

Lām *Lebbeyk* çaġrışurlar her zamān
Der-cinān-ı Kibriyā pes mü'minān

M!m ma]hardur ~ıfātı wātına
Ma`rifet `aynıyla baw mir'ātına

Nūn nūrıyla cihān rūşen durur
éanda kim wılsaŋ na]ar gül-şen durur

Vāv vāqiddür ^açan kexret aŋa
Yol bula iy ehl-i Qa^^ öŋden soŋa
Hā'i hād!dür hidāyetler wılur

17 }āhir: }āhir ü MK, S. / ġayrı: ġayr B. / seyri: sırrı MK.
18 `aynı: `aynın MK. / Qawwı: Qaww A. / woy: wo B, S. / beri: berü A, MK.
19 aldanup: el-zünūp B, MK. / oldur: ol durur F.
20 h!ç: hergiz A, B, F, MK, S. / `aczi: `acz F, MK. / iqsānı: iqsān A, F.
21 kān u: kān A, F, S; kān-ı B. / menba`-ı: menba`ı A. / oldur: oldı A. / `az!z ü: `az!z A, B, F, MK, S.
22 çaġrışurlar: çıġrışurlar F. / cinān-ı: cenāb-ı F, MK. / pes: yeş F; - MK. / "Lebbeyk: Kybü : Buyur," (bk. 2.5.2.4 Dualar).
23 ~ıfātı: ~ıfāt MK.
24 nūrıyla: nūr ile F. / durur: |urur MK. / wılsaŋ: wılsun S. / gül-şen: rūşen S.
25 vāqiddür: vahdetdür MK. / öŋden: öŋdeŋ S.

Bendeye b!-qadd `ināyetler wılur

Lāmelif *Lā-reybe f!h*dür iy veled
Kim anuŋ va~fıdur *Allāhu'~-\amed*

Yā *Yerāka'llāh f!-külli'l- fi`āl*
Beynehu beyneke leyse'l- infi~āl

Ger dilerseŋ bilesüŋ Qa^^ sırrını
Aŋlayasuŋ Wāt-ı mutlaw sırrını

Gel kelāmın CA`FER!nüŋ ġūş wıl
Āb-ı hayvān çeşmesinden nūş wıl

Tā saŋa ire qayāt-ı cāvidān
Zinde olasuŋ Qıżır-veş b!-gümān

III

---

26 b!-qadd: dā'im MK.

27 "Lā-reybe f!h: Hyf Byr U : Onda şüphe yoktur," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / f!hdür: f!h A, B, F, S. / va~fıdur: va~fında MK. / "Allāhu'~-\amed: dm*üa >a: Allah kimseye ve hiçbir şeye muhtaç değildir," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

28 leyse'l-infisāl: feleyse infisāl MK. / "Yerāka'llāh f!-külli'l- fi`āl: lAufüa Lk Yf >aKary : Senin yaptığın bütün işleri Allah görüyor," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Beynehu beyneke leyse'l- infisāl: lA*fnUa Syü Knyb Hnyb: Onunla senin aranda ayrılık yoktur."

29 dilerseŋ: dilersen A, S. / bilesüŋ: bilesin A, S. / Anlayasuŋ: Anlayasın A, B, S.

30 kelāmın: kelāmuŋ A. / Āb-ı: Āb u MK.

31 qayāt-ı: qayāt u A. / olasuŋ: olasın A, B, S.

A6a, B5a, F6b, S153a.

Velehu F!-Na`ti'r-Resūl `Aleyhi's-selām [x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

_^āce-i her dü-cihān sul|ān-ı d!n
Şāh-ı `ādil *Raqmeten li'l-`ālem!n*

Server-i `ālem Muqammed Mu~|afā
Buldı nūrıyla anuŋ `ālem-~afā

P!şvā oldur bu cümle `āleme
Reh-nümā oldur bu cümle ādeme

Cümle `ālem bağludur fi|rākine
`Arş u kürs! secde eyler *ākine

Ma]har-ı Qawdur ki yowdur sāyesi
Mā-sivā-yı Qawwuŋ oldur māyesi

Enbiyānuŋ mih-teri vü bih-teri
Evliyānuŋ reh-nümā-i reh-beri

Müft!-yi ma*şer imām-ı pāk-d!n
P!şvā-yı evvel!n ü ā*ir!n

---

[x] **A: Velehu Ey#ān F!-Na`ti'r-Resūl B, F; Na`t-ı Şer!f S.**

1 _^āce-i: _oca-i A, B, F, S. / `ādil: `ālem B. / "Raqmeten li'l-`ālem!n: NymüAuüü Êmqr : Alemlere rahmet" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

2 Server-i: Serveri A, B, F, S.

3 oldur: oldı B.

4 `Arş u: `Arş A.

5 Ma]har-ı: Ma]harı A, B, F, S.

6 reh-nümā-i: reh-nümā-yı A.

Ma]har-ı Wāt-ı _udāy-ı Lem-yezel
Maqzen-i esrār-ı şāh-ı b!-bedel

Cümle ma*lūwāta maw~ūd ol durur
Cümle mevcūdāta hem cūd ol durur

Çün ki nūrı iyledi anuŋ]uhūr
Geldi andan]āhire biŋ dürlü nūr

Tā ki ol nūr `āleme dikdi `alem
Oldı `arş u kürs! vü levq ü walem

Hem yine andan yaratdı Ādemi
Ādemüŋ Würriyetiyle `ālemi

Çün o devlet güneşi oldı `ayān
éılmadı]ulmet vücūdundan nişān

éıldı Qaw der-gāhına ol dem sücūd
Wāt-ı Qaw būd ān zamān ġayrı ne-būd

Başını waldurmadı ol secdeden
_ayli müddet geçdi tā kim ortadan

Nice yıllar hem wıyāma durdı ol
Hem teşehhüdde oturdı şöyle bol

---

8 Ma]har-ı: Ma]harı A, B, F, S. / _udāy-ı: _udā-i A. / esrār-ı: esrārı B, F, S. / şāh-ı: şāhı A.

9 mevcūdāta: mevcūdāda B.

14 Wāt-ı Qaw būd ān zamān ġayrı ne-būd: dvbn Yry% Namz NW dvb éq Taw : O zaman Hakk'ın zatı vardı, gayrı yoktu."

15 _ayli: _ayl F.

Ol namāz idi kim oldı bize farż
Cümle ümmet üzerine wıldı warż

Qaw Te`ālā |utdı ol nūrı `ayān
B!-cihet warşusına bellü beyān

Bil qaw!wat baqrınuŋ içine ol
İyledi ol nūrdan ötri |oğrı yol

Gördi çün ol baqr-ı rāzuŋ yüzini
\aldı `izz ü nāz ile kend'özini

Ol |alebde yidi kerre wıldı cūş
Ol yidi cūşdan yidi gök oldı uş

Her na]ar kim wıldı aŋa pādişāh
Her birin bir yıldız itdi ol İlāh

Ba`dehū ol nūr kim wıldı arām
`Arş u kürs! oldı aŋa bil ki nām

`Arş u kürs! `aks-i wātından durur
Hem melā'ikler ~ıfātından durur
Oldı enfāsından envār āşikār
Hem yine göŋlünden esrār āşikār

---

16 durdı: durd B, F.
17 wıldı warż : oldı farż A.
18 |utdı: dutdı F. / bellü: bellü vü S.
19 içine: içinde B. / İyledi: Ebed! S. / ötri: ötrü F; ötüri B.
20 rāzuŋ: wātuŋ A, S.
21 |alebde: |olupdı A; |alıpdı S. / yidi: idi S.
22 birin bir: berg-i ber S.
23 `Arş u: `Arş B.
24 `Arş u: `Arş A, B, F.

Çün ol esrār u ol enfās oldı cem`
Oldı ervāq ol sebebden mixl-i şem`

Oldı ol meb`ūx tā yevmü'l-wıyām
Cümle ma*lūwātdan ötri tamām

Hem ümem oldı |ufeyl-i nūr o
Hem wamuda mātem ü mesrūr o

Da`vet itdi ol imām-ı rūzigār
Vaqş u |ayr u ins ü cinni āşikār

Yine da`vet wıldı ol ~āqib-vücūd
éıldı öŋinde anuŋ bütler sücūd

@āġ-ı zer itdi du`ā ol pāk-Wāt
Tesbiq içinde adın itdi qa~āt

Nūrı anuŋ nawd-i mevcūdātdur
Wāt-ı pāki mu`|!-i her Wātdur

Da`vetine geldi cümle ins ü cān
Emrine wıldı i|ā`at *Kün fekān*
Enbiyādan kime irdi bu şeref
Kimde]āhir oldı sırr-ı *Men `aref*

---

26 Cem`: cümle cem` F.
27 meb`ūx: mebn`ūx B, F. / ötri: ötüri B.
28 wamuda: wamu Werre B. / mātem ü: mātem A, B, F.
29 imām-ı: imāmı B. / |ayr u: |ayr B; |ayrı A, S. / āşikār: mūr-ı mār A; āşikār A(Der-kenar).
30 bütler: putlar A, S.
31 zer: Werre B. / adın: atın B, F, S; inen A.
32 mevcūdātdur: mevcūdāt durur A, S.
33 ins ü: ins A, F. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

Cüz’ ü küll çün oldı anuŋ ümmeti
Ümmet ol tā kim bulasın raqmeti

_ātem oldı enbiyā üstüne ol
*éābe éav~eyn*e anuŋ’çün buldı yol

Ol gice kim oldı mi`rāca revān
Sırr-ı cüz’ ü küll aŋa oldı `ayān

Virdi Qaww aŋa *@ar!^i mü~ta^!m*
Buldı nu|wından şifā her bir saw!m

_u|be-i *Levlāk* owıdı ismine
_ulleden *il`at giyürdi cismine

Didi hem şānında anuŋ ol ker!m
Sūre-i Nūnda *`Alā *ulwin `a]!m*

İrmedi mi`rācına dest-i rüsül
Menba`-ı lu|f oldı hād!-yi sübül

Her kitābı çün kitāb! wıldı nesq
Ol ecilden ümmeti olmadı mesq
Enbiyā `asker aŋa ol pādişāh
Ma]har-ı d!n ma]har-ı wāt-ı İlāh

---

34 sırr-ı: sırrı A, B, F. / “Men `aref: Fro Nm : (Nefsini) bilen,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
35 küll: külli A, / ü küll çün: çün küll B.
36 “éābe ^av~eyn: Nysv! BA! : O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
37 Sırr-ı: Sırrı B. / cüz’: cüz’! A.
38 @ar!w-ı: @ar!wı B. / “@ar!^i Müsta^!m:My!tsmüa éyr| : Doğru yol,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler) / nu|wından: nu|wuŋdan A.
39 owıdı: owındı B. / “Levlāk: KUvü : Sen olmasaydın,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
40 şānında: şānuŋda A. / “`Alā *ulwin `a]!m: My)o éü- Yüo : Yüce bir ahlâk üzeresin,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
41 hād!-yi: hād!-i S. / sübül: sebil F. / hād!-yi sübül: hād! b!-seb!l B.

Dört kitāb içinde adı yaz’ludur
Görür anı]āhir ol kim gözlüdür

Çün anadan doġdı cismi cübbesi
İndi yitmiş biŋ kel!sā wubbesi

éıldı |owsan biŋ kelām Allāh ile
Oldı otuz biŋ sırı ol şāh ile

Oldı altmış biŋ wısım-ı *ā~ u `ām
@utdı anuŋ birle bu `ālem ni]ām

İki *Şaww* iyledi ayı barmaġı
Gör ne qükm itdi yürürken durmaġı

Hem nübüvvet mühri oldı āşikār
İki omuzı arasında i yār

éıldı seng-i qāreden |āvus]uhūr
\aldı mu`cizāt ile küffāra şūr

Ka`beyi wıldı müşerref mawdemi
Oda yanmaz aŋa giren ādem!
Cümle d!nler maqv ola yevmü’l-wıyām
éala anuŋ d!ni ancaw ve’s-selām

---

43 Ma]har-ı d!n ma]har-ı: Ma]harı d!n ma]harı A, B, F, S.
44 Dört: dörd F. / adı: ismi S.
45 cübbesi: qubbesi S.
46 sırı: sır A, F, S.
47 wısım-ı: wısım u A. / birle: ile A, S. / ni]ām: *oş-ni]ām A.
48 “Şa^^ / Şawwa’l-wamer: rm!üaé$: Ay yarıldı.” (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / barmaġı: parmaġı B, S. / yürürken: yararken: B, F. / durmaġı: |urmaġı S.
49 i: iy A, B, F, S. / yār: nigār S.
50 seng-i: sengi B; seng ü A. / qāreden: qārdan A, B. / |āvus: |āvusı B. / küffāra: küffār B.
51 Ka`beyi: Ka`bei A.

`Awla anuŋ qalvetinde rāh yow
Fikre ol menzilde `izz ü cāh yow

L!-ma`-Allāhdur o şāhuŋ rütbeti
Bulamaz mürsel melek ol ~oqbeti

Qaww ile çün meclis-i *ā~ ide ol
Cebra'!l ol araya bulmaya yol

Qaw *Le-`amruk* tācın urdı farwına
Server itdi ġarbına vü şarwına

İsmi anuŋ *@ā* vü *Hā* vü *Yā* vü *S!n*
Der-gehinde çākeridür *ūr u `ayn

Ben neb! idüm didi ol şāh-cihān
Mā'-i |ıynda iken Ādem b!-gümān

Buldı hem na`leyn ile mi`rāca yol
Bulmadı ol wurbeti h!ç bir resūl

Mu~|afā ol dem ki mi`rāc iyledi
Raqmetiyle gökler ehlin |oyladı
Gördi Mūsā Mu~|afānuŋ şevketin
Bildi anuŋ b!-nihāyet devletin

---

52 d!nler: diller B, F. / yevmü'l-wıyām: yevm-i wıyām S. / d!ni: dili B, F.
55 Cebra'!l: Cibr!l S.
56 tācın: tācuŋ S. / ġarbına vü şarwına: şarwına vü ġarbına B. / "Le-`amruke: Krmuü : (Resul'üm) ömrüne yemin olsun ki," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
57 "@ā vü Hā / @āhā: H| : Kur'an, Taha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Yā vü S!n / Yās!n: Sy ; Kur'an, Yasin suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
58 neb! idüm: neb! idim B; neb! yüdüm F; ben idüm A.
59 Mā'-i |ıynda: Mā' ü |ıynda A. / iken: yiken F.
60 ehlin: ehlüŋ A.

Didi yā Rab beni ümmet wıl buŋa
éul olam ben *^āce ola ol baŋa

Bir da*ı Aqmed bigi şāh-ı cihān
Gelmeyiserdür cihāna b!-gümān

Kevxer anuŋ aġzı yarı wa|rası
Mihr ü meh gün |al`atınuŋ werresi

Kimse anuŋ menziline iremez
Kimse ol gördügi yüzi göremez

İy nice diller anuŋ va~fında lāl
Dil ilen va~f iylemek anı muqāl

Gelmez anuŋ CA`FERI va~fı dile
Yüri var şimden giri `öwrüŋ dile

Dil waçan ol dil-beri eyler beyān
Künhine çün irmez erbāb-ı `ayān

Cehd wıl tā kim olasın bendesi
_ānedān-ı Aqmedüŋ fer*undesi

Ehl-i beyte cānuŋı eyle fidā
Düşmeyesin tā ki der-gehden cüdā

62 *^āce: *oca A, B, F.
63 bigi: gibi A, B, S. / şāh-ı: şāhı A.
64 Kevxer: Uş A. / Mihr ü: Mihr B.
65 gördügi: gördigi A.
66 ilen: ile A, S.
67 CA`FERI va~fı: va~fı CA`FERI S. / Yüri: yürü F. / giri: girü A, B, S.
68 çün irmez: çün ki irmez F; çün kim irmez A; çün ki iremez S.
69 _ānedān-ı: _ānedānı A, B, F.

Der-gehinde bende ol ol serverüŋ
Ol imām-ı rūzigār u reh-berüŋ

İşigin mü'minlere püşt ü penāh
Eylemişdür b!-gümān ol pādişāh

Olmadı nevm!d aŋa ıwrār iden
Bulmadı raqmet anı inkār iden

éıldı anı Qaw şef!`ü'l-müznib!n
Oldı adı *Raqmeten li'l-`ālem!n*

_āk-pāyı kuqlidür cān `aynınuŋ
Nūrı hem *ūrş!d-i tābān-`aynınuŋ

*Ve'#-Du*ā* vechidür anuŋ pür-żiyā
Da*ı *Ve'l-Leyl* ~açı durur b!-riyā

Müşg ü `anber iki wülfi būyıdur
Riştesi biŋ cān her bir mūyıdur

Cān u serler yolına wurbān anuŋ
Her ne kim emr iylese fermān anuŋ

---

71 rūzigār u: rūzigār A, S; rūzigārı B.
72 İşigin: İşigi A, S.
73 nevm!d: nevm!w A, S. / anı : aŋa A, F, S.
74 adı: ismi A. / "Raqmeten li'l-`ālem!n: NymüAuüü Êmqr : Alemlere rahmet" (bk. 2.5.2.2. Ayetler).
75 `aynınuŋ: `aynuŋ A. / *ūrş!d-i: *ūrş!di B,F. / `aynınuŋ: `aynuŋ A.
76 durur: dur A, B, F, S. / b!-riyā: b!-żiyā A, F. / "Ve'#-Du*ā:A–{üav : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Ve'l-Leyl: Lyüüav : Kur'an, Leyl suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
77 Müşg ü Misk-i A, B, F. / wülfi: wülfüŋ A. / būyıdur: būyudur A, B, F. / mūyıdur: mūyudur A, B, F.

Yā İlāh! lu|f u iqsān wıl bize
Tā müşāhid olavuz biz ol yüze

Çün gören gözlerde anuŋ nūrıdur
Cümle `ālem nā]ır ol man]ūrıdur

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilāt
Mu~|afādur şāh-ı her dü-kā'ināt

IV

A28a, B27b, F32b, S155b, Y23a.

---

78 İlāh!: Allāhı F. / lu|f u: lu|f A, B, F, S.
80 gören: - A.

Velehu Der-Medq-i D!ger İmām `Al! Qaydar[x]

Mefā` !lün / Mefā` !lün / Fe`ūlün

1 Alā iy sā'il-i ev~āf-ı Qaydar
Hevā-dār-ı beni `amm-ı Peyāmber

Eger benden qaber almaw dilerseŋ
`Al!nüŋ baqrına dalmaw dilerseŋ

`Al! nūrından oldı]āhir eşyā
Zem!n ü āsmān pinhān u peydā

`Al!dür gül-şen-i taqw!wa bülbül
`Al!dür ma`rifet bāğına sünbül

5 `Al!dür ma]har-ı wātı _udānuŋ
`Al!dür nūr-ı `aynı Mu~|afānuŋ

`Al!dür pertev-i nūr-ı İlāh!
`Al!dür ins ü cinnüŋ pādişāhı

`Al!dür şāh-ı merdān-ı mürüvvet
`Al!dür m!r-i meydān-ı fütüvvet

`Al!dür cism ü cānı enbiyānuŋ

---

[x] **A: Velehu Ey#ān F!'l-Medq-i B, F; -S, Y.**

1 Alā: Gel Y. / sā'il-i: sāyil-i F; sā'iyā degül Y. / ev~āf-ı: ev~āfı Y. / Hevā-dār-ı: Hevā-dārı B, F, Y. / Peyāmber: Peyġamber B, F, S, Y.

2 dilerseŋ: dilersen A, S, Y. / dilerseŋ: dilersen A, S, Y.

3]āhir: cümle Y. / Zem!n ü: Zem!n B, F, Y. / āsmān: āsmān u A. / pinhān u: pinhān B, F, Y.

4 gül-şen-i: gül-şeni Y. / bāğına: bāğında Y.

5 `Al!dür: `Al!dir Y. / ma]har-ı: ma]harı B, F, S, Y. / wātı: wāt B, F, S, Y. / `aynı: `ayn B, F, Y.

6 pertev-i: pertevi A, B, F, S, Y. / nūr-ı: nūrı A.

`Al!dür mihribānı evliyānuŋ

`Al!dür `arş u kürs! levq ü *āme
`Al!dür *Raww-ı menşūr* ile nāme

`Al!dür server-i evlād-ı _ātem
`Al!dür reh-ber-i Havvā vü Ādem

`Al!dür m!r-i meydān-ı wıyāmet
`Al!dür şāh-ı sul|ān-ı şefā`at

`Al!dür maqrem-i esrār-ı Bār!
`Al!dür Mu~|afānuŋ yār-ı ġārı

`Al!dür Qaww imāmı *Kün fekān*uŋ
`Al!dür mebde'i kevn ü mekānuŋ

`Al!dür Lem-yezel `ilmine kāmil
`Al!dür iyleyen maw~ūdı *ā~ıl

`Al!dür *éulhü v'allāh*dan `ibāret

---

7 merdān-ı: merdānı Y. / m!r-i: m!r ü A; s!r-i Y. / meydān-ı: Yezdān-ı Y.

8 cism ü: cism B, F; - Y. / `Al!dür: `Al!dir Y.

9 `arş u: `arş B. / levq ü: levq A, B, F, S, Y. / raww-ı: ~ıdw-ı Y. / `Al!dür: `Al!dir Y. / menşūr ile: menşūrıyla B, F, S. / "Raww-ı menşūr: rv$nm ér (Yf) : İnce deri üzerine yazılmış" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

10 server-i: serveri B, Y. / reh-ber-i: reh-beri B, F, S, Y; reh-peri A. / Havvā vü: Qaww iy Y.

11 `Al!dür: `Al!dir Y. / m!r-i: m!r ü A; m!ri Y. / meydān-ı: meydānı Y. / `Al!dür `Al!dir Y. / şāh-ı: şāhı Y. / sul|ān-ı: sul|ānı Y.

12 `Al!dür: `Al!dir Y. / maqrem-i: maqremi Y. / esrār-ı: esrārı B, Y. / `Al!dür: `Al!dir Y. / yār-ı ġārı: rāzı-dārı Y.

13 `Al!dür: `Al!dir Y. / mebde'-i: mebd!'-i Y. / `Al!dür: `Al!dir Y. / kevn ü mekānuŋ: cismiyle cānuŋ Y. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi." (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

14 : - A, B, F, S.

15 : - A, B, F, S. / b!-vezāret: b!-v!zārāt Y. / "éulhü v'allāhu: >avhL! : De ki o, Allah," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

16 nev-bahār-ı: nev-bahārı A, B, F, Y. / bāġ-ı: bā Y. / büstān-ı: büstānı Y.

17 "Küntü kenz: znk Tnk : Gizli hazine," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

18 : - A, B, F, S. / Wü'l-fiwāruŋ: Wü'l-fiwārın Y.

`Al!dür b!-şer!k-i b!-vezāret

`Al!dür nev-bahār-ı bāġ-ı cennet
`Al!dür m!ve-i büstān-ı raqmet

`Al!dür *Küntü kenz*üŋ ibtidāsı
`Al!dür ol ki yowdur intihāsı

`Al!dür Wü'l-fiwāruŋ yār-ı ġārı
`Al!dür Düldülüŋ çābük-süvārı

`Al!dür ol ki wā'imdür irilmez
`Al!dür ol ki ten ansuz dirilmez

`Al!dür hū diyü dāġlar yüriden
`Al!dür kāfirin bağrın eriden

`Al!dür ol ki dā'imdür vücūdı
`Al!dür ol ki iylerler sücūdı

`Al!dür *İnnemā*nuŋ tāc-dārı
`Al!dür *Hel etā*nuŋ şeh-süvārı

`Al!dür éāf ve'l-éur'ān `Al!dür
`Al!dür cāmi`-i Furwān `Al!dür

---

19 wā'imdür: wāyimdür F, S; wā'imdir Y. / irilmez: ölmez A, Y; vücūdı Y. / ol ki: an ki Y. / ten ansuz dirilmez: iderlerdi sücūdı Y.

20 : - A, B, F, S. / kāfirin: kāfiri Y. / bağrın: bağırın Y.

21 : - Y. / dā'imdür: dāyimdür B, F.

22 "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

`Al!dür *Lev keşif* sırrın wılan fāş
`Al!dür ~ūret-i her nawşa nawwāş

`Al!dür dürr-i deryā-yı |ar!wat
`Al!dür reh-ber-i rāh-ı qaw!wāt

`Al!dür sırr-ı *Ev-ednā*ya maqrem
`Al!dür a`]am u a`lā vü ekrem

`Al!dür sūseni `arş-ı `a]!müŋ
`Al!dür *ūrı cennāt-ı na`!müŋ

`Al!dür *Laqmüke laqm!* vü *Demm!*
`Al!dür Mu~|afānuŋ ibn-i `ammı

`Al!dür vāwıf-ı esrār-ı Aqmed
`Al!dür *Ellew!* esrāra sermed

`Al!dür gevher-i baqr-ı ma`ān!
`Al!dür her kişinüŋ tende cānı

`Al!dür şāh-ı sul|ān-ı şer!`at
`Al!dür m!r-i meydān-ı qaw!wat

---

23 `Al!dür: `Al!dir Y. / `Al!dür: `Al!dir Y. / `Al!dür: `Al!dir Y. / `Al!dür: `Al!dir Y.

24 `Al!dür: `Al!dir Y. / sırrın: sırruŋ A. / `Al!dür: `Al!dir Y. / ~üret-i: ~üreti A, S. / nawşa: nawş-ı B. / "Lev keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

25 dürr-i deryā-yı: reh-ber-i rāh-ı Y. / reh-ber-i: reh-beri S. / reh-ber-i rāh-ı: dürr!-i deryā-yı Y.

26 `Al!dür: `Al!dir Y. / sırr-ı: bi-sırr-ı F; sırrı Y. / "Ev-ednā : Ynda va : Hatta daha da yakın," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / ev-ednāya: ol dünyāya Y. / u a`lā vü: va`lāya Y.

27 : - A, B, F, S. / `Al!dür: `Al!dir Y. / `Al!dür: `Al!dir Y.

28 "Laqmüke laqm!: Ymqü Kmqü : Etin etimdir," (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / "Dem!: Ymd : Kanımdır," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

29 : - A, B, F, S. / `Al!dür: `Al!dir Y. / "Ellew!: Ywüa : Ki o". / `Al!dür: `Al!dir Y.

30 : - A, B, F, S. / `Al!dür: `Al!dir Y. / gevher-i: gevheri Y. / baqr-ı: maqri Y. / `Al!dür: `Al!dir Y.

`Al!dür `*Alleme'l -esmā*da māhir
`Al!dür nūr-ı bā|ın nūr-ı]āhir

`Al!dür kāşifi her müşkilātuŋ
`Al!dür Qıżrı hem āb-ı qayātuŋ

`Al!dür `ilminüŋ bābı Neb!nüŋ
`Al!dür müft!si hem yevm-i d!nüŋ

`Al!dür *Bā-yı bismillāha now|a*
`Al!dür qarf-i qablu'llāha `uwde

`Al!dür hem qurūf-ı Lā-Yezāli
`Al!dür Mu~tafānuŋ per ü bāli

`Al!dür hem kelām-ı nā|ıw-ı Qaww
`Al!dür mālik-i mülk aŋla mu|law

`Al!dür fā`il-i mu|law cihānda
`Al!dür söyleyen bir bir zebānda

`Al!dür `ālim-i `allām-ı qikmet
`Al!dür wāhır-ı wahhār-ı wudret

---

31 : - A, B, F, S. / şāh-ı: şāhı Y. / sul|ān-ı: sul|ānı Y.
32 `Al!dür: `Al!dir Y. / "`Alleme'l-esmā: iAmsUa €M≤€ü€o : Allah isimleri, öğretti," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / `Alleme'l-esmā: `ilm-i esmāda B, S. / nūr-ı bā|ın nūr-ı: men ledünn `ilmiyle Y.
33 kāşifi: kāşif-i B, F, Y. / Qıżrı hem āb-ı: menba`-ı mevt B.
34 bābı: bāb B, F, Y. / müft!si: müftüsi B, F, S.
35 Bā-yı bismillaha nokta: Hz. Ali'nin: "Bismillāh'ın B harfinin altındaki noktayım," yüce sözü, (bk. ÖZMEN, C. 3, s. 558).
36 : - A, B, F, S. / qurūf-ı: qurūfı Y.
37 kelām-ı: kelāmı A, Y. / māliki'l-: mālik-i B, F.
38 : - A, B, F, S. / bir bir: bir Y.

`Al!dür wātil-i `Anter `Al!dür
`Al!dür mālik-i esrār `Al!dür

`Al!dür `Anterüŋ başın götüren
`Al!dür kāfir'ortadan götüren

`Al!dür ib|idāsı ism-i wātuŋ
`Al!dür intihāsı her ~ıfātuŋ

`Al!dür maqremi āteş ü nāruŋ
Güli vü bülbüli her nev-bahāruŋ

`Al!dür qall iden her müşkilātı
`Al!dür gösteren bunca ~ıfātı

`Al!dür ol ki yowdur żıddı anuŋ
`Al!dür ol ki yowdur niddi anuŋ

`Al!dür nūr-ı arżeyn ü semāvāt
`Al!dür ma]har-ı keşf ü kerāmāt

`Al!dür menşe'-i nūr-ı Muqammed
`Al!dür maqzen-i esrār-ı sermed
`Al!dür maqzen-i cūd u se*āvet
`Al!dür menba`-ı lu|f u şecā`at

---

39 : - A, B, F, S. / `ālim-i: `ālimi Y. / `allām-ı `allāmı Y. / wāhır-ı: wāhır u Y.
40 : - A, B, F, S. / wātil-i: wātili Y. / mālik-i: māliki Y.
41 : - A, B, F, S. / kāfir: kāfiri Y.
42 ism-i wātuŋ: intihānuŋ Y. / her ~ıfātuŋ: ib|idānuŋ Y.
43 : - Y. / `Al!dür: `Al!dir Y. / āteş: elnist F; ānest S; āst Y. / ü: - A. / Güli vü : `Al!dir Y. / bülbüli: bülbül Y.
44 `Al!dür: `Al!dir Y. / müşkilātı: müşkilātuŋ Y.
45 żıddı: żıdd F.
46 nūr-ı: nūrü'l-Y arżeyn ü: arżeyn A; `arżeyn B, S; - Y. / ma]har-ı: ma]harı A, B, F, S, Y. / keşf ü: keşf B.
47 : - A, B, F, S. / nūr-ı: nūrı Y. / maqzen-i esrār-ı: maqzeni esrārı Y.

`Al!dür ins ile cinnüŋ imāmı
`Al!dür Aqmedüŋ wā’im-mawāmı

`Al!dür nūr-ı bürhān sırr-ı éur’ān
`Al!dür ş!r-i merdān m!r-i meydān

`Al!dür cümleden ef#al cihānda
`Al!dür cümleden ekmel beyānda

`Al!dür *éul kefā*nuŋ kām-rānı
`Al!dür `ālemüŋ ~āqib-wırānı

`Al!dür her vel!nüŋ reh-nümāsı
`Al!dür her neb!nüŋ p!şvāsı

`Al!dür Mūs! vü @ūr-ı münācāt
`Al!dür wā#!-i her dürlü qācāt

`Al!dür bülbül-i vird-i zebānı
`Al!dür bāġ-ı cennet gül-sitānı

`Al!dür sırr-ı tevq!d-i Ene’l-Qaww
`Al!dür wāt-ı pāk-i Qaww-ı mu|law

`Al!dür nāfiq-i rūq-ı iżāf!
`Al!dür murġ-ı `Anwā Kūh-ı éāfı

48 maqzen-i cūd u: ma`deni cūdı Y. / menba`-ı: menba`ı Y.
49 wā’im: wāyim F.
50 nūr-ı: nūrı Y; nūr u B, F, S. / ş!r-i: ş!ri Y. / merdān: Yezdān S. / m!r-i: m!r ü A; m!ri Y.
51 ekmel: ikmāl Y.
52 `ālemüŋ: cümlenüŋ A, S. / “éul kefā: YfkL! : De ki; (Allah) yeter,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
53 reh-nümāsı: p!şvāsı Y. / neb!nüŋ: ~af!nüŋ Y. / p!şvāsı: reh-nümāsı Y.
54 Mūs! vü: Mūs! B, F, S, Y. / @ūr-ı: @ūrı Y; @ūr u A, B, F, S.
55 : - A, B, F, S. / bülbül-i vird-i: bülbüli virdi Y. / bāġ-ı: bāġı Y.
56 sırr-ı: sırrı A, B, F, S, Y. / tevq!d-i: tevq!di A; tevq!d ü B. / wāt-ı: wātı Y. / pāk-i: pāki A; pāke Y. / Qaww-ı: Qawwı Y.

`Al!dür evliyānuŋ şem`-i cem`i
`Al!dür enbiyānuŋ cem`-i şem`i

`Al!dür tāc-ı devlet evliyāya
`Al!dür `ayn-ı raqmet a~fiyāya

`Al!dür la`l *alw iden qacerden
`Al!dür m!veler viren şecerden

`Al!dür wāmı`-ı erkān-ı Qayber
`Al!dür *^āce vü sul|ān-ı wam-ber

`Al!dür gösteren @ūrı Mūsāya
`Al!dür viren `a~āyı Mūsāya

`Al!dür qükm iden bil kim Yemende
`Al!dür şāh cümle encümende

`Al!dür ma]har-ı sırr-ı qawāyıw
`Al!dür muqbir-i `ilm-i dawāyıw
`Al!dür ibtidāsı ibtidānuŋ
`Al!dür intihāsı intihānuŋ

`Al!dür `ilme `āmil qilme qāmil
`Al!dür ġāz!-i şehr-i selāsil

---

57 nāfiq-i: nāfiqi Y. / rūq-ı iżāf!: rūqü'l-iżāf! S; rūq-ı menāf! Y.
58 cem`-i şem`i: cem`-i cem`i Y.
59 : - A. / tāc-ı: tācı Y. / a~fiyāya: enbiyāya A, B, F, S.
60 la`l: la`li Y.
61 wāmı`-ı: wā|ı`-ı Y. / *^āce vü: *^āce-i A, B, Y. / sul|ān-ı wam-ber: Selmāna wan-ber Y.
62 : - A, B, F, S. / viren `a~āyı: `a~āyı viren Y.
63 qükm iden bil kim: ("na*le" kırmızı kalemle not düşülmüş.) qükm iden bil ki S; qükm iden F; qükmi iden B; na*le qükm iden Y. / şāh cümle encümende: pehlevān her çemende Y.
64 ma]har-ı: ma]harı Y. / sırr-ı: sırrı B, Y. / muqbir-i: muqberi F; maqzeni Y. / `ilm-i: `ilm ü A; `ilmi Y.

`Al!dür ol ki tā`at içre _ātem
Virüpdür sā’ile *v’allāhü a`lem*

`Al!dür kim kesilmiş elleri ol
Bütün wıldı biterken şöyle ma`zūl

Be-qaww-ı Fā|ıma Şepp!r ü Şüpper
Ki bunlardur Qaw evlād-ı Peyāmber

Be-qaww-ı `Ābid!n ol şāh-ı `ālem
Be-qaww-ı Bāwır ol sultān-ı a`]am

Be-qaww-ı Ca`fer-i \ādıw ki `ārif
Anuŋ yolında kesb itdi ma`ārif

Be-qaww-ı merwad-i Mūsā-i Kā]ım
Kim oldur qarf-i qablu’llāha nā]ım

Be-qaww-ı şeh Rıżā imām-ı a`]am
Ki `indu’llāhi olmışdur mükerrem
Be-qaww-ı ān Taw!-i kān-ı tawvā
Ki d!nin Aqmedüŋ wıldı müheyyā

Be-qaww-ı ān Naw!-i nūr-ı Yezdān
K’anuŋdur ins ü cin emrine fermān

---

66 `āmil: `ālim Y. / şehr-i: şehri Y.
67 virüpdür: viripdür B. / “V’allāhü a`lem: Müoa >av : Allah en iyisini bilir,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
68 ma`zūl: ma`lūl Y.
69 Peyāmber: Peyġamber B, F, S, Y.
70 qaww-ı `Ābid!n ol şāh-ı: qawwı Weyne’l-`Ābid!n şāhı Y. / qaww-ı: qawwı Y. / sultān-ı: sultānı Y.
71 qaww-ı: qawwı Y. / Ca`fer-i: Ca`feri A, B, F, Y. / yolında kesb itdi: `ilmiyle buldılar Y.
72 merwad-i: merwadi S. / Kā]ım: Kā]!m F. / Kim: Ki A, B. / nā]ım: man]um S. / 72a Be-qaww-ı Kā]ım ol Mūsā-i Rıżānuŋ Y. / 72b Ki onlardur bize iden `a|ānuŋ Y.
73 qaww-ı: qawwı Y. / şeh: şāh A, Y. / olmışdur: olmuşdur F; olmışdır Y; ol olmışdı A.

Be-qaww-ı `Asker! kim aŋa `asker
Melā'ik oldılar cümle ser-ā-ser

Be-qaww-ı Mehd!-i m!r-i mu`allā
`Al!nüŋ sırrıdur ol şāh-ı a`lā

İlāh! CA`FERIyi qażretüŋden
Irāġ itme ayırma raqmetüŋden

Ki senüŋ bir kem!ne kem-terüŋdür
Ġulām-ı *ānedān-ı Qaydaruŋdur

V

MyqrüaNAmqrüa>aMsb

A67a, B67a, F86b, H60a, S157b.

F!-Hāwā Bi-smi'llāhi'r-raqmāni'r-raq!m

74 qaww-ı: qawwı Y. / ān Taw! -i kān-ı tawwā: ān Taw!yyu kān-ı tawwā F; Taw! vü erkān-ı Nak! Y. / d!nin: d!nüŋ S, Y.
75 : - Y. / Naw!-i: Nawiyyu F. / nūr-ı: nūrı B, F.
76 kim: hem Y. / Melā'ik: Melāyik F, Y. / oldılar: oldular F.
77 Mehd! -i: Mehd!yi B, F. / m!r-i: m!ri B, F, Y; m!r ü A. / şāh-ı a`lā: oldı peydā Y.
78 CA`FERIyi: CA`FERIi A, S. / qażretüŋden: qażretinden A; hem CA`FERIŋden Y. / raqmetüŋden: raqmetinden A.
79 bir kem!ne: bir kemine F. / kem-terüŋdür: kem-ter!dür Y. / Ġulām-ı: Ġulāmı Y. / *ānedān-ı: *ānedānı Y. / Qaydaruŋdur: Qaydar!dür Y.

Tefs!r-i Be-@ar!"-ı Ehli'l-Beyt[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Bil ki Bi-smi'llāhi-raqmāni'r-raq!m
Fātiqadandur üç āyet iy qak!m

Anuŋ ilen on olur Seb`ü'l-Mesān
Böyle buyurdı _udāy-ı Müste`ān

On |owuz olur qurūfı iy `az!z
Anı bil kim ola her işüŋ tem!z

Üç eliflen iki lām oldı wasem
Diŋleseŋ cāndan saŋa bir bir disem

5 Ol elif kim qarf-i Bi-smi'llāhdur
Mu~tafādur kim cihāna şāhdur

Ya`n! Aqmedden `ibāretdür o qarf
`Āwıl iseŋ wıl bu `ilme `ömri ~arf
Bil kim ikinci elifdür Murtażā
Ya`n! Qaydar müft!-i rūz-ı cezā

Ol elif ki āyet-i Raqmāndadur
Yazılu her yirde kim éur'āndadur

Fātımadur hem üçünciden murād

---

[x] A, B, F: Hāwā Tefs!r-i Besmele-i Şer!f Be-@ar!"-ı Ehl-i Beyt H, S.
2 ilen: ile A, H. / Seb`ü'l-Mesān: Seb`ü'l-Mesān! S. / _udāy-ı Müste`ān: _udāy-ı Müste`ān! S.
3 qurūfı: qurūf A, B, F, H.
4 eliflen: elifle H. / Diŋleseŋ: Diŋlesen A, S; Diŋle H. / saŋa bir bir: bir bir saŋa H.
5 : - A.
6 : - H. / `ömri: `ömr B.

Böyle nāzil oldı bu iy *oş-nihād

Ya`n! Zührā oldı pes qarfi’r-Raq!m
Ol elif kim Er-Raq!mdedür muw!m

Ol iki lām ki wasem wıldı İlāh
Şāh Qüseyn ile Qasandur ol āgāh

Ya`n! anlar laf]-ı Allāh lāmıdur
Şol celāla kim müsemmā nāmıdur

Gitdi penci waldı anuŋ çār-deh
Çār-deh ma`~ūmdur ol iy merd-i reh

Evveli tenz!l ki Bi-smi’llāhdur
Āyet-i kübrā-yı ol Allāhdur

Anuŋ içün oldı miftāq-ı kelām
Kim aça éur’ān wapusın ve’s-selām

Penç-fırwa çār-deh ma`~ūm-ı pāk
Bilmeyenler bunları oldı helāk

Bil ki bunlar āyet-i Allāhdur
Bilmeyenler kāfir ü güm-rāhdur

On |owuz qarfüŋ bulardur ma]harı

---

7 kim: ki A, B.
8 elif: elifdür B, F. / āyet-i: āyete F. / Raqmāndadur: Raqmān durur B; Er-Raqmāndadur F. / éur’ān durur: éur’āndadur B.
10 pes: - B, F, H, S.
11 Ol: Şol H. / Qasandur: Qasan durur A.
12 anlar: onlar H, S. / laf]-ı: laf]a H, S. / Allāh: Lillāh H, S. / celāla: celāl H.
13 penci: beşinci B. / anuŋ: - B, F. / ol: - H.
14 Evveli: Evvelā A; Evvel H. / Ayet-i: Ayetihi B, F.
15 Anuŋ içün: İkinci H, S.

Enbiyā vü evliyānuŋ reh-beri

Bunlar olmasaydı olmazdı cihān
}āhire gelmezdi esrār-ı nihān

Wāt-ı Qawwa bil ki esmādur bular
İsme hem `ayn-ı müsemmādur bular

Ma]har-ı Qawdur bular iy müttaw!
Bilmeyen bunları bilmezler Qawı

Wāt-ı pāk-i Qawwa bunlar āyine
Qaww bulardan görinür her āyine

Anuŋ içün didi Aqmed kim kişi
Dimese Bi-smi'llāh ebterdür işi

Her işüŋ kim öŋi Bismi'llāh ola
Ol iş ıssına mu`!n Allāh ola

Bu qad!xüŋ bildüŋ ise ~ūretin
Nicedür gör imdi ma`n!-s!retin

---

16 Fırwa: farw A, H. / Fırwa: Farw vü B, F, S.
17 āyet-i: āyeti A. / Allāhdur: Allāh durur A, H, S. / güm-rāhdur: güm-rāh durur A, H, S.
20 İsme: İsm A, B, F, S; İsm ü H.
21 Ma]har-ı: Ma]harı B, F.
22 pāk-i: pāki H. / görinür: görünür B, F, S.
24 işüŋ: işin A, S. / iş ıssına: işin ıssın S; işin emn-i H.
25 ~ūretin: ~ūretüŋ A. / gör: gū B, F, H. / s!retin: s!retüŋ A, S; ~ūretin H.
26 olursa: olur ise H.
27 Yārıcaŋ: Bārıcaŋ H.
28 Bulduŋ ise: Bulduŋusa B, F.
29 kim: ki B. / Āl-i Neb! güm-rāh ola
30 Güm-reh: Güm-rāh A, B, F, H, S.
31 birle: ile ol B.
32 Ol: - B. / `amāya: `amāyı B. / éançarı: éançaru S.

Ya`n! kim olursa saŋa ibtidā
P!şvā ol çār-deh nūr-ı _udā

Olmaya hergiz işüŋ ebter senüŋ
Yārıcaŋ Qaww ola iy server senüŋ

Bulduŋ ise bu rumūza rāh sen
Olmayasın tā ebed güm-rāh sen

Aŋa kim āl-i Neb! hem-rāh ola
_āşā ve kellā kim ol güm-rāh ola

Güm-reh anlardur ki Qa^^ı bulmadı
Qa^^a ma]har kimdür anı bilmedi

Virdi bir nā^ı~ eline elini
Baġladı zünnār birle belini

Beŋzer ol `amāya ol kim yideler
éançarı olsa alalar gideler

Gör ^açan bula #alāletden necāt
Olmasa hem-rāh-ı wavm-i münciyāt

CA`FERI anlara ^ıldı iwtidā
Bildi yow anlardan özge muwtedā

İ^tidā wılsaŋ bulara iy püser
Qa"" Te`ālādan ola saŋa na]ar

Mürş!d-i kāmil bulardur dünyede

Bunları ^oyup kişi ^anca gide

Hem kelāmında buyurmuşdur _udā
Çār-deh ma`~ūm içün nūr-ı Hüdā

Hem vel! mürş!d anlardur yaw!n
Kim Kelāmu'llāhdadur iy ehl-i d!n

Ger saŋa mürş!d gerekse mu^tedā
Mu~|afā āline el vir bul ~afā

Çün saŋa āl-i Neb! reh-ber ola
P!şvāŋ ol nesl-i Peyġamber ola

Bulasın ol dem *\ırā|ı müsta^!m*
Raqmet ide saŋa ol Rabbi'r-raq!m

Olasın vesvās-ı şey|āndan em!n
éılmaya ayruw saŋa kār ol la`!n

Rūz-ı maqşerde ^oyasın rū-sef!d
Kime mātem olsa ol gün saŋa `!d

Olasın]ıll-ı livā-yı Mu~|afā
Sāyesinde her dem iy merd-i _udā

Saŋa rūzı wıla cennāti'n-na`!m

---

35 wılsaŋ: wıl sen S; wılsun H.
36 Mürş!d-i: Mürş!di F; Mürşid-i A, H; Seyyid-i C / dünyede: dünyāda H. / wanca: wanda A, B, H, S.
37 Hem: Her H, S. / nūr-ı: nūrı B, F, S.
38 Mürş!d: Mürşid A.
39 Mürş!d: Mürşid H.
41 Rabbi'r-Raq!m: Rabb-i Raq!m H, S. / "\ırā|ı müsta^!m: My!tsmüa |ar* : doğru yol," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
42 vesvās-ı: vesvās u A.

_ūr u ġılmān ola bezmüŋde ned!m

İçesin şerbet elinden Qaydaruŋ
Ol imām-ı reh-nümā vü reh-berüŋ

Bulasın ol dem qayāt-ı cāvidān
Olasın zinde Qıżır-veş b!-gümān

Bunda ma`būdın bilen anlar durur
K'anlara āl-i Neb! mürş!d olur

Yā İlāh! sen bizi ol ālden
Anlaruŋ işledügi a`mālden

İyleme maqrūm u wılma b!-na~!b
Sen bizüm derdimüze olġıl |ab!b

VI

A68b, B69b, F89a, S167b.

Velehu Ey#ān Der-Qa~let-i Eimme-i
Ma`~ūm `Aleyhi Vesellem [x]

---

43 woyasın: wopasın A. / sef!d: s!fīd F, S.
45 cennātı'n-na`!m: cennāt-ı na`!m H, S. / bezmüŋde: bezminde A, S.
46 reh-nümā vü reh-berüŋ: reh-nümā-yı reh-berüŋ B, H, S; reh-nümā-yı reh-perüŋ A.
47 dem: - B. / qayāt-ı: qayāt u A. / Olasın: Ola B.
48 ma`būdın: ma`būduŋ A, H, S. / anlar: bunlar B. / mürş!d: mürşid A.
49 işledügi: işledigi A, B, F.
50 maqrūm u: maqrūm H.
[x] **F: Velehu Der-Qa~let-i Eimme-i Ma`~ūm `Aleyhi Vesellem A; Velehu Ey#ān Der-Qa~let-i Eimme-i Ma`~ūm-ı Pāk `Aleyhi's-selām B; Der-Qa~let-i Eimme-i Ma`~ūm-ı Pāk S.**
3 didügi: didigi F. / yidügi: yidigi F; yedigi A.

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 İy Mevā!! diŋle imdi bir kelām
Kim nicedür qa~let-i her bir imām

On yidi oldı tamāmet iy `az!z
Bil bunı k'ola wamu işüŋ tem!z

Evvel oldur kim ola ol didügi
Hem ikinci nūr ola her yidügi

Barmağın emse üçünci ol em!n
Barmağından awa ş!r ü engüb!n

5 Ol durur dördüncisi k'anda müb!n
Ola `ilm-i evvel!n ü ā*ir!n

Hem odur bişincisi kim iy *Fetā*
Beŋzemeye kimse aŋa ~ūretā

`A~r içinde kim anuŋ bigi cem!l
Olmaya bir da*ı iy cān bellü bil

Ol durur altıncı k'ānuŋ `ilmine
Kimse ne irmeye da*ı qilmine

Hem anuŋ bigi fe~ā*at serveri

---

4 Barmağın: Barmağuŋ A; Parmağın B, S. / Barmağından: Parmağından S.
5 `ilm-i: `ilm ü B.
6 "Fetā: Atf : yiğit, cömert, kahraman," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

Olmaya yidincisi iy d!n eri

Hem şecā`atde sekizinci yaw!n
Olmaya emxāli ol şāh-ı güz!n

Hem |owuzuncı se*āvet bir da*ı
Bir da*ı wılmaya kimse iy a*i

Diŋlegil onuncusın iy müstemend
Olmaya h!ç kimse ne andan bülend

On birinci yire anuŋ gölgesi
Düşmeye hergiz iyā Taŋrı *ā~ı

On ikincisi hem oldur kim aŋa
éonmaya hergiz meges öŋden ~oŋa

On üçünci wançarı wılsa na]ar
Vire ol şāha selām d!vār u der

Oldur on dördüncisi kim ol em!r
Geçdügi yir ola çün müşg ü `ab!r

On bişincisi anuŋ iy d!n eri
Ölüye wılsa du`ā ola diri

Hem on altıncısı oldur ol hümām

---

7 bigi: gibi A, B, S. / bellü: belli B, F.
8 durur: dur A, S.
9 bigi: gibi A, B, S.
10 emxāli: emxāl A, B, F, S.
11 se*āvet: şecāvet F. / 11b éılmaya anuŋ gibi kimse iy a*i A, B, F.
15 wançarı: wançaru A, S. / d!vār u: d!vārı F; d!vār A, B.

Her ne kim görse göziyile tamām

Her │arāfından görür `ayne'l-yaw!n
Her ne kim olursa ol sul│ān-ı d!n

On yidincinüŋ işit aqvālini
Kim bilür māż! mużāri` qālini

Her ne kim gelmiş gelecekdür wamū
Cümlesi aŋa `ayāndur iy `amū

`Ālem-i imkānda andan gözlü yow
Her yaradılmışda andan gizlü yow

Bu cihānda aŋa virilen şeref
Kimseye virilmemişdür iy *alef

Ten bigidür bu cihān ol cānıdur
*Kün fekān*uŋ ser-be-ser sul│ānıdur
Olmasa andan hidāyet dünyede
Bilmeye kimesne Qawwı iy dede

Ger anuŋ bigi imāmı woyasın
Varasın her bir wel!le uyasın

Olmaya şol itdügüŋ │ā`at wabūl
Ger ola şey│ān │ā`ātında bol

---

16 müşg ü: müşg B, F.
17 du`ā: na]ar A, B.
18 oldur: oldur ki A, F, S. / göziyile: gözi ile A, S.
19 olursa: olur ise S.
22 gözlü: gözli B. / gizlü: gizli A, B, F, S.
24 "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

Bil ki evlād-ı Muqammeddür imām
Dünye vü u*rāda iy merd-i tamām

Olmaya anlardan özge bir kişi
Kim bite anuŋla uşbu d!n işi

D!n ü !mān anlaruŋladur dürüst
`Ahd ü peymān anlaruŋladur dürüst

P!şvā anlardan özge kimse yow
Reh-nümā anlardan özge kimse yow

Nitekim Aqmed dimişdür iy vel!
Bu qad!xi diŋle rūşen wıl dili

Her kime kim āl ü evlāddan cüdā
Ger olur ise cihānda muwtedā

Şey*i şey|ān-ı la`!ndür b!-gümān
Olmaz anda şemme-i būy-ı !mān

Şol kişiler ki `Al! ālin woya
Vara bir zerrāw u sālūsa uya

Bil kim ol qayvān durur insān degül

---

25 dünyede: dünyāda A. / Bilmeye kimesne: Kimesne bilmeye B. / kimesne: kimse S. / kimesne Qawwı: Qawwını kimse A.
26 anuŋ : anı A. / bigi: gibi A, B, S. / imāmı: imām F. / wel!le: l!le A.
27 itdügüŋ: itdügin S; itdigin A. / tā`ātında bol: tā`ātından da bol F.
28 u*rāda: Ā*iretde B. / merd-i: merdi A, B, F, S.
29 uşbu: bu S.
30 D!n ü: D!n B, F. / `Ahd ü: `Ahd B, F.
32 rūşen wıl: wıl rūşen S.
34 Şey*i: Şey* F.
36 kim: ki A, S. / durur: dur S.
37 "Raqmeten li'l-`ālem!n: NymüAuüü Êmqr : Alemlere rahmet" (bk. 2.5.2.2. Ayetler).
39 wanadın: wanaduŋ A, S.
41 Cān u: Cān B; Cānı F.

Cin durur anuŋ ~ıfātı cān degül

Yine buyurmışdur ol sul|ān-ı d!n
Şāh-ı `ādil *Raqmeten li'l-`ālem!n*

Her kime kim mewheb-i evlād-Neb!
Mewhebinden ġayrı ola iy eb!

Gök yüzinde wuş bigi ger uça ol
Ur wanadın ~ı dimiş durur Resūl

CA`FERI çün āl-i Aqmedden cüdā
Bildügüm yowdur cihānda muwtedā

Lā-cerem idindi reh-ber anları
Cān u dilden wıldı server anları

Ger saŋa gerekse iy |ālib imām
Mu~|afā āline el vir ve's-selām

K'anlara uyan kişi buldı necāt
éalmadı işinde hergiz müşkilāt

Fā`ilātün Fā`ilātün Fā`ilāt
Çār-deh ma`~ūmdur aŋla nūr-ı wāt

VII

A70a, B71a, F91a, S268b, İL294-6.

Mühür-nāme[x]

[x] **C: Velehu Na] m Der-Beyān-ı Mühür-nāme A; Mühr!-nāme F, S; - İL.**
1 n!k-baqt u n!k-rāy: baqt-ı n!k-be-rāy İL. / Vāl!ye: Vālih İL. / o: - A, B, F, S, İL.
2 qażretine: qużūrına İL.
3 kā'ināt: kāyināt F. / Kim: ki İL.
4 nūr-ı: nūr u A.
5 wā'im: wāyim F. / Olısardur: Olusardur F.
6 durur: dur A, S. / di: diyü B, F; digil İL. / eydi vir: eydü buyur A.

Fā`ilātün Fā`ilātün Fā`ilün

Var idi bir n!k-baqt u n!k-rāy
Vāl!ye adlu o *ātūn gör ki bāy

Geldi bir gün Mu~|afānuŋ watına
Yüz yire woydı anuŋ qażretine

Didi iy sul|ān-ı cümle kā'ināt
Kim saŋa yowdur cihānda müşkilāt

Bir su'ālüm var saŋa iy nūr-ı pāk
Çün seni cāndan seven olmaz helāk

Saŋa senden ~oŋra kim wā'im-mawām
Olısardur didi iy şāh-ı tamām

Bu durur senden su'ālüm yā em!r
Baŋa bunı di kerem wıl eydi vir

Kim olısar hem va~! sen servere
Sen em!r-i rūzgār u reh-bere

Böyle diyince Muqammed Mu~|afā
Aldı bir |aş eline ol kān-ı se*ā

Boldı |aş avcında mānend-i qam!r
Ba~dı aŋa Mühr-i _ātem ol em!r

Didi kim iy bende-i Perverdigār
Kim wılursa bunı böyle āşikār

Bil kim ol olur baŋa wā'im-mawām
Hem va~!dür baŋa hem oldur imām

Virdi çün ol |aşı anuŋ eline
Didi ~awla saŋa bu sır biline

Aldı ol |aşı sevine sevine
Şād oluban gitdi `avret evine

Geçdi bunuŋ üzre nice māh u sāl
İrdi ol dem Aqmed itdi intiwāl

İttifāw ile Ebā Bekri imām
éıldılar bir nice taqs!n bā-tamām
Çün işitdi bunı ol `avret |urur
Alur ol |aşı Ebū Bekre gelür

Didi uşbu |aşı baŋa Mu~|afā
éıldı Mühür virdi ol kān-ı se*ā

Didi benden ~oŋra kim va~! baŋa
Olur ise bu |aşı virgil aŋa

---

7 em!r-i: em!r ü B. / rūzgār u: rūzgārı B; rūzgār A, S, İL.
8 ol: - İL.
9 Boldı: Oldı A; Ol B, F, İL. / |āş: |aşı F. / avcında: anuŋ avcında İL. / mānend-i: mānendi A, B, F, İL. / Mühr-i _ātem: mühri A; _ātemüŋ İL.
11 kim: ki B. / ol olur: olur ol İL. / wā'im: wāyim F.
12 ol: - A. / |aşı: |āş F.
13 |aşı: |aş F. / oluban: olup İL.
14 üzre nice: üzerine İL. / māh u: māh B. / dem: dem ki A, B, F, S, İL.
15 ittifāw ile: İttifāwıyla A. / Ebā: Ebū A, S. / taqs!n: taqsin A, B, F, S, İL. / bā-tamām: bi't-tamām A.

Kim bu |aşı ala avcına `ayān
Mūm bigi ola elinde b!-gümān

Sen eger gerçek va~! iseŋ aŋa
İyle bu müşkil işi der-*āl baŋa

Öyle diyicek aŋa ol *ūb-fi`āl
Eydür iy b!-`awl bu işdür mu*āl

Bu ne mümkindür kim ola mūm qacer
Qışm idüp |ur git didi iy b!-*aber

@urdı ol dem içre ol *ātūn hemān
Geldügi yola yine oldı revān

Nā-gehān Selmāna yolı oldı dūş
éalmamışdı ~abrı ol dem wıldı cūş
Qālini `arż iyledi ol dem aŋa
Didi Selmān gel varalum ben saŋa

Göstereyüm kim durur wā'im-mawām
Ol Resūlu'llāh yirine hem imām

---

16 Çün işitdi: İşidüp İL. / bunı: bun F. / |urur: durur B, F, S; |urdı İL. / Alur: Alup A, İL. / |aşı: |āş F. / Ebū: Ebā B.
17 éıldı Mühür: Mühür wıldı A, B, F, S, İL.
18 |aşı: |āş F.
19 |aşı: |āş F. / bigi: gibi A, B, S, İL.
21 diyicek: diyince B.
22 kim: ki B. / ola: ol İL. / |ur: dur A, İL.
23 Geldügi: Geldigi A, B, F, İL.
24 ^ıldı: ^ıld F.
25 ben: men İL.
26 durur: dur bil İL. / wā'im: wāyim F.
27 öŋine: ilbine F; yanına İL; eline S. / çün: - B, F, S, İL.
28 Gördiler: Gördüler A, F. / oturmış evde: evde oturmış İL. / `ādil: `adl F; - S.
29 öŋinde: öŋüne B.
30 _ātem-i: - İL. / mührin: mührün F; mührüŋ A, S; mührüŋ şāh İL.
31 diyüben: diyüp İL.
32 üstine: üstüne F.

Düşdi anuŋ öŋine çün gitdiler
Vardılar şāh işigine yitdiler

Gördiler oturmış evde ol imām
Didiler yā şāh-ı `ādil es-selām

éoydılar |aşı öŋinde ol em!r
Eline alınca |aş oldı qam!r

Ba~dı ol dem _ātem-i mührin aŋa
Didi ~awla kim gerek olur saŋā

Aldı ol |aşı du`ālar iyledi
Qaw va~! sensin diyüben söyledi

Şādmān oldı vü gitdi evine
Giçdi bunuŋ üstine çow dem yine

Tā kim ol sul|ān-ı `ālem şāh-ı d!n
Ol va~!-i *Raqmeten li'l-`ālem!n*

Şāh-ı merdān ol imām-ı reh-nümā
Cismini ġayb iyledi ol pādişā

Giçdi andan ~oŋra yirine Qasan
Ol imāmı diŋle imdi yine sen

---

33 "Raqmeten li'l-`ālem!n: NymüAuüü Êmqr : Alemlere rahmet" (bk. 2.5.2.2. Ayetler).
34 : - B, İL.
35 imāmı: imāmuŋ A, F, S.
36 Aluban: alıp İL. / |aşı: |aş A, B, F. / Getürüben: Getüriben B; Getürüp İL. / Qasan: İmām Qasan İL. / öŋine: öŋüne A, F, İL.
37 ser-dār-ı: ser-dārı B, F, S.
38 aldı: ol dem A.
39 Eline: Elinde İL. / alınca çün: ol |aş çün A, B, F; çün ki mūm İL. / mūm oldı: oldı ol |aş İL. / mu`cizātın: mu`cizātuŋ S, İL. / ol da: oldı İL.
41 Rı*let içün: Rı*letine İL. / tāc u: tāc F, S.

Aluban ol |aşı ol `avret yine
Getürüben woydı Qasan öŋine

Didi iy ser-dār-ı cümle evliyā
Uşbu |aşa Mu~|afā vü Murtażā

İyledi mühr iy imāmü'l-müttaw!n
Öyle diyince Qasan aldı hem!n

Eline alınca çün mūm oldı |aş
éıldı anda mu`cizātın ol da fāş

Ol da*ı mühr iyledi ol dem aŋa
Didi ~awla kim gerek olur saŋa

Rı*let içün çün Qasan bağladı ra*t
Şāh Qüseyne degdi cümle tāc u taqt

Yine ol *ātūn Qüseynüŋ watına
@aşı getürdi didi qażretine
K'iy şeh-i sul|ānı cümle `ālemüŋ
P!şvāy-ı reh-nümāsı ādemüŋ

Sen va~!-i Murtażāsın b!-gümān
éıl keremden uşbu |aşa vir nişān

Aldı ol |aşı Qüseyn-i Kerbelā
B!-tavawwuf wıldı mühr ender-melā'

Yine ol |aşı aŋā virdi em!r

Gerek olur saŋa bunı ~awla dir

Aldı vü girdi yola ol mü'mine
İrdi maw~ūdına vardı evine

Giçdi bunuŋ üstine qayli zamān
Çün Qüseyn ol şāh-ı d!n oldı nihān

Oldı andan ~oŋra Weyne'l-`ābid!n
Reh-nümā-yı mü'mināt u mü'min!n

Bir gün ol server wılur idi namāz
éunut owıyuban iderken niyāz

Tā ki ol `avret irişdi ol zamān
éıldı ma`lūm anı ol şāh-ı cihān
Didi ol demde hemān ki yā İlāh
Pādişāhlar üzre sensin pādişāh

İşbu p!r `avret ki geldi nā-gehān
Dilerem senden kim ola nev-cevān

Öyle diyince imām ol p!re-zen
Nev-cevān oldı bu sırrı diŋle sen

Ayağına düşdi geldi ol şehüŋ

43 K'iy: İy İL. / şeh-i: şehi S; şāh İL. / sul|ānı: sul|ān A, B, F, S.
44 |aşa: |aş B. / vir: dir F; bir İL.
45 |aşı: |aş F. / ender: anda İL.
46 |aşı: |aş F.
47 yola: yoluna İL. / ol: o B. / vardı: irdi S.
48 üstine: üstüne F. / Qüseyn: - İL.
49 mü'mināt u: mü'mināt B, F, İL.
50 owıyuban: owuyup İL. / iderken: iderdi A, S.
51 anı: anda İL.
52 yā İlāh: yā Allāh İL. / demde hemān ki yā İlāh: dem ki hemān ki yā İlāh S.

Didi kim ben kem-teri bu der-gehüŋ

Virdi ol |aşı didi kim yā imām
Virdi bunı baŋa ceddüŋ ol hümām

Mühr wıldı Murtażā vü Müctebā
Hem ataŋ şāh-ı Şeh!d-i Kerbelā

İsterem senden de mühr iy ser-firāz
Der-gehüŋden kim budur şāhā niyāz

@aş üzere mühr wıldı ol vel!
Ol va~!-i pāk ol sırr-ı `Al!

Didi benden ~oŋra Bāwır baqr-ı cūd
_alwa reh-ber ola ol ~āqib-i cūd
Viresin ol da*ı mühr ide aŋa
Tā wıyāmetde gerek ola saŋa

Çün elüŋde bu mühr-i qüccet ola
B!-gümān ol Qaw saŋa raqmet wıla

Sāye-i `arş ola yirüŋ ol zamān
Cāvidān anda walasın cāvidān

Nice müddet ~oŋradan iy nāzen!n

---

53 İşbu: Uşbu A. / kim: ki A, B, S, İL.
54 sırrı: sırr F, S, İL.
55 ol: o B. / şehüŋ: şāhuŋ A, B, F, S, İL.
56 |aşı: |aş F. / didi kim: kim didi S.
57 Mühr: Mühri F. / şeh!d-i: şeh!di B, F, S.
58 senden de: senden İL. / mühr: mühri F. / Der-gehüŋden: Der-gehüŋden F; Der-gehinden A, S. / kim: dir F; pes İL.
59 mühr wıldı ol vel!: mühr wıldı çün vel! A; mühr çün wıldı vel! B; mühr çün wıldı ol vel! F; çün mühr wıldı ol vel! S. / sırr-ı: sırrı B, F, İL.
60 benden: menden İL. / baqr-ı: baqrı B, F, İL. / ol: - A, F, İL. / ~āqib-i: ~āqib ü A, B, İL.

Dünyeden çün wıldı rı*let `Ābid!n

Bāwır anuŋ yirine oldı imām
İwtidā wıldılar aŋa *ā~~ u `ām

Ba`de müddet geldi ol *ātūn aŋā
Didi kim cānum fidā olsun saŋa

İy va~!-i `Ābid!n iy *oş-nihād
Mühr wıl bu |aşa kim oldur murād

Didi mühr itdi buŋa ceddüŋ Resūl
Şepp!r ü Şüpper `İbād iy pür-u~ūl

Dilerem senden da*ı iy p!şvā
İdesin mühr ola *ācetüm revā

Bu kelāmı söyleyince ol vel!
@aşa mühr iyledi ol sırr-ı `Al!

İrdi andan da*ı ol maw~ūdına
Cānı tesl!m iyledi ma`būdına

W!-sa`ādetlü zeh! devletlü cān
K'ire aŋa Mu~|afādan bu nişān

CA`FERI bil qücceti mü'minlerüŋ

63 walasın: wılasın A.
64 Dünyeden: Dünyādan A, İL.
65 İwtidā wıldılar: éıldılar iwtidā A. / *ā~~ u: *ā~~ B, F.
67 kim: dir B; dir ki A, F, S.
68 Şepp!r ü: Şepp!ri B. / `İbād: `İbā İL.
69 ola *ācetüm: *ācetüm ola İL.

Ellerinde hem nişānı anlaruŋ

Mühr-i āl-i Mu~tafā vü Murtażā
Olısardur b!-gümān rūz-ı cezā

75 Yā İlāh! cümle-i mü'minlere
Vir bu mühri iyle iqsan anlara

VIII

A72b, B73b, F94a, H68b, S171a.

Beyān-ı Ġazā-yı Tebük[x]

Mef`ūlü / Mefā`ilün / Fe`ūlün

70 kelāmı: kelām F. / sırr-ı: sırrı B. / mühr: mühr sırr İL.
71 da*ı ol: ol da*ı İL. / maw~ūdına: maw~ūduna A, B, F. / Cānı: Cān A. / ma`būdına: ma`būduna A, B, F.
72 K'ire: İre B.
[x] **: Beyān-ı Ġazā-yı Tebūtek H, S: Velehu Li-Nā]ımih! Der-Beyān-ı Ġazā-yı Tebūtek A; Velehu Ey#ān Der-Beyān-ı Ġazā-yı Tevekkül `Aleyhi's-selām B; Velehu Ey#ān Der-Beyān-ı Ġazā-yı Tebūtek `Aleyhi's-selām F.**
1 reh-i: rehi A, B, F, S; zeh! B.
2 ı~ġā: ~afā B, F, H, S. / qūb u: qūb A.
3 wavl-i: wavli A, F, S. / ~aq!q durur: durur ~aq!q A.
4 ġazāyı: ġazā A. / em!r ü: em!r A, S; em!ri F; em!r ol H.
5 anı saŋa: saŋa anı H, S. / ola işidende: işidende ola H, S.
6 de: ki B, F. / Resūl-i Qaww Qaww Resūl H.

İy yek-cihet-i reh-i Muqammed
Yek-reng-i `Al! vü āl-i Aqmed

Cān gūşını aç ve iyle ı~ġā
Bir nice kelām-ı qūb u ġarrā

Selmān wılur uşbunı rivāyet
Bir wavl-i ~aq!q durur be-ġāyet

Eŋ ~oŋra ġazāyı kim Muqammed
éıldı ol em!r ü şāh-ı sermed

Şer* iyleyem anı saŋa bu dem
Cānuŋ ola işidende *urrem

Ol dem de Resūl-i Qaw Med!ne
Şehrinde wılurdı sa`y d!ne

Var idi Tebūtek adlu bir yir
Olur idi anda *ayli kāfir

D!n düşmeni müşrik ü münāfıw
Birbiri ile olup muvāfıw

Sāz-ı sefer itdiler müretteb
Cem` oldılar ittifāw ile hep

Tā kim çeküben çeri çıwalar

7 Tebūtek: Tebbük B; Tebük F. / *ayli: *ayl F.
8 düşmeni: düşmānı H. / Birbiri ile: Birbiriyle B, F, H. / olup: olup durur B.
9 oldılar: oldular F. / ittifā^ ile: ittifāwıyla B, H, S.

Med!neye varalar yawalar

Çün kim bunı Mu~|afā işitdi
Ġaz!leri cümle cem` iyitdi

Seccādede woydı Murtażāyı
Ol kān-ı secā`at ü se*āyı

Çün gitdi Neb! vü waldı Qaydar
Ol server-i cümle-i peyamber

T!z demde irişdi ol diyāra
Kim anda olurdı küfre māya

Kāfir çerisi meger kim anda
éonmışdı Beriyyede yabanda

İşitdi ki Mu~|afā irişdi
Ol kāfir içine ġayrı düşdi

Emr iyledi cümle leşkerine
Giydürdi ki kimlerin ad!ne

Çün `asker-i kāfir ü Müselmān
Bir araya geldi |oldı meydān

Şol vech ile k'anda wıldılar ceng
éan oldı revān nice ferseng

---

10 çeküben: çekiben F. / varalar: varuban H. / yawalar: yıwalar A.
12 éoydı: éodı A, F. / Murtażāyı: Murtażāı A. / secā`at u: secā`at B. / se*āyı: se*āı A.
13 vü: - B. / server-i: serveri A, B, F, H, S. / peyāmber: peyġamber A, B, F, H, S.
14 diyāra: araya A, F, H, S.
15 Beriyyede: bir yerde B;

Yāy ~ındı vü n!zeler ufandı
Ow yire döşek bigi döşendi

Başlar kesilüp döküldi wanlar
Öldi nice pehlevān cevānlar

Ol deŋlü savaş ki başdan aşdı
Çow kişiler anı gördi waçdı

@ağıldı çerisi Mu~|afānuŋ
Ol menba`-ı ma`den-i ~afānuŋ

éaçmadı Muqammed ile Selmān
@urdı ol ikisi anda iy cān
Cibr!l-i em!n irişdi ol dem
Didi ki iyā Resūl-i Ekrem

Qaw Cell ü `Alā ider selāmı
Hem size buyurdı bu kelāmı

Yārenlerüŋ oldı ise aġyār
Ġam yime ki ben senüŋleyem yār

---

16 ġayrı: ġayret A, B, H, S.
17 Giydürdi: Giderdi B. / ki: - A, H. / kimlerin: kimlerüŋ A. / erine A, B, H.
18 geldi: geldi vü H.
19 oldı revān: revān oldı H.
20 ~ındı: ~andı H, S. / n!zeler: v!zeler H, S. / ufandı: üşendi A, B; döşendi H, S. / bigi: gibi H, B, S.
21 kesilüp: kesilip B, F.
22 gördi: gördi vü H.
23 @ağıldı: Dağıldı B. / menba`-ı: menba` u A, F, H, S. / ma`den-i: ma`deni B, F.
24 @urdı: Durdı B, F, S. / ol ikisi anda iy cān: inde ikisi ol cān H.
25 iyā: yā H, S. / Ekrem: Neb! -i Mu*terem H.
26 Hem: Qaww A, H, S. / size buyurdı: buyurdı size H.
27 ki: kim A, H.
28 içine: içinde B.
29 Kim: İtdi A, B, F, H, S.
30 içre: içinde H.
32 Ol demde: El-demde H. / uzunca: uzun A, B, F, H, S. / tedb!r: tedbir F
33 binüp: binip F. / iyler: ider H.

Ölüler içine gir nihān ol
Selmān ile anda hem-zebān ol

Öyle didi gitdi peyk-i qażret
Kim Aqmede anda dürlü `izzet

Selmān ile Mu~|afā hem ol dem
Gizlendi ölüler içre bā-hem

Şey|ān-ı la`!n meger kim anda
Qāżır olup anda ol miyānda

Ol demde uzunca boylu bir p!r
\ūretine girdi wıldı tedb!r

Bir ata binüp nidālar iyler
Kāfirler içinde böyle söyler

Kim öldi Muqammed uş beşāret
Olsun size dir wılur işāret

Bir başı kesübeni getürdi
Kāfir meliki öŋinde woydı

Çün gördi olar inanup anı

34 Muqammed: Muqammede A. / uş: - H.
35 başı: baş H. / kesübeni: kesiben ki F; kesiki benki B. / getürdi: getirdi B, F. / woydı: wodı A, H, S.
36 inanup: inanıp F. / ~anup: ~anıp F; ~anuben A.
37 küfr kelime: küfr kel!m B; küfr kelāmlar H; küfr ü kelime F.
38 idi: idi hep A, S. / Qawa: çıwa S.
39 ki: kim A. / Ker!m ü: Ker!m B, F, H. / Sen cümleyesin: sensin cümleye A. / Raq!m ü: Raq!m H.
40 yolunı: yoluŋı A. / āy!nesini: āy!nesin A, H, S.
41 tawviyet `i|ā wıl: tawviyet wıl `i|ā H. / `i|ā: `a|ā F. / ihtidā wıl: wıl ihtidā H.
42 wıldı du`ā: du`ā wıldı H. / Cibr'!l-i: Cebra'!l-i A. / irişdi: irişd F.

Sevindiler öldi ~anup anı

Putlarına secde eylediler
Çow küfr kelime söylediler

İşidür idi Muqammed anı
Yalvarur idi Qawa nihān!

Diridi ki iy Ker!m ü Sübqān
Sen cümleyesin Raq!m ü Raqmān

D!n yolını iylegil müheyyā
Şer` āy!nesini wıl mücellā

Mü'minlere tawviyet `i|ā wıl
Çün nūr-ı Hüdāsın ihtidā wıl

Çün wıldı du`ā Resūl-i Ekrem
Cibr'!l-i em!n irişdi ol dem
Didi ki _udāy-ı cümle `ālem
Ol rāh-nümā-yı *alw-ı `ādem

T!z ol yüri var qab!büme yit
*Nād-ı `Al!*yi ilet selām it

Çün iyleye bunı ol mükerrer

43 B, F nüshalarında 46. beyt olarak tekrar yazılmış. / ki: - H. / cümle: cümle-i B. / rāh(F46): rāh! B, (F43); reh A. / `ādem: `ālem B, F.

44 ol yüri: yüri ol H. / var: - A, H, S. / `Al!yi: `Al!i A, H, S. / "Nād-ı `Al!: Yüo dAn : Ali'yi çağırma," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

45 iyleye bunı: bunı iyleye H. / bunı: bun F. / ola ol: ola H. / şeh-i: şāh-ı A, H.

46 intiwāmın: intiwāmuŋ A. / şeh-i: şehi B, F; şāh-ı A, H, S. /reh-i: rehi A, B, F.

47 yine: - H. / Cebra'!l: Cibr'!l B, S.

48 Nād-ı: Nādı H. / `Al!yi: `Al! i A, B, H, S. / owıdı: owurdı B. / éılurdı: éılur H. / em!r-i: em!r ü A. / "Nād-ı `Al!: Yüo dAn : Ali'yi çağırma," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

Qāżır ola ol şeh-i mu]affer

Mü'minlerüŋ ala intiwāmın
Kāfirden iyā şeh-i reh-i d!n

Uçdı yine Cebra'!l semāya
Başladı hemān Neb! du`āya

*Nād-ı `Al!*yi owıdı tekrār
éılurdı namāz em!r-i kerrār

Didi iki kez ki yā `Al! gel
Sensin baŋa yār yā vel! gel

Şāh virdi selām durdı ol dem
T!z bağladı Wü'l-fiwārı muqkem

Lebbeyk didi yā Resūl-i ber-Qaww
Sensin dü-cihānuŋ cānı mu|law

Göz yumuban açmadın irişem
D!n yolına varuban duruşam

Kāfirleri şöyle wıram anda
Tā söylene qaşra dek cihānda

Şāh iyle diyüp süvār olınca
Fā|ıma irişdi der-i pençe

---

50 selām: selām u S. / durdı: durd F; |urdı A, H. / Wü'l-fiwārı: Wü'l-fiwār B, F, S.

Didi ki iyā vel!-i Allāh
Bu sırra beni dir iyle āgāh

Şāh didi Resūl ü ceyş-i İslām
\ındı vü irişdi baŋa peyġām

Ataŋ senüŋ ol qab!b-i Yezdān
Ölüler içinde oldı pinhān

Öyle didi şāh girdi yola
Allāh adını getürdi dile

Kāġıd bigi dürdi yirleri Qaww
Bir demde çün ol vel!-i mu|law

@ayy itdi mekānı vü irişdi
éucaşdı Resūl ilen görüşdi

Çün gördi cemāl-i Mu~|afāyı
Çow wıldı du`ā ilen xenāyı

Şol şedde ki wuşanurdı Qaydar
Bir süŋüye baġladı o server

Selmāna götür didi götürdi
Şol demde ~alāt selām getürdi

---

51 didi yā Resūl: yā Resūl didi H. / dü-cihānuŋ cānı: dü-cihān cān F. / "Lebbeyk: Kybü : Buyur," (bk. 2.5.2.4 Dualar).
52 Açmadın: Aqmede ben H; Aqmedān B. / irişem: irişeyim S. Varuban: varıban F. / duruşam: durışam A; duruşayım S.
53 söylene: sevilene S.
54 iyle: öyle A, S. / der-i pençe: duyunca B; der-pey-nice A.
55 ki iyā: ki ki iyā yā A, S.
58 didi şāh girdi: şāh girdi didi B. / didi: didi vü A. / şāh: şāh u S.
59 bigi: gibi A,B, H, S.

Çekdi ele aldı Wü'l-fiwārı
Bir na`ra urup o ş!r-i Bār!

Kāfir meger aluban ġan!met
Ġāfil oturup iderdi ~oqbet

İşidicek ol şehüŋ avāzın
éoydı wamusı ~ilāq-ı sāzın

éaçmaġa bular wılınca āġāz
İrişdi o ser-firāz-ı şeh-bāz

éırdı wamu uvaġın irisin
Bir woymadı ad içün dirisin
Her ne ki var idi māl u ni`met
Aldılar u wıldılar `a]!met

İşidicek anı ceyş-i İslām
Birbirine iylediler i`lām

Geldiler o Mu~|afā watına
El baġladı cümle *ıdmetine

Didiler iyā şeh-i dü-`ālem
V'iy reh-ber-i reh-nümā-yı ādem

---

60 ilen: ile A; len F.
61 cemāl-i: cemāli A, B, F, H. / Mu~|afāyı: Mu~|afāı A. / du`ā ilen: du`ā ile A. / du`āylan F. / xenāyı: xenāı A.
62 wuşanurdı: wuşanırdı A, B, F.
63 ~alāt: ~alāt u H; ~alātıyla A. / getürdi: getirdi F.
64 ş!r-i: ş!ri B, F, H; ş!r ü A.
65 aluban: alıban F. / ~oqbet: ~oqpet A.
66 şehüŋ: şāhuŋ A, H. / avāzın: avazuŋ A, S. / sāzın: sāzuŋ S.
67 ser-firāz-ı: ser-firāz u A. / şeh-bāz: şeh-nāz B.
68 uvaġın: ufaġın H, S. / ad: edā H, S.

Eksüklügimüze walmaŋuz siz
Sen şāha kem!neyüz wamu biz

`Öwr iyleyüp itdiler du`ālar
Ol server-i `āleme xenālar

Çün oldı waçan wamu çeri cem`
Pervāne bigi ki cezb ide şem`

`A]m iylediler yine Med!ne
Şehrine ki d!nedür qaz!ne

IX

A56a, B56b, F73a, H61a, S159a.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih!
Der-Ev~āf-ı Şāh-ı Merdān[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Şāh-ı merdān p!şvā-yı ehl-i d!n

---

69 ki: kim H. / māl u ni`met: māl ni`met F; māl ġan!met A. / Aldılar: Aldular A, B, F, S.72 şeh-i: şehi B, F, S; şāh-ı A. / reh-ber-i: reh-beri A, B, F, S.
73 walmaŋuz siz: wanmayın siz S; wanmayasuz H. / wanmaŋuz siz F. / şāha: şāh A, B. / wamu biz: wamumuz A, H, S.
74 server-i: serveri A, F. / `āleme: dü-`āleme H.
75 wamu: - A, B, F, H, S. / bigi: gibi A, B, H, S. / ki cezb ide şem`: ide cezb şem` H.
76 Med!ne: Med!neye B, S. / d!nedür: dünyādur H. / qaz!ne: qaz!neye B, S.
[x] **A : Velehu Ey#ān F; Velehu B; - H, S.**
1 Mef*ar-ı: Mef*arı A, B, F, H, S.
2 Ma]har-ı: Mazharı A / ef`āl ü: ef`āl A, H, S.
3 efrāz-ı: firāz A, B, H, S. / maw~ūd-ı: maw~ūd u C / ins ü: ins B.
4 ~alāt: ~alavāt A, B. / cümle: her H.
6 Mürşid ü: Mürşidi A. / Mekke: Mekke-i S. / "Men `aref: Fro Nm : (Nefsini) bilen," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

Mef*ar-ı evlād-ı şāh-ı mürsel!n

M!r-i ma`n! āftāb-ı ma`rifet
Ma]har-ı esmā vü ef`āl ü ~ıfat

Sāw!-i kevxer ser-efrāz-ı cinān
Maw~ad u maw~ūd-ı cümle ins ü cān

Mu~|afā _ātem geh! ender-~alāt
Kāşif-i qallāl-ı cümle müşkilāt

Qaydar u ~af-der şehen-şāh-ı em!n
Maqzen-i esrār-ı Rabbi'l-`ālem!n

Mürşid ü müşkil-küşā-yı *Men `aref*
Ser-firāz-ı Mekke Sul|ān-ı Necef

Hem der-i şehr-i `ulūm-ı Mu~|afā
Ma`den-i `ilm ü `amel ~ıdw u ~afā

Pādişāh-ı !n cihān u ān cihān
Der-]uhūr ārende-i rāz-ı nihān

P!şvā-yı |ayyib!n ü |āhir!n
Reh-nümā-yı evvel!n ü ā*ir!n

Ş!r-i Qaw şeh-bāz-ı mülk-i *Hel etā*
Müfred-i meydān-ı şehr-i *Lā-fetā*

---

7 der-i: deri A. / şehr-i:şehri A, B, F, H, S. / Ma`den-i Ma`deni A, B, F, H, S.
8 u ān: u ānne F, S; ān H. / rāz-ı nihān: ~ıdw u ~afā H. / "NAhc Nav NAhcNya DA$dAp

Şāfi`-i rūz-ı wıyāmet Bū Türāb
Bā`ix ü ba*şende-i ehl-i `awāb

_^āce-i wam-ber şeh-i Düldül-süvār
Şeh-süvār u ~aff-şiken bā-Wü'l-fiwār

Maqrem-i *ayrü'l-verā weyne'l-beşer
Şāh-rāh-ı qırwa-i tāc u kemer

Cāmi`-i éur'ān u hād!-yi sebil
Raqmet-i `ālem imām-ı cüz' ü küll

Mecma`u'l-baqreyn ü meşhūr-ı cihān
Seyyid ü ~ādāt-ı mülk-i cāvidān

Gevher-i baqr-ı qaw!wat kān-ı cūd
Ka`be-i cān wıble-i ehl-i sücūd

NAhn zar Ddnra rvh)rd : Gizli sırrı açığa getiren, bu ve o cihānın padişahı".

9 evvel!n: evvelin A, B, F, H.

10 "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / Müfred-i: Merd-i H / şehr-i: şehi S, şeh H. / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

11 wıyāmet: wıyām u A, B, F; wıyām S. / Bā`ix ü: Bā`ix B, H, S.

12 _^āce-i: _oca-i A, B, F. / şeh-i: şehi A, B, F, S. / süvār u: süvār A, B. / bā-Wü'l-fiwār: Wü'l-fiwār H.

13 verā: vārā A, B, F, H.

14 hād!-yi sübül: hād!-i sübül A, hād! vü seb!l B. / Raqmet-i `ālem imām-ı: Raqmet-i: Raqmeti S. / `ālem: imām-ı B, F. / imām-ı: imāmı A; `ālem B, F.

15 baqreyn ü: baqreyn B, H. / meşhūr-ı: meşhūr u A, B. / Seyyid ü: Seyyid B, H. / mülk-i: mülk ü S.

17 burc-ı: necm-i H. / şems-i d!n: yevm-i d!n H, S. / meh-i: mehi A, B, F, S. / rūy-ı: nūr-ı S.

18 Mu~|afā-yı: Mu~|afā-ı A, Mu~|afā vü H, S. / mef*ar-ı: mef*arı A, B, F, H, S. / Āl-i: Āli B.

19 _usrev-i: Server-i H, S. / der-geheş: der-gehi B. / "MAnUary- Nkf rbyq vrs- MÜ% lxm ;hkrd Narvrs : Dergahındaki köle gibi bağlılarının serdarı, Yaratılmışların en hayırlısı, Hayber (surlarını) yıkan hükümdar".

20 ū nā-büd: ū nā yed B, F. / kerden ne-tüvān: ne-tüvān kerden A, B, F, H, S. / "NAbz rdna MAmt dbAn va F*v Na=r$ Navtn Ndrk Na =r$: Dil ile onu yeterince vasıflandırabilmek mümkün değildir. Onu yeterince anlatabilmek onu yeterince anlatabilmek imkansızdır".

21 Vā~ıfān-ı: Va~ıfān F; Va~~afāt S. / ū der-: odur A, S. / mānedend: mānedende B. / mawām-ı: mawāmı A. / "dndnAm rd va F*v NAf*av dndnAm rs va zo MA!m rd : Vasfediciler, öğücüler onun vasfında (çaresiz) kaldılar. Onun izetinin daha baş makamında kaldılar".

Kevkeb-i burc-ı sa`ādet şems-i d!n
Nūr-ı heft-a*ter meh-i rūy-ı zem!n

İbn-i `amm-ı Mu~|afā-yı Müctebā
Bir güz!de mef*ar-ı āl-i `abā

*_usrev-i Qayber-figen *ayrü'l-enām*
Serverān-ı der-geheş mixl-i ġulām

Va~f-ı ū nā-büd tamām-ender-zebān
Şer-i ān kerden ne-tüvān şer*-i ān*

Vā~ıfān-ı va~f-ı ū der-mānedend
Der-mawām-ı `izz-i ū ser-mānedend

CA`FERI meddāq-ı ān pādişāh
*Key tüvān-ı rev-tu `öwr-i *ūş-*^āh*

éa|ra der-pāyān-ı deryā ki resed
Werre der-wurb-ı xüreyyā ki resed

---

22 meddāq-ı: meddāqı B, F, H, S. / `öwür: ġadr-ı H. / "DA$dAp Na Qadm Yrfuc Dav-;v- rwo vtvr YnavtYk : CA`FERÎ o padişahın meddahıdır. Senin vasfına güç yetiştirmeye çalıştığı zaman kusurunun hoş görülmesini ister".

23 deryā ki: dürr-i pāki A. / Werre: Werre-i A. /der: dürr A. / xüreyyā ki: xüreyyā key A, B. / "dsrYkAyrd NAyAp rd Dr|! dsr YkAyrx Br! rd Drw : Katre sonunda deryaya ulaşmaya layık, zerre süreyyaya ulaşmaya layık".

X

A57a, B57b, F74a, H61b, S159b.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih! Der-Medq-i Qaww-ı Ū Rā[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 éıblemüz rūy-ı Muqammed Mu~|afā
Ka`bemüz kūy-ı `Al!yyü'l-Murtażā

Ba`dehū qubb-ı Qasan !mānımuz
Şāh Qüseyn-i Kerbelā sul|ānımuz

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - H, S.**
4 Ca`fer-i: Ca`feri H, S. / māhirüz: māhiriz A, B, F, H.
5 Rıżā: Er-Rıżā A, H, S. / server-i: serveri A, B, F, H, S.
7 durur: dur H.

P!şvāmuz oldı Weyne’l-`ābid!n
Ol imām-ı reh-nümā-yı rāh-ı d!n

Bende-i bāb-ı Muqammed Bāwıruz
Ca`fer-i \ādıw deminde māhirüz

Mūs!-i Kā]ım `Al! Mūsā Rıżā
Bil bulardur server-i her dü-serā

Hem Taw! vü hem Naw! hem `Asker!
Muwtedāmuzdur bizüm iy d!n eri

Mehd!-i Hād! durur ~āqib-zamān
Bendeyüz biz aŋa ol şāh-ı cihān

Di ~orarlarsa ki kimdür CA`FERI
Mu~|afā der-gāhınuŋ bir çākeri

Ehl-i beyte yüzini *āk iylemiş
Ġayrıdan göŋül evin pāk iylemiş

Bağlamış *ıdmet wuşağın biline
\ıdw ile girmiş erenler yolına

---

8 ~orarlarsa ki: ~orarsa di B.
9 yüzini: yüzüŋi A.
10 *ıdmet: *ıwmet A, B, H, S. / wuşağın: wuşağuŋ A, S. / \ıdw ile: \ıdwıyla B.

XI

A90a, B76a, F97b, H70a, S173a.

Der-Beyān-ı Ġā'ib-Şoden Muqammed-i Mehd! `Aleyhi's-selām[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 _üccetu'llāh ol imām-ı mu"tedā
éā'im-i d!n-i Muqammed Mu~|afā

---

[x] **S: Velehu Der-Beyān-ı Ġā'ib-Şoden Muqammed-i Mehd! `Aleyhi's-selām A; Der-Beyān-ı Ġāyib-Şoden Muqammedi Mehd! `Aleyhi's-selām B, F; Ġā'ib-Şoden Muqammed-i Mehd! `Aleyhi's-selām H.**

1 éā'im-i: éāyim-i F.

2 Künyet: Künbet B, F, H, S. / ismi: ism F. / künyetiyidi: künyeti Mehd! A.

3 Çün: Çü B, F. / cihāndan: cihānda H, S.

4 seccādede: seccāde H.

5 Ca`fer-i: Ca`feri A, F. / Kewwāb: Kāwib A.

6 dā'im: dāyim F. / işi: iş F. / k!n ü: k!r ü H, S; k!n-i F. / Yowdı: Yoġıdı F; Yoġdı B, H, S.

Künyet ü nām-ı o sul|ān-ı güz!n
Aqmed ismi künyetiyidi hem!n

Çün cihāndan `Asker! oldı nihān
Yirine Mehd! imām oldı hemān

Oturup seccādede ol şāh-ı d!n
P!şvālı" p!şe itmişdi hem!n

Var idi `amm!si anuŋ ol zamān
Ca`fer-i Kewwāb idi adı `ayān

Qamr idi dā'im işi k!n ü fużūl
Yoġdı anda būy-ı İslām u Resūl

Oluban]ālimler ile yek-cihet
Mehd!ye wa~d itmiş idi biŋ keret

Girmez idi fur~at anuŋ destine
Diş bilerdi ol vel!nüŋ wa~dına

Bindi çün qır~ ile şey|ān atına
Vardı bir gün ol *al!fe watına

Didi kim iy server-i rūy-ı zem!n
Maw~adum senden benüm budur hem!n

---

9 çün: çü B, F, H. / qır~ ile: qır~ıyla A, B.

10 server-i: serveri A, B, F, S. / Maw~adum: Maw~ūdum B, F, H, S. / senden: budur B, H, S. / benüm: benim B, F, S; - H./ budur: senden B, H, S.

12 dilegüŋ: dilegin A, H, S.

13 dilerseŋ: dilersen S.

14 éardaşuŋ: éardaşın A. / oğlın: oğluŋ S. / dutup: |utup A, B, H, S. / getür: getir F. / iseŋ: isin A. / virem: vireyim A.

15 k'ola: ola B.

Alasın baŋa Qasan El-`Askerüŋ
Taqtını |apşurasın ol reh-berüŋ

Didi iy Ca`fer *al!fe ol zamān
Çün ki budur dilegüŋ benden hemān

Ger dilerseŋ wardaşuŋ yirini sen
Gör ne direm diŋle imdi saŋa ben

éardaşuŋ oğlın dutup getür baŋa
Da*ı ne ister iseŋ virem saŋa

Didi emrüŋe mu|!`em iy `az!z
Vir baŋa yoldaş k'ola bu iş tem!z

Ger virürseŋ leşker anı bu zamān
Getürem dir saŋa dutulmuş hemān

Ol *al!fe ol bed-a*ter gör n'ider
Bir nice yüz]ālim aŋa `arż ider

Ca`fer alup anları girdi yola
Tā ki tawd!rinde Allāhuŋ n'ola

Geldiler şāhuŋ sarāyına yaw!n
Oturup éur'ān owurdı ol em!n

Didi Ca`fer siz duruŋ ben varayum

---

16 virürseŋ: virür iseŋ H; virürsen S. / Getürem: Getirem F. / dutulmuş: |utulmuş A, H.
18 alup: alıp B, F.
19 ol: o H, S.

Evde midür anı yaw!n göreyüm

Ser-be-ser anı tamām iyleŋ qi~ār
Tā ki cümle qıf] ola d!vār u der

Uşbu lu`b ile getürevüz ele
Gitdi kimse almadı kendi ile

Varuban ol dem çaġurdı wapuya
Didi aç kim geldi `ammuŋ |apuya

Açdılar wapuyı girdi içeri
Mehd!–i ~āqib-zamān ol d!n eri
Didi kim ceddüm Muqammed Mu~|afā
Didügi dem durur ol kān-ı se*ā

Ġā'ib olmaw sā`ati irdi bize
Didi yā `amm-dünyeyi varuŋ size

Var idi bir wuyı içi |olı ~u
Vardı wuyı watına ol māh-rū

İki şaww oldı wuyı ol dem u~ūl
éudretinden virdi Qaww ol şā*a yol

---

20 duruŋ: |uruŋ A, H. / yaw!n: ta`y!n B, F.
21 Ser-be-ser: Ser-pe-ser A. / iyleŋ: iylen S. / d!vār u der: deri d!vār B; d!vār u dār A, F; d!vār dūr H.
22 lu`b ile: lu`biyle A, H, S. / getirevüz: getireyüz B, F. / kendi ile: kendüyüle B, F.
23 Varuban: Varıban B, F. / ol dem: tā kim A, H, S.
24 Mehd!–i: Mehd!yi F. / ol: - H.
25 Didügi: Didigi A, B, F.
26 Ġā'ib: Ġāyib F, H. / dünyeyi: dünyāy! B; dünyā'! A, H, S.
27 wuyı: wuy B, F; wuyu A. / |olı: |olu A, B, F, H, S. / wuyı: wuy B, F; wuyu A, H.
28 wuyı: wuyuyı F; wuyu A. / wuyı ol dem: o dem wuyı H, S.
30 gül-istān-ı: gül-istānı A. / irem: ārām A, F.
31 cihān-ı: cihānı A. / bir ci*ān-ı b!-kerān: b!-kerān-ı bir ci*ān H.
32 güniydi: güni idi H; gün idi B, F. / K'oldı: Oldı B. / ol: iy H.
33 Hicrete: Hicretin A, S; Hicretüŋ H. / oldı ġā'ib ol: ġā'ib olmışdı B. / ġā'ib: ġāyib F.

Bir wapu açıldı çıwdı ol imām
Qāżır olanlar wamu gördi tamām

Ol wapudan |aşra bir `ālem da*ı
Şol gül-istān-ı irem-veş iy a*i

Mixl-i cennet bir ci*ān-ı b!-kerān
B!-tavawwuf ol em!r oldı revān

Āz!ne güniydi şa`bān ortası
K'oldı pinhān gözden ol Taŋrı *ā~ı

İki yüz altmış biş olmışdı tamām
Hicrete kim oldı ġā'ib ol imām
Qıżr bigi zinde bu dünyāda ol
Ola dimişdür nice müddet Resūl

İre çün va`de ola bir gün `ayān
}ulm ü]ulmetden ola qāl! cihān

Yıwa ol bid`atlerüŋ bünyādını
Ehl-i beytüŋ ala bir bir dādını

Şarw u ġarba ide qükm ol pādişāh
Ola mü'minler aŋa `asker sipāh

---

34 bigi: gibi A, B, H, S.
35 ola: ire H.
37 Şarw u: Şarw A, B.
38 k!ni: k!n B, F. / ola Qaww: Qaww ola H, S.
39 iyler: ider A.
40 Mūr u: Mūrı F, S; Mūr B. / mār u: mārı vü A, F; mār B, S. / ins ü: - A, H, S. / cinn ü: cinn A. / vaqş: - A, F, H, S. / emrinden: emrine A.
41 eyler ise: iyle dise F. / i|ā`at: |ā`at H.
42 Deŋşüreler: Deŋşireler F. / lu|fa cümle: cümle lu|fa A.

_āric!den ala her k!ni ki var
Yoġ ola bā|ıl ola Qaww āşikār

Kim `ināç iyler olursa ol zamān
Virmeyeler aŋabir laq]a emān

Mūr u mār u ins ü cinn ü vaqş |uyūr
éılmayalar anuŋ emrinden nüfūr

Her ne kim emr eyler ise ol imām
İdeler aŋa i|ā`at ve's-selām

Dökeler cümle yılanlar zehrini
Deŋşüreler lu|fa cümle wahrını
éamçı bigi ellerine alalar
éanda k'oġlancıwlar anı bulalar

Birike wurdula woyun bir yire
Da*ı ol şāh k'itse seyrān her yire

Her ne yirde var ise genc-i nihān
éudretiyle ola yir üzre `ayān

İyleye wı~met anı ol bedr ay
Tā ki bir ola wamu yo*sul u bāy

Kimseye h!ç kimse mu*tāc olmaya

43 bigi: gibi A, B, H, S. / k'oġlancıwlar: kim oġlancıwlar H.
44 Birike: Biriki A, H. / wurdula: wurd ile A, H.
45 var ise: varsa B, F. / genc-i: genc ü A. / ola: ol F. / üzre: üzere F.
46 anı: onı S. / yo*sul u: yo*sul B.
48 Aŋa: Aŋı A, B, F, H, S. / Ad: Dād A. / kibr ü: kibr B.
50 Dünye: Dünyā A. / pādişehlerinüŋ: pādişāhlarınuŋ A.

Kimse yowluwdan şikāyet wılmaya

Aŋa leşker ola cümle mü’min!n
Ad içün walmaya ehl-i kibr ü k!n

Kim wılıç çekse wuruya wolları
Bağlana her wanda waçsa yolları

Dünye pādişehlerinüŋ her biri
İde p!ş-revlik aŋa iy d!n eri

Yürüyüp mülk-i cihānı |utalar
Fetq ola her ne yire kim yiteler

W!-sa`ādet ki wi-devlet ol hümām
Ola `ālem mülkine wā’im-imām

Yā İlāh! sen bizi ol muwtedā
Der-gehinden iyleme ol gün cüdā

éıl müyesser bize anı görmegi
Ayağı |oprağına yüz sürmegi

52 : - H, S. / w!: weh! A, B, F, H, S. / ki weh! devlet: weh! devlet ki A, B, F. / wā’im: wāyim F. / imām: mawām B.
53 İlāh!: Allāhı B, F.
54 bize: biz F.

XII

A75b, B78a, F100a, H62b, S160a, MK97a.

Der-Beyān-ı Mevlūd-ı Em!rü'l-
Mü'min!n `Al! ibn-i Ebū @ālib[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Fażl-ı Bi-smillāhi-raqmāni'r-raq!m
Oldı miftāq–ı kelāmuŋ iy qak!m

---

[x] **B, F: Velehu Der-Beyān-ı Mevlūd-ı Em!rü'l-mü'min!n `Al! İbn-i Ebū @ālib Kerremallāhu Vechehu A; Der-Beyān-ı Mevlūd-ı Qażret-i Em!rü'l-mü'min!n `Al! İbn-i Ebū @ālib Kerremallāhu Vechehu H; Min-Kelām-ı Ca`fer! F!-Mevlūdü'l-Qaydarü'l-Kerrār Kerremallāhu Vechehu MK; Der-Beyān-ı Mevlūd-ı Qażret-i Em!rü'l-mü'min!n `Al! İbn-i Ebū @ālib S.**

1 Oldı: Ol durur MK. / miftāq–ı: miftāqı A. / kelāmuŋ: kāmil MK.

2 vālid ü: vālid B, F; vālidi A; oldı H. / mevlūdı: mevlūd F. / ma`būdı: ma`būd F.

3 mixl ü: mixl B. / mānend-i: mānend ü F; mānendi B. / wāt-ı: wātı B. / pāk-i: pāki F, H, MK, S. / "Allāhu'~-\amed: dm*üa >a: Allah kimseye ve hiçbir şeye muhtaç değildir." (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

4 *il`at: *il`at u F. / `ilm ü: `ilm F, MK.

5 bize: biz F, H, MK.

6 Hād!-i: Bār!-i H.

Ol kim anuŋ vālid ü mevlūdı yow
Andan özge kimsenüŋ ma`būdı yow

Birdür ol b!-mixl ü mānend-i veled
Va~f-ı wāt-ı pāk-i *Allāhu'~-\amed*

éıldı bizi ten dönüp cān iyledi
Cāna *il`at `ilm ü `irfān iyledi

Hem bize gösterdi ol rāh-ı necāt
Arada woymadı hergiz müşkilāt

Reh-nümā virdi bize ol Mu~|afā
Hād!-i d!n şāf!-i rūz-ı cezā
Muwtedāmuzdur em!rü'l-mü'min!n
Ol va~!-i nefs-i *ayrü'l-mürsel!n

Ba`de ol on bir imām-ı reh-nümā
Virdi ol Bār! bizüm'çün p!şvā

Ger dilerseŋ kim ola işüŋ tem!z
Gel beri aç cān wulağın iy `az!z

Diŋlegil mevlūd-ı Qaydardan qaber
Tā göresin wudret-i Qawdan exer

---

7 va~!-i: va~ıyyu F.
8 ol: - MK. / imām-ı: imāmı MK. / Bār!: Hād MK. / bizim'çün: bize hem B.
9 dilerseŋ: dilersen A, S. / beri: berü H, MK. / cān: - H. / wulağın: wulağuŋ A.
11 ki: kim MK.
12 Qażretinden: Qażretüŋden A.
13 diyü: didüm MK. / d!n: - B.
14 ol mixl-i: bil kim ol A. / saŋa: anı MK.
15 Ādem-i: Ādemi B, F. / öŋdündür: öŋdüŋdür H, S; öŋdündir F. / `adedde: `aded MK. / müddeti: müddet F. / müddeti biş yüz: biş yüz ü ~ad hem ~ad- MK.

Bir rivāyet oldı Cabirden `ayān
Böyle buyurdı ki iy cān ol zamān

Ol Qab!bu’llāh Resūl-i Wü’l-Celāl
Qażretinden iyledüm bir gün su’āl

Kim baŋa mevlūd-ı Qaydardan qaber
Vir diyü iy şāh-ı d!n *ayrü’l-beşer

Didi benden ~oŋra ol mixl-i Mes!q
Nice |oğdı iyleyem saŋa ~ar!q

Ādem-i _āk!den öŋdindür i yār
Bil `adedde müddeti biş yüz hezār
Bil öŋürdiden yaratdı bir o nūr
Ol Ker!m ü ol Raq!m ü ol Ġafūr

Ol benüm nūrumdı hem nūr-ı `Al!
Andan oldı her neb! vü her vel!

Gice gündüz Wikr ü tesb!q-i _udā
Olmış idi virdimüz dir dā’imā

Ādeme *il`at çü irdi wıldı *āk
Nūrımuz çün oldı cāy ol ~ulb-i pāk

Pākler ~ulbünden iy yār-ı `az!z

16 öŋürdiden: ki ~un`ından MK. / bir o: o bir A; bir A, B, F, H, MK, S. / ü ol: ol H.
17 nūrumdı: nūrum u MK. / nūr-ı: nūrı B, F, H, MK, S.
18 : - MK. / tesb!q-i: tesbiq-i F. / dir: dür H. / dā’imā: dāyimā F, MK.
19 çü irdi: cevā’izde B; çü ird F, S; çü irde MK; çü izd A, H. / çün: içün F. / çün oldı: oldı çün S.
20 Pākler: Tā gelevüz A; Pākler ol MK. / ~ulbünden: ~ulbden F, MK. / olurdı erqām-ı: oldı çün ervāh-ı MK.

Yirimüz olurdı erqām-ı tem!z

Tā ki ender ~ulb-i `Abdu’l-Mu||alib
Oldı ol nūr-ı muwaddes münwalib

Oldı andan ~oŋra ol nūr iy vel!
İki şaww biri menem biri `Al!

Oldı `Abdu’llāha birisi na~!b
Ol ki ismine dimişdür Qaw qab!b

Hem biri anuŋ Ebū @ālibde cāy
İyledi iy mü’min-i *uceste-rāy

Oldı `Abdu’llāhdan ol nūr Āmine
_ā|ūnuŋ raqmine k’oldur mü’mine

Çün |owuz ay giçdi ben oldum `ayān
Oldı mevlūdıyla rūşen bu cihān

Hem Bū @ālibden `Al! nūr-ı eqad
Fā|ıma bint-i Esedde oldı redd

Andan öŋdin kim Bū @ālibden `Al!
Anası raqmine düşe ol vel!

---

21 ender: andan B, MK. / nūr-ı: nūrı A.
22 iy: - B; u MK.
23 Ol ki: Ol H; Anuŋ MK. / dimişdür: dimişdi B, F.
24 Biri Ebū @ālibden oldı āşikār \āhib-i lā-seyfe illā Wü’l-fiwār MK. / mü’min-i: mü’min ü A.
26 mevlūdıyla: mevlūdımla A.
27 : - MK. / Hem: kim A. / nūr-ı: nūrı A, B, H, S.
28 : - B. / öŋdin: olduŋ H; soŋra MK; öŋdüŋ A, S. / kim: - MK. / düşe: düşdi MK.
29 birle: iy H. / `ibādet birle: `ibādetde i MK.
30 heştād-sāl: heştād u sāl B, H; heşt ü sāl MK. / Fikr ü: Fikr A, B. / Fikr ü wikri: Wikr ü Fikri MK. / yidi: idi A, B, H, MK.
31 Cümlesinde: Cümlesinden MK. / Diler idi: Diyeler bizi B.
32 kim: ki MK. / `arż ol: ol `arż A.

Var idi bir evliyā-yı rūzgār
Gice gündüzdi `ibādet birle yār

Müddet-i `ömri ~ad u heştād-sāl
Fikr ü wikriyidi dün gün Wü'l-Celāl

Cümlesinde `ömrinüŋ ol pāk-i d!n
Diler idi Qawdan ol ehl-i yaw!n

Tā kim aŋa iyleye `arż ol _udā
Bir vel! kim ola *alwa p!şvā

Ol vel!nüŋ bir gün iy ehl-i hüner
Yanına vardı Ebū @ālib meger

Gördi `ābid iyledi ta`]!m aŋa
Şükr idüp Allāha hem tekr!m aŋa

Didi ol `ābid ki iy meh-veş cevān
éandan olursun baŋa iyle `ayān

Dir *Tıhāme*denven iy p!r b!-*ılāf
Hem neseb olur baŋa `Abd-i Menāf

---

33 Ebū: Eb! B.

34 Gördi: Gördü F, H, S, MK. / Allāha: Allāh u S. / hem: u H.

35 meh-veş cevān: māh-ı cihān MK. / olursun: olursuŋ H, MK.

36 Tıhāmedenven: Tıhāmedenen A, S; Emhameden MK. / olur: oldı MK. / `Abd-i Menāf: `Abdü'l-Menāf "A, MK. / Tıhāme:Güney Hicaz ve Kuzey Yemeni içine alan ovalık kesim, Mekke civarı," (bk. Şemseddin Sami, Kamusu'l-Alam, C. 3, Kaşgar Neşriyat, Ankara, 1996, s. 1710).

38 iyicek: diyince MK. / @urdı: Durdu F. / düşdi: düşdü F.

39 ol: ki MK. / baŋa: bahā H. / uşta: işte B. / bu gün: bu kez MK. / virdüŋ: virdi A.

40 : - MK. / @ālib-i: @ālib ü B. / K'iyledi: iyledi B.

41 : - MK. / K'ola: Ola B. / bir: bi H. / oğul: ol H, S. / cirm ü: cirm A, B, F, H, S, MK. / Hem: Ol A. / vel!-i Qaww: vel!yyu'llāh H, S. / şekk ü: şekk B.

ếanwı wavimdensin iyle āşikār
Dir Ben! Hāşimdenem iy yār-ı ġār

Çün Ben! Hāşim diyicek ol `az!z
@urdı anuŋ ayaġına düşdi t!z

Didi minnet ol Qawa iy *oş-nihād
Kim baŋa uşta bu gün virdüŋ murād

Müjde iy Bū @ālib-i fer*unde-fāl
K'iyledi ilhām baŋa uş Wü'l-Celāl

K'ola senden bir oġul b!-cirm ü `ayb
Hem vel!-i Qaww ola b!-şekk ü reyb

Çün kim ola]āhir ol iy n!k-nām
Diyesin Mixrim saŋa virdi selām

Hem dönüp di kim şehādet iyledi
Wāt-ı Qaw birdür diyüben söyledi

Bende-i *ā~~ u Resūl-i Mu~|afā
P!şvā-yı şem`-i cem`-i enbiyā

Sen va~!sin aŋa hem wā'im-mawām

---

42 kim: ki A, H, S. / ola]āhir ol: ol]āhir ola B. / iy: - A. / n!k: n!k ü A. / Mixrim: müjde MK. / Çün kim ola]āhir ol iy: Didi]āhir ola çün ol MK.

43 kim: ki A, H, S. / birdür: bir MK.

44 *ā~~ u: *āżż u S; *ā~ A, B, H, MK. / Resūl-i: Resūli F, H; Muqammed B. / P!şvā-yı: P!şvā o F, H, S, MK.

45 Sen: Sen da*ı H. / va~!sin: va~!süŋ MK. / aŋa hem: hem aŋa A. / wā'im: wāyim F. / aŋa hem wā'im-: iy wā'im- H. / cinnüŋ: cinne MK. / cümlesine sen: cümle ma*lūwa MK; cümlesine hem H.

46 bi-küll-i: bi-külli H, S.

47 merd-i: merdüm MK. / k'idem: idem B, MK.

48 isterseŋ: istersin S. / Mixrim: iy cān MK.

49 Getür: getir MK. / merd-i: merdi B, F. S.

İns ü cinnüŋ cümlesine sen imām

Ola senden ~oŋra iy şāh-ı Hüdā
On bir evlāduŋ bi-külli reh-nümā

Didi Bū @ālib ki iy merd-i em!n
Dilerem senden nişān k’idem yaw!n

Didi Mixrim her ne isterseŋ `ayān
İyleyem fażlıyla Allāhuŋ hemān

Didi cennetden getür baŋa |a`ām
Tā tesell! olam iy merd-i tamām

Oldı meşġūl-i du`ā çün ol kibār
Gör ne wıldı wudret-i Perverdigār

Bir |abaw engūr u enc!r ü enār
Oldı ġā’ibden hem ol dem āşikār

Oldı şād ol dem görüp anı hemān
Yidi ol ni`metleri oldı revān

Yidi çün cennet |a`āmın ol vel!
Oldı andan nu|fe-i pāk-i `Al!

Oldı ol gün çün qalāli birle bir
Düşdi ana raqmine ol bedr-mün!r

Çün ki ana raqmine düşdi i yār
Oldı yirler heybetinden b!-warār

Yir yüzine düşdi cümle zelzele
Mekke ehli içre oldı ġulġule

Ser-nigūn oldı éureyşüŋ putları
éıldılar cümle fiġān iy d!n eri

Mekkeden cümle çıwuban gitdiler
Yüce |ağlar başına `a]m itdiler
Zelzele günden güne oldı ziyād
\anki]āhir oldı qaşr iy *oş-nihād

Cümlesi bir araya cem` oldılar
Ol Ebū @ālib watına geldiler

Didiler iy merd-i `āwıl kār-dān
Saŋadur aqvālimüz cümle beyān

Yow bize ārām bu teres b!mden
Di nedür bunuŋ devāsın imdi sen

---

50 du`ā çün: du`āya çün B, H, S. / çün du`āya MK.
51 engūr u enc!r: enc!r ü engūr MK; engūr enc!r B. / ġā'ibden: ġaybdan A, F, H, MK, S. / hem ol dem: hemān dem MK; hem oldı H.
52 görüp anı: anı görüp A, B, MK.
53 |a`āmın: |a`āmuŋ A. / Oldı andan: Andan oldı B. / nu|fe-i: nowta-i S.
54 ol gün: andan MK; ol dūn A, B, F. / Düşdi: Oldı B, F, H, S, MK. / ana raqmine ol: ol nūr ana raqmine H, S. / ol: - A. / bedr-: bedri A, B, F, MK. /
56 ehli: şehri K.
57 ser-nigūn: ser-nūgūn B, F. / putları: bütleri F.
58b : - MK. / cümle: wamu H. / çıwuban: çıkıban F. / cümle çıkuban: cümlesi çıwup MK.
59a : - MK. / qaşr iy *oş-nihād: maqşer gördiler MK. 60 oldılar: oldular B, F, MK. / Ebū: Eb! B.
61 merd-i: merdi B, F, S. / beyān: `ayān B, F, MK.
62 bu teres b!mden: ber *ūn! yemeden MK. / Yow bize ārām: Didi bize ārām yow S. / b!mden: ü b!mden H; ben!mden S.
63 Bū: Ebū MK. / ki: - MK. / emrin: emrüŋ A; emr MK. / `arş-ı mec!d: `arşi'l-mec!d MK.
64 vel!sini: vel!sin MK. / sul|ān-ı: sul|ānı F. / evliyā: enbiyā MK.
65 va~!-i: va~ıyyu F. / Nā~ır-ı: Nā~ırı A, B, F, H, S, MK.
66 Ger: - MK. / aŋa: saŋa H. / bulursuz: olursuz H. / dir emān: ber-emān H. / dir !mān B, F. / bulursuz deyr-i emān: bulursuŋuz emān MK.
67 cümle ki: cümlesi MK. / dirseŋ: dirsin A, S. / anı biz: biz anı A, H, S. / 67b éıldıw iwrār biz aŋa !nden wabūl MK.

Didi Bū @ālib ki uş emrin bed!d
İyledi ol _āliw-ı `arş-ı mec!d

éıldı]āhir bir vel!sini _udā
K'ol durur sul|ān-ı cümle evliyā

Ol va~!-i nefs-i Peyġamber ola
Nā~ır-ı d!n sāw!-i kevxer ola

Ger aŋa !mān getürseŋüz `ayān
Bu qavādixden bulursuz dir emān

Didiler cümle ki iy ehl-i u~ūl
Sen ne dirseŋ anı biz wıldıw wabūl
Ol vel!den kim bize virdüŋ nişān
éılduw iwrār aŋa cümle b!-gümān

Dilegil Qawdan ki tā bu ibtilā
Bār! şimden giri bizden def` ola

Döndi Ka`beden yaŋa ol pāk-bāz
Yüz yire woydı vü wıldı çow niyāz

Bir zebān u sırr-ı elfā]-ı ġar!b
Bir fas!q elfā] u bir wavl-i `ac!b

---

68 : - MK.

69 Dilegil: Dile MK. / ki: kim H. / tā bu ibtilā: bu āfet def` ola MK. / giri: girü A, B, H, S. / şimden giri bizden def` ola: şimdi üstümüzden ref` ola / ref` : def` B, F.

70 Döndi: Döndü F, S; @utdı A. / yaŋa: - H.

71 u sırr-ı elfā]-ı: ki sırr-ı elfā]-ı MK. / u bir: bir B; vir A, S, MK.

72 @urdı: @urdu F; Durdı B, S.

73 tā: ki MK. / şer*: şürū* H.

75 Dün ü: Dün A, B, H, MK, / anuŋ: iken MK. / tesb!q u: tesb!q B.

76 oldı: itdi MK. / @ālibe: @ālib A. / ol: - MK.

Birle wıldı çün du`ā ol pāk-i d!n
@urdı yir deprenmedi ol dem hem!n

Diŋle imdi tā wılam şer* ü edā
éı~~a-i mevlūd-ı şāh-ı evliyā

Anası ol Fā|ıma bint-i Esed
Qāmile oldı yaw!n geldi `aded

Dün ü gün warnında anuŋ Murtażā
İder idi Qawwa tesb!q ü du`ā

Çün vilādet zaqmeti oldı]uhūr
Didi Bū @ālibe ol gün yüzlü *ūr
Dir Ebū @ālib aŋa kim sen baŋa
Ger icāzet viresin varam saŋa

Bir nice `avretlere idem *aber
Tā saŋa bu demde *ıdmet ideler

Fā|ıma didi bel! olur revā
@urdı yirinden çün ol ehl-i vefā

İrdi Hātifden avāz ol dem hem!n
Bunda sır vardur diyüben iy em!n

---

77 Ebū: Eb! B. / viresin: viresüŋ MK.
78 : - MK. / *ıdmet: *ıwmet A, B, H, S.
79 @urdı: @urdu B, F, S. / ol: - H.
80 vardur: var H. / diyüben: diyiben A, B, F. / 80b Kim işitgil hazır olğıl iy em!n MK.
81 @oğduğı: @oğdığı A, K, H. / her: h!ç MK.
82 ki iy: eyā A. / Giderem: Giderin A. / ben: pes A.
83 Tā: Tā ki MK. / kim: - MK.
84 iverek: sür`atle MK. / ne wıldı diŋle hem: vü hem ne wıldı hem H, S.
85 Gördi: Gör B. / ümmü'l-: ümm-i A, MK, S; ümmi B; ādem H. / xenā-yı: xenā-i MK.

@oġduġı demde anadan ol vel!
Degmesin dir aŋa her nā-pāk eli

Fā|ıma didi ki iy *ayrü'l-enām
Giderem ben cānib-i Beytü'l-Qarem

Tā ola kim baŋa ol Perverdigār
Lu|f-ı iqsānından āsān wıla kār

Didi böyle iverek woydı wadem
Ka`beye irdi ne wıldı diŋle hem

Gördi wapu baġlu ol ümmü'l-vel!
_oş xenāy! Qawwa depretdi dili
Didi iy Perverdigār-ı B!-Bedel
Sensin Evvel sensin Ā*ir sen Ezel

Enbiyā qawwı'çün iy Wāt-ı éad!m
Hem Ker!msin hem Raq!msin hem Muw!m

Qaww-ı cümle enbiyā vü mürsel!n
Hād!-i *alw-ı cihān-ı şāh-ı d!n

Ol vel!nüŋ qawwı içün kim `ayān
Qubbıdur mü'minlere anuŋ !mān

Da*ı ceddüm qawwı içün iy Cel!l

86 Perverdigār-ı: Perverdigārı B. / sensin: sensüŋ MK. / sensin: sensüŋ MK.
87 Wāt-ı: Wātı F, H, MK. / Hem: Her H. / Ker!msin: Ker!msüŋ MK. / Raq!msin: Raq!msüŋ MK; Raq!m H.
88 Qaww-ı: Qawwı B, F, H, S, MK. / enbiyā vü: enbiyā-yı A, B, F, S. / *alw-ı: *alw u H; cümle MK. / d!n: güz!n MK.
89 vel!nüŋ: vel!nŋüŋ F. / içün kim: içün ki S. / Qubbıdur: Qubbudur F. / anuŋ: aŋa MK.
90 iy: kim iy MK. / İbrāh!m: İbrāh!m ü H.

Kim anuŋ ismidür İbrāh!m Qal!l

Didi āsān iyle bu derdi baŋa
Kim saŋadur ilticām öŋden ~oŋa

Baŋa bu Beytu'llāh içre iyle rāh
Kim wamu walmışlara sensin penāh

Fā|ımadan çün niyāz oldı `ayān
Oldı şaww d!vār-ı Ka`be ol zamān

Çünki girdi Ka`beye ol mu*terem
Yine bütün oldı d!vār-ı Qarem

Cedd ü cehd itdiler ol dem b!-*isāb
Olmadı mümkin kim ola fetq-ı bāb

Bildiler ta`y!n kim ol Perverdigār
_alwa ol mevlūdı wılmaz āşikār

Tā ola *alwuŋ gözinden ol nihān
Anuŋ içün wapu açılmaz `ayān

Bunlara gösterdi wudret ol Cel!l
Üç gün açılmadı wapu bellü bil

Oldı cum`a gicesi qükm-i İlāh
Tā ide cum`a güni mevlūd-ı şāh

91 Didi: Dir ki MK.
92 walmışlara: düşmişlere MK. / sensin: sensüŋ MK.
94 Yine bütün oldı: Bütün oldı yine MK. / d!vār-ı: d!vārı B.

100 Oldı nūrān! be-ġāyet āsmān
Gice gündüz bigi rūşen ol zamān

Ehl-i Mekke cümle qayrān waldılar
éudret-i Qawdur çün anı bildiler

Ol gice Bū @ālib iqyā iyledi
_alwa ol ma`n!den ol dem söyledi

İdüŋüz dir hem beşāret hem sürūr
_ücceti Qawwuŋ bu dem olur]uhūr
Nā~ırı d!nüŋ olur uş āşikār
Kim anuŋ birle bulur İslām warār

105 Ol vel!-i *ā~-ı Rabbü'l-`ālem!n
Ol va~!-i nefs-i *ayrü'l-Mürsel!n

Ol kim olur kāşif-i `ilm-i İlāh
Leşker-i İslāma hem ser-dār-ı şāh

Ol Muqammed-k!ş ü Peyġamber-qi~āl
Ol şeh-i d!n wāmı`-ı küfr ü #alāl

---

95 kim: ki A.
96 ta`y!n kim: yaw!n kim A, S, MK; kim yaw!n H; ta`y!n ki F. / mevlūdı: mevlūd F.
99 qükm-i: qükm ü A. / ide: ebed B.
100 bigi: gibi A, B, H, S, MK.
102 gice: giceyi B. / Bū: Eb! B; Ebū F; B! MK.
103 : - MK. / İdüŋüz: İdüŋiz H. _ücceti: _üccet S. Olur: oldı A.
104 Nā~ırı: Nā~ır S. / d!nüŋ: d!nin H. / birle: ile MK. / İslām: `ālem MK.
105 vel!-i: vel!yyü F. / va~!-i: va~ıyyu F. / *ayrü'l-mürsel!n: *ātemü'l-mürsel!n MK.
106 `ilm-i: `ālem-i H. / Leşker-i: Leşkeri A, B, F, S. / İslāma: İslām F, H, MK. / hem: - H. / ser-dār-ı: ser-dārı F; ser-dār u A, MK; ser-dār hem H, S.
107 k!ş ü: gibi vü MK; k!ş A, H, S. / şeh-i d!n: şehi d!n A, B, F; şāh-ı d!ndür MK.
108 kim ol: ki MK. / mü'minleredür: mü'minler iderler MK. / `ayn: hem!n A.
109 iriser: ireser S.
110 ol: - H. / māh-ı: şāh-ı MK. / göstere: gösterür MK.
111 Nūrı: Nūr B. / birlen: birle A, B, H, S; ile MK. / bigi: gibi A, B, H, MK, S.
112 : -MK. / qad!x-i: qad!xi A.

Ol kim ol mü’minleredür nūr-ı `ayn
Şāh-ı d!n ser-çeşme-i qawwe’l-yaw!n

İriser mü’minlere andan necāt
T!ġinüŋ öŋinde hālik müşrikāt

Çün kim ol māh-ı vilāyet b!-qicāb
\ubq-dem yüz göstere çün āftāb

Nūrı birlen bu cihān rūşen ola
Yir yüzi cennet bigi gül-şen ola

Ol Ebū @ālib qad!x-i dil-firūz
Söyledi bu *alwa tā olunca rūz
Diŋle imdi gel iyā ehl-i *ıred
Şer*-i qāl-i Fā|ıma bint-i Esed

İrdi çün dördünci gündür oldı bāz
Girdi Bū @ālib idüp Qawwa niyāz

Gördi Qaydar |oġmış u itmiş sücūd
Bir fa~!q elfā] ile iyler dürūd

Fā|ıma birle oturmış dört *ūr
Ka`benüŋ |op|olı olmış içi nūr

---

113 *ıred: *!red F.
114 gündür: gündüz B. / oldı: old F. / gündür oldı bāz: iy ser-firāz MK. / Bū: Ebū H, MK.
115 Gördi: Gördü F. / |oġmış u: |oġmuş u F; |oġmuş hem A; |oġmuş B. / fa~!q: fā~!q F.
116 dört *ūr: dörd *ūr F; dem virür MK. / içi: iç F. / |op|olı: |op|olu A, B, F, H, S. / 116b Ka`benüŋ içi |op|olu olmuş nūr virür MK.
117 Giydügi: Giydigi F. / |onları: |onlar A, B, H, S, MK; donlar F. / éowularından: éo*ularından A, S; éowusından MK. / qac!l: utanur MK. / müşg ü: müşgi B; müşg A, F.
118 Başını: Başın F. / nūr-ı: nūrı A.
119 Hem did’illa’llāh: Didi hem İlla’llāh A, B, F, S, MK. / m!r-i güz!n: em!r-i güz!n H, S; merd-i güz!n A. / ol m!r-i güz!n: em!r-i güz!n MK. / “Eşhedü enlā İlāhe İlla’llāh: >a Ua Hüa Üna dh$a : Allah’tan başka ilah olmadığına şehadet ederim”. Kelime-i Şehādet.
120 Müctebādur: Müctebāndur A, H, S; Müctebāŋdur B, F. / redd ü: redd A.

Giydügi |onları istebraw *ar!r
éowularından qac!l müşg ü `ab!r

Başını waldurdı ol dem Murtażā
Ol imām-ı ins ü cinn nūr-ı Hüdā

Eşhedü enlā-İlāh ol şāh-ı d!n
Hem did'*İlla'llāh* ol m!r-i güz!n

Mu~|afā vü Müctebādur hem Resūl
éā#!-i d!n ~āqib-i redd ü wabūl

Men va~! vü nā'ib ü Peyġamber'em
_üccet-i Qaw *alwa cümle reh-berem

Nitekim ol oldı şāh-ı enbiyā
Hem menem sul|ān-ı cümle evliyā

Baŋa dirler Murtażā vü Müctebā
Baŋa dirler *ayr-ı āl-i Mu~|afā

Şāh-ı Merdān ~af-der-i meydān menem
Ş!r-i Yezdān wudret-i Sübqān menem

D!n ü !mān bulısar menden kemāl

121 *alwa cümle: cümle *alwa H. / va~! vü: va~!-i vü H. / nā'ib ü: nā'ib-i ü B, S; nā'ib MK. / nāyib A; nāyib ü B, F.
122 menem: benem MK.
124 menem: benem H, S, MK. / menem: benem H, S, MK.
125 D!n ü: D!n B. / menden: benden B, F, H, S, MK.
126 men: ben H, S, MK. / itdi: oldı B.
127 ol: - H, MK. / diyüp: dir F, H, S; ~orar: ~orur F. / 127b İyledi bir waç su'āl Qaydarına MK.
128 nicedür: nice H. / siyer: ser B.
129 ni`met ü: ni`met A, B. / nāz u: nāzı B. / `ālemdedür: `ālemde durur A. / iy: - S.

Küfr ü şirke iriser benden zevāl

Böyle buyurdı Ebū @ālib ki men
Gördüm anı çün tamām itdi sü*an

Döndi ol *ūr!lerüŋ ol birine
Es-selāmu'llāh diyüp ~orar yine

Nicedür `ammum benüm virgil qaber
İy güneş ~ūretlü *ā|ūn *ūb-siyer

Didi `ammuŋ ni`met ü nāz u na`!m
İçre *oş `ālemdedür ol iy qak!m
Bunı böyle bil kim iy şāh-ı kirām
Saŋa `ammuŋdan getürdük dir selām

Didi atamdan ~oraram vir su'āl
Vir cevāb iy qüsn ile ~āqib-kemāl

Didi ataŋ cennet içredür muw!m
Der-geh-i Qawdan aŋa `izzet `a]!m

Dir Bū @ālib çün işitdüm men qaber
Didüm ataŋ benven iy cān-ı peder

Döndi bu kerret baŋa virdi selām

130 Bunı: Bun F. / kim: ki A, B, K. / dir: biz A; ben MK.
131 Vir: Dir A, F, H, S.
132 içredür: içredir B, F. / Der-geh-i: Der-gehi B, F; Der-gehe S; Geldi MK. / aŋa: aŋa ço^ MK.
133 Dir Bū @ālib: Dir Ebū @ālib; H Ebū @ālib dir MK. / çün işitdüm: işitdüm çün H, S. / men: - H, S, MK. / Didüm: Didi B. / benven: menden H, S; benim MK. / cān-ı: cān u A.
134 bu kerret: bir kerre MK. / iyā: iyā yā H.
135 dirsüŋ: dirsin F. / saŋadur: saŋa vü MK. / baŋadur ol: baŋa oldur MK.
136 Ebū: Eb! B. / buyurursun: buyurursın F; buyursun H.
137 Bū: Ebū MK. / kim: - MK. / durur: dür H, S. / bildür: iyle MK.
138 `qs!dür: `qsādur H; `qs! durur B. / `amm: - B, F.

Merqabā didüm iyā şāh-ı kirām

Didi Qaww dirsüŋ vel!kin ibtidā
Hem saŋadur hem baŋadur ol ata

Çün Ebū @ālib bu sözi diŋledi
Qaw buyurursun diyüben söyledi

Didi Bū @ālib aŋa kim iy em!n
Kim durur `ammuŋ baŋa bildür yaw!n

Didi `qs!dür baŋa `amm iy peder
Ol ki Meryem _ātūna olur püser
Dir hemān-dem oldılar ol *ūrlar
Ġā'ib ol görklü cemāli nūrlar

\ordı Bū @ālib kim uşbu dört *ūr
Yā veled kimdür bular wandan gelür

Qażret-i Qaw şāha ilhām iyledi
Tā fe~āqat birle bir bir söyledi

Didi Meryem Āsiye anuŋ biri
Biri Mūsā anası iy d!n eri

Biri Qavvādur anuŋ bilgil `ayān
Saŋa ma`lūm olsun iy `izzetlü cān

Didi Selmāna Muqammed Mu~|afā
Çün beni gördi `Al!yyü'l-Murtażā

Açmamış idi mübārek gözlerin
Da*ı ġayruŋ görmemişdi yüzlerin

Çün gözin açdı baŋa wıldı na]ar
Dir selāmu'llāh iyā *ayrü'l-beşer

Hem şehādet wıldı Qawwuŋ Wātına
Ol birüŋ birliginüŋ ixbātına

Didi Qaw birdür aŋa benven güvāh
Sen Resūlsüŋ bende-i *ā~~-ı İlāh

Seyyid-i kevneyn ü sul|ān-ı rüsül
P!şvā-yı *alw u hād!-yi sübül

Ben saŋa qükm iyleyem Qawwuŋ va~!
`Asker-i İslāma nā~ır yā Neb!

Ola benden ~oŋra iy şāh-ı tamām
On bir evlād-ı mu|ahharum imām

---

139 : - MK. / oldılar: oldılar oldılar B; oldular oldular F. / *ūrlar: *ūr!ler B. / Ġā'ib: Ġāyib F. / görklü: görüklü F; güŋlü A.

140 \ordı: \ordu F; Didi MK. / kim: ki MK. / uşbu: bu MK. / dört *ūr: *ūr!ler MK. / wandan: kimden B. / 140b: Kim durur wandan gelürler iy püser MK.

141 şāha: şāh B.

142 Didi: Biri A, B, F, H, S. / Āsiye: Anadur MK.

144 Selmāna: Selmān kim MK. / Muqammed Mu~|afā: Muqammed iy ~afā B; Muqammed k'iy ~afā F, S; ki Muqammed iy ~afā H.

145 gözlerin: gözlerüŋ A, S; gözini MK. / ġayruŋ: ġayr H. / yüzlerin: yüzlerüŋ A, S. 145b Da*ı görmemişdi ġayruŋ yüzini MK.

146 gözin: gözüŋ A.

147 birliginüŋ: birligine H. / ixbātına: ixpātına A.

148 benven: benem MK. / Resūlsüŋ: Resūle B; Resūl F.

149 Seyyid-i: Seyyidi A, F, MK. / rüsül: d!n A. / P!şvā-yı: P!şvā-i MK. / *alw u: *alw B. / hād!-yi: sübül vā -yı qād!x-i sübül F; hād! vü B. / sübül: seb!l F.

150 saŋa qükm iyleyem Qawwuŋ: Qawwuŋ qükm iyleyem saŋa MK. / `Asker-i: `Askeri A, B, F.

151 Ola benden: Oldı andan MK. / evlād-ı: evlādı A, F, S. / mu|ahharum: mu|ahhar bā- MK.

152 sözlerin: sözlerüŋ A, S. / gözlerin: gözlerüŋ A, S.

153 iy: - MK.

154 _udāvend-i: _udāvendi A, B, F. / éad!r: éad!m H. / Qārūnı: Qārūnuy F.

Mu~|afā dir diŋledüm çün sözlerin
Elüme aldum u öpdüm gözlerin

Didüm iy sun`-ı _udāy-ı Wü'l-Celāl
İy mübārek mawdem iy ~āqib-kemāl

Gerçi Mūsāya _udā-vend-i éad!r
éıldı Qārūnı birāder hem vez!r

Sen baŋa dünyā vü u*rā yā a*!
Hem vez!rsin hem birāder hem va~!
_āk-i pāyuŋ ehl-i İslām tācıdur
Münkirüŋ hālik muqibbüŋ nācidür

Qaw seni wıldı em!rü'l-mü'min!n
Hem saŋa didi imāmü'l-müttaw!n

Her ki benden ~oŋr'ide seni imām
Ola anuŋ meskeni Dārü's-selām

Ol ki idinmeye seni muwtedā
Ola dūzeh içre cāvid aŋa cā

El getürdüm ü du`ālar iyledüm
Vāli men vālāhü diyü söyledüm

---

158 : - MK.

159 ki: kim MK.

160 ü: çün B; - H. / diyü: diyüben MK. / "Vāli men vālāhü: DUav Nm lav : El verdiğim kişi, bana velilik eden kişi; onun velilik verdiği kişidir."

161 ola: ola diyü H; oldı MK. / lu|fuŋdan: lu|fuŋla MK.

162 ki: kim MK. / |utarsa: dutarsa A, B, F, H. / buġz u: buġz B. / Olur ol: Ol durur MK; Oldı B.

163 K'ism-i: İsm-i MK.

164 Muqammedsin: Muqammedsüŋ MK. / ismi: ism A, B, F.

Ya`n! her kim ola buŋa dost-dār
Sen da*ı lu|fuŋdan anı dost-dār

Her ki |utarsa bunuŋla buġż u k!n
Olur ol a`dā-yı Rabbü'l-`ālem!n

İrdi ol dem içre Hātifden nidā
K'ism-i anuŋ iy Muqammed Mu~|afā

Sen Muqammedsin anuŋ ismi `Al!
Sen qab!bümsin benüm oldur vel!

Rabbü'l-a`lādan iyā şāh-ı güz!n
İştiwāw itdüm anuŋ ismin yaw!n

Andadur tawviyyet-i İslām u d!n
Ol durur mennā`-ı şirk ü kibr ü k!n

Ol wıla Lāt u Menātı der-nigūn
Putları Ka`be içinde ser-nigūn

Ka`be dāmı üzerinde ser-firāz
Āşikāre söyleye bāng-ı namāz

Ol ola şāh u em!rü'l-mü'min!n
Ol ola sul|ān-ı cümle ins ü cin

Ol ola ser-dār-ı her rūz-ı ġazā

---

165 ismin: ismüŋ S. / yaw!n: met!n MK.
166 şirk ü: şirk B.
167 Lāt u: Lāt A. / Menātı: Menāt H. / der-: ser- MK. / Putları: Bütleri F.
168 Ka`be: Kime S. / dāmı: |amı A, H, S. / söyleye: iyleye K. / bāng-ı: bāngı A.
169 şāh u: şāh MK. / ins ü: B.

Ol ola Kerrār-ı hem yevme veġā

Cümleye b!-şübhe ġālib ol durur
Ma]har-ı küll-i `acā'ib ol durur

Hem odur qallāl-ı cümle müşkilāt
Hem penāh-ı mü'min!n ü mü'mināt

Ma*lūwāta hem odur ümm!d ü b!m
Hem odur şāh-ı \ *ırā|ı müstaw!m*

Ol durur hem `arsa-i rūz-ı şümār
Sāw!-i kevxer was!m-i quld u nār

Her kim olur ise anuŋ düşmeni
Ola cāv!d nār içinde meskeni

Qāl-i mevlūd-ı `Al! Şāh-ı `Arab
Cum`a güni on üç olmışdı receb

Gelmesinden Ka`beye *A~qāb-ı F!l*
Hem otuz yıl ~oŋradandı bellü bil

---

170 ser-dār-ı: ser-dārı B, F. / her: hem MK. / yevme: yevm F; yevm ü A.

171 Cümleye: Cümle-i MK. / b!-şübhe: b!-şübh A, B, F, MK. / Ma]har-ı: Ma]harı A, B, F, H, S. / küll-i: külli S. / `acā'ib: `acāyib A, B, MK, S. / `ac!b F.

172a : Ol durur hem cümle qall-i müşkilāt MK. / mü'min!n ü: mü'min!n F, H.

173 hem odur: ol durur u MK. / ümm!d ü: ümm!d A. / odur: oldur MK. / ~ırā|-ı müstaw!m: ~ırā|e'l-müstaw!m MK. / "\ırā|ı müsta^!m: My!tsmüa |ar* : doğru yol," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

174 was!m-i: wısm-ı B, F. was!m ü A.

175 kim: ki A, H, S. / ise: olsa A, B, F, H, S. / içinde: içre A, B, F, H, S.

176b olmışdı: olmışdur H. / Cum`a vü üç gün idi māh-ı receb MK.

177 ~oŋradandı bellü: geçmiş idi böyle MK. / "A~qābı F!l: A~qābü'l-F!l : Lyfüa BAq*a: Fil sahipleri," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

178 Ka`bede Ka`be ol S. Ka`bede ol A, B, F, H, S. / cūd: vücūd A, MK, S. 178b: Ol yaŋa vācib oldı wılmaw sücūd MK.

179 bil: ol K. / oldı]āhir:]āhir oldı H, MK, S.

181 Döndi: Döndü B, F. / `İlm ü: `İlm B, F, H, S.

@oġduġı'çün Ka`bede ~āqib-i cūd
Vācib oldı ol yaŋa wılmaw sücūd

Otuz iki yaşar idi bil Neb!
Kim anadan oldı]āhir ol vel!

Didi Aqmed kim `Al! ba`de'l-kelām
Olduġından ~oŋra bu sözler tamām

Döndi Bū @ālibe iydür iy peder
`İlm ü dāniş içre sensin rāh-ber
Yüri Mixrimden yaŋa olġıl revān
Çün varasın |apusına ol zamān

éıl beşāret bizden aŋa k'ol hümām
Söyle virdi di saŋa çow çow selām

Çün Ebū @ālib işiddi bu sözi
@utdı Mixrimden yaŋa ol dem yüzi

Ölmiş idi Mixrim irmişdi ecel
Şāh ana raqmine geldügi maqal

Çün kim irdi ġāra Bū @ālib hemān
Ġār içinde gördi var iki yılan

182 Yüri: Yürü B, F. / varasın: varasuŋ MK.
183 di saŋa çow: saŋa digil MK.
184 : - MK. / Çün: Çü A, B, F, H. / Ebū: Eb! B.
185 idi: idim H. / irmişdi: irüp MK. / geldügi: geldigi A; düşdügi MK.
186 kim: ki A, MK. / irdi ġāra: ġāra irdi MK. / gördi: gördü F. / 186b Ġār içine girdi ol dem iy cevān MK.
187 Mixrim: M!rim H; Müjdem MK. / watına: yanına B. / nāzen!n: nāzesin MK. / uyur: olur H. / ~anasın: ~an hem!n B.
188 aŋa: - MK. / ol şeh-: şāh- MK. / Qaw lu|fından: Qaw lu|fuŋdan A; lu|fından Qaw. MK. / ol dem aŋa cān: aŋa çünki cān A.
189 Bū @ālib beşāret iy: beşāret Bū @ālib yā MK.
190 imām-ı: imām u A, MK.

Geldi Mixrim watına ol nāzen!n
Yatmış uyur idi Mixrim ~anasın

Çün selām itdi aŋa ol şeh revān
Virdi Qaw lu|fından ol dem aŋa cān

Didi Bū @ālib beşāret iy kibār
Ol vel! kim didüŋ oldı āşikār

Anadan |oğdı em!rü'l-mü'min!n
Ol imām-ı evvel!n ü ā*ir!n
Ol Vel!yyu'llāh saŋa virdi selām
\ordı senüŋ qālüŋi dir iy kirām

Çün işitdi Mixrim anı oldı şād
Qawwa secde iyledi ol *oş-nihād

Yüzümi ört diyüp aŋa söyledi
Qawwa ol dem cānı tesl!m iyledi

Yüzüni çün örtdi vü döndi hemān
Ol dönince dile geldi ol yılan

Virdi ikisi bile aŋa selām
_oş-selām aldı vü wıldı i*tirām

191 "Ol vel!yyu'llāh saŋa" 2 defa yazılmış F. / virdi: vir S. / \ordı: \ordu F. / qālüŋi: qālini A. / iy: yā MK.
192 Mixrim: Merdem MK. / ol: iy MK.
193 Yüzümi: Yüzüm A. / ört: örd F; ördi A. / diyüp: diyü MK. / cānı: cān B.
194 örtdi vü: örtdi H. / ört diyü B. / döndi: çün döndi MK. / dile: ile H.
195 Virdi: Didi H.
196 süz nedür diŋ: süŋüz nedür bu MK; süz nedür din A.
197 Yoğıduŋuz: Yoğ idüŋüz B. / geldüŋüz: geldüŋiz F, H. / nice: n!şe A, F, B, S. / olduŋuz: olduŋuz A, H.
198 virdi: virdiler Ebū MK. / anlar: - MK. / Kim bizi Allāhü: Kim işit vallahi MK. / "Allāhü a`lem bi'~-~avāb: Bav*üAb Müoa >a : Doğrusunu Allah bilir," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
199 Yoğıduw: Yoğ idik MK; Yoğ idi H. / bizi bil: bil bizi A. / şeh-: şāh- MK.

Ol iki ejdere wıldı ol su’āl
Siz ne yirdensüz nedür diŋ qasb ü qāl

Yoġıduŋuz bunda wandan geldüŋüz
Bu arada niye sākin olduŋuz

Böyle virdi @ālibe anlar cevāb
Kim bizi *Allāhü a`lem bi’~-~avāb*

Yoġıduw var itdi ol Perverdigār
éudretinden bizi bil iy şeh-süvār
éıldı bize emir ol dem Qaw hemān
Tā olavuz Mixrim içün pās-bān

Rūz-ı *aşr olunca iy d!n serveri
Beklerüz biz bunı d!v ü peri

Kimse ki buŋa żarār irgürmeye
Bizden özge kimse anı görmeye

Bu qaberden ~onra Bū @ālib yine
Şād u *urrem geldi ol dem evine

Diŋle bundan ~oŋra iy yār-ı güz!n
Cabir itdi bunı rivāyet ya^!n

200 ol dem Qaw: Qaw ol dem MK. / hemān: tamām MK. / olavuz: olayuz B, F; olasuz H, S.
201 Rūz-ı: Rūz u MK. / bunı: bunu MK. / d!v ü peri: d!v ü sayrı B, F, S.
202 Kimse ki: Kimsesi F, H, S; Kimseye MK; Kimsesi h!ç B. / özge: evvelā MK. / anı: bunda A, B, F, H, S. / görmeye: girmeye B, F, H, S.
203 ~onra Bū @ālib: Bū @ālib hem MK. / Şād u: Şād B.
204 yār-ı: yārı F. bunı rivāyet: bu rivāyeti MK.
205 Mu~|afādan: Mu~|afāya H; Mu~|afā S. / ben: bir MK. / wavm-i: wavmi H.
206 Küfr ile: Küfrüle F; Küfrüyle B. / em!r-i: em!ri A, B, F, H, S.
207 Bunı: Bunu MK. / bilür iy: bilürler B.208 kim: ger MK. / beni: Nebi MK.

Didi itdüm Mu~|afādan ben su’āl
Kim bunı dir böyle bu wavm-i #alāl

Küfr ile öldi Bū @ālib dir wamu
Ol em!r-i *ūb-~ūret *ūb-rū

Didi Peyġamber ki Cebrā’il-em!n
Bunı yigrek bilür iy ehl-i yaw!n

Ol gice kim beni Qayy-ı Müste`ān
İyledi mi`rāca da`vet ol zamān
Çün görindi baŋa ol `arş-ı mec!d
Oldı dört nūr `arş ayaġından bed!d

Ben niyāz itdüm Qawa kim yā Şekūr
Baŋa bildür kim nedür ol dört nūr

İrdi ol dem Qażret-i Qawdan nidā
İyle bil kim iy Muqammed Mu~|afā

Birisi `Abdu’l-Mu||alib nūrıdur
Hem ikincisi Bū @ālib nūrıdur

Ol üçünci bil ki `Abdu’llāhuŋ ol
Nūrıdur ol kim ataŋdur yā Resūl

209 ayaġından: ayaġında MK.
210 kim: ki H, MK. /yā şekūr: Şekūr H; yā şükür S. / kim: kim MK. / ol: bu MK. / dört nūr: dördü nūr F.
211 İyle: Öyle MK, S. / kim: ki MK. / iy: yā MK, ol H.
212a Vezin bozuk. / nūrıdur: nūrudur F.
213 Nūrıdur: Nūrudur F.
214 ki: kim A. / `ammuŋdur: `ammuŋmıdur F.
215 Yine: Ben H, S. / yā: kim yā H, S. / wandan: wanda MK. / buldular: buldılar H, S.
216 diyince: idince MK. / iytdi: didi MK. / k’anlar: anlar MK.
217 Put: Büt A, B, F, MK. / -perestlerden: -perestlerle MK. / İbrāh!mle: İbrāh!m H.

Bil ki Qamża nūrıdur dördüncisin
Ol ki `ammuŋdur iyā şāh-ı güz!n

Yine didüm yā İlāh! kim bular
Bu merātibleri wandan buldular

Böyle diyince nidā ol Kirdgār
Yine iytdi baŋa k'anlar āşikār

Put-perestlerden yürürlerdi nihān
D!n-i İbrāh!mle anlar b!-gümān
D!nlerin wılmazlar idi āşikār
Put-perest kāfirlere hergiz bular

Geldiler mü'min cihān içre nihān
Yine !mān birle oldılar revān

Anuŋ içün bu merātib buldılar
Qaw-perest dirildiler Qaww oldılar

Bunlara her kim dir ise nā-sezā
Ol cehennemde bulısardur cezā

Nice Müselmān diyesin anlara
Kim diye cehliyle kāfir bunlara

Sen revā nice görürsin kim _udāy

---

218 D!nlerin: D!nlerüŋ S. / Put: Büt B, F, MK. / kāfirlere: kāfir ile MK.
219 birle: ile MK. / oldılar: oldular B, F, H, S. / revān: nihān MK.
220 merātib: mertebeleri MK. / buldılar: buldular F. / oldılar: oldular F. / 220b: Qaw-perestān u Qawü'l-Qakk oldılar MK.
221 bulusardur: bululasardur F.
222 Müselmān: Müsl!mān B. / diyesin: diyesüŋ MK. /
223 görürsin: görürsüŋ MK. gör sen H. / _udāy: _udā MK. / nūrına cāy: bil Hel etā MK.
224 |ayyib-i: |ayyibi F.
225 ta`a~~ub: ta`~!b F, MK. / |utup: dutup B, F, S. / Dirsin: Dirsüŋ MK A, F, H, S. / küfr idi: küfrüdi F.
226 Ādemden: ol demde MK. / b!-şekk ü reyb: b!-reyb ü şekk A; b!-şekk reyb B; b!-şekk virüp S.

éıla kāfir ~ulbüni nūrına cāy

@ayyib içün |ayyib-i ol Kirdgār
Bil ki yaratmışdur iy cān āşikār

Sen ta`a~~ub birle |utup kibr ü k!n
Dirsin ehl-i küfr idi bunlar yaw!n

_āteme irince Ādemden neseb
Oldı elli bir ata b!-şekk ü reyb
On yidisi enbiyā idi güz!n
On yidisi evliyā iy ehl-i d!n

On yidisi pādişāh-ı pāk-rāy
D!n olurdı bunlara rāh-ı _udāy

Pāk geldiler wamu bu `āleme
Devr-i Ādemden irince _āteme

Çün Muqammed oldı şāh-ı enbiyā
Hem `Al! ser-dār-ı cümle evliyā

Hem va~!-i Mu~|afā vü hem imām
Muwtedā-yı her dü-`ālem ve’s-selām

Seyyid-i şübbān olupdur aqsen!n
Şāh-zādeler Qasanla ol Qüseyn

---

227 evliyā iy evliyā-yı MK.
228 pādişāh-ı: pādişāhı A. / rāy: d!n MK. / _udāy: yaw!n MK.
230 ser-dār-ı: ser-dārı B, F.
231 va~!-i: va~iyyu F.
232 : - A, B, F, S, H. / Qasanla ol: ol Qasanla MK.
233 Sıb|eyn u: Sıb|eyn MK. / server-i: serveri A, B, F. /
234 İnse vü: İns ü MK; İnse B. / cinne: cinne hem B, MK.
235 hem: - H, MK. / Cevād: Tawād MK. / Nā-murādlar: Nā-murātlar B. / bunlardan: bunlar F; bunlarla H, S.

Fā|ıma sıb|eyn u Weyne’l-`ābid!n
Bil bulardur server-i ehl-i yaw!n

Bāwır u \ādıw imām-ı reh-nümā
İnse vü cinne bulardur p!şvā

Ba`de hem Kā]ım Rıżā vü hem Cevād
Nā-murādlar buldı bunlardan murād
Hem Taw! vü `Asker! ~āqib-zamān
Ya`n! Mehd! pādişāh-ı ins ü cān

Oldı anda *atm-i e’imme’y vel!
Kimsenüŋ anlara irmez menzili

Mü’min oldur kim bulardan ura dem
Sen bularuŋ ġayrını ~ayġıl `adem

Çün bularuŋ şānına indi kelām
Wübde-i eşyā bulardur ve’s-selām

Her kim olmazsa bularuŋ tābi`i
Ger Qan!fedür ü ger ol Şāfi`!

Yā eger Qanbel eger Mālik ola
Ol necāta irmeye hālik ola

---

236 vü: vü hem Naw! vü MK.
238 kim: ki MK. / bulardan: olardan MK. / bularuŋ: bulardan MK. / ġayrını: ġayrıyı MK.
239 : - MK.
240 bularuŋ: bunlaruŋ MK. / Qan!fedür: Qanef!dür MK. / ü ger ol Şāfi`!: gerekse Şāfi`! MK. / 240b Ger Qanef! o eger kim Şāfi`! B.
241 Yā eger: Gerekse MK. / Qanbel: Qanbel! MK; Qanbel ü A. / eger: ger A. / 241b: Yā eger Mālik yā eger Qanbel ola H.
242 éılm’ayırma: Hem ayırma B; éılma ayrı MK.
243 kim ola: gelecek MK. / birle: bir MK. / Külle ünās: SAna Lk : Her insan topluluğu,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
244 Qaww-ı: Qawwı A, F, H, S, MK. / Qaww-ı cümle: cümle Qawwı MK. / a~fiyā: ev~ıyā F, H, S. / āl-i: āli F. / cüdā: _udā K.

Yā İlāh! sen bizi mü’minlerüŋ
éılm’ayırma zümresinden anlaruŋ

Ol gün anda kim ola *Külle ünās*
Da`vet imāmlu imāmı birle *ā~

Yā İlāh! Qaww–ı cümle a~fiyā
Āl-i Aqmedden bizi wılma cüdā

Ger bulam dirseŋ cehennemden necāt
Ehl-i beyte cān u dilden wıl ~alāt

CA`FERIdür gerçi bir dermānde wul
Cürmini `afv idüben iyle wabūl

---

245 : - A, B, F, H, S.
246 : - MK.

XIII

A83b, B86a, F110a, H72a, S175a.

Vefāt-nāme-i E'imme-i Āl-i Muqammed `Aleyhi's-selām[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Diŋle iy yek-reng-i evlād-ı Resūl
Yek-cihet ender-fürūġ ender-u~ūl

Ol zamānda kim `Al!yyü'l-Murtażā
Cismini ġāyb itdi ol kān-ı se*ā

éaldı andan ~oŋra Qüseyn ü Qasan
Diŋle bunlaruŋ vefātın imdi sen

Zehr içirdiler Qasan oldı şeh!d

---

[x] **B, F: Velehu Der-Beyān-ı Vefāt-ı Āl-i Muqammed `Aleyhi'~-~alavāt Ve's-selām A; Vefāt-nāme-i Āl-i Evlād H; Vefāt-nāme-i Āl-i Evlād-ı Qażret-i Muqammed `Aleyhi Vesellem S.**

1 yek-reng-i: n!k-reng-i H.

2 zamānda: zamān K.

3 Qüseyn ü: Qüseyn B, H. / vefātın: vefātuŋ A.

5 server-i her dü-serā: server-i dü-serā H. / şeh!d-i: şeh!di C.

éıldılar wa~d aŋa ol wavm-i Yez!d

Şāh Qüseyn ol server-i her dü-serā
Ol da*ı oldı Şeh!d-i Kerbelā

éıldı andan ~oŋra Weyne'l-`ābid!n
Ol imām-ı muwtedā-yı ehl-i d!n

Anı da `Abdü'l-Melikoġlı Vel!d
Ol münāfıw `āwıbet wıldı şeh!d

Oldı andan ~oŋra hem Bāwır imām
Ol em!r-i reh-nümā vü ol hümām

Anı da Hüşşām kāfir b!-günāh
`Āwıbet wıldı şeh!d iy merd-i rāh

Ca`fer-i \ādıw şeh-i ~ıdw u ~afā
Giçdi seccādeye ol kān-ı vefā

Anı da Man~ūr-ı]ālim `āwıbet
Zehr ile wıldı şeh!d ol bed-~ıfat

Qażret-i Kā]ım imām u reh-nümā
Oldı andan ~oŋra *alwa p!şvā

---

7 `Abdü'l-Melik: `Abdü'l-Mülūk B.
8 reh-nümā vü: reh-nümā-yı H, S.
9 merd-i: merdūd-ı B.
10 Şeh-i: şehi A. / ~ıdw u ~afā: ~ıdw-ı vefā S.
11 Zehr ile: Zehriyle B, S.
12 Kā]ım imām u: imām Kā]ım H; Kā]ım imām S.
14 Rıżā: Er-Rıżā A, H, S. / ol: - H.
15 Diŋlegil: Diŋle H.

Anı da Qārūn-ı dūn wıldı şeh!d
Qışm-ı Qawdan wılmadı vehm ol pel!d

Ba`dehū sul|ān-ı d!n Mūsā Rıżā
Oldı ol seccāde üzre pādişā

Diŋlegil anuŋ da va~f-ı qālini
Hem şeh!d olmasınuŋ aqvālini

Ol zamān kim öldi Qārūn-ı Reş!d
Taqta geçdi oğlı Me'mūn ol pel!d

Şeh Rıżā ol server ü sul|ān-ı d!n
\āqib-i `ayne'l-yaw!n qawwe'l-yaw!n

Mu~|afā seccādesinde ol zamān
Mu`tekef oturmış idi bil `ayān

Şehr-i Yexrib il vilāyet *ā~ u `ām
Aŋa uymışlardı cümle ve's-selām

Anlara dā'im işi irşād idi
Anlaruŋ göŋli anuŋla şād idi

_alw-ı `ālem gelür idi b!-*isāb
Her |arāfdan bay u yo*sul şey* ü şāb

---

16 Qārūn-ı: Qārūne'r- A, H, S; Reş!d: Reşid F. / pel!d: pelid F.
17 server ü: serveri A; server A, B, H, S.
19 *ā~ u: *ā~ K. / ve's-selām: vü selām F.
20 dā'im: dāyim F. / göŋli: göŋlü A.
21 bay u: bay A, B, H, S. / şey* ü: şey* A, B.
22 müşkilin: müşkilüŋ A; müşkili H. / depretse: depretdise F. / dilin: dilüŋ A; dili H.
24 degüldi: degüldür A, H. / ins ile: insiyle A, S, F.

Qall iderdi cümlesinüŋ müşkilin
Her waçan depretse ol wudret dilin

`İlm ile dutmışdı cümle `ālemi
Qilm ile żabt iylemişdi Ādemi

Bil beşer degüldi ol bir nūr idi
Emrine ins ile cinn me’mūr idi
Kān-ı iqsān idi baqr-ı ma`rifet
Menba`-ı lu|f idi şāh-ı maġfiret

Anı Me’mūn işidüp emr iyledi
Cem` idüben beklerine söyledi

Kim bu gün sul|ān `Al! Mūsā Rıżā
Yowdur anuŋ bigi bir müşkil-küşā

Mürşid-i kāmil bulunmaz bir da*ı
Mixli bu `ālem içinde iy a*!

Dilerem ben k’aŋawılam iwtidā
Olmayam hem bir zamān andan cüdā

İyleyem bey`at elinden b!-gümān
Didi getürmek gerek anı hemān

---

25 baqr-ı: ol baqr-ı H.
27 Rıżā: Er-Rıżā H, S. / bigi: gibi: A, B, H, S.
28 Mürşid-i: Mürş!d-i A, H, S; Mürş!di F. / `ālem içinde: `ālemde h!ç B.
29 k’aŋa: aŋa A, B. / aŋa wılam iwtidā: iwtidā wılam aŋa H, S. / hem: her A, H, S.
30 bey`at: bid`at H. / getürmek: getirmek F; götürmek A, H.
31 mülk ü: mülk B. / māl u: māl B. / raqt u: raqt B; raqmet H.
32 inşā: ifşā S.
33 k’iy: iy B. / Vüxwā: vüxwāsın u: vüxwā ü hem A. / “`Urve-i Vüxwā / Urvetü’l-Vüxwā : Y!xvüa gvro : Kopmayan sağlam kulp,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

Ola benden ~oŋra anuŋ tāc u taqt
Her ne kim var mülk ü māl u raqt u baqt

Emr idince ehl-i inşā geldiler
Yazdılar bir nāme qāżır wıldılar

Yazdılar k'iy reh-nümā-yı rāh-ı d!n
`*Urvetü'l-vüxwā*sın u nūr-ı müb!n
`Ālim-i `ilme'l-yaw!n-i Mu~|afā
`Ārif-i `ayne'l-yaw!n-i Murtażā

\āqib-i seccāde-i şer`-i Resūl
Varıcaw nāme keremden wıl wabūl

Server-i her dü-serā *ayrü'l-enām
Biz wuluŋdan anlara yüz biŋ selām

Bir wadem renc!de wıl bizden yaŋa
Kim be-ġāyet arzū-mendüz biz saŋa

Nāmeyi virdiler elçi eline
Tā revān oldı Med!ne yolına

Bir nice ay giçdi çün irişdiler
Vardılar şāh ayaġına düşdiler

Didiler k'iy server-i her dü-cihān
Gizlü sırlardur saŋa cümle `ayān

---

34 yaw!n-i: yaw!n ü B. / `Ārif-i: `Ārif ü B.
36 Server-i: Serveri A, B, F, H, S. / serā: cihān B, F. / Biz: Bir H, S. / wuluŋdan: wulundan B, F.
37 biz: - F.
38 Nāmeyi: Nāmei A, B, F, H, S. / elçi: eliçi H, S.
39 k'iy: iy A, B. / server-i: serveri A. / sırlardur: işlerdür B, F.
42 bize: baŋa H, S.

Yazup uşbu nāmeyi Me'mūn bize
Virdi biz wullar getürdük uş size

Aldı sul|ān nāmeyi wıldı na]ar
Didi vācibdür bize itmek sefer

Ol zamān etbā`ına emr iyledi
Bir nice anda rumūzlar söyledi

Yol içün bir waç gün içinde tamām
Düzdiler esbāb buyurdı ol imām

Bir nice günden imām oldı revān
Düşdi şehr içine feryād u figān

Çün sa`ādet atına oldı süvār
Gitmege `a]m itdi ol şāh-ı kibār

Geldi cümle mü'min!n ü mü'mināt
Didiler yā şāh olduw şimdi māt

Didiler *Vā qa~retā* ağladılar
Nār-ı firwatden ciger |ağladılar

D!deler baqrından itdiler hezār
Atı ayağına gevherler-nixār

44 Düzdiler: Düzeler H, S. / ol: çün A, B, F.
45 günden: günde A. / feryād u: feryād F; feryādı B.
47 mü'min!n ü: mü'min!n F.
48 "Vā qa~retā: Eyvah, yazık." / |ağladılar: dağladılar H, S.
49 nixār: !xār B; ixār F.

El-vedā` iylediler ol şāh ile
Gitdi anlar waldı bunlar ah ile

Şeh Rıżā çün kim revān oldı yola
İrdiler Beriyye içre bir çöle

Yoġdı ol menzilde h!ç bir wa|ra ~u
İçelerdi hem alalardı vu#ū’

Bir yire ba~dı ayaġın ol imām
Yine waldurdı yirinden ve’s-selām

Awdı mübārek izinden çeşmeler
Her ayaġından belürdi işmeler

İçdiler ol ~uyı āb-dest aldılar
Ol gice qawwā `ibādet wıldılar

Çün irişdi ~ubq-dem gün virdi nūr
ė ıldılar ol aradan da*ı `ubūr

Geldiler bir menzile kim anda hem
\u bulınmaz idi ol şāh-ı kerem

El getürdi vü du`ālar iyledi
Ġam yimeŋ diyüp bulara söyledi

---

52 Yoġdı: Yowdı A; Yoġ idi H. / h!ç: - H.
53 ayaġın: ayaġuŋ A, S. / waldurdı: waldırdı A.
55 āb-dest aldılar: vu#ū’ aldılar H; aldılar vu#ū’ S.
57 kim anda hem: hem anda kim H, S.
58 diyüp: diyü A.
59 ~usuz bizi bu yirde: bu yirde bizi ~usuz u H; bu yirde bizi ~usuz S.

Didi kim ol _āliw-ı Perverdigār
éoymaya ~usuz bizi bu yirde zār

Öyle diyince imām-ı reh-nümā
P!şvā-yı evliyā vü a~fiyā

Sūy-ı maġribden belürdi bir se*āb
Yaġdı bir yaġmur mānend-i gül-āb

Aldılar āb-dest ü wıldılar namāz
İtdiler der-gāha biŋ dürlü niyāz

Yidiler içdiler anda ol gice
Diŋle imdi irtenüŋ qāli nice

\ubq-dem çün kim imām oldı süvār
Bile atlandı wamu a~qāb u yār

Ol seferde ol şehenşāh-ı cihān
İyledi el-wı~~a biŋ mu`ciz `ayān

Geh wılurdı *astalar içün du`ā
Ol du`ādan kesb iderlerdi şifā

Gāh yürür idi |aş üzre ol em!r
@aş ayaġ'altında olurdı qam!r

---

61 bir: - H.
65 mu`ciz: kerāmet H.
66 Geh: Gāh A; Ger H.
67 ayaġ: ayaġı B, F, H, S. / altında: altına H, S.
68 Gāh: Geh A.
69 şey* ü: şey* F. / mu`cizātın: mu`cizātuŋ A, S.

Gāh yürür idi bile ardınca |aġ
Gāh virürdi m!ve-i ter wurı bāġ

Ol seferde bile olan şey* ü şāb
Gördi anuŋ mu`cizātın b!-qisāb

Ba`dehū müddet-med!d ol pādişāh
@ūsa irdi ol güneş ~ūretlü māh

İşidüp Me'mūn istiwbāl ider
_ā~ u `ām ol şāh içün warşu gider

Çün kim ol şāha gelüp wavuşdılar
Cümle atı ayaġına düşdiler

Didiler yā şāh-ı `ālem merqabā
`Ömr kim sensüz giçer olur hebā

Qaww bize el-qamdü'lillāh kim bugün
İyledi uş mātem eyyāmın dügün

Geldi Me'mūn öpdi şāhuŋ elini
Boynına ~aldı imāmuŋ wolını

Qāżır itmişdi imāma bir sarāy
Ol sarāya wondı ol bedr olmış ay

---

70 müddet-i: müddeti B, H, F.
72 wavuşdılar: wavışdular F. / atı: anı A, H. / düşdiler: düşdüler F; dövüşdiler S.
75 Boynına: Boyınına S.
77 sensin baŋa: baŋa sensin H. / *^!ş ü: *^!ş H.

éıldı `izzet şāha Me'mūn b!-şümār
Didi kim sensin baŋa *^!ş ü tebār

P!şvā ol sen baŋa iy reh-nümā
Muwted!yem ben saŋa sen muwtedā

İsterem k'idem elüŋden bey`ati
Tā bulam ma*şer güninde raqmeti

Ben ölenden ~oŋra cümle taqt u tāc
Ola senüŋ il ü gün *arc u *arāc

Döndi andan aŋa didi ol em!r
Ol imām-ı b!-mixāl ü b!-na]!r

Uşbu sözlerdür didi cümle feşār
Sen waçan olsaŋ gerek benümle yār

Bu cihāndan senden öŋdin ben revān
Olısarvan böyledür buyruw hemān

Görinür bu kim öŋürdi ben ölem
\aġ iken sen dünyeden rı*let wılam

Cefr-i Cāmi`de buyurmışdur `Al!
Senden öŋdin ölmegümi ol vel!

79 k'idem: idem S.
80 taqt u: taqt B, H. / il ü: il B, F, H. / *arc u: *arc B, S.
81 Döndi: Dünden S. / aŋa: baŋa H. / imām-ı: imāmı S. / b!-mixāl ü: b!-mixāl H.
82 olsaŋ: olsan A.
83 öŋdin: öŋdüŋ A, S. / Olusarvan: Olısarun A, B. / 83b Olusardur böyle buyuruŋ hemān H, S; buyuruŋ: buyurın H.
84 bu kim: kim bu H, S.
85 Cefr-i: Cefri B, F, H. / öŋdin: öŋdün F; öŋdüŋ A, S.
86 buyurmışdur: buyurmışdı H.
87 diyince: diyincek F. / cümle: ehl-i H.

Qażret-i ceddüm Muqammed hem yaw!n
Böyle buyurmışdur ol sul|ān-ı d!n

Öyle diyince aŋa Me'mūn-ı dūn
İydür iy cümle cihāna reh-nümūn

Lu|f idüp biz bendeden döndürme yüz
Pādişeh sensin saŋa biz bendeyüz

Şāh elin uzatdı istikrāh ile
Tā ki bey`at wıldı Me'mūn şāh ile

Emr wıldı *u|beyi ol şāh içün
Owıdılar ol qab!bu'llāh içün

Sikke-i zer urdı anuŋ ismine
Resmini döndürdi anuŋ resmine

Çün bu işler ile kevne oldı bay
Geldiler ol qażrete yo*sul u bay

İylediler iwtidā ol servere
Ol imām-ı reh-nümā vü reh-bere

Bār-gāhı oldı çün b!-qadd ziyād
Fitneler waynatdılar ehl-i fesād

---

88 idüp: wıl A, B, F. / döndürme: dönderme F; çevirme H.
90 Emr: Emri F, H. / *u|beyi: *u|bei A, B, F, S.
91 döndürdi: dönderdi F; döndür S.
92 kevne: kevn B. / Geldiler: Geldi H. / yo*sul u: yo*sul B.
93 reh-nümā vü: reh-nümāy-ı A, B, H, S.
95 oldılar: oldular F.
96 k'iy: iy A, B, H, S. / deryā-bār: deryā-yār A.

95 Nice müfsid bir yire cem` oldılar
Cümlesi Me’mūn watına geldiler

Didiler k’iy şāh-ı deryā-bār sen
İdeli ol servere iwrār sen

Cümle `ālem *alwı aŋa iwtidā
éıldılar yo*sul u bay şāh u gedā

Pādişeh ol oldı bu gün ad anuŋ
Sal|anat anuŋ u `adl ü dād anuŋ

Saŋa kimse wılmaz oldı iltifāt
éorwaruz kim düşe bir gün müşkilāt

100 @utalar ol Kā]ımoġlınuŋ sözin
Döndüre *alw-ı cihān senden yüzin

Görerek anuŋ se*āsını sipāh
Öldüreler seni vü ol ola şāh

Çün ölesin sen keseler neslüŋi
Yir yüzinde womayalar a~luŋı

éılmaz olursaŋ buŋa tedb!r sen
Göresin az demde çow tenf!r sen

Didi Me’mūn bu zamān n’itmek gerek
Siz ne dirseŋüz anı itmek gerek

Didiler öldürmek olmaz wahr ile
Bitmez anuŋ işi illā zehr ile
éıldılar watline şāhuŋ ittifāw
Ol münāfıwlar wılup anda nifāw

Bir nice gün giçdi gör kim n’itdiler
_oş-żiyāfetler yaraġın itdiler

Şāhı Me’mūn da`vet itdi watına
Didi müştāwuz şehüŋ ~oqbetine

Lu|f idüp renc!de wılsunlar wadem
Bir nice gönderdi şāh içün qadem

Ol gelen ādemleri şāh dönderür
_oş varalum dir girüye gönderür

Var idi şāhuŋ meger bir hem-demi
Hem *areminde olurdı maqremi

_ıdmetindeyidi şāhuŋ her zamān
Bir kem!ne bende bigi b!-gümān

Şeh Rıżā ol dem aŋa emr iyledi

97 `ālem *alwı: *alwı `ālem A, S. / yo*sul u: yo*sul B, H, S; yo*sulı F. / şāh u: şāh A, B, F, H.
98 Pādişeh ol: Pādişāh H.
100 sözin: sözüŋ A, S. / Döndüre: Döndere F; Döndi H. / yüzin: yüzüŋ A, S.
101 Görerek: Göreler B.
102 sen: - B. / a~luŋı: a~lını A.
103 olursaŋ: olursan H, S. / tedb!r: tedb!ri B, F. / tenf!r: tenf!ri F; taw~!r B.
105 zehr ile: zehriyle A.
106 éıldılar: Didiler H. / nifā^: ittifāw H.
107 n’itdiler: neydiler S. / yaraġın: yaraġuŋ A.
108 Şāhı: Şāh A. / ~oqbetine: ~oqpetine A.
110 dönderür: döndürür F. / girüye: giri B, F. / gönderür: göndürür F.
111 *areminde: *ıred-mende A.
112 _ıdmetindeyidi: _ıwmetinde idi A; _ıwmetindeyidi S; _ıdmetinde H. / bigi: gibi A, B, H. S.
113 Şeh: Şāh A.
114 Yüri: Yürü F. / avuç: yirden B.

Var falān araya didi söyledi

Yüri üç yirden birer avuç türāb
Al baŋa t!z gel didi ol āftāb

Vardı emr itdügi bigi ol imām
Üç avuç |opraw getürdi ve’s-selām

Aldı bu |oprağı bir bir yayladı
Ol üçüncisinde gör ne söyledi

Didi bu |oprawda cennetden nişān
Vardur andan ġāfil olma iy cevān

Oluram Me’mūn elinde men şeh!d
Beni *ayr içün owımaz ol pel!d

Çün ölem ben baŋa anda iyle cāy
Tā ola dünyāda ol cennet sarāy

éıble-gāh-ı mü’mināt u mü’min!n
Olısardur didi ol şāh-ı güz!n

Öyle didi |urdı yirinden imām
Geldi Me’mūnuŋ evine ol hümām

İçeri çün girdi Me’mūn ol zamān

---

115 itdügi: itdigi A. / bigi: gibi A, B, H, S.
116 bu: ol S. / yayladı: yaladı A.
118 men: ben B.
119 baŋa anda iyle cāy: anda iyle baŋa S. / anda iyle cāy: iyle anda cāy A.
120 -gāh-ı:-gāhı A. / mü’mināt u: mü’minātı B. / şāh-ı: şāhı A.
121 |urdı: |urdu F.
122 İçeri: İçerü A.
123 şāh-ı: şāhı A.

Taqta da`vet iyledi şāhı hemān

éıldı her günkiden artuw i`tibār
Didi *oş geldüŋ iyā şāh-ı kibār

Didi *oş geldüŋ iyā şāh-ı cihān
P!şvā vü reh-nümā-yı ins ü cān

Bir nice ~alwım üzümi zehre ol
Bandurup woymışdı bir tepside bol

éıldı tekl!f anı şāhuŋ öŋine
Gel na]ar wıl sen bu işüŋ soŋına

Didi lu|f it yi üzümden yā em!r
İştihā içün olur dir b!-na]!r

Öyle diyince aŋa dir ol vel!
Ol imām-ı pāk-i d!n nesl-i `Al!

Kim görinür uşbu üzümden baŋa
Nice dürlü zehr ile renc ü `anā

Didi Me'mūn şol Muqammed Mu~|afā
Ceddüŋüŋ `ışwına yi iy bā-~afā

Çün Muqammed ismin işitdi imām

---

124 şāh-ı: şāhı A. / P!şvā vü: P!şvā-yı S; P!şvā H; P!şvā iy A.
125 ~alwım: ~alwum A. / woymışdı: woymışdur B.
127 yā em!r: b!-na]!r H. / olur dir: olupdur B. / b!-na]!r: yā em!r H.
128 diyince: diyincek F. / nesl-i: nesli A, B, F, H, S.
130 Ceddüŋüŋ: Ceddüŋin B; Ceddüŋi H; Ceddinüŋ A.
131 ismin: ismüŋ A, S.
132 Durdı: Durdu F; @urdı A, H. / yüzine: yüzüne F.

Yidi bir dāne üzümden ol hümām

Durdı yirinden revān ol şāh-ı d!n
Çekdi burwa` yüzine gitdi qaz!n

Bağladı wapuyı girdi qalvete
Başladı anda niyāz-ı qażrete

Şāh wılduwda Med!neden sefer
Oğlını woymışdı yirinde meger

Bil kim ol şeh-zāde ismidür Taw!
Oldı ol ser-tāc-ı cümle müttaw!

Ol sā`at kim yidi zehri şeh Rıżā
Oğlına Qawdan hemān irdi nidā

Didi varanda ki varmışdur imām
@ayy-ı arż idüp irişdi ol hümām

Bir dem içinde irişdi şāha ol
Turfetü'l-`ayn içre geçdi nice yol

Geldi çün gördi imāmuŋ qālini
\ordı bir bir wı~~a vü aqvālini

Didi şāh iy nūr-ı `aynum merqabā

---

133 wapuyı: wapuı A. / niyāz-ı: niyāzı A, B.
134 wılduwda: wıldı A.
135 kim: ki B. / ismidür: ismiydi B, F. / Oldı ol: Ki oldı F.
136 Şeh: Şāh A.
138 nice yol: bunca yol A, B, F.
140 cevr ü: cevri B.
141 ben: - H. / ol: - B. / giri: girü A, B, H, S.

ḱıldı uş düşmen baŋa cevr ü cefā

İderem ben dār-ı dünyādan sefer
Sen ~aġ ol şimden giri dir iy püser

Eline aldı Taw!nüŋ elini
Aġzına ~owdı mübārek dilini

Didi şimden giri ol şāh-ı tamām
Giç dedeŋ seccādesinde ol imām

Ol imām-ı ins ü cinn arż u semā
Çow va~ıyyet iyledi ol dem aŋa

145 Qażrete ba`de'l-va~ıyyet ol vel!
ḱıldı cān tesl!m ol ibn-i `Al!

Yüri *ıdmet-kār ile şāh-ı Taw!
Hem kefen ~ardı aŋa ol müttaw!

Oldı çün gök ehline Qawdan *itāb
İndi bir demde melā'ik b!-*isāb

Çün imāmet wıldı ol şāh-ı cihān
ḱıldılar şāhuŋ namāzın ol zamān

Çün melā'ik gitdi yirlü yirine
Didi ol şeh-zāde *ıdmet-kārına

---

143 giri: girü A. / Şimden giri ol: ol şimden giri S.
144 ins ü: ins B.
146 *ıdmet: *ıwmet A,B, H, S. / -kār ile: -kārıyla B. / şāh-ı: şāhı F, H.
148 şāh-ı cihān: şāh içün H. / namāzın: namāzuŋ A.
149 şeh: şāh A. / *ıdmet: *ıwmet A, B, H, S.
150 der: deyr H. / emānet: āmānet F.

Giderem ben der-emānet zi nehār
Her va~ıyyet kim imām-ı rūzgār

İylemişdür saŋa anı iyle sen
Kim olursa da*ı māni` söyle sen

Kim budur emri em!r-i mu`teber
Böyle diyincek wılurlar hep qazer

Öyle didi oldı ġayb ol ser-firāz
Oldı şehre fāş uşbu gizlü rāz

Bildi Me'mūn k'ol imām-ı bā-kemāl
Perde-i ġayb ardına çekdi cemāl

Geldi kim anı yuyup kefen ~ara
Hem buyura defn ideler bir yire

Didi *ıdmet-kārı şāhuŋ kim bu dem
Geldi Muqammed Taw! ol mu*terem

Yudı vü ~ardı kefen wıldı namāz
Yine ġā'ib oldı dir ol ser-firāz

İtdiler wa~d anı kim götüreler

---

151 anı iyle: iyle anı S. / Kim: Ki B. / da*ı: - H.
152 em!r-i: em!ri B, F. / diyincek: diyince A.
153 ġayb ol: ġā'ib A. / ser: - H.
154 k'ol: kim ol H.
156 *ıdmet: *ıwmet A. / şāhuŋ: şāhın A. / kim: - H.
157 Yudı vü: Yudu vü F; Yudı B. / kefen: hem kefen B. / ġā'ib: ġāyib F, S.
158 wa~d anı: anı wa~d H. / kim: itti kim H. / buyurduġı: buyurdıġı A, H, S.
159 dutunca: |utunca A, H, S. / Dutmadın: @u|madın H, B, S; Dönmedin A. / durdı: |urdı A, H, S.

Ol buyurduġı yire yaturalar

Tābūtuŋ ardını dutunca hemān
Dutmadın durdı öŋi oldı revān

Vardı ol araya kim ol nūr-ı pāk
Emr idüp andan getürtmiş idi *āk

İndi ol demde havādan ol yire
Bu kerāmet sırrına di kim ire

ėazdılar çün türbe çıwdı bir bıŋar
Gör nicesi oldı ol ā*ir-i kār

Ol bıŋaruŋ gördiler balıw içi
Dopdolu barmaw bigi cümle kiçi

Çıwdı bir büyük balıw gör kim n'ider
Bu kiçi balıwları bir bir yudar

Yutdı bunuŋ cümlesin oldı nihān
\u da*ı ol dem wurıdı der-hemān

Didi Me'mūn uşbu remzi kim bile
Ol gelen beglerine kendi ile

Öyle diyince aŋa *ıdmet-kār-ı şāh

161 yire: p!re A. / di kim ire: kim di ire H.
162 bıŋar: pıŋar B, S.
163 Dopdolu: @op|olu A, B, H, S. / barmaw: parmaw A, H, S. / bigi: gibi A, B, H, S.
164 gör kim: kim gör H, S. / kiçi: küçük B. / yudar: yutar B.
165 Yutdı: Yuddu F. / cümlesin: cümlesüŋ S.
166 kendi ile: kendüyile F.
167 aŋa: - H. *ıdmet: *ıwmet A, B, S.
168 yutdı: yuddı F.

Didi kim bilmez misen iy rū-siyāh

Ol uvaw balıw bu `ālem begleri
Şol büyük balıw ki yutdı anları

Ya`n! bir gün Mehd!-i ~āqib-zamān
Nā-gehān ide]uhūr ol pehlevān

İde dünyā beglerin cümle helāk
}ulm ü]ulmetden cihānı wıla pāk

Şāhı çün ol arada defn itdiler
Her biri yirli yirine gitdiler

W!-münāfıw ki Muqammed nesline
éa~d ide dünyā'çün anuŋ a~lına

Didi kim benven Muqammed ümmeti
éorwmaya Allāhdan ol la`net!

Ehl-i İslām olan āl-i Aqmede
Hergiz uşbunuŋ bigi iş mi ide

Qāşā ve kellā ki ol ümmet ola
_il`atı anuŋ hemān la`net ola

Yā İlāh! wılma anlardan bizi

---

170 beglerin: beglerüŋ S. Cümle: bir bir A.
171 yirli: yirlü A. /
172 W!: Weh! H. / éa~d ide: éa~dı B. / dünyā'çün: dünyā içün B, F, H, S. / anuŋ: - H, S.
174 bigi: gibi A, B, S.
175 anuŋ: - H, S. / anuŋ hemān: hemān anuŋ A.
176 izi: özi B.
177 mü'min!n: ehl-i d!n A; şāh-ı d!n H.

Çün ġala| gitmişdür anlaruŋ izi

Ba`dehū waldı Taw! ol şāh-ı d!n
Ol imām-ı reh-nümā-yı mü'min!n

Anı da*ı Mu`ta~ım wıldı şeh!d
Ol münāfıw bed-fi`āl-i ol pel!d

Çün Naw!ye degdi nevbet ol imām
Oldı atasına ol wā'im-mawām

Anı da wıldı Mütevekkil hemān
Dem şeh!d ol düşmen-i Qaw-b!-!mān

`Asker! oldı imām-ı `ām u *ā~
Ba`dehū a`lem `Alā *Küllü ünās*

Anı da*ı Mu`tasıd ol nā-be-kār
La`net olsun aŋa b!-qadd ü şumār

`Āwıbet wıldı şeh!d ol serveri
Ol imām-ı rūzgār u reh-beri

_üccet-i Qaw Mehd!-i ~āqib-zamān
Atasınuŋ yirine giçdi hemān

Ol da*ı bir nice rūz u rūzgār
Atasından ~oŋrası ol şeh-süvār

---

178 da*ı: - B.
179 ol: - H. / atasına ol: ol atasına H, S. / wā'im: wāyim F.
181 oldı: ol dem A. / `ām u *ā~: *ā~ u `ām H, S. / Küllü ünās: SAna Lk : Her insan topluluğu," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
183 rūzgār u: rūzgārı B, H.
185 rūz u: rūzı B.

Kend’özini wıldı gözlerden nihān
Cānı gitmiş cisme döndi bu cihān

Ola bir gün kim _udāy-ı Müste`ān
İde ol māhı qicābından `ayān

}ulm ü]ulmetden bu `ālem ola pāk
Olmaya mü’minlere ol demde pāk

İde pür `adliyle cümle yir yüzin
Ol hidāyet-ba*ş ol şāh-ı güz!n

Oldığınca uşbu dünyā pāydār
Ol durur bil kim imām-ı rūzgār

Qaww-ı cümle enbiyā vü evliyā
Qaww-ı cümle ev~ıyā vü a~fiyā

Qaww-ı `arş u kürs! vü levq ü walem
Qaww-ı Beytü’l-mawdes ü Beytü’l-Qarem

Qaww-ı nūr-ı Mu~|afā-yı müctebā
Qaww-ı nūr-ı Murtażā-yı mühtedā

Qaww-ı Ma`~ūmān-ı pāk-i çār-deh

---

189 yüzin: yüzün F. / güz!n: güzün F.

190 dünyā: `ālem S. / bil kim: kim bil H, S. / imām-ı: imāmı A.

191 Qaww-ı: Qawwı A. / Qaww-ı: Qawwı A, B.

192 Qaww-ı: Qawwı A. / `arş u: `arş B. / kürs! vü: kürs! H. / levq u: levqı B. / Qaww-ı: Qawwı A. / mawdes ü mawdes A, B, F, H, S.

193 Qaww-ı: Qawwı A. / nūr-ı: nūrı A, H, S. / Mu~|afā vü: Mu~|afā-yı B, F; Mu~|afā-i A. / Qaww-ı: Qawwı A. / nūr-ı: nūrı H, S. / Murtażā vü: Murtażā-yı B, F.

194 Qaww-ı: Qawwı A. / Ma`~ūmān-ı: Ma`~ūm A. / Qaww-ı: Qawwı A. / b!-güneh: b!-günāh A.

Qaww-ı `izzet kim olardur b!-güneh

195 Bu kem!ne CA`FERIyi yā _udā
İyleme evlād-ı Aqmedden cüdā

Olıcaw ma*şer güni iy pādişāh
Ehl-i beytüŋ sāyesinde vir penāh

195 CA`FERqyi: CA`FERqi A, H. / evlād-ı: evlādı B, F, S.

4.3 TERCÎ-İ BENTLER

I

A9b, B8b, F10a, S127b, Y8b, MV11a.

Velehu Ey#ān F!-Na`tü'r-Resūl `Aleyhi Vesellem[x]

1

Mef`ūlü / Mefā`ilün / Fe`ūlün

1 İy ism ile *Tā* vü *Hā* vü *Yās!n*
İqsānuŋa ~ad hezār-taqs!n

Lu|fuŋ yeli ismi nice `ālem
Bulmadı le|āfetiyle tezy!n

Andan beri kim]uhūr wılduŋ
Uş `ārife vācib oldı medqüŋ

İqsānuŋa Hind ü Sind ü çāker
İn`āmuŋa bende Ç!n ü Māç!n

5 Her kim saŋa irdi oldı insān
Ol kim seni bildi buldı temk!n

---

[x] B, F: Terc!-i Bend Sitāyiş-i Mih-ter Muqammed Rā \alavātu'llāhi Ve Selāmih! A; Qarfü'l-Kāf, F!-Na`t-i Qażret-i Seyyid-i Kā'ināt S; CA`FER! Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y; - MV.

1 @ā vü: @ā Y. / Yās!n: Yā vü S!n A. / İqsānuŋa: İqsānına A. / "@ā vü Hā / @āhā: H|": Kur'an, @āhā suresi ," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Yās!n: Sy : Kur'an, Yasin suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

2 yeli: ile Y; bigi S. / ismi nice: ismüŋ ile Y. / `ālem: `āleme B. / le|āfetiyle: le|āfeti ile A, S, Y.

3 beri: berü A, S, Y. /]uhūr wılduŋ:]uhūra geldüŋ Y. / `ārife: `ārif B, F. / medqüŋ: medqin A; mümkin B, F, Y; mümk!n S, MV.

4 : - MV. / İqsānuŋa: İqsānına A; İqsānıŋa F; İn`āmuŋa Y. / Sind ü: Sind B, F, A, MV. / İn`āmuŋa: İn`āmına A; İn`āmıŋa F; İqsānuŋa Y. / Ç!n ü: Ç!n Y.

5 Ol kim: Anlar Y. / buldı: buldu F.

İrişdi şehā]uhūra senden
Bu `āleme resm ü āy!n-i d!n

Her kim ki saŋa imān getürdi
Vird oldı aŋa bu tā dirisin

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

2

1 Ey şāh-ı cihān bu cümle eşyā
Nūruŋdan olup durur hüveydā

Mescūd-ı melā`ik oldı Ādem
Vechinde çü nūruŋ oldı peydā

`Işwuŋla buna wevāw gerdūn
Hem cümle mükevvenāt b!nā

İy eşref-i cümle-i rüsülsün
Olmaz idi olmasaŋ bu dünyā

5 İy wıdve-i rūzgār |apuŋdur
Bu mülk-i şühūda şāh-ı yek-tā
İy cān-ı cihān bir demüŋden

---

6 şehā: şāha Y. /]uhūra:]uhūr Y. / `āleme: `ālle F. / resm ü: resm MV. / resm ü āy!n-i d!n: resm ü āy!ni d!n B, F; / 6b: Bu `ālem-i resme d!n iyleyen Y.

7 imān getürdi: getürdi imān MV. / aŋa: oŋa Y. / tā dirisin: buna dirisin A; nādirsin S. / |ā u dersin Y.

8 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

1 : - MV. / şāh-ı: şāhı A, Y.

2 oldı: olmazdı A, S. / Vechinde: Vechüŋde A. / çü: - A, S. / oldı: olmasa A, S.

3 : - MV. / wevāw gerdūn: devvāw gerdūn F, S; revān-gerdür Y. / Hem cümle: Cümle hem Y. / mükevvenāt: mümk!nāt Y. / b!nā: u b!nā A.

4 cümle: cem!le A. / Olmaz idi: Olmazdı MV, Y. / olmasaŋ: olmasan S, Y. / Olmaz idi olmasaŋ: Olmasaŋ olmaz idi A, S.

5 |apuŋdur: |ıynuŋdur B; |opaldan S; tā budur Y. / şühūda: şühūda-i Y. / şāh-ı: şāh u MV; şāhı Y.

\ad-rūq-ı Mes!q oldı iqyā

Sen şāha beşer dimek *a|ādur
İy raqmet-i `ālem!n qāşā

Gör gün bigi nice wıldı rūşen
Şānuŋda _udā bu wikri inşā

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

3

1 İy wübde-i kā'ināt ü eflāk
_il`at saŋa Qawdan oldı *Levlāk*

Bir göz yumuban açınca woyduŋ
`Arş üzre wadem-i cüst ü çālāk

Ol *ulw–ı `a]!m kim saŋa Qaww
Virdi kime virdi iy şeh–i pāk

Bir wāt-ı şer!fsin kim iy dost
Derk itmedi seni wā~ır idrāk

5 İy bülbül-i gül-şen-i belāgāt

---

6 cān-ı: cān u A, S; - Y. / demüŋden: deminden S. / \ad: biŋ MV. / rūq-ı: rūqı Y. / oldı: olur Y.

7 beşer: beş!r Y. / *a|ādur: ne lāyıw Y. / raqmet-i: raqmeti Y.

8 Gör gün bigi: Gözinden kişi Y. / bigi: gibi B, MV, S. / bu: bu bu Y. / wikri: wikr B, Y.

9 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü–Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

1 kā'ināt ü: kā'ināt B, S. / _il`at: _ilwat S, Y, MV. / "Levlāk: KUvü : Sen olmasaydın," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

2 açınca: açıca Y. / wadem-i: wadd Y. / cüst ü çālāk: cüst cilāger Y.

3 *ulw–ı: *ulwı B, F, S, MV; b!-Taw! Y. / `a]!m: `a]!mi S. / şeh-i: şehi B, F, S; şāh-ı A, Y.

4 kim: ki MV. / Derk: Terk Y.

éadrüŋi ne bile *ār u *āşāk

Her kim bu kelāmı wıldı ı~ġā
Oldı dü-cihānda ol fera*nāk

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

4

1 İy Wāt u ~ıfāt-ı Qawwa ma]har
V'iy şāh-ı mu]affer ü mu|ahhar

Mevcūd senüŋ içün oldı `ālem
İy server-i cümle-i peyāmber

Senüŋ bigi wılmadı kimesne
Mu`ciz ile `ālemi musa**ar

Bir şemme-i nūr-ı qüsnüŋ ile
Uş d!de-i mihr ü meh münevver

5 B!-şübhe şef!`-i müwnib!nsin
Hem müft!-i yevm-i d!n ü maqşer

Bir now|a-i va~fuŋuŋ beyānı

---

5 bülbül-i: bülbüli A. / gül-şen-i: gül-şeni A, F, MV, S. / éadrüŋi: éadrüŋ A, S. / bile: bilür Y. / *ār u: *ār B.

7 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KÜvü KÜvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

1 wāt u: wāt B; wātı Y. / ~ıfāt-ı: ~ıfātın S. / şāh-ı: şāhı Y. / mu]affer: mu|ahhar B, F.

2 server-i: serveri F, MV, S, Y. / Peyamber: Peyāmber A.

3 bigi: gibi A, B, S. / Mu`ciz ile: Mu`ciziyle Y.

4 nūr-ı: nūrı A. / mihr ü meh münevver: mihr ü māh münevver A; mihri māh envār Y.

5 şef!`-i: şef!`u'l- S. / yevm-i d!n ü: d!n yevmi Y. / d!n ü: d!n A, B.

Żımnında hezār-d!vān u defter

Dil levqine `ışwuŋ āyetini
Qaw yazalı bunı itdüm ezber

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

5

1 İy şāh-ı şer!`at u |ar!wat
V'iy server-i `ālem-i qaw!wat

Buldı bu cihān senüŋle teşr!f
Oldı saŋa qaw gürūh-ı şiy`at

éılduŋ çü qarāb küfr esāsın
éam` oldı binā-yı her bed!`at

Bey`inde ziyān yowdur anuŋ
Şol kim senüŋ ile itdi bey`at

5 Va~fuŋ demi Qaw beyānın iyler

---

6 Bir: Ebed Y. / va~fuŋuŋ: va~fuŋ S; va~finuŋ Y / Żımnında: Żumunda F; Żammında B, S, MV; Żab|ında Y. / d!vān u: d!vān-ı B, F, MV; d!vānı Y.

7 āyetini: āyātını A, B, F, S, Y. / Qaw: Kim Y. / bunı: bu A. / itdüm: itdi Y. / 7b Bunı owıdum u ittim ezber MV.

8 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.

1 şāh-ı: şāhı Y. / şer!`at u: şer!`at Y. / server-i: serveri A, B, F, S, Y, MV. / `ālem-i: `ālemi Y; `ālem ü A.

2 teşr!f: şeref A, S; teşerrüf Y. / şiy`at: şib`at A.

3 küfr: küfri Y. / éam`: Mu|!` Y. / binā-yı her bed!`at: binā-yı her bid`at A, B; binā-yı wamu bid`at MV; her binā-yı bed!`at S; binā-yı bed!`at Y.

4 ziyān: zebānı A, S, MV. / kim: ki Y. / itdi: iyledi A, S; wıldı MV.

Wikrüŋ bize nüsqa-i nas!qat

Sensin o ki hergiz ümmetüŋüŋ
Mesq iylemedi yüzin qa|!`at

Va~l olmaġa der-gehüŋe iy dost
Bu nükte bize yiter ves!let

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

6

1 İy ism-i mübāreki Muqammed
Meşhūr-ı cihān bi-lafWih Aqmed

Kimdür dil ü cānda senden ekrem
Kimdür dü-cihānda senden emced

Çün _ātem-i enbiyā sen olduŋ
Oldı saŋa sal|anat mü'ebbed

Rūyuŋ senüŋ enbiyāya wıble

5 beyānın: beyānuŋ A, Y; beyān S. / bize: sözi MV.

6 o: ol A. / ümmetüŋüŋ: ümmetinüŋ A ümmetiŋ S, Y. / Mesq: Mes!q S. / iylemedi: iyledi Y. /yüzin: yüzüŋ A, S. / qa|!'at: qa|i'at Y. / 6b Döndürdi rūyını qa|!`at MV.

7 der-gehüŋe: der-gehine A. / bize yiter: yiter bize Y. / 7b İşbu bize bes durur va~ıyyet MV.

8 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

Başlık: CA`FERI Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.

1 mübāreki: mübāreküŋ MV; mübārek B. / Meşhūr-ı: Meşhūrı Y. / bi-laf]ıh!: bi-laf]-ı A, S; elfā]ı Y.

2 Kimdür dil ü cānda: Kimdür dü-cihānda Y. / emced: Muqammed Y.

3 _ātem-i: _ātemi Y.

Kūyuŋ senüŋ evliyāya ma`bed

5 Mi`rācuŋa kim irişe çünkim
Oldı saŋa `arş u kürs! mesned

Mu`cizeŋi her kim itdi inkār
Der-gāhda oldı vech-i esved

Mawbūl-i Qaw oldı kim bu remzi
Bildiyise oldı bilmeyen redd

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

7

1 İy server-i *Kün Fekān* sensin
Kim `āleme cümle cān sensin

V′iy _ātem-i now|a-i nübüvvet
Ser-defter-i her d!vān sensin

Der-`ālem-i ġayb der-şehādet
Peydā sen ü hem nihān sensin
İy kāşif-i `ilm-i Lā-Yezāl!
Heftād dü-tercemān sensin

---

4 Kūyuŋ: Kūyın Y. / ma`bed: mu`ayyed S.
5 : - MV. / Mi`rācuŋa: Mi`rācına A. / `arş u: `arş B, Y.
6 Mu`cizeŋi: Mu`cüzüŋe F; Mu`cizine A; Mu`ciziŋe Y. / Der-gāhda: Der-gehde A, B. F. / oldı: oldı ol A.
7 Mawbūl-i: Mawbūli Y. / bilmeyen: bilmeyenler A, S.
8 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü–Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
Başlık: CA`FER! Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.
1 server-i: server-i Y. / `āleme cümle: cümle `āleme Y. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
2 defter-i her: defter ü S.
3 : - MV. / Der: Dü- A; Her dü-Y. / `ālem-i: `ālem ü S. / ġayb der-: ġayb u der- S; ġäyb durur A; `ab!dür Y. / sen ü: sen Y.

5 Bir kāmile ⎜ayy iden mekānı
İy sāyir-i āsmān sensin

Hem bih-ter-i cümle āfer!neş
Hem mih-ter-i ins ü cān sensin

B!nende-i d!de-i dil ü cān
Gūyende-i her zebān sensin

Her dilde iyā şeh-i dü-`ālem
Bu şerh ile bu beyān sensin

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

8

1 İy dürr-i yet!m baqr-ı raqmet
Olmaz dü-cihān ⎜apuŋa wıymet

@ūbā-yı behişt `aks-i waddüŋ
La`lüŋ mey-i selseb!l-i cennet
Şol nūr-ı İlāhsın kim olmaz
Bir werrece sāyeŋüzde]ulmet

---

4 kāşif-i: kāşifi Y; kāşif ü B. / `alem-i Lā : `ilm-i A; `ilm-i Lā S. / dü-tercemān: dü-tercimān F; ü tercemān B; dü-cihān Y.

5 Bir: bu Y. / mekānı: cihānı MV. / İy: Hem MV. / sāyir-i: sā'ir-i Y.

6 Hem: İy A, S. / bih-ter-i: bih-ter-i B, F. / āfer!neş: ola ferş Y. / mih-ter-i: mih-ter-i B, F; bih-teri Y. ins ü: ins-i F, Y.

7 d!de-i dil: dil-i d!de Y. / zebān: zamān Y.

8 şeh-i: şehi B, F, S; şāh A, Y.

9 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü–Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

Başlık: CA`FER! Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.

1 baqr-ı: baqrı B, F, S, Y.

2 @ūbā-yı: @ū⎜bā-yı' Y. / `aks-i: `aksi Y. / La`lüŋ: La`lin S. / selseb!l-i cennet: çün selseb!l-i cennet A; çü selseb!l-i cennet S.

_āk-i wademüŋden irdi iy dost
Cān `aynına nūr başa devlet

Aqbābuŋa *il`at oldı qulle
A`dāŋa cehennem oldı wısmet

Her kim senüŋ olmadı mu|!`üŋ
Boynına |awıldı |avw-ı la`net

İşitdi bunı !mān getürdi
Sen şāha şular kim oldı ümmet

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

9

İy ma]har-ı āftāb wātuŋ
Qallāl-ı `uwūd müşkilātuŋ

Va~luŋdan irüp durur qayāta
Ser-çeşme-i Qıżrı āb-qayātuŋ

---

3 Şol: Bir MV. / nūr-ı: nūrı A. / İlāhsın: Allāhı Y. / kim: ki MV. / 3b Sāyeŋde senüŋ vücūd-ı]ulmet MV.

4 wademüŋden: wademüŋde Y. / irdi iy dost: irdi dost Y; irdi b!-şekk MV. / `aynına: `aynında Y; bāğına S. / nūr: nūr u MV.

5 Aqbābuŋa: Aqbābına A. / A`dāŋa: A`dāna A.

6 mu|!`üŋ: mu|u`üŋ B, F; mu|!`in Y. / |awıldı: da*ıldı F. / |avw-ı: |avwı Y.

7 İşitdi: İşidi F; işidüp A, S. / şular: bunlar Y.

8 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.

1 ma]har-ı: ma]harı A, B, Y. / `uwūd: `uwūl B; `uwūdı Y. / 1a: Bu her dü-cihāna Qażretüŋdi MV. / 1b: ma]har-ı cümle-i ~ıfātuŋ MV.

Sensin ki şef!`-i müwnib!nsin
Cumhūrına cümle-i `u~ātuŋ

Maqşerde livāŋ sāyesidür
Me′vāsı gürūh-ı münciyātuŋ

5 Hem ma]har-ı cüz' ü cüz'iyātsın
Hem ma]har-ı külli külliyātuŋ

Çün server-i penc-farw olduŋ
Penç oldı anuŋ içün ~alātuŋ

Menşūr-ı dile bunı yazar uş
éalbinden alur walem devātuŋ

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

10

1 İy server-i şāh-ı kām-rān!

2b Qıżr-ı ser-i çeşme-i *ayātuŋ A, B, F, S, Y, MV. / Qıżrı: Qıżra C; Qıżırı F; Qıżr!-i S. / Qıżrı: Qıż!r iy Y.

3 şef!`-i: şef!`ü'l-A, S. / `a~ātuŋ: `a|ātuŋ B.

4 sāyesidür: sāyesi durur S; sāyesi dururı MV. / münciyātuŋ: taqiyyātuŋ A; b!-qayātuŋ S.

5 : - MV. / ma]har-ı: ma]harı S, Y. / cüz' ü: cüz'-i B. / cüz' ü cüz'iyātsın: cüz'iyāta sen Y. / ma]har-ı: ma]harı A. / külli: küll A, B, F, MV. / külliyātuŋ: kelimātuŋ Y.

6 server-i: serveri Y. / penç-farw: penç ü farw S; penç wırw Y. / anuŋ: ümmetüŋ A, B, F, S.

7 Menşūr-ı dile: Menşūrıyla B. / éalbinden: éalbden B.

8 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.

Sul|ān-ı cihān-ı cāvidān!

İsmüŋe owındı *u|be-i `ışw
Der-minber-i cāmi`-i ma`ān!

Hem sikke-i sal|anat senüŋdür
İy nawş-ı nig!n-i men revān!

Ve'l-Leyl ~açuŋ beyānın iyler
İy *Ve'#-Du*ā* gün yüzüŋ nişānı

Bir gicede senden özge kimse
Seyr itmedi heft-āsmānı

Ay itdi yüzüŋ öŋinde secde
Şaww iyledi mihr-i qüsnüŋ anı

Qāl-i dil ile bu cümle eşyā
Wikr iyler i şāh-ı cāvidānı

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

11

---

1 server-i: serveri A, B, F; serv S. / şāh-ı: şāhı Y. / Sul|ān-ı: Sul|ānı Y. / cihān-ı: cihānı Y.

2 İsmüŋe: İsmüŋle B. / Der-minber-i: Der-minberi A, B, F. / Der-menba`-ı Y.

3 men revān!: men rān! B, F, S; min revān! A.

4 beyānın: beyānuŋ A. / gün: ekven B. / nişānı: beyānı Y. / "Ve'l-Leyl B. / nişānı: beyānı Y. / "Ve'l-Leyl: Lyüüav : Kur'an, Leyl suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Ve'#-Du*ā:A-{üav : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

5 heft-: ~ıfat MV.

6 itdi: itti Y. / yüzüŋ: yüzin Y; izüŋ F; inüp A, S. / "Şaww / Şawwa'l-wamer: rm!üaé$: Ay yarıldı." (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / mihr-i: mihri B, F.

7 dil: dili MV. / ile: iyle A, B; yā Y. / iyler: ider MV; itdi Y. / iy: sen S. / şāh-ı: şāhı S. / cāvidānı: `Āl! şānı A, S; kām-rānı Y.

8 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

İy gün yüzi āftābı cānuŋ
Ş!r!n sözi sükkeri dehānuŋ

Şermende lebüŋden āb-ı qayvān
İy Qıżrı qayāt-ı cāvidānuŋ

Var oldı cihān varlıġuŋdan
İy varlığı cümle-i cihānuŋ

`Āşıwlara ka`be bār-gāhuŋ
`Āriflere wıble āstānuŋ

Hem mebde-i kāf u nūn sensin
Hem menşe'-i külli *Kün fekān*uŋ

Senden bu dü-kevne irdi raqmet
İy raqmeti cümle ins ü cānuŋ

Fāş itdi cihān feżāsına uş
Bu nükte-i laf]-ı dür-feşānuŋ

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

12

Başlık: CA`FER! _ūb buyurmışdur Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.

1 gün: - Y. / āftābı: āftāb A, B, F, S, Y, MV. / Ş!r!n: şer!k Y. / sükkeri: sükker A, S; şekeri Y; şeker F.

2 āb-ı: ābı Y. / *ayvān: qayāt A. / Qıżrı: Qıżr A, Y, MV.

4 bār-gāhuŋ: bār-gāhın Y.

5 mebde'-i: m!d!-i Y. / kāf u: kāf A, B, F, S, Y. / külli: küll Y. / kün fekānuŋ: kā'inātuŋ M. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

6 dü-kevne: dü-kevn F. / raqmeti: raqmet A, B, F, MV.

7 cihān: cihāna MV. / feżāsına: ser-te-ser MV.

8 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

İy pādişeh-i cihān u hem cān
Mevcūd senüŋ içün oldı imkān

Hem saŋa şer!`at u |ar!wat
@op oldı biri birisi çevgān

Çevgān ile çelmeseŋ bu |opı
Dutardı cihānı küfr ü |uġyān

Bu `āleme gelmedi vü gelmez
Senüŋ bigi pehlevān-ı meydān

Çevgān elüŋde |op elüŋde
Kār-ı dü-cihān yedüŋde fermān

Çün böyle buyurdı Qaww Te`ālā
Biz da*ı getürdük ana !mān

İy şāh-ı cihān bu CA`FERInüŋ
Cān u seri işigüŋde wurbān

Kim didi senüŋ qawuŋda ol pāk
*Levlāke le-mā-*alawtu'l-eflāk*

II

Başlık: CA`FER! _ūb Dimişdür Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.

1 pādişeh-i: pādişāhı Y. / cihān u: cihān B; cān Y.

2 oldı: ol MV.

3 çelmeseŋ: çelmişsin Y. / çelmeseŋ bu |opı: |opı çelmeseydüŋ MV. / Dutardı: @utardı A, B, S; Dutar idi Y. / küfr ü: küfri Y.

4 `āleme: `ilme Y. / Senüŋ: Bir senüŋ A, B, F, S. / bigi: gibi A, B, S.

5 elüŋde: elinde A. / |op: vü |op A, S. / elüŋde: öŋinde A. / Kār-ı: Kārı Y. / yedüŋde: yedinde A.

6 : - A, B, F, MV. / getürdük ana: ana getürdük Y.

7 şāh-ı: şāhı Y; Cān u MV. / Cān u seri: Cān-ı seri B; Cān-ı ş!r!ni Y.

8 "Levlāke lemā *alawtu'l-eflāk: KÜfUa T!ü-Amü KUvü KUvü : Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

A14a, B13a, F15b, S139b, Y20b.

Velehu F!-Medq-i Em!rü'l-Mü'min!n
`Al! ibn-i Ebū @ālib `Aleyhi's-selām[x]

1

Fā`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

1 İbtidā-yı sü*an be-nām-ı `Al!
K'ol durur depreden dehende dili

Nūr-ı `ayn-ı Muqammed-i Meden!
Ol ki Mu~qafda oldı ismi vel!

Kim durur andan özge `ālemde
Ma]har-ı wāt-ı pāk-i Lem-yezeli

Kim ki wılmaz sücūd ol şāha
Qawwa lāyıw degül anuŋ `ameli

5 Mixli anuŋ cihāna gelmedi h!ç
Özge ma*lūw olmadı bedeli

Cāndur ol em!r-i küll-i em!r
Ten bigidür bu dünyenüŋ mexeli

---

[x] **F: Velehu F!-Medq-i Em!rü'l-mü'min!n `Al! İbn-i Ebū @ālib `Aleyhi's- B; Medq-i Şāh S; - A, Y.**
1 İbtidā-yı: İbtidā-i Y. / K'ol durur depreden: K'oldur söyleyen Y.
2 Nūr-ı: Nūrı A, B, F, S, Y. / Muqammed-i: Muqammedi A, B, F, S, Y. / vel!: vāl! Y.
3 durur: dur S, Y. / wāt-ı: wātı Y. / pāk-i: pāki Y.
4 : - Y. / sücūd: sücūdı A.
5 Mixli: Mixl B, F. / cihāna gelmedi h!ç: cihānda oldı bilādına em!n Y. / 5b Her kim ki ~ıdw ile şāha virdi bel! Y.

Dü-cihānda belādan oldı em!n
Her ki ~ıdw ile şāha didi bel!

_āme-i wudret ile levq-i dile
Çekdi bu nükte üzre *a||-ı cel!

Ki `Al!dür cihāna cism ile cān
Nūr-ı Peyġamber-i zem!n ü zamān

2

1 Murtażā āftāb-ı `ālemdür
Ma]har-ı wāt-ı pāk-i _ātemdür

Hem odur baqr-ı `ilm ü qilm ü kemāl
Hem müsemmā hem ism-i a`]amdur

İremez sırrına *Ulü'l-elbāb*
Diller ol ma`rifetde ebkemdür

Hem hezār-pādişāh-ı dūna cihān
Ol şeh-i ~af-der ü `qs!-demdür

5 Ol va~!-i Neb! `Al!-i vel!
Bil ki Qaw qażretinde ekremdür

---

6 : - Y. / em!r-i: em!ri B, F, S. / küll-i: külli S, Y. / bigidür: gibidür A, B, S. / dünyenüŋ: dünyānuŋ A, B, F, S, Y.

7 : - Y. / şāha: şāh B. / ~ıdw ile şāha: şāha ~ıdw ile S.

9 cism ile: cümle Y. / Nūr-ı: Nūrı F. / Peyġamber-i: Peyġamberi F. / zem!n ü: zem!n A, B, F, Y.

1 pāk-i: pāki B, Y.

2 odur: oldur S. / baqr-ı: baqrı Y. / `ilm ü qilm: qilm ü `ilm Y. / ü kemāl: kemāl B; ledün Y.

3 "Ulü'l-elbāb: BAbüUa avüva akıl sahipleri," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

4 Hem: Hem durur F; - A, B, S, Y. / Pādişāh-ı: Pādişāhı Y. / dūna: d!n-i Y. / hezār: her dü- Y. / şeh-i: şehi F. / ü `qs! -demdür: ü `qs! vü demdür B; ü `qs! -dür S; ü `qs! Ādemdür Y. / 4a Pādişāh-ı dūna hezār-cihān A, B, F, S.

Nite *ayrü'l-beşer dinildi aŋa
Anuŋ içün ki a~lı Ādemdür

Hem kelām-ı _udāy-ı `Azze ve Cell
Hem qab!b-i İlāha hem-demdür

Ne yıwılsun esās-ı qubb-ı `Al!
Çün bināsı göŋülde muqkemdür

Cān wulağına Qawdan irdi nidā
Didi `ārif bu sırra maqremdür

Ki `Al!dür cihāna cism ile cān
Nūr-ı Peyġamber-i zem!n ü zamān

3

Bilki Qaydar cihāna cān oldı
Cān gözin açana `ayān oldı

Pertev-i āftāb-ı |al`at-ı şāh
Nūr-ı zem!n ü āsmān oldı

Geh celāl-i özine wıldı niwāb
Geh cemāl gösterüp `ayān oldı

---

5 va~!-i: va~!yyyu F. / `Al!-i: `Al!yyun F.
6 : - Y. / Nite: T!şe F. / aŋa: - S. / ki: kim A, S. / a~lı: a~l S.
7 qab!b-i İlāha: qab!bu'llāha A, S; qab!b-i ileyhe B.
8 Ne: Nice Y.
9 nidā: bu nidā Y. / maqremdür: musaqqardur Y.
1 Bilki: Bilki hem F.
2 Pertev-i: Pertevi A. / Nūr-ı: Nūr o F. / zem!n ü: zem!n F. / āsmān: hem zamān Y.

Geh dili wa|rada idindi mawām
Geh yiri baqr-ı b!-kerān oldı

5 Gāh oldı em!r-i `ālem-i ġayb
Gāh ser-leşker-i cihān oldı

Kim ki |aldı `ulūm baqrına
Ma`rifet gevherine kān oldı

Kerrema'llāhu vechehu qaberi
Wikr ü tesb!q-i her lisān oldı

Her ki bildiyse wāt-ı ma`rifetin
Uşbu esrār aŋa `ayān oldı

Ki `Al!dür cihāna cism ile cān
Nūr-ı Peyġamber-i zem!n ü zamān

4

1 Şāh-ı merdān `Al! vel!-i _udā
D!de-i cān u dile nūr u żiyā

Andan irdi wamuya lu|f u kerem
Andan oldı vücūd cūd u se*ā

3 Geh: Gāh A. / celāl-i: celāli A; qalāl-i F. / özine: üzerine A, B. / cemāl: cümle Y.
4 Geh dili: Gāh dil A; Gāh! dili Y. / Geh yiri baqr-ı b!-: Geh berr ü baqr!-i A, F, S; Gāh! Baqr u berr ü b!- Y.
5 Gāh: Gāh! Y. / ġayb: ġaybuŋ Y. / Gāh: Gāh! Y. / ser-leşker-i: ser-leşkeri A, B, Y. / cihān: kām-rān Y.
6 |aldı: daldı Y. / `ulūm: `ulūmı S, Y.
7 Wikr ü: Wikr B. / “Kerrema’llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın,” (bk. 2.5.2.4 Dualar).
8 ma`rifetin: ma`rifetüŋ A, Y. / aŋa: oŋa Y. / `ayān: beyān A, S.
1 Şāh-ı: Şāhı Y. / vel!-i: vāl!-i S(der-kenar), Y. / cān u: cān B, F. / nūr u: nūr B; nūrı Y..

İnnemā oldı bilki başına tāc
_il`at-ı *Hel etā* idindi wabā

Her kim oldı cihānda buldı necāt
Cān u dilden ġulām-ı āl-i `abā

Qaw cemālin göziyle görmeyiser
Olmayan āşinā-yı ş!r-i _udā

Pertev-i āftāb-ı `ālem-i wāt
Nūr-ı pāk-i rūq `Al! vü A`lā

Şāh-ı ser-defter-i kemāl ü kerem
Kān-ı baqr-ı `ulūm u qilm ü qayā

Der-i `ilm-i Muqammed-i `Arab!
Müft!-i şer` ü pādişāh-ı livā

Wikri olmış dilinde her şey'üŋ
Cān wulaġına irdi uşbu ~adā

Ki `Al!dür cihāna cism ile cān
Nūr-ı Peyġamber-i zem!n ü zamān

5

---

2 : - Y. / irdi: oldı B. / vücūd cūd u: vücūd u cūd u A; vücūd cūd F.

3 İnnemā: Andan Y. / _il`at-ı: _ulfet-i S. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

4 kim oldı: ne buldı Y. / buldı: bil ki S. / Cān u: Cān A, S. / ġulām-ı: ġulāmı Y.

5 cemālin: cemālüŋ A. / göziyle: gözüle F. / ş!r-i: ş!ri B.

6 Pertev-i: Pertevi A, B, F, S, Y. / Nūr-ı: Nūrı A, B, F, S, Y. / pāk-i: pāki Y. / rūq `Al! vü `Alā: rūq `Al!yyü A`lā B; `Al! vü `ulā S; da*ı `Al! a`lā Y.

7 ser-defter-i: ser-defteri F. / kemāl ü: kemāli Y. / Kān-ı: Kānı Y. / baqr-ı: baqrı Y. / `ulūm u: `ulūmı Y.

8 Der-i: Deri F; Didi Y. / Muqammed-i: Muqammedi B, F. / `Arab!: Meden! Y. / pādişāh-ı: pādişāhı Y.

9 Wikri: Wikr B, F. / ~adā: nidā Y.

Şāhdur pādişāh-ı rūy-ı zem!n
M!r-i a`]am u meWāhib ü d!n

Server-i sākinān-ı maw~ad-ı ~ıdw
Reh-ber-i wıble-i mawām-ı Em!n

Kim ki Qaydar qi~ārı oldı anuŋ
Her ważā vü belādan oldı em!n

Wāt-ı pāki münezzeq eşyādan
Girçi oldı muq!|-i küll-i yaw!n

Kāfir oldı olar ki Qaydar'çün
Bağladılar göŋülde kibr ile k!n

Her ki oldı `adū-yı āl-i `Al!
Şol `azāzildür ol ki oldı la`!n

Bu cihān meclisi ~adef bigidür
Esedu'llāh içinde dürr-i Xem!n

Ol durur ifti*ār-ı āl-i `Al!
Ki cihān *alwı üzre oldı güz!n

Bu göŋül levqine yazılmış idi

1 Şāhdur pādişāh-ı: Yüzi şāh-ı pādişāhı Y. / M!r-i: M!ri Y; ş!r-i B; N!r-i F. / mewāhib-i: mewāhib ü F.
2 Server-i: Serveri B, F. / sākinān-ı: sākin C / maw~ad-ı: maw`ad-ı A; mefwadi Y. / Reh-ber-i: Reh-beri A, B, F, S, Y. / wıble-i: qulle-i B; qilet-i F; millet ü Y.
3 ważā vü: ważādan A, S.
4 küll-i: külli S. / yaw!n: em!n Y.
5b : - Y. / olar ki Qaydar çün: `adüvv-i āli `Al!yi Y. / Qaydar: Qaydara A, S. / göŋülde: göŋlünde B.
6a : - Y. / ki: kim B. / `adū-yı: `adüvv-i A, B. / `Al!: `Al!ye B. / ol ki: ki ol A.
7 bigidür: gibidür A, B, S, Y. / dürr-i Xem!n: dürr-i sem!n B; dürr-i Xem!m S.
8 ifti*ār-ı: ifti*ārı B, Y. / āl-i: āli Y. / *alwı: *alw F. / üzre: içre Y. / oldı güz!n: oldur yaw!n S.

Başlamadın mu*ammer olmaġa |!n

10 Ki `Al!dür cihāna cism ile cān
Nūr-ı Peyġamber-i zem!n ü zamān

6

1 Şer*e ~ığmaz çü va~f-ı qāl-i `Al!
Ne diyem kim nedür kemāl-i `Al!

D!de-i dili rūşen iyledi uş
Lem`a-i pertev-i cemāl-i `Al!

Ne ġam ayruw firāw u qasretden
Çün müyesser durur vi~āl-i `Al!

éaqr u lu|f oldı bize ma`n!de bir
Ki cemāl oldı her celāl-i `Al!

5 Cān fidādur Şep!r ü Şüpper içün
Ki bulardur bu gün `ıyāl-i `Al!

Nūrı `ayn-ı cihān u *alw-ı cihān
Werre-i *āk-pāy-ı āl-i `Al!

Kerem ü cūd u lu|f u qilm ü qayā

---

9 Başlamadın: Başlamadan S, Y. / mu*ammer: muqammed B; ma*mūr Y. / mu*ammer olmaġa: olmaġa mu*ammer A.
1 Şer*a: Şer`a Y. / qāl-i: qāli Y. / kemāl-i: kemāli Y.
2 dili: dil F, S. / cemāl-i: cemāli Y.
3 ayruw: ayraw Y. / firāw u: firāwı Y. / qasretden: qasretinden Y. / durur: dür S. / vi~āl-i: vi~āli Y.
4 éaqr u: éaqrı B; éaqr Y. / oldı bize: çün oldı Y. / her: oŋa Y.
5 Şep!r ü Şüpper: Şüpper ü Şepp!r A, B, F, S. / bulardur: bunlardur Y. / `ıyāl-i `Al!: `ıyāli `Al! Y.
6 u: - A, B, F, S, Y. / *alw-ı: *alw u A. / āl-i: āli Y.

Dur hem!şe şehā qi~āl-i `Al!

Şāh Qüseyn ü Qasan sülāle-i pāk
Sırr-ı muq|ār u per ü bāl-i `Al!

Bu qaber oldı rūşen açduwça
Mu~*af-ı `ışw içre fāl-i `Al!

Ki `Al!dür cihāna cism ile cān
Nūr-ı Peyġamber-i zem!n ü zamān

7

Şāh-ı merdān `Al!den oldı]uhūr
Kevxer ü selseb!l ü cennet ü *ūr

Nūr-ı mu|law kelām-ı wāt-ı wad!m
Der-i `ilm-i Neb!-i küll-i dühūr

`Ārif-i `ālem ü deb!r-i walem
Āftāb-ı cihāna şu`le vü nūr

M!r-i müşkil-küşā-yı müttawiyān
Server-i ins ü cin vu*ūş u |uyūr

Ş!r-i Qaw şeh-süvār-ı şehr-i Necef

---

7 Kerem ü: Kerem S; Kim ü A. / u lu|f u: `adl-i Y. / lu|f u: lu|f B, S. / şehā: heme Y. / qi~āl-i: vi~āli Y.

8 Qüseyn ü Qasan: Qasan u Qüseyn S, Y; Qüseyn Qasan B. / sülāle-i: zülāle-i Y. / Sırr-ı: Sırrı Y. / muq|ār u: muq|ār Y. / bāl-i: bāl ü A; bāli Y.

9 içre: içinde Y. / fāl-i: fāli Y; wāl-i B.

1 Kevxer ü: Kevxer S, Y. / selseb!l ü: selseb!le vü B, F; selseb!l Y. / cennet ü: cennet B.

2 Nūr-ı: Nūrı Y. / kelām-ı: kelāmı Y. / dühūr:]uhūr Y.

3 `Ārif-i: `Ārifi Y. `Ārif ü A, S. / ü: - A, S, Y. / deb!r-i: deb!r ü A, S, Y. / cihāna: cihān Y. / vü: - A, S, Y.

4 M!r-i: M!ri A, B, F, S, Y. / müttawiyān: müttawiyāt Y. / Server-i: Serveri Y. / vu*ūş: va*ş Y.

Müft!-i maqşer ü demende-i ~ūr

Kim ki anuŋ şef!`i oldı `Al!
Ol ~ırā| üzre bil ki wıldı `ubūr

M!r-i mesned-niş!n-i `arş-ı `a]!m
éātil-i müşrik ü Yez!d ü küfūr

`Ālem anuŋ watında wa|ra-i āb
Ādem anuŋ yanında werre-i *ūr

Kim ki bu remze irdi oldı `az!z
Her ki bu sırrı bildi buldı sürūr

10 Ki `Al!dür cihāna cism ile cān
Nūr-ı Peyġamber-i zem!n ü zamān

8

1 Her kim anuŋ imāmı Qaydardur
Muwtedāsı Şep!r ü Şüpperdür
Bil ki Weyne'l-`ibād u Bāwır hem
Her biri bu cihāna serverdür

Serverān-ı cihān bendesidür
Ol ki cāndan ġulām-ı Ca`ferdür

---

5 şehr-i: şehri B, F.
6 anuŋ şef!`i oldı: oldı anuŋ şef!`i Y.
7 M!r-i: M!ri Y. / `arş-ı: `arşı Y. / éātil-i: éātili Y. / müşrik ü: müşrik Y.
8 Ādem: `Ālem A, S. / yanında: watında Y.
9 sırrı: sözi Y. / bildi: bile B.
1 kim: ki B. / imāmı: imām F.
2 Weyne'l-`ibād u: Weyne'l-`Ābid!n B; Weyne'l-`ibādı Y. / Bāwır: Bāwır u A. / bu cihāna: bir zamāna Y.

Mūs!-i Kā]ımuŋ muqabbetinüŋ
Q!cesi levq-i dilde ezberdür

_āk-pāy-ı `Al! Mūs!-i Rıżā
Şāhlar d!desine enverdür

Ol Muqammed Taw! vü `Al! Naw!
Mü'min ü mü'mināta reh-berdür

`Asker!dür imām-ı ins ile cin
Ki cihān cümle aŋa `askerdür

Meqd!-i ~āqibü'z-zamān bu gün
Wāt-ı pāk-i _udāya ma]hardur

Her bir eşyā dilinde uşbu kelām
Gice gündüz bilüŋ mükererdür

Ki `Al!dür cihāna cism ile cān
Nūr-ı Peyġamber-i zem!n ü zamān

9

Şāh-ı merdān durur *ulā~a-i Wāt

---

3 Serverān-ı: Ser viren Y. / ġulām-ı: ġulāmı Y.
4 Kā]ımuŋ: Kā]ım S; Kā]ımuŋdan Y. / muqabbetinüŋ : Müctebānuŋ Y.
5 Rıżā: Er-Rıżā A, S. / enverdür: envārdur F.
6 Taw! vü: Taw! B, F, S, Y.
7 : - Y. / cin: cān S.
8 ~āqibü'z-: ~āqib-i Y. / zamān: zamāna B. / pāk-i: pāki B, Y.
9 bilüŋ: bil ki S. / mükerrerdür: mükerremdür S.
1 Pertev-i: Pertevi B, F. / wāt u: wāt B, F.2 ü: - F. / cihānda buldı: buldı cihān A.
3 ü: - Y. / xevāb: ~avāb Y. / defter-i: defteri F; defter ü S, Y. / memāt u: memāt B, F.
4 `Al!yi: `Al!i A, S; `Al!yü F. / waldı şöyle: şöyle waldı Y.
5 Şol: Kim A. / şehā: şāh Y. / aŋa: oŋa Y. / wadir u: wadiri B.
6 ġulām-ı: ġulāmı Y; ġulām u S. / Qaydar u: Qaydarı B. / āl: āli Y. / qawwı: qaww A.
7 terc!`-i bendi oldı tamām: terc!`-i intihā oldı Y.
8 beri: berü A, Y. / uşbu: işbu A, Y. / "Temettu" şiir sonunda F.

Pertev-i āftāb-ı wāt u ~ıfāt

Kim ki idindi anı püşt ü penāh
Her belādan cihānda buldı necāt

Müft!-i maqşer ü Xevāb u `uwāb
Mu`|!-i defter-i memāt u qayāt

Kim ki bildi `Al!yi bildi Qawı
Bilmeyen waldı şöyle f!’]-]ulmāt

Şol ki ol şāhı buldı oldı şehā
Gice gündüz aŋa wadir u berāt

CA`FERIdür ġulām-ı Qaydar u āl
Girçi qawwı degüldür ol derecāt

Çünki terc!`-i bendi oldı tamām
Enbiyā serverine vir ~alavāt

Gel beri uşbu sırrı iyle `ayān
Tā bulasın cihānda çow qasenāt

Ki `Al!dür cihāna cism ile cān
Nūr-ı Peyġamber-i zem!n ü zamān

III

A17a, B16b, F19b, S131a, Y16a.

Velehu Medq-i D!ger Qaww– ı Ū[x]

1

Mef`ūlü / Mefā`ilün / Fe`ūlün

1 İy `ārif-i kāmil ü mükemmil
Mesned-niş!n-i mawām u menzil

Çıwma yüri Murtażā yolından
Tā menzile irişince maqmil

Her kimse ki tanımadı şāhı
éaldı]ulümātda pāy der-gil

Çün va~f-ı `Al! beyāna ~ığmaz
Tawr!rine vech ilen wıla dil

5 Rub`ını kelām-ı Lā-Yezālüŋ
Şānında anuŋ getürdi Cibr!l

Her bendeye kim ola `ināyet
Qaydardan olur cihānda muwbil
Bu cümle cihānı iyleyenüŋ
Nūrıyla vücūda geldügi bil

A`dāsına wılmayan teberrā

---

[x] **F: Velehu Terc!`-i Bend Medq-i D!ger Qaww–ı Ū A; Velehu D!ger Medq-i Qaww- ı Ū B; Der-Medq-i Qażret-i Şāh-ı Vilāyet `Al! S; CA`FER! _ūb-Gūyed Y.**

1 `ārif-i: `ārifi Y; `ārif ü B, F, S. / kāmil ü: kāmil Y. / niş!n-i: niş!ni F. / mawām u: mawāmı Y.

3 ki: - Y. / tanımadı: bilmedi S; |apınmadı A.

4 va~f-ı: va~fı Y. / ~ığmaz: gelmez Y. / Tawr!rine vech ilen: Bu vech ile tawr!r S. / ilen: ile A, B; / wıla: walur Y.

5 kelām-ı: kelāmı Y. / Şānında: Şānına Y. / anuŋ getürdi: getürdi anuŋ S. / getürdi: getirdi F. / Cibr!l: Cebrā'!l Y.

6 muwbil: muwabbil Y.

Olmaya |ar!wat içre bi-smil

Gör `aynuŋa perde olmadıysa
Ger āteş ü bād u *āk ilen yil

10 Qaydardur imāmı *Kün fekān*uŋ
Sul|ānı zem!n ü āsmānuŋ

2

1 İy `ilm-i sülūn!den uran dem
V'iy `ilm-i ledünn! birle maqrem

Di kim durur ol `Al!den özge
Bu *alw-ı cihān üzere ekrem

Ol ~āhib-i Wü'l-fiwār u Düldül
Ol bint-i Muqammed ile hem-dem

éahrıyla *arāb qa~!n-i Qayber
_ışmıyla selās!l ehlidür hem
5 Emriyle döner müdām eflāk
Qükmiyile sākin oldı yir hem

Min ba`de Neb! imām-ı ber-Qaw

---

7 cihānı: cihān F. / iyleyenüŋ: iyleye anuŋ B, S; iy lisānuŋ Y. / geldügi: geldigi F.
8 |ar!wat içre: |ar!w içinde Y.
9 Ger: Bu Y. / āteş ü: āteşi Y. / bād u: bād Y; āb S. / ilen: ile A, S.
10 imāmı: imām F. / Sul|ānı: Sul|ān F. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
2 Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Y.
1 sülūn!: sülūn Y. / ledünn! birle: ledünn!yle Y. / maqrem: muqkem Y.
2 Di: Didi Y. / durur: dür S, Y. / üzere: içre Y. / ekrem: mükerrem A, S.
3 Wü'l-fiwār u: Wü'l-fiwārı Y; Wü'l-fiwār A. / bint-i: beyt-i B, S, Y.
4 *arāb: *arābı Y. / qa~!n-i: qı~n-ı F; qi~ār-ı Y. / _ışmıyla: _ışmı ile A, B.

Qaydar durur iy cevān-ı fā-fehm

Sul|ān-ı şer!`at u |ar!wat
Hem `ilm-i haw!wat içre a`lam

Mü'minlere p!şvā vü hād!
Hem ş!r-i _udā imām-ı a`]am

Cān sem`ine bu nidā irişdi
Ol Hātif-i ġaybdan ki a`lam

Qaydardur imāmı *Kün fekān*uŋ
Sul|ānı zem!n ü āsmānuŋ

3

İy merd-i Mevāl!-i yegāne
éalma yüri şāh yolında cāna

Tā virmeyesin hevā rehinde
Ser-māye-i `ömrüŋi ziyāna

Şāhuŋ etegin woma elüŋden
_ān ol yüri mülk-i cāvidāna

Çün va~fına qad bulunmaz anuŋ

---

6 imām-ı: imāmı Y. / durur: dur S, Y. / iy: iyā Y. / cevān-ı fā-fehm: cūvān! fā-f!m Y.
7 Sul|ān-ı: Sul|ānı Y.
8 p!şvā vü: p!şvā-yı A, S. / ş!r-i: ş!ri Y. / İmām-ı: İmāmı Y.
9 sem`ine: şem`ine A, Y. / bu: bir Y. / Hātif-i: Hātifi F. / Hātif-i ġaybdan: Hātifden midür Y.
Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Y.
1 merd-i: merdi Y. / mevāl!-i: mevāl! vü B; risāle-i Y.
2 rehinde: rehine Y; rehüŋde A. / `ömrüŋi: `ömrini S. / ziyāna: zamāna Y.

Dil nice şürū` ide beyāna

Cān virmege pehlevān gerekdür
`Işw ile yolında `āşıwāne

Eşyā döŋeli aŋa ider qamd
B!-laf] u tekellüm ü terāne

Mü'minlerüŋ ilticāsı oldur
Hem server ü ~aff-der zamāna

Mānendi vücūda gelmemişdür
Binā olalı bu *Kün fekān*a

Eşyā wamu uşbu sırrı söyler
K′iy `āşıw-ı ~ādıw u yegāne

Qaydardur imāmı *Kün fekān*uŋ
Sul|ānı zem!n ü āsmānuŋ

4

1 Ol şāh ki Şıhne-i Necefdür

---

3 woma: woyma A, B. / elüŋden: elinden A, Y; elden S. / _ān: Cān Y. / mülk-i: mülki B.
5 gerekdür: gerekdir Y.
6 döŋeli:vü küll! B, S. / aŋa: oŋa Y.
7 server ü ~aff-der: ~aff-der server Y.
8 Mānendi: Manendi Y. / gelmemişdür: gelmemişdir Y. / Binā: B!nā F. / bu: - F. / Binā olalı bu:: Bünyād u zamanuŋ Y. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
9 wamu: wamusı S. / uşbu: bu F. / `āşıw-ı: `āşıwı Y; `āşıw u S. / ~ādıw u: ~ādıwı Y; ~ādıw F.
10 "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
Başlık: - Y.
1 şāh ki: şāhdur ki A, S. / uş: - A, B, F, S, Y. / 1b: Dürr dürr b!-özi cihān-ı ~afdur Y.

Derd-rāzı cihāna uş ~adefdür

Hem māh-ı mün!r-i *Lev keşif*dür
Hem bedr-i dü-cāy-ı *Men `aref*dür

Hem cümle-i evliyāya vāl!
Hem cümle ~af!lere şerefdür

Anlar ki `Al!den urmadı dem
Qayvān ~ıfatında *oş `alefdür

Qarc itmeyenüŋ bu yola nawdin
Ser-māyesi `ömrinüŋ telefdür

Şāh olduġı evliyāya ol şāh
Gün bigi cihānda mu`terefdür

Şol kimse ki tābi` oldı aŋa
Bil anı ki bende-i *alefdür

Bil kim bu had!Xi iy Mevāl!
Evrād aŋa bir-i selefdür

Qaydardur imāmı *Kün fekān*uŋ
Sul|ānı zem!n ü āsmānuŋ

---

2 mün!r-i: mün!ri Y. / “Lev keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / bedr-i: bedri A, B, F, S, Y. / “Men `aref: Fro Nm : (Nefsini) bilen,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

3 ~af!lere: ~ūf!lere A; ~afālara Y. / şerefdür: ~adefdür Y.

4 ~ıfatında: ~ıfātında F.

5 itmeyenüŋ: itmeyen S. / bu yola: yolında Y. / telefdür: telefdir Y.

6 olduġı: oldıġı A, S. / ol: o S. / bigi: gibi A, S, Y. / cihānda: cihāna Y. /

7 aŋa: oŋa Y. / Bil anı ki: Bildi anı Y. / *alefdür: *alefdir Y.

8 Evrād: Evrādı B. / aŋa: ider oŋa Y.

5

1 Sul|ān-ı cihānsın iy birāder
Olduŋsa ġulām-ı āl-i Qaydar

Men bende-i şāh-ı evliyāyam
Hem kem-ter-i kem-ter!n-i ^am-ber

Anlar ki vilāyet işleridür
Serverleri şāhdur ser-ā-ser

Hem m!r-livā-yı *Hel etā*dur
Hem mülket-i *İnnemā*ya server

5 Hem Müslim ü Müslimāta hād!
Hem mü'min ü mü'mināta reh-ber

Hem şa`şa`a-i meh-i ma`ān!
Hem d!de-i āftāba enver

Hem baqr-ı `ulūm-ı ma`rifetdür
Qall idici müşkilātı yek-ser
Serverleri cümle bu cihānuŋ
Der-gāh-ı `Al!de miXl-i çāker

Bu nükteyi uş beyān iderün

9 "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

5 Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Y.

1 Olduŋsa: Olduŋ ise Y. / ġulām-ı: ġulāmı Y. / āl-i: āli Y.

2 Men: Ben Y. / şāh-ı: şāhı Y. / kem-ter-i: kem-teri F. / kem-ter!n-i: kem-ter!n ü B. / éam-ber: éan-ber Y.

3 şāhdur: şāhıdur Y.

4 m!r: m!r ü B. / m!r-livā-yı: şāh-ı livā-i Y. / mülket-i: memleket-i A, Y. / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

5 Müslim ü: Müslimi Y.

6 meh-i: mehi F; māh-ı A; māhı Y; mihri B. / āfitāba: āfitāb B; āfitābı Y. / enver: envār Y.

7 baqr-ı: baqrı A, B, Y. / `ulūm-ı: `ulūmı Y. / müşkilātı: müşkilāt F, Y. / Qall: Aŋa qall Y.

Açdum owıdum elümde defter

Qaydardur imāmı *Kün fekān*uŋ
Sul|ānı zem!n ü āsmānuŋ

6

İy |ālib-i gevher-i ma`ān!
Der-baqr-ı `Al! eger tüvān!

@al bir dür ele getür ki hergiz
Görmemiş ola gezen cihānı

Bilgil ki `Al! durur cihānda
Ser-leşker-i şāh-ı kām-rān!

Mevlā-yı mu`a]]am u mükerrem
Sul|ān-ı cihān-ı cāvidān!

Hem *Laqmüke laqm!* kim işitdüŋ
Qawwında buyurdı Aqmed anı

Şānında çü *Lā-fetā* dinildi

---

8 cümle bu: bu cümle A, S. / Der-gāh-ı: Der-gāhı Y.
9 nükteyi: nüktei A, B, F, S, Y. / iderün: iderin S; idenden Y. / owıdum: owuram F. / elümde: elinde Y.
10 "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Y.
1 |ālib-i: |ālibi Y. / gevher-i: gevheri A ,B, S, Y. /
2 @al: Gül S. / 2a: Bir dür ele getürmege hergiz Y. / gezen: hergiz ben Y.
3 Bilgil: Bil A, Y. / durur: dür S, Y. / leşker-i: leşkeri A, F. / şāh-ı: şāhı Y.
4 Mevlā-yı: Mevāli-i B, Y. / Sul|ān-ı: Sul|ānı F, S, Y. /cihāŋ-ı: cihān u A; cihānı Y.

Fetq iyledi küll-i *Kün fekān*ı

Mü’minlere ~or ki şāh kimdür
Her Qāric! wanda bilsün anı

P!veste senā vü qamdin anuŋ
Meşġūl idegör şehā zebānı

Cān sem`ini aç bu sırrı diŋle
Her şey’ nice wikr ider nihān!

Qaydardur imāmı *Kün fekān*uŋ
Sul|ānı zem!n ü āsmānuŋ

7

Kimdür bu cihāna şāh-ı server
Qaydar durur iy `az!z Qaydar

Ser-leşker-i iwlim-i şehādet
Hem `ālem-i ġayba şāh u reh-ber
Hem ~āqib-i Wü’l-fiwār u Düldül
Hem *^āce-i pādişāh-ı wam-ber

Hem nūr-ı Neb! qalāl-i Zehrā

---

5 Hem: Sen Y. / “Laqmüke laqm!: Ymqü Kmqü : Etin etimdir,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / kim: hem Y. / Qawwında: Qawwuŋda A; Qawdan Y. / buyurdı: bu irdi Y. / buyurdı Aqmed: Aqmed buyurdı A.

6 Şānında: Şānuŋda Y. / küll-i: külli S, Y. / “Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler). “Kün fekān: NAkf Nk : Ol deyince hemen oluverdi,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

7 bilsün: ne bilsün Y.

8 qamdin anuŋ: qamdi anuŋ Y. / şehā: şāha Y.

9 sem`ini: sem`in F; sem`ine Y. / bu: - Y. / nihān!: gör anı Y; anı A.

7 Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Y.

1 şāh-ı: cānı Y. / durur: dur S, Y. / iy: iyā Y.

2 Ser-leşker-i: Ser-leşkeri A, B, F, S, Y. / iwlim-i: iwlimi B, F, S, Y. / şāh u reh-ber: şāh-ı reh-ber B; şāhı server Y.

Hem tāc-ı seri Şep!r ü Şüpper

Hem kāşif-i sırr-ı fi`l-i esmā
Hem Wāt u ~ıfāt-ı Qawwa ma]har

Hem müft!-i maqşer ü wıyāmet
Hem sāk!-i āb-ı qavż-ı kevXer

Hem wāmı`-ı wal`a-i selāsil
Hem wātil-i Wü’l-*imār u `Anter

Sul|ān-ı qaw!wat ü |ar!wāt
Hem şāh-ı şer!`at-i Peyamber

Olmaw dileseŋ muwarreb-i şāh
Bu Wikri müdām idingil ezber

Qaydardur imāmı *Kün fekān*uŋ
Sul|ānı zem!n ü āsmānuŋ

8

Qaydar ki em!r-i *İnnemā*dur

---

3 Wü’l-fiwār u : Wü’l-fiwār A, B, F, S, Y. / *^āce-i: *oca-i A, B, F, Y. / pādişāh-ı: biri şāhı Y.
4 qalāl-i: qalāl ü B. / Zehrā:]āhir Y. / tāc-ı: tācı Y.
5 kāşif-i: kāşifi Y. / sırr-ı: sırrı Y. / fi`l-i: fażlı Y. / wāt u ~ıfāt-ı: ~ıfāt-ı wātı Y. / ~ıfāt-ı: ~ıfātı A, S.
6 maqşer ü: maqşeri B, F; maqşer A, S. / āb-ı: ābı Y. / qavż-ı: qavżı Y.
7 wāmı`-ı: wā|ı`-ı Y. / wal`a-i: wulle-i S. / wātil-i: wātil ü B. / Wü’l-qimār: Wü’l-*imār F. / `Anter: `An|er Y.
8 Sul|ān-ı: Sul|ānı Y. / qaw!wat ü: qaw!wati Y. / şāh-ı: şāhı Y. / Peyamber: Peyāmber A; Peyġamber B.
9 dileseŋ: dilerseŋ A, S. / muwarreb-i: muwarrebi S, Y. / Wikri: Wikr A, B, F, S, Y.
10 “Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
8 Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Y.

Sul|ān-ı livā-yı *Hel etā*dur

Ol Şepp!r ü Şüpperüŋ Qawıyçün
K′anlar sır-ı cümle evliyādur

Men bende-i şāh-ı `Ābid!nem
Ol pādişeh-i cihān-küşādur

İy Bāwır u \ādıwuŋ muqibbi
Kā]ım-Kerem ıssı reh-nümādur

_alw–ı dü-cihān Rıżāya bende
Ol *alw–ı cihāna pādişādur

Oldı Taw! ol wuluŋ şef!`i
Kim ol Naw! ile āşinādur

Gel `Asker!ye !mān getür kim
Mü'minlere Mehd! p!şvādur

Raqmet wıl İlāh! CA`FERIye
K'ol bende-i āl-i Mu~|afādur

---

1 Qaydar: Qaydardur B. / ki: kim A; ol Y. / em!r-i: em!ri B. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / Sul|ān-ı: Sul|ānı Y. / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
2 Şepp!r ü: Şepp!ri Y. / sır-ı: sırrı Y.
3 şāh-ı: şāhı Y. / Ol: Hem ol Y. / pādişeh-i: pādişehi A, B, F; pādişāhı Y.
4 İy Bāwır u: Hem iy Bāwırı Y.
5 cihāna: cihān A.
6 Oldı Taw!: Taw! Oldı A, S; Oldı F; / ol: - B. / Naw! ile: Naw!yile B, F.
7 getür kim: getir kim F; getürgil Y.

Anlar ki `Al! durur imāmı
Qawdan bu söz anlara `a|ādur

Qaydardur imāmı *Kün fekān*uŋ
Sul|ānı zem!n ü āsmānuŋ

IV

A20a, B19a, F23a, S110b, Y19a.

8 wıl: it Y.
9 durur: dur A, S.
10 "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

CA`FERI _ūb-Gūyed Esedu'llāh Üstine Dimiş[x]

1

Müfte`ilün / Müfte`ilün / Fā`ilün

Şāh-ı vilāyet Esedu'llāhdur
Nūr-ı hidāyet Esedu'llāhdur

Evvelinüŋ evveli her nesnenüŋ
Ġāyet-i ġāyet Esedu'llāhdur

Bil ki #alāletde walan wullara
Nūr-ı hidāyet Esedu'llāhdur

Çün ki menem didi kelām-ı _udā
Sırr-ı her āyet Esedu'llāhdur

Rūz-ı wıyāmet güni mü'minlere
Qı~n u qimāyet Esedu'llāhdur

Ger na]ar itseŋ açuban cān gözin
Ehl-i bidāyet Esedu'llāhdur

Diŋle bu remzi ki beyān iylerem
Cān wulağın aç ki saŋa söylerem

`Ayn-ı `Al! ibn-i Eb! @ālibest

---

[x] **Y: Velehu Der-Sitāyiş-i Şāh-ı Merdān A; Velehu Ey#ān B, F; Qarfü't-Tā'i S.**
1 Nūr-ı hidāyet: `Ayn-ı `ināyet Y.
2 Ġāyet-i: Ġāyeti Y.
3 Nūr-ı: Nūrı B. / Nūr-ı hidāyet: `Ayn-ı `ināyet Y.
4 ki: kim Y. / menem didi: didi menem S. / Sırr-ı: Sırrı B. / her āyet: hidāyet B, Y.
5 Rūz-ı (Fder-kenar): Ol B, F(der-kenar); Ol ki S; Olsa Y. / Qı~n u: Qı~n B; Qüsn Y.
6 Ehl-i: A~lı Y. / açuban: açıban F. / bidāyet: hidāyet S, Y.

Ger heme merdān-ı _udā ġālibest

2

Qaydar-ı Kerrār Esedu'llāhdur
Maqzen-i esrār Esedu'llāhdur

Oldı yaw!n muqy!-i emvāt hem
Şāf!-i b!mār Esedu'llāhdur

Merhemidür za*mı olan dillerüŋ
Dertlere |!mār Esedu'llāhdur

`Arş ile ferş ü felek ü *Kün fekān*
Dārına mi`mār Esedu'llāhdur

Qūr ile mü'minlere cennet viren
`Ārife d!dār Esedu'llāhdur

Cān gözi ile eger itseŋ na]ar
Ma`n!-i mu*tār Esedu'llāhdur
Bil ki `Al! sırrıdur ol evliyā
Şek degül iy yār Esedu'llāhdur

Diŋle bu remzi ki saŋa söylerem
Cān wulaġın aç ki beyān eylerem

---

7 beyān iylerem: saŋa söylerem Y. / saŋa söylerem: beyān iylerem Y.
8 merdān-ı: meydān-ı Y. / "TsbüA| Yba Nba Yüo Nyo TsbüA%½½ ad- Nadrm Hmh rk": Ali Ebu Talib'in oğludur. Allah'ın bütün yiğitlerinin galibidir.
2 muqy!-i: muqiyy ü S; Muqibbi Y.
3 |!mār: |imār F; b!mār Y.
4 ferş ü: ferş Y. / felek ü: felek A, B, F, Y. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / Dārına: Vārına S.
5 Qūr ile: Qūrıyla B.
6 gözi ile: gözüyle F.

`Ayn-ı `Al! ibn-i Eb! @ālibest
Ger heme merdān-ı _udā ġālibest

3

1 _^āce-i wam-ber Esedu'llāhdur
Qaydar-ı ~af-der Esedu'llāhdur

P!ş-rev-i cennet-i rı#vān hem
Sāw!-i kevxer Esedu'llāhdur

Şāh-ı cihān hālik-i her d!vdür
éātil-i `Anter Esedu'llāhdur

Menba`-ı cūd u kerem ü ma`rifet
Nūr-ı Peyāmber Esedu'llāhdur

5 Server-i d!n wā#!-i rūz-ı cezā
Müft!-i maqşer Esedu'llāhdur

`İlme çü şehr oldı qab!b-i _udā
Bil kim aŋa der Esedu'llāhdur

Nūr-ı Hüdā çeşm-i çerāġ-ı cihān
Şems-i münevver Esedu'llāhdur

---

7 ol: - S, Y.
9 "TsbüA| Yba Nba Yüo Nyo TsbüA%½½ ad- Nadrm Hmh rk": Ali Ebu Talib'in oğludur. Allah'ın bütün yiğitlerinin galibidir.
1 _^āce-i: _oca-i A, B, F. / wam-ber: wan-ber S, Y. / Qaydar-ı: Qaydar u F.
2 P!ş-rev-i: P!ş-revi A,B, F, S,Y.
3 éātil-i: éātil ü B.
4 Menba`-ı: Menba`ı Y. / kerem ü: kerem Y. / Nūr-ı: Nūrı F, Y. / Peyāmber: Peyġamber B, F; b!-m!r S.
5 Server-i: Serveri A, B, F, S, Y. / Müft!-i: Müftü-yi B, F, S.

Diŋle bu remzi ki beyān eylerem
Cān wulaġın aç ki saŋa söylerem

`Ayn-ı `Al! ibn-i Eb! @ālibest
Ger heme merdān-ı _udā ġālibest

4

Ma`n!-i Kur'ān Esedu'llāhdur
Qüccet-i bürhān Esedu'llāhdur

Mü'mine !mān Esedu'llāhdur
Kāfire |ūfān Esedu'llāhdur

Yūsuf-ı Ken`ān Esedu'llāhdur
Mūs!-i `İmrān Esedu'llāhdur

Mu~qaf-ı Yezdān Esedu'llāhdur
Sūre-i Sübqān Esedu'llāhdur

Cāmi`-i Furwān Esedu'llāhdur
Server-i merdān Esedu'llāhdur

Mühr-i Süleymān Esedu'llāhdur
Ekmel-i insān Esedu'llāhdur

---

6 kim: ki Y.
7 çerāġ-ı: çerāġı Y.
9 "TsbüA| Yba Nba Yüo Nyo TsbüA%½½ ad- Nadrm Hmh rk": Ali Ebu Talib'in oğludur. Allah'ın bütün yiğitlerinin galibidir.
4. Bend : - Y.
4 "Sūre-i Sübqān: Naqbs iDrvs : Kur'an, İsra suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

Bāġ ile büstān Esedu'llāhdur
Ravża-i rı#vān Esedu'llāhdur

Diŋle bu remzi ki beyān eylerem
Cān wulağın aç ki saŋa söylerem

`Ayn-ı `Al! ibn-i Eb! @ālibest
Ger heme merdān-ı _udā ġālibest

5

1 Baqr-ı ma`ān! Esedu'llāhdur
Genc-i nihān! Esedu'llāhdur

Qawwa iren Qawwı gören gözlerüŋ
`Ayn-ı `ayānı Esedu'llāhdur

İns ü melek çar* u felek cümlenüŋ
Şāh-ı cihānı Esedu'llāhdur

Raqmet-i deryāsınuŋ ol _āliwuŋ
Gevher ü kānı Esedu'llāhdur

5 `İlm-i ledünn! ~u*uf-ı metninüŋ
Şer* ü beyānı Esedu'llāhdur

---

5 Furwān: éur'ān S. / Server-i: Serveri S.
7 büstān: püstān A.
9 "TsbüA| Yba Nba Yüo Nyo TsbüA%½½ ad- Nadrm Hmh rk": Ali Ebu Talib'in oğludur. Allah'ın bütün yiğitlerinin galibidir.
1 Baqr-ı: Baqrı A, B, F, S, Y.
2 Qawwı: Qawwa B. / `Ayn-ı: `Ayn u A.
3 çar* u: çar* F; cinn ü S. / cümlenüŋ: cemālinin Y.

Cismine nef* iyleyen ol Ādemüŋ
Rūq-ı revānı Esedu'llāhdur

Emrine fermānına rām iyleyen
_alw-ı cihānı Esedu'llāhdur

Diŋle bu remzi ki beyān eylerem
Cān wulaġın aç ki saŋa söylerem

`Ayn-ı `Al! ibn-i Eb! @ālibest
Ger heme merdān-ı _udā ġālibest

6

1 Çün ki bize şāh Esedu'llāhdur
Bu yola hem-rāh Esedu'llāhdur

Secde wıl ol şāha ki b!-reyb ü şekk
Ma]har-ı Allāh Esedu'llāhdur

Reh-ber-i d!n şāh-ı zamān u zem!n
Cümleden āgāh Esedu'llāhdur

éalma #alāletde yüri iste kim
Hād!-i güm-rāh Esedu'llāhdur

---

4 Raqmet-i: Raqmeti S. / Gevher ü: Gevheri Y.
5 ledünn!: ledünnüŋ S. / metninüŋ: met!nüŋ Y. / Şer* u: Şer* Y.
6 nef*: nefq S. / iyleyen: iyledi Y.
9 "TsbüA| Yba Nba Yüo Nyo TsbüA%½½ ad- Nadrm Hmh rk": Ali Ebu Talib'in oğludur. Allah'ın bütün yiğitlerinin galibidir.
1 ki: - Y.
2 b!-reyb ü şekk: b!-reyb şekk A, B, F, S; b!-şekk reyb Y.

5 \āqib-i esrār-ı qab!b-i _udā
Vāl!-i der-gāh Esedu'llāhdur

Diŋle bu remzi ki beyān eylerem
Cān wulağın aç ki saŋa söylerem

`Ayn-ı `Al! ibn-i Eb! @ālibest
Ger heme merdān-ı _udā ġālibest

7

1 `Arş-ı mu`allā Esedu'llāhdur
Levq-i mücellā Esedu'llāhdur

@ūr ile Mūsā Esedu'llāhdur
éāf ile `Anwā Esedu'llāhdur

`Ālim ü `Allām u Sem!` u Ba~!r
Vāqid-i yek-tā Esedu'llāhdur

Mūs!-i `İmrān u münācāt-ı @ūr
Hem Yed-i Beyżā Esedu'llāhdur

5 İsme eger bulduŋ ise rāh sen

---

3 Reh-ber-i: Reh-beri B, F; Reh-ber ü A. / zamān u zem!n: zem!n u zamān Y. / āgāh: oŋa Y.
5 esrār-ı: esrārı F.
7 "TsbüA| Yba Nba Yüo Nyo TsbüA%½½ ad- Nadrm Hmh rk": Ali Ebu Talib'in oğludur. Allah'ın bütün yiğitlerinin galibidir.
3 Ba~!r: Ba~ir F. / Vāqid-i: Vāqid ü B, Y.
4 Mūs!-i: Mūs! vü Y. / `İmrān u: `İmrān A, Y. / münācāt-ı: münācāt u F. / Yed-i: Yedi Y.
5 ise: sa Y.
6 güni: gün B. / Melce'-i me'vā: Melce' vü me'vā A, S; Mecā' vü Mā'v B.
8 "TsbüA| Yba Nba Yüo Nyo TsbüA%½½ ad- Nadrm Hmh rk": Ali Ebu Talib'in oğludur. Allah'ın bütün yiğitlerinin galibidir.

Bil ki müsemmā Esedu'llāhdur

Ḥaşr güni CA`FERI mü'minlere
Melce'-i me' vā Esedu'llāhdur

Diŋle bu remzi ki beyān eylerem
Cān ḳulaġın aç ki saŋa söylerem

`Ayn-ı `Alī ibn-i Ebī Ṭālibest
Ger heme merdān-ı Ḫudā ġālibest

V

A22a, B21b, F25b, S112b, Y11b.

Velehu En-Naẓm Der-Medḥ-i Dīger Ḥaṣṣ-ı Ū Rā[x]

[x] A: Velehu Eyḍān B, F; Ḥarfi'r-Rā'i S; CA`FERĪ Dimişdür Raḥmetu'llāhi `Aleyh Y.
2 żiyā: nisyā Y.
3 ki: kim A, S.
4 Cehl ile: Cehliyle B. / `İlmiyle: `İlm ile Y.

1

Mef`ūlü / Mefā`ilün / Fe`ūlün

Çün pertev-i Mu~|afā irişdi
Göŋlüm evine ~afā irişdi

Nūrıyla cihān münevver oldı
Ref` oldı]ulüm żiyā irişdi

Küfrüŋ wamu defteri dürüldi
Her wanda ki Murtażā irişdi

Cehl ile göŋül marażlarına
`İlmiyle anuŋ şifā irişdi

}ulmetde walup dururdı bu dil
Erden yine rūşenā irişdi

Müflis yürür iken uşbu walbe
Fażlında Qawuŋ ġınā irişdi

Açıldı qaw!watüŋ kil!di
Cān sem`ine bu nidā irişdi

Anlar ki cihānuŋ evvelidür
Allāh u Muqammed ü `Al!dür

---

5 walup dururdı: walup durur A, S; walupdur didi Y.
6 uşbu: işbu Y. / Fażlında: Fażlından B. / ġınā: `a|ā Y.

2

İy serveri cümle kā′ inātuŋ
V’iy ma] harı wāt ile ~ıfātuŋ

Hem ma` deni lu | f ile vefānuŋ
Hem Qıżrı bu çeşme-i qayātuŋ

Sensin ezel ! vücūd-ı vācib
Hem cūdı bu cümle mümkinātuŋ

Hem sūre-i *@ā* vü *Hā* vü *Yās ! n*
Hem *Āyet-i küll-i beyyināt*uŋ

Elif bigi ol iwāmetüŋde
Tā sırrına iresin ~alātuŋ

Tā wılmayasın güWer bu cüzden
Fetq olmaya saŋa külliyātuŋ
Ger diler iseŋ olasın insān
Qalline iriş bu müşkilātuŋ

Anlar ki cihānuŋ evvelidür
Allāh u Muqammed ü ` Al ! dür

---

7 kil ! di: kilidi B.

[2] **CA` FER ! Bunda Da*ı _ūb Dimişdür Raqmetu’llāhi ` Aleyh Y.**

1 cümle: cümle-i B. / ma] harı: ma] har A. / wāt ile: ser-be-ser Y.

2 lu | f ile: lu | fıyla A, Y. / vefānuŋ: vefātuŋ Y. / Qıżrı: Qıżr Y.

3 cūdı: cūd F.

4 @ā vü: @ā Y. / āyeti: āyātı A, B, F, S; āyāt Y. / küll-i: külli Y. / “@ā vü Hā / @āhā: H | : Kur’an, Taha suresi,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / “Yās ! n: Sy : Kur’an, Yasin suresi,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / “Ayet-i küll-i beyyināt: TAnyb Lk TayW : (Ayāt-ı beyyināt): Apaçık ayetlerin tamamı, apaçık deliller,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

5 bigi: gibi A, S. / ikāmetüŋde: ikāmetüŋden Y. / iresin: iresüŋ Y.

6 olmaya: ola Y. / saŋa: saŋa bu Y.

3

Dil-ber baŋa uşbu cān içinde
Sensin ebed! Cihān içinde

Her kime ki irdi fażluŋ iy dost
ɶoymaduŋ anı gümān içinde

Çün *u|be-i nu|w owındı senden
Buldum seni her zebān içinde

Dilümdeki a~lı cümle ismi
Şer* iyledüm uş beyān içinde

Mektūb senüŋ kitāb-ı `ışwuŋ
Her defter ü her d!vān içinde

Gelmedi vücūda mixlüŋ iy şāh
Bu dā'ire-i zamān içinde

Bu ma`n!yi bil ki sırr olupdur
Heftād ü dü bir dehān içinde

Qawdur bu kelāma şek getürme
Kim olmayıgör gümān içinde

Anlar ki cihānuŋ evvelidür

7 iseŋ: isen A, Y.
[3] **CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.**
1 uşbu: işbu Y.
2 kime: kim B, F, Y. / ki: kim A, B. / irdi: irer B; ird F. / fażluŋ: fażlın Y. / ɶoymaduŋ: ɶomaduŋ A, S; ɶoymadı Y.
3 senden: senüŋ A. / zebān: zamān Y.
4 Dilümdeki: Dilümde A; Bilmedügi Y. / a~lı: a~l A. / cümle: cümle-i B. / uş: bu A, S; uşbu B, F.
5 kitāb-ı: ki tāb-ı Y. / defter ü: defteri Y.
6 şāh: dost Y. / dā'ire-i: dāyire-i B, F.

Allāh u Muqammed ü `Al!dür

4

1 İy kān-ı se*ā vü lu|f u iqsān
Sensin bu cihāna cān yek-sān

Mixlüŋ mi gelüp durur vücūda
Bi′l-fi`le gelelden işbu imkān

Va~luŋa irenler irdi Qıżra
Nu|wuŋda bulundı āb-ı qayvān

Bu nüh-feleki imām-ı a`]am
Emrüŋle senüŋ müdām gerdān

5 Çün geldi vücūda çār-`anā~ır
İsmine buyurduŋ anuŋ insān

Açduŋ yidi wapunuŋ kil!din
İrişdi]uhūra sırr-ı pinhān

Owurdı qaw!watüŋ *a|!bi
Cān minberi üzre ol *oş-el*ān

---

7 ma`n!yi: ma`n!i A, B, S, Y. / ü dü bir dehān: vir dehān B; dü bürhān S.
8 kelāma: kelāmuŋ S. / olmayıgör: olmayagör B; olmadı gör S; walmayagör Y.
Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.
1 : - Y. / u: - A.
2 Mixlüŋ: Mixlin A, S. / durur: dür A, S. / vücūda: o cūda Y. / Bi'l-fi`le: Bi'l-fi`l B; Bil fi`le Y. / gelelden: gelenden Y. / işbu: uşbu Y. / imkān: cihān S.
3 Va~luŋa: Va~lına A. / Nu|^uŋda: Nu|^ında Y. / āb-ı: āb u A.
4 feleki(Fder-kenar): felek ıssı A, B, F; felek ism S; felek Y. / İmām-ı: İmāmı Y.
5 `anā~ır: `un~ur A, C, F, S. / İsmine: İsminde Y. / buyurduŋ: buyurdı Y. / anuŋ: anı Y. / insān: iqsān Y.

Anlar ki cihānuŋ evvelidür
Allāh u Muqammed ü `Al!dür

5

Seyr iyleyü bir araya geldüm
_oş *ūb u la|!f sarāya geldüm

Çün kim götürüldi perde gözden
Sen cām-ı cihān-nümāya geldüm

Sevdüm seni saŋa `āşıw oldum
B!gāneden āşināya geldüm

éayd olmış idüm hevāya küll!
Çün der-geh-i Murtażāya geldüm

İyledi baŋa hidāyet ol şāh
éalmadı keder ~afāya geldüm

Oldı baŋa āstānesi `arş
Ol sidre-i müntehāya geldüm

Bildüm ne durur qaw!wat-i qāl
Şer* iyledüm uş nevāya geldüm

6 Açduŋ: Açdı Y; Açılduŋ S. / kil!din: kil!düŋ A, S; kil!di Y. /]uhūra: o cūda Y.
7 Owurdı: Owıdı Y. / minberi: mün!ri S. / ol *oş-el*ān: uş el*ān Y.
Başlık: CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.
1 iyleyü: iyleyüp B. / u: - Y.
2 kim: ki A, Y. / cām-ı: cām u A; cān B.
4 der-geh-i: der-gāh-ı A.
5 éalmadı: éalmad F. / ol: o Y.

Anlar ki cihānuŋ evvelidür
Allāh u Muqammed ü `Al!dür

6

Anlar ki `Al! durur imāmı
Olsun Qawuŋ anlara selāmı

Gel yolına *oş !mān getürgil
Sevdüŋse ger ol şeh-i tamāmı

Olmadı anuŋ ~alātı mi`rāc
Her kimse ki bilmedi imāmı

Aldanma bu dünye dānesine
Tā walmaya wayd-ı s!n-i dāmı

Yüz biŋ ola bu |ar!w içinde
Her küşede ceng içün qarām!

éıldum seni i*tiyār iy dost
Terk iyledüm uş bi-küll-i kāmı

Ger var ise `awluŋ iy birāder
Wikr iyle dilüŋde bu kelāmı

---

6 āstānesi: āstān B. / Ol sidre-i: Çün ~adrı Y.
7 qaw!wat-i: qaw!wati F. / qāl: iqsān Y. / iyledüm: iyledi Y.
Başlık: CA`FER! _üb-Güyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y.
1 durur: dür A, B.
2 şeh-i: şehi F; şāh-ı A; şey' B; işe Y.
3 ~alātı: ~alāt B, F.
4 dünye: dünyā Y. / walmaya: wılmaya A, S, Y. / s!n-i: seni A; sizi S; sini Y. / dāmı:]alāmı Y.

Anlar ki cihānuŋ evvelidür
Allāh u Muqammed ü `Al!dür

7

İy pertev-i nūr-ı wāt-ı mu|law
Sensin bu cihāna cān el-qaww

Anlar ki saŋa degül sücūdı
İrgürmediler deŋize zevraw

Maġribde çalındı kūs-ı rıqlet
Menzil-gehi oldı _ı||a-i Şarw

`Işwuŋda niceler oldı ber-dār
@amdıwça wanı didi Ene`l-_aww

Göklere külin ~avurup anlar
Deryāsına wātuŋ oldılar ġarw

Geldi bize bu nidā-yı ġayb!
İşitdük anı didük ki ~addaw

Anlar ki cihānuŋ evvelidür
Allāh u Muqammed ü `Al!dür

---

6 uş bi-küll-i: bi-küll uş S; işbu külli Y.
7 dilüŋde: dilinde A.
7. Bend: - Y.
1 nūr-ı: nūrı B. / el-qaww: ancaw A, S.
4 ber-dār: birāder B, F; pür-dār A.
5 oldılar: oldular F.

8

Qawdan bize çün kitāb irişdi
Bir qarfine biŋ xevāb irişdi

Bulduw ezel! qayāt-ı cāv!d
Çün himmet-i Bū Türāb irişdi

Hem |oğdı cemāli bedr-i ayı
Dil levqine ol şehāb irişdi

Cānum seni |uydı cūşa geldi
Gönlüm saŋa uydı tāb irişdi

İy CA`FERI imdi ġāfil olma
Uş sā`at-i iqtisāb irişdi

Ol sāw!-i kevxerüŋ elinden
Bir cür`a ile şarāb irişdi

Ol cür`ayı çün ki nūş wıldum
Cān sem`ine bu *i|āb irişdi

Anlar ki cihānuŋ evvelidür
Allāh u Muqammed ü `Al!dür

---

8 : - Y.
2 Bulduw: Buldıw A. / qayāt-ı: qayāt u A.
3 cemāli: cemāl B, S. / ayı: ay A.
4 |uydı: duydı A.
6 kevxerüŋ: kevxer B. / cür`a ile: cür`ayile F.
7 cür`ayı: cür`aı A, B, F, S, Y. / ki: kim S.

VI

A24b, B24a, F28b, S147b, Y15a.

Velehu Medq-i D!ger Qa""-ı Ū Rā[x]

[x] **A: Velehu Ey#ān B, F; Harfü'l-Yā'i S; CA`FERI-_ūb-Gūyed Y.**

1 Sırr-ı: Sırrı Y. / server-i: serveri Y. / Menba`-ı: Menba`ı Y. / u: - A, Y. / meh-i: mehi F; māhı Y. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

2 Vārix-i: Vārixi Y. / mu`|! ü: mu`|!-i B. / gümān: kāmān Y.

3 der-i: deri Y. / éā#!-i: éā#! vü Y. / ü: - Y.

4 Reh-ber-i: Reh-beri A, B, F, S, Y. / wāt-ı: wātı Y. / İlāh: _udā Y. / Server-i: Serveri A, B, F, S, Y. / şeh-i: şehi A, B, F, S; şāhı Y.

1

Müfte`ilün / Müfte`ilün / Fā`ilün

Sırr-ı _udā server-i her dü-cihān
Menba`-ı `irfān u meh-i *Kün fekān*

Vāriẋ-i Mu*tār u va~!-i Neb!
Vāhib ü mu`|! vü vel! b!-gümān

Bāb-ı der-i `ilm-i qab!b-i _udā
éā#!-i wużżāt-ı heme ins ü cān

Reh-ber-i d!n ma]har-ı wāt-ı İlāh
Server-i dünyā vü şeh-i āsmān

éāfile-sālār-ı wamu evliyā
Nefs-i Neb! éāsım-ı nār-ı cinān

`Ālim-i `allāme-i `ilm-i ledün
Kān-ı `amel pādişeh-i kām-rān

Müft!-i maqşer şeh-i ~āqib-livā
M!r-i ġayb pūş u p!r-ġayb-dān

Ġayr-ı `Al! kimdür iyā müttaw!
Her kim anı bildi'se bildi Qawı

---

5 wamu: şāhı Y. / Nefs-i Neb!: Fażlı A; Nefsini S. / nār-ı: nār u A, S, Y.

2

Nā~ır-ı d!n m!r-i livā vü `alem
Şāh-ı cihān ~āqib-i seyf ü walem

Nūr-ı Hüdā m!r-i hidāyet-nümā
Kān-ı `a|ā şāh-ı se*ā vü kerem

Maqzen-i `ilm ü `amel ü ma`delet
Ma`den-i qilm ü hüner ü nūr hem

Āy!ne-i wāt-ı İlāh-ı éad!m
Pādişeh-i taqt-ı cihān-ı wadem

Menba`-ı `irfān u meh-i *Men `aref*
`Ārif-i ser-cümle vücūd u `adem

Maqrem-i sul|ān-ı wamu enbiyā
Şāh-ı qar!m-i qarem-i mu*terem

Leyse ke-mixlih! diyüp her zamān
Yeşhedü'l-eşyā-i lehu bi`l-wasem

---

6 `amel: `ilm Y. / pādişeh-i: pādişehi A, B, F, S; pādişāhı Y.

7 maqşer: maqşer ü F. / şeh-i: şehi A; şāhı Y. / M!r-i: M!r ü A; M!r o F. / ġayb pūş: ġaybı pūş Y; o dānā vü F. / pūş u: pūş A, Y; - F. / p!r-: p!ri Y.

8 Ġayr-ı: Ġayrı A, B, F, S, Y. / kimdür: kim durur Y. / iyā: iy Y. / bildise: bildiyse Y. / Qāwı: Qāwwı B.

2 CA`FERI _ūb-gūyed Y.

1 Nā~ır-ı: Nā~ır u A. / d!n: d!n ü A. / m!r-i: m!ri Y. / `alem: a`lem Y. / Şāh-ı: Şāhı Y. / seyf ü: seyf A, B, F.

2 Nūr-ı: Nūrı B, F, S, Y. / Hüdā: _udā B. / m!r-i: m!r ü A, B. / Kān-ı: Şāh-ı Y. / şāh-ı: şāhı Y.

3 Ma`den-i: Ma`deni Y. / qilm: `ilm A, Y.

4 İlāh-ı: İlāhı Y. / Pādişeh-i: Pādişāhı A, Y. / wadem: wıdem A.

Ġayr-ı `Al! kimdür iyā müttaw!
Her kim anı bildi'se bildi Qawı

3

`İlme çü şehr oldı Neb! şāh der
Bil qaberüŋ yoġısa iy b!-qaber

Anuŋ içün oldı cihān pür-żiyā
Şem`-i semāvāt yüzünden şerer

Hem şeceri m!ve-i mihri anuŋ
Bār-ı sa`ādet birile pür-Xemer

Mu`|!-i _ātem-gehi ender-rükū`
Cān ile ba*şende demi ceng-i ser

Mihr ile kesb-i cinān itmeyen
Bil ki ebed oldı mawāmı sefer

éā#!-i wużżāt-ı wamu şarw u ġarb
Mālik ü mülki döŋeli baqr u ber

---

5 `irfān u: `irfān Y. / meh-i: mehi A, B, F; mehe S; māhı Y. / `Ārif-i: `Ārifi Y; `Ārif ü B. / vücūd u: vücūdı Y. / "Men `aref: Fro Nm : (Nefsini) bilen," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

6 Maqrem-i: Maqremi Y. / Şāh-ı: Şāhı Y. / qarem-i: qarām-ı Y; qarem ü A, S.

7 diyüp: diyip F; diyüben Y. / bi'l-wasem: bi'l-walem B. / 7b Yeşhedü enlā mixālihi bi`l-wasem Y. / "Leyse ke-mixlih!: Hüxmk Syü : Onun benzeri hiçbir şey yoktur," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Yeşhedü'l-eşyā'i lehu bi`l-wasem : Ms!üAb Hü Ay$Uadh$y: Eşya yani yaratılmışlar senin varlığına yeminle şahidlik ediyorlar."

Başlık: CA`FERI _üb-güyed Y.

1 Neb!: Neb!-i Y. / der: dur Y. / qaberüŋ: *ayruŋ S. / yoġısa: yoġsa A.

2 Anuŋ: İrdüŋ Y. / Şem`-i : Seb`i Y. / semāvāt: semevāt F.

3 şeceri: şecer S. / mihri: *ubb Y. / Bār-ı: Bād-ı S. / birile: birle A, B; ireli Y.

Ġayr-ı `Al! kimdür iyā müttaw!
Her kim anı bildi'se bildi Qawı

4

Kān-ı kerem menba`-ı lu|f u `a|ā
Nūr-ı Hüdā nefs-i Resūl-i _udā

Bedr-i nücūm-ı felek-i şems-i d!n
Baqr-ı `ulūm u şeh-i müşkil-güşā

Yowdur anuŋ evveline ibtidā
Olmaz anuŋ ā*irine intihā

Nu|w-ı dür-efşānına cānlar-nixār
Lu|f ile i*sānına serler fidā

_ırmen-i *^ānında wamu *ūşe-ç!n
Hem ser-i kūyında gedā pādişā

M!r-i `ilm püşt ü penāh-ı ümem
Kān-ı kerem maqzen-i qilm ü qayā

Ġayr-ı `Al! kimdür iyā müttaw!
Her kim anı bildi'se bildi Qawı

4 -gehi: -geh Y. / ile: bile Y. / demi: da*ı Y.
5 Bilki: ėaldı Y. / ebed: ebed! A, F, S. / mawāmı: mawām B. / sefer: şaw! Y.
6 wużżāt-ı: wāżāt-ı Y. / şarw u: şarw A, F, Y. / mülki: mülk B, F, S. / baqr u: baqri B.
Başlık: CA`FERI _ūb-Gūyed Y.
1 menba`-ı : menba`ı Y. / u: - Y. / nefs-i: nefsi Y.
2 felek-i: felek ü A; felegi Y. / şems-i: şemsi Y. / Baqr-ı: Baqrı B. / `ulūm u: `ulūmı Y; `ulūm S. / şeh-i: şehi A; şāhı A, Y.
3 Olmaz: Yowdur Y.
4 efşānına: feşānına S. / Lu|f ile: Lu|fına Y.

5

Bil eXer-i nūr-ı ru*-ı Bū Türāb
é ıldı cihān yüzini pür-nūr u tāb

Didi aŋa *Silmüke silm!* Resūl
é ıldı yine *Qarbüke harb!* *itāb

Ş!r-i _udā şı*ne-i şehr-i Necef
éā#!-i d!n müft!-i yevmü'l-*isāb

Mihri anuŋ devlet-i cāv!d hem
Buġżı anuŋ nār u ġawāb u `itāb

Aldı çün ol şāh eline Wü'l-fiwār
é ıldı wamu küfrüŋ esāsın *arāb
Her kime kim himmet-i āl-i `Al!
İrdi ise buldı `adedsiz Xevāb

Şöyle bu dünyāda vü ol dünyede
Şāh-ı cihān mālik-i mülkü'r-rikāb

Ġayr-ı `Al! kimdür iyā müttaw!
Her kim anı bildi'se bildi Qawı

---

5 _ırmen-i: _armānı Y. / *^ānında: *ūnında A, B. *ūşe-ç!n: *ūş ç!n B; *ūnsa-ç!n A. / ser-i: seri B, Y. / pādişā: pādişāh B.
6 M!r-i: M!r ü A; M!ri Y. / penāh-ı: penāhı Y. / maqzen-i: maqzeni Y. / qilm: `ilm A, Y.
Başlık: CA`FERI _ūb-gūyed Y.
1 eXer-i: eXeri A, B, F, S, Y. / nūr-ı: nūrı B, Y. / ru*-ı: ru*ı A. / yüzini: nūrını A, B, S. / u: - S, Y.
2 : - F. / aŋa: oŋa Y. / silm! Resūl: İsm-i Neb! Y. / qarbüke qarb!: qarb!: qarb Y. / *i|āb: cevāb A. / "Qarbüke qarb!: Ybrq Kbrq : Savaşın savaşımdır," (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / "Silmüke silm!: Ymüs Kmüs : Barışın barışımdır," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
3 : - F. / Ş!r-i: Ş!ri Y. / şehr-i: şāh-ı A; m!r-i Y. / d!n: - A.
4 devlet-i: devleti Y. / Buġżı: ba`żı A. / ġawāb: `awāb A, B. / `i|āb: `uwāb A, B, Y.
5 küfrüŋ: küfr Y.

6

1 Ol şeh-i ser-dār-ı wamu kā'ināt
Qākim ü qallāl-geh-i müşkilāt

T!ġ-keş ü d!v-keş ü ~aff-şiken
Ş!r-i _udā wā|ı`-ı Lāt u Menāt

Her kim anı iylemedi p!ş-vā
Her qasenāt oldı aŋa seyyi'āt

éaldı cehennemde bil o tā ebed
Bilmeyen anuŋ ~ıfatın `ayn-ı wāt

5 Çün kim odur serveri mü'minlerüŋ
Gel getür !mān ki bulasın necāt
*Her ki `ibādet Bi-*ilāfeş kuned*
Bihter ez ü `ābid ü a~nām u Lāt

Ezhed-i zühhād u vera`–vizr-i d!n
éā'im-i Qaw dā'im-i ~avm u ~alāt

Ġayr-ı `Al! kimdür iyā müttaw!
Her kim anı bildi'se bildi Qawı

---

6 kime: kim B. / himmet-i: himmeti Y. / āl-i: āli Y. / İrdi ise: İrdiyise Y.
7 Şöyle: Söyle B, Y. / vü: - Y. / ol dünyede: ol dünyāda A, Y; ökniyede S. / Şāh-ı: Şāhı Y. / mālik-i: māliki Y. / mülkü'r-rikāb: mülkü'r-ritāb S; mülki rikāb Y.
Başlık: CA`FERI _ūb-gūyed Y.
1 şeh-i: şāh-ı Y. / Qākim ü: Qākim S; Qākimi Y. / -geh-i: wamu Y.
2 ~aff: va~f B. / Ş!r-i: Ş!ri Y; Ş!r ü A. / u: - A.
3 : - Y.
4 o: ol Y. / ~ıfatın: ~ıfātın S
5 kim: ki Y. / serveri: CA`FERI Y. / mü'minlerüŋ: mü'minlerin Y.
6 ez ü: vāz A, Y. / `ābid ü: `ābid S. / u: - S. / ü a~nām u Lāt: vu#ū mav~ılāt Y.

VII

A26a, B25b, F31a, S115a, Y13a.

Velehu Der-Medq-i D!ger Qaww-ı Ū Rā[x]

1

Mef`ūlü / Mefā`ilün / Fe`ūlün

“dnk ;fÜ-b TdAbo Hk rh
TU vMan*av dbAov za rthb : Lat vb. putlara ibadet edenler ondan başkasına ibadet edenlerden daha iyidir.”
7 :- Y. / dā’im-i: dā’im ü A.
[x] **A: Velehu ey#ān B; - F, S; CA`FERI _ūb-Gūyed Raqmetu’llāhi `Aleyh Y.**
1 şāh-ı: şāhı B. / Nūrıyla: Nūr ile Y. / |olı: |olu A, B, F, S; dolu Y.
2 : - Y. / Rūyı: Rūyu S. / Merve vü: Merve-i S.
3 Şāhenşeh-i: Şāhenşāh-ı Y. / kişver-i: kişveri A. / Sul|ān-ı: Sul|ānı Y. / heme: hem A, B, Y.
4 Mürş!d ü: Mürş!di Y. / reşād u: irşād u B; reşādı Y.
5 iseŋ: ise S. / Kimlerdür: Kimler durur S.

Ol şāh ki şāh-ı evliyādur
Nūrıyla cihān |olı żiyādur

Rūyı bize Ka`be-i qaw!w!
Kūyı bize Merve vü \afādur

Şāhenşeh-i kişver-i mürüvvet
Sul|ān-ı se*ā vü heme `a|ādur

Seccāde-niş!n-i d!n-i Aqmed
Mürş!d ü reşād u reh-nümādur

Ger diler iseŋ saŋa cihānda
Kimlerdür olar ki p!şvādur

Diyem ki neb!dür ü vel!dür
Ya`n! ki Muqammed ü `Al!dür

2

Ol ş!r-i _udā o şāh-ı merdān
Ol m!r-i livā vü nūr-ı Yezdān

Ol ma`den-i cūd u kān-ı iqsān
Ol menba`-ı qilm ü `ilm ü `irfān

Her kimse ki reh-ber itdi anı
éılmaz exer aŋa şerr-i şey|ān

Ger ehl-i vefā iseŋ gel imdi

\ındurma yolında `ahd ü peymān

5 \orarlar ise baŋa ki söyle
Kimdür saŋa d!n ü kimdür !mān

Diyem ki neb!dür ü vel!dür
Ya`n! ki Muqammed ü `Al!dür

3

1 İy ma]har-ı wāt-ı Qaw Te`ālā
Sen şāha sücūd iyler eşyā

Emrine mu|!` bu ins ile cin
Hem *alw-ı cihān z!r ü bālā

Rūqü'l-^udüs ism-i a`]amı hem
Qarf-i `ayınuŋdan itdi inşā

Sen olduġuŋı `al!yyü`l-`ālā
éanda bile her *as!s-i ednā

5 Ger ide su`āl Nek!r ü Münker
Ender-laqidem kimüŋdür evlā

Başlık: CA`FERI _ūb-Gūyed Y.
1 Ş!r-i: Ş!r ü A; sırr-ı Y. / Ol: O S. / m!r-i: m!r ü A, B; em!ri Y. / vü: - Y. / nūr-ı: nūrı Y.
2 ma`den-i: ma`deni Y. / cūd u kān-ı: kān u cūd-ı B; cūdı kānı Y. / qilm ü `ilm ü : `ilm qilm Y.
3 exer aŋa: aŋa exer S. / aŋa: oŋa Y. / şerr-i: şerr ü A; şerri Y.
4 ehl-i: ehli Y. / vefā iseŋ: vefāyiseŋ F. / `ahd ü: `ahdi Y. / `ahd A, B, F.
5 ise baŋa ki söyle: baŋa ki sen söyle B; ise ki baŋa söyle S. / Kimdür: Kim durur B, F. / ü: - Y.
Başlık: CA`FERI _ūb-Gūyed Y.
1 wāt-ı: wātı Y. / eşyā: āşinā B.

Diyem ki neb!dür ve vel!dür
Ya`n! ki Muqammed ü `Al!dür

4

Şol wavm ki şāha itdi iwrār
Anlara qarām dūze* ü nār

Muqibleri ser-firāz-ı `ālem
Mebġūżları cümlesi nigū-sār

Taqt-ı `aleminde `arş u kürs!
Z!r-i wademinde çar* devvār

Hem medq-i melā`ik-i muwarreb
Dilinde olur müdām tekrār

Dirlerse ki kim durur imāmuŋ
İmdi bize gel bu dem wıl i]hār

Diyem ki neb!dür ü vel!dür
Ya`n! ki Muqammed ü `Al!dür

5

---

2 Emrine: Emrüŋe B, F. / bu: - A, B, F, S, Y. / z!r ü: z!r ile A.
3 ism-i: ismi B. / `ayınuŋdan: `ayınından A.
4 olduġuŋı: oldıġını A; olduġuŋa Y. / `al!yyü'l-: `al! vü A; `al!-i F, S, Y. / *as!s: qas!si A, B, F, S, Y.
5 Ger: Eger Y. / Nek!r ü Münker: Münker ü Nek!r A; Nek!r ü Münk!r Y. / laqidem: li-qamdüke A. / kimüŋdür: kimlerdür A.
Başlık: CA`FERI _ūb-Gūyed Y.
1 şāha: şāh B. / dūze* ü: dūze*i Y.
2 firāz-ı: firāzı A, B, F, Y. / Mebġūżları: Meġbużları A; F. / nigū-sār: nigū-nisār A, Y.
3 `arş u: `arşı Y. / Z!r-i: Z!ri A, F, S, Y; Z!r ü B.

Ol ş!r-i _udā vü şāh-ı `ādil
_alw–ı dü-cihān üzre fāżıl

Bir baqr-ı `ulūmdur kim anuŋ
Şānına kelām oldı nāzil

Tā gün bigi oldı]āhir ol Qaww
Zehw oldı hemān bi-küll-i bātıl

Gel perde-i cehli cān gözinden
Ref` iyle ki görmez anı cāhil

Dirlerse ki kimdür iyle tawr!r
`Āmil wamu `ilme qilme qāmil
Diyem ki neb!dür ü vel!dür
Ya`n! ki Muqammed ü `Al!dür

6

İy şāh-ı hidāyet ü `ināyet
@ālib saŋa cānımuz be-ġāyet

Çāker saŋa ins ü cin çü sensin

4 medq-i: medqi Y. / melā`ik-i: melāyik-i F; melā`iki Y. / müdām: müdām u S.
5 ki kim durur: saŋa kimdür Y. / kim durur: kimdür S. / gel bu dem wıl: gel wıl bu demde Y.
Başlık: CA`FERI _ūb-Gūyed Y.
1 ş!r-i: ş!r ü A, B; sırrı Y. / vü: - A. / _alw–ı: _alwı B, F, S, Y. / üzre: içre S, Y.
2 Bir baqr-ı: Yeri cerri Y. / kim: ki Y.
3 bigi: gibi A, Y, S. / oldı]āhir:]āhir oldı A, S, Y. / "Zehw / Zehūwen : A!vhw / éhz : Yıkıldı. / Yıkılmaya mahkumdur," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / bi-küll-i: küll Y. / bā|ıl: wātil A, B, S, Y.
4 perde-i: berdi-i Y. / cehli cān: cehl cān B, F; cānsın Y. / gözinden: gözüŋden S; güzelden Y.
5 `Āmil: `Āwıl B, F. / `ilme: `ilme vü S, Y.
Başlık: CA`FERI _ūb-Gūyed Y.
1 hidāyet ü `ināyet: `ināyet ü hidāyet Y.
2 çü: ki Y. / sensin: sen A, S. / Şāhenşeh-i: Şāhenşehi A, F, S, Y; Şāhenşāh-ı B; Şāhenşāhı Y. / iwl!m-i: iwl!mi F; iwlimi B, Y.
3 Merdūd-ı: Merdūd u B. / getürmeyen: getirmeyen F, Y.
4 qaberi: - Y. / qaberdür: qayrdur S. / fesāne vü: fesāne-i Y.
5 dir ise baŋa: dise ger baŋa Y.

Şāhenşeh-i iwl!m-i şehādet

Merdūd-ı ezeldür ü ebeddür
Sen şāha getürmeyen irādet

`Işwuŋ qaberi qaberdür el-qaww
Bāw!si fesāne vü qikāyet

Kimdür dir ise baŋa mu*ālif
Sul|ān-ı bidāyet ü nihāyet

Diyem ki neb!dür ü vel!dür
Ya`n! ki Mu*ammed ü `Al!dür

7

İy server-i `ālem-i ma`ān!
Sen bāw! cihān be-külli fān!

Rūqü'l-^udüs ile Qıżra senden
İrişdi qayāt-ı cāvidān!

Çün esdi irādetüŋ nes!mi

---

7. Başlık: - Y.
1 server-i: serveri B, F, S, Y. / `ālem-i: `ālem ü A, B; `ālemi Y. / cihān be-külli: vü küll-i cihān S.
2 Qıżra: Qıżr Y. / qayāt-ı: qayāt u A.
3 esdi: istedi Y. / kün: kün ü S. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
4 Olmazdı: olmazd F. / dü-: bu Y.
5 sā`il: sāyil F. / diyü: bu A, S. / şāh-ı: şāhı Y.
8. Başlık: - Y.
1 server-i : serveri A, B, F, S, Y. / ser-firāz-ı: ser-efrāz-ı F; ser-firāzı Y. / reh-ber-i: reh-peri A; reh-beri B, F, S, Y.

Var iyledi küll-i *Kün fekān*ı

Olmazdı sen olmasaŋ dü-`ālem
Mevcūd sen iyledüŋ cihānı

5 Ger baŋa su`āl iderse sā`il
Kimdür diyü şāh-ı kām-rān!

Diyem ki neb!dür ü vel!dür
Ya`n! ki Muqammed ü `Al!dür

8

1 İy server-i ser-firāz-ı `ālem
V′iy reh-ber-i reh-nümā-yı ādem

Hem ma]har-ı wāt-ı pāk-i Bār!
Hem ma]har-ı nūr-ı rūy-ı _ātem

İy `aks-i cemālüŋ ü celālüŋ
Beŋzer biri sūra biri mātem

Cibr!l-i em!n wapuŋa iy cān
İrdükçe sürer yüzin dem-ā-dem

5 İy CA`FERI ~orsalar ki kimdür

---

2 ma]har-ı: ma]harı B, F, S, Y. / wāt-ı: wātı Y. / pāk-i: pāki B, Y. / ma]har-ı: ma]harı F, S, Y. / nūr-ı: nūrı B, F, Y. / rūy-ı: deri B.
3 Beŋzer: Benzer Y. / biri: bir F. / sūra: - Y.
4 Cibr!l-i: Cibrā'!l Y. / wapuŋa: wapuŋı B; |apuŋa Y. / sürer yüzin: sürer yüzi A, S; yüzin sürer Y.
5 ü: - Y. / şāh-ı: şāhı Y.

Ser-çeşme-i d!n ü şāh-ı a`]am

Diyem ki neb!dür ü vel!dür
Ya`n! ki Muqammed ü `Al!dür

4.4 MURABBA

A57b, B58a, F74b, S123a, Y8a,

Der-Medq-i `Al! vü Wü'l-fiwāreş[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Ol zamān kim `ālem-i imkān degüldi āşikār
Ne olurdı māh u sāl anda ne leyl ü ne nehār
Yazmış idi bunı cān levqine ol Perverdigār
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

Ol gün anda kim Uqud Cengin iderdi Murtażā
İşidürlerdi semādan cümle ol ehl-i ġazā
Bu du`āyı owıyup wılurdı Cebrā'il nidā
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

\ordılar ol dem Muqammedden kim iy sul|ān-ı d!n
Bu du`āyı owıyan kimdür bize bildür yaw!n
Didi kim owur felekde bunı Cebrā'il-em!n
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#an F; Cebrā'il `Aleyhi's-selām Wikr İttiği Du`ādur Y.**

1 `ālem-i: `ālemi B, Y. / imkān degüldi: imkānda oldı S. / māh u: māh A, Y. / ne nehār: nehār B, F, S, Y. / "Lā-fetā illā `Al!, Lā-seyfe illā Wü'l-fi^ār: rA!füavw Ua Fys U Yüo Ua Atf U": Ali'den başka yiğit yoktur, Zülfikar'dan başka kılıç yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

2 cümle ol: cümle B. / o^uyup: yād idüp Y./ İşidürlerdi: İşiddilerdi Y.

3 \ordılar: \ordular F. / kim iy: kim ol Y. / ya^!n: hem!n Y.

4 şāha: şāh B. / murādın: murāduŋ S, Y. / beri: berü S; birle Y. / qamā'il: qamāyil A, B, F, S.

Çün bunı Rūqü'l-em!n ol şāha nāzil iyledi
Qaw murādın cümlenüŋ ol demde qā~ıl iyledi
Bunı andan beri mü'minler qamāyil iyledi
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

Ger dilerseŋ bulasın şerrinden a`dānuŋ necāt
Dā'imā maġlūb ola t!ġüŋ öŋinde müşrikāt
éıl bunı tekrār tā āsān ola her müşkilāt
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

Her ki bilmez *Lā-fetā* medqini ol mü'min degül
Bil ki inkār iyleyen bu medqi ehl-i d!n degül
Bunı tekrār idene irmek belā mümkin degül
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

Olma ġam-g!n göŋlüŋi bir dem beri gel şād wıl
Vehm ü ġam dāmından anı fāriġ ü āzād wıl
Dā'imā dilüŋde bu medq ü du`āyı yād wıl
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

Ger dilerseŋ qālet-i nez`üŋde şey|ān-ı la`!n
éa~d-ı !mān itdüginde olasın andan em!n
Bu du`āyı sen saŋa iyle siper-ender-kem!n
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

---

5 Ger: Kim S. / dilerseŋ: dilersen A, Y. / a`dānuŋ: a`dānıŋ B; a`danıŋ F. / Dā'imā: Dāyimā F.

6 medqi: medqe F. / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

7 göŋlüŋi: göŋlini A. / beri: bizi Y. / Vehm ü: Vehm B, Y. / ġam: ġamuŋ B, Y. / dāmından: dārından S. / fāriġ ü: fāriġi Y. / Dā'imā: Dāyimā F. / dilüŋde: dilinde A. / dilüŋde bu medq ü: bu medqi dilüŋde Y. / du`āyı: du`ā it Y.

8 dilerseŋ: dilersen S, Y. / qālet-i nez`üŋde: qāleti nez`üŋe Y. / itdüginde: itdügüŋde B. / du`āyı: du`āı Y.

9 Aqmed ü: Aqmedi Y; şāh-ı:şāhı Y. / `ālemde isterseŋ: isterseŋ `ālemde A, S. / isterseŋ: istersen Y. / du`āyı: du`āı Y. / 9c Bu du`āı imdi vird iyle dilinde her zamān Y.

İy ġulām-ı *ānedān-ı Aqmed ü şāh-ı `ulā
Olmamaw `ālemde isterseŋ belāya mübtelā
Bu du`āyı yād wıl tā def` ola küll-i belā
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

10 Gel eger isterseŋ olasın cihānda şādmān
Hem belālardan ważālardan bi-küll-i der-emān
Bu du`āyı imdi vird iyle dilüŋde her zamān
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

Ger dilerseŋ kim yaza ol Qaw d!vānuŋda xevāb
`Afv ola cümle günāhuŋ ola müjdeŋ b!-*isāb
Bu du`āyı owı yitmiş kerret-ender- cāme *^āb
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

İy ġulām-ı Mu~|afā vü p!r-i şāh-ı Necef
éılmadın t!r-i ecel cān-ı `az!züŋi hedef
Bu du`āyı vird idin tā bulasın `izz ü şeref
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

İy wılan Şepp!r ü Şüpperden tevawwu` himmeti
Dā'imā olsun saŋa nāzil _udānuŋ raqmeti
Bu du`ā mü'minlerüŋdür bil ki tāc-ı devleti
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

---

10 : - Y. / Gel eger isterseŋ: Gel eger istersen A; Ger istersen S. / küll-i: külli A, S.. / der-emān: dermān B. / dilüŋde: dilinde S.
11 : - Y. / dilerseŋ: dilersen S, Y. / kim: ki S; - A. / d!vānuŋda: d!vānında A. / xevāb: bevāb F. / müjdeŋ: müjde B. / kerret: kerre S.
12 Mu~|afā vü: Mu~|afā-i Y. / p!r-i: p!r ü A, B, F; perveri Y. / şāh-ı: şāhı A, Y; şāh u S. / éılmadın: éılmadan Y. / t!r-i: t!r ü Y. / cān-ı: cānı B. / hedef: her def Y. / idin: idüŋ A.
13 Dā'imā: Dāyimā F. / nāzil: tā ol S; dā'im Y. / mü'minlerüŋdür: mü'minlerindür Y. / tāc-ı: tāc u A; tācı Y.
14 : - Y. / \ādı^ u: \ādı^ A, B, F.Y. / bunlaruŋ: bunların A. / t!ġle: t!ġiyle B, F, S.

Qażret-i `İbād u Bāwır \ādıw u Kā]ım Rıżā
Düşmenine bunlaruŋ la`net-i t!ġle wıl ġazā
Bu du`āyı owı gel kim bundadur def`-iważā
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

15 Hem Taw! hem `Asker! hem Mehd!-i sāqib-zamān
Bār-gāhında dilerseŋ kim bulasın cāvidān
Bu du`āyı CA`FER! wıl dā'imā vird-i zebān
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

Şāh İmām Weyne'l-`ibād u Bāwır u ol Ca`fer!
Şāh İmām Mūsā-i Kā]ımla Rıżā Qaw serveri
Şāh Taw! diŋle dilüŋde ölmegil sen serser!
Lā-fetā illā `Al! Lā-seyfe illā Wü'l-fiwār

15 Hem: Hem hem S. / hem `Asker!: vü bā-Na^! A, B, F, S. / hem Mehd!-i: vü `Asker! A, B, F, S. / dilerseŋ: dilersen A, S, Y. / kim bulasın: hem olasın Y. / dā'imā: dāyimā F.

16 : - A, B, F, S.

4.5 GAZELLER

1

A37b, B38a, F45b, S103b.

Velehu Ey#ān F!-Medqi'r-Resūl [X]

Müfte`ilün / Fā`ilün / Müfte`ilün / Fā`ilün

Geldi yine dilüme medq-i Resūl-i _udā
Ol ~açı *Ve'l-Leyl* hem va~f-ı ru*ı *Ve'#-Du*ā*

Şāh-ı zem!n ü zamān *^āce-i kevn ü mekān
_ātem-i peyġamberān hād!-i her dü-serā

Gelmeye anuŋ bigi `āleme h!ç rāh-ber
Olmaya anuŋ bigi ādeme h!ç reh-nümā

Menba`-ı `ilm ü hüner ma`den-i dürr-i güher
_^āce-i *ayrü'l-beşer _usrev-i *ayrü'l-verā

Bil şeb-i mi`rācda wıldı `a|ā ol *al!l
_il`at-ı *Levlāk* ile tāc-ı *Le-`amruk* aŋa

İns ile cinn ü melek va*ş ile |ayr u felek
Olmasa olmaz idi `ālem ü hem mā-f!hā

[X] **F: Velehu En-Na]m Der-Medq-i Resūl u Āl-i `Abā Raqmetu'llāhi `Aleyh A; Velehu Medq-i Resūl B; - S.**

1 va~f-ı: va~fı A. / "Ve'l-Leyl: Lyüüav : Kur'an, Leyl suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Ve'#-Du*ā:A-{üav : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

2 *^āce-i: *oca-i A, B, F.

3 bigi: gibi A, B, S.

4 ü: - B. / _^āce-i: _oca-i A, B, F.

5 şeb-i: şebi A. / wıldı: wıld F. / *al!l: cel!l A, S. / "Levlāk: KUvü : Sen olmasaydın," (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / "Le-`amruke: Krmuü : (Resul'üm) ömrüne yemin olsun ki," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

6 |ayr u: |uyūr B. / `ālem ü: `ālem B. / hem: - A.

Kān-ı kerem baqr-ı cūd wıble-i ehl-i sücūd
İder anuŋ'çün dürūd ins ile cin dā'imā

İsmine çün *Yā* vü *S!n* didi kelāmında Qaww
Anuŋ içün qarf-i *Yā* birile wıldı nidā

Ba`dehu sul|ān-ı d!n şāh-ı cihān-ı yaw!n
Ber heme eşyā-güz!n ya`n! `al!yyü'l-`alā

Pādişeh-i baqr u ber maqzen-i `ilm ü hüner
éāsım-ı quld-i sawar müft!-i rūz-ı cezā

Çün didi Allāh min-`*İndihi Ümmü'l-kitāb*
Oldı inen ol vel! `āleme müşkil-küşā

Nāzil aŋa *İnnemā* qā~ıl aŋa *éul kefā*
Pādişeh-i *Hel etā* şāh-ı reh-i *Lā-fetā*

Şāh-ı se*ā vü kerem server-i tuġ u `alem
Reh-ber-i şehr-i wadem p!şrev ü p!şvā

Mülk-i sülūn!ye māh `ilm-i Ledünn!ye şāh
Ma]har-ı wāt-ı İlāh Qaydar-ı Qayber-küşā

---

7 dā'imā: dāyimā F.

8 Yā vü S!n: @ā vü S!n B, F, S. / didi: did F. / "Yā vü S!n / Yās!n: Sy : Kur'an, Yasin suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

9 yaw!n: ta`y!n F.

10 Pādişeh-i: Pādişāh-ı A. / u ber: - F. / éāsım-ı: éāsım u B. / quld-i: quldi B; quld ü A; quldü's- S.

11 Ümmü'l-kitāb: `ilmü'l-kitāb A. / "`İndihi Ümmü'l-kitāb: BatküaMa Ddnov : Ümmülkitāb, asıl kitap indinde," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / inen: en!n B, S.

12 etā: - A. / reh-i: rehi A, B. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "éul kefā: YfkL! : De ki; (Allah) yeter," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

13 tuġ u: tuġı B. / Reh-ber-i: Reh-beri A. / şehr-i: şehri F. / ü: - A, B, F, S.

14 Mülk-i: Mülki B.

Bāb-ı Şep!r ü Şüper baqr-ı `ulūm u hüner
Hem-dem-i *ayrü'l-verā maqrem-i _ayrü'n-nisā

Her ki reh-i `Ābid!n wılmadı'sa ol güz!n
Her dem aŋa āfer!n dā'im aŋa merqabā

Şāh-ı Taw! vü Naw! gel gör olardan Qawı
Çün döŋeli müttaw! irdi bulardan qawā

`Asker! Mehd! imām `āleme cümle tamām
CA`FERI kem-ter ġulām ber-der-i ān pādişā

15 Şüper: Şüpper S. / `ulūm u: `ulūmı B.
16 walmadı'sa: wıldı ise S; wıldı itse A. / dā'im: dāyim F.
18 `āleme: `ālemde S.

2

A39b, B40a, F48a, S105a.

Velehu En-Na]m Der-Medq-i Şāh-ı Merdān
`Al! *Kerrema'llāhu Vechehu*[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

Min ba`de Mu~|afā kim odur nūr-ı enbiyā
Evvel imām `Al! durur ol şāh-ı evliyā

Buldı anuŋ vücūdıyıla mümkināt vücūd
Hem nūr-ı pāki ile cihān oldı pür-żiyā

Hem kāşif-i *Lev-i keşif*-esrār-ı ma`ān!
Hem m!r-i *Hel etā*dur u hem şāh-ı *Lā-fetā*

Hem menba`-ı qawāyıw u baqr-ı `ulūm-ı d!n
Hem maqzen-i dewāyıw u envār-ı *İnnemā*

Hem reh-nümā-yı cümle-i efvāc-ı mü'min!n
Hem p!şvā-yı wümre-i merdān-ı bā-~afā

Hem ibn-i `amm-i Aqmed-i Mu*tār u hem vel!
Hem menba`-ı mürüvvet ü hem ma`den-i se*ā

---

[x] **A: Velehu Ey#ān B, F; - S.** /"Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

1 durur: dür A, B, F, S.

2 Buldı: Oldı S. / vücūd: cūd B, F, S. / pāki ile: pākiyile B, F.

3 ma`ān!: orta hecenin zihafla okunması gerekir. / "Lev-i keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

4 maqzen-i: maqzeni B, F. / dewāyıw u: dewāyıw F. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

5 wümre-i: cümle-i A.

6 ma`den-i: ma`deni F.

Hem éāsım-ı behişt ü sawar-rūz-ı yevm-i d!n
Hem ser-firāz-ı server-i sul|ān u p!şvā

Yā Rab be-qaww-ı Şepp!r ü Şüpper dü-nūr-ı pāk
K'anlar durur bu gün bize mürş!d ü reh-nümā

Yā Rab be-qaww-ı Weyn-i `ibād ol imām-ı d!n
Yā Rab be-qaww-ı Bāwır u ol ~āqib-i livā

Yā Rab be-qaww-ı Ca`fer-i \ādıw u ~ıdw-ı ū
Yā Rab be-qaww-ı server-i d!n Kā]ım-ı Rıżā

Yā Rab be-qaww-ı pertev-i nūr-ı Taw! Naw!
Yā Rab be-qaww-ı `Asker! Mehd! cihān-küşā

Raqm iyle CA`FERIye vü `afv it günāhını
Evlād-ı Mu~|afādan anı iyleme cüdā

---

7 u: - A, S.
8 dü-nūr-ı pāk: dü-pāk nūr B.
9 Weyn-i `ibād : Weyne'l-`ibād A, B, S. / imām-ı: imām u A. / u: - A, S.
10 u: - A. / d!n: d!n ü A. / Kā]ım-ı: Kā]ım u S.
11 pertev-i: pertevi B. / nūr-ı: nūrı B, F. / Taw!: Taw! vü A, S.
12 vü: - B. / `afv it: `af iyle S. / iyleme: wılma S.

3

A40b, B41a, F49b, S105a.

Velehu En-Na]m Der-Qaww-ı `Al!

***Kerrema'llāhu Vechehu*[x]**

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 Men bende-i ġulām-ı ġulāmān-ı Murtażā
K'oldur em!r-i sidre vü sul|ān-ı *İnnemā*

Şāh-ı éureyş ü server-i ser-dār-ı Qāşim!
Hem mef*ar-ı e'imme-i evlād-ı Mu~|afā

Düldül-süvār-ı rūz-ı ġazā Wü'l-fiwār-keş
Kimdür bi-ġayr-ı Qaydar-ı ~af-der-cihān-küşā

Müşkil-küşā-yı `ālem ü sul|ān-ı *Lev keşif*
Mu`ciz-nümā-yı ādem ü mürş!d ü p!şvā

5 Mecmū`a-i qaw!wat ü nu|w-ı Muqammed!
Şeh-bāz-ı *Lā-fetā* vü ser-efrāz-ı *Hel etā*

Bürhān-ı `ilm-i Seb`-i Mexān! kitāb-ı Qaww
Keşşāf-ı qarf ü ~avt Esedu'llāh-ı Wü'l-`alā

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S. /** "Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

1 ġulām-ı: - A. / sidre vü: sidre-i vü F; sidre-i A, B, S. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

2 ser-dār-ı: ser-dārı A, B, F, S. / mef*ar-ı: mef*arı B, F.

3 ġazā: ġazā vü A, S. / Qaydar-ı: Qaydarı B, F; Qaydar u A.

4 mürş!d: mürşid A, B. / "Lev keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

5 qaw!wat ü: qaw!wat B, F. / nu|w-ı: nu|wı B, F, S. / vü: o B. / -efrāz-ı: -firāz-ı A, S. / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). 6 Seb`-i Mexān!: Seb`u'l-Mexān! B, S.

Qallāl-ı müşkilāt u cihān-g!r ü cān-ba*ş
Şāh-ı ser!r-i lu|f u meh-i *va~fa-i* ~afā

Ser-defter-i qawāyıw u hem baqr-ı ma`rifet
Cām-ı cihān-nümādur u hem ma]har-ı _udā

Mesned-niş!n-i taqt-ı İlāh! vü Bū Türāb
Hem pādişāh-ı ferş-i `ale'l-`arş u üstüvā

_ayrü'l-verā vü ş!r-i *udā-vend-i Lem-yezel
K'oldı qawında menzil anuŋ laf]-ı *Lā-fetā*

Men nice va~f idem saŋa anuŋ ~ıfātını
Ma|lūb-ı dil-küşādur u maqbūb-ı cān-fezā

Yā Rab be-qaww-ı server-i sul|ān-ı d!n Qasan
Yā Rab be-qaww-ı şāh Qüseyin şāh-ı Kerbelā

Yā Rab be-qaww-ı Weyn-i `ibād ol imām-ı pāk
Yā Rab be-qaww-ı Bāwır u \ādıw şeh-i livā

Yā Rab be-qaww-ı Kā]ım-ı kān-ı se*ā vü cūd
Yā Rab be-qaww-ı pertev-i nūr-ı ru*-ı Rıżā

Yā Rab be-qaww-ı mihr-i Taw! vü `Al! Naw!
Yā Rab be-qaww-ı `Asker! Mehd! ol evliyā

---

7 ser!r-i: ser!ser-i B. / va~fa-i: va~f-ı B.
8 defter-i: defteri B, F. / qawāyıw: qāyıw F. / ma]har-ı: ma]harı A, B, F, S.
9 -niş!n-i : -niş!ni B, F.
10 vü: o B. / "Lā-fetā: AtfU : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
11 saŋa anuŋ: anuŋ saŋa A.
12 server-i: mesrūr-ı B; mesrūr u F, S.
13 Weyn-i `ibād: Weyne'l-`ibād A, S. / şeh-i: şehi A, B, F, S.
14 pertev-i: pertevi A. / nūr-ı: nūrı B, F, S. / ru*-ı: ru*ı A, B; rū*ı F.
15 mihr-i: mihri B, F, S. / `Asker!: `Asker! vü A.

Bu CA`FERI kem!neyi irgür murādına
Derdine kendü lu|fuŋ ile iylegil devā

Ferdā ki rūz-ı *aşr ola āl-i Muqammedüŋ
İyle gürūhı ile bizi yine āşinā

16 kem!neyi: kem!nei A, B, F, S. / kendü: kendi A, S.
17 gürūhı ile: gürūhıyile F.

4

A45a, B45b, F56b, S105b.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımihi Der-Qaww-ı Ū Rā[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Şāh-ı merdān ş!r-i Yezdān ol `Al!yü'l-Murtażā
Ma`den-i lu|f u keremdür menba`-ı cūd u se*ā

*Hel etā*nuŋ *il`atın waddine biçdi ol ker!m
Hem mükerrem iyledi vechini nūr-ı *İnnemā*

Çün ki fetq itdi kerāmet birle qı~n-ı Qayberi
Didi Aqmed kim budur nūr-ı Hüdā Ş!r-i _udā

Baqr-ı `ilm ü qilm ü sul|ānı vilāyet taqtınuŋ
_^āce-i Qaww evliyānuŋ leşkerine p!şvā

5 Secde wıl ol şāha qall olmaw dilerseŋ müşkilüŋ
Çün #alālet ehline d!n içre oldur reh-nümā

Ger dem-i `Is!den oldıysa ölüler wü'l-qayāt
éıldı yitmiş kez Nu~ayrı zinde ol Ş!r-i _udā

---

[x] **A: Velehu B; Velehu ey#ān F; -S.**
2 *il`atın: *il`atuŋ A. / nūr-ı: nūrı B, F, S. / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
3 kerāmet: kirāmāt B. / nūr-ı: nūrı B, F, S.
4 qilm ü: qilm A. / sul|ānı: sul|ān A, B. / _^āce-i: _oca-i A, B, F.
5 müşkilüŋ: müşkilin S.
6 dem-i: demi A, B, F. / ş!r-i: merd-i A, S.

Evvel oldur Ā*ir oldur Bā|ın oldur }āhir ol
Mülk anuŋdur Mālik oldur Hālik oldur mu|lawā

Bu beni Ādemde kim ola aŋa hem-tā bu gün
Raqmeten li'l-`ālem!n çün didi sen cānsın baŋa

Wü'l-fiwārı baġladı biline çün ol şeh-süvār
Lā-fetā şānında menzil oldı anuŋ *Lā-fetā*

Çün dilinden Mu~|afā emzirdi ma`nā şerbetin
`İlminüŋ şehrine bāb oldı bu sözde yow riyā

İsmini Tevrāt içinde yād wıldı ol Cel!l
Mūs!-i İmrān dilinden]āhir oldı İyliyā

Fer-qayādur bil Mes!quŋ mu~qafında ism-i şāh
Aqmed-i Mürsel kitābında `Al! hem evliyā

Mekkede dirler aŋa Bāb-ı Türāb her şey* ü şāb
Şām!ler iydür Esed hem Türk wavmi Eddebā

Dir Em!r-i Na*l aŋa ehl-i `Irāw-ı pür-firāw
Hem _orāsān p!rleri Qaydar dir iy ~āqib-livā

Vird idinmişdür semāvāt ehl-i cümle rūz u şeb
Her biri bir laf] ile esmāsın anuŋ dā'imā

---

7 Bā|ın oldur }āhir: }āhir oldur Bā|ın A.
8 kim ola: ola hem S. / didi: did F. / "Raqmeten li'l-`ālem!n: NymüAuüü Êmqr : Alemlere rahmet" (bk. 2.5.2.2. Ayetler).
9 baġladı biline: biline baġladı B. / "Lā-fetā: AtfU : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
10 ma`nā şerbetin: ma`nā-i ş!r!ni A.
11 Tevrāt: Tūr!t S. / Mūs!-i: Mūs!-yi A, F.
12 Aqmed-i: Aqmed ü A.
13 Bāb-ı: Ebū A. / Eddebā: Eddeyā A.
14 `Irāw-ı: `Irāw u S.
15 semāvāt: semevāt S. / u: - B. / esmāsın: esmāsuŋ A; esmāsınuŋ S. / dā'imā: dāyimā F.

Hem odur `Abdu'l-aqad `Abdu'l-mec!d ü Cebrā'!l
Hem odur `Abdu'l-'a]!m `Abdu'l-met!n ü Wü'l-`Alā

Didi her bir şey'de evvel gördügüm Qawdur yaw!n
Ger yaw!nüŋ var ise gör nūr-ı Qawwı bul ~afā

Kim ki bildi nefsini bildi gümānsız Rabbini
Böyle buyurdı kelāmında va~!-i Mu~|afā

Virdi düşmenler elinde zehre yüz biŋ cānile
éurretü'l-`Ayn-ı `Al!nüŋ ol Qasan bil kim Rıżā

Şāh Qüseyn ol cennet-i `adnüŋ gülinüŋ bülbüli
Çekdi kāfirler elinden Kerbelāda pür-belā

Cān u dilden `abdiyem Weyne'l-`ibāduŋ ben fak!r
Çün anuŋ ceddini idindüm cihānda muwtedā

Çün cihānuŋ mihneti derdine olanlar es!r
Ol Muqammed Bāwıruŋ bābından isterler şifā

Ca`fer-i \ādıw durur ol kim kemāl-i ma`rifet
Boldılar olan kişiler mewhebiyle āşinā

Mūs!-i Kā]ım ki nūş itdi `adūnuŋ n!şini
Oldı anuŋ meskeni me'vā devā Qawdan liwā

---

16 Cebrā'!l: Cebrāy!l F; Cibr!l B. / met!n ü: met!n A.
17 gördügüm: gördigüm B; gördigim F. / nūr-ı: nūrı B, F.
19 `Ayn-ı: `Aynı A, S. / `Al!nüŋ Resūlüŋ A.
20 : - F.
21 : - F. / u: - A.
22 : - F. / mihneti: mihnet B.
23 : - F. / Boldılar: Boldular F, S. / Ca`fer-i: Ca`feri B.
24 : - F. / meskeni: mesken ü B. / me'vā: me'vāda B. / devā: devāsı S; o B.

Raqmet içün geldi iy ehl-i |ar!w-ı pāk-d!n
On sekiz biŋ `āleme sul|ān `Al! Mūsā Rıżā

Ehl-i tawvānuŋ Taw! ser-tācıdur iy müttaw!
Hem Naw!dür nūr-ı çeşm-i etwıyā vü a~fiyā

Ol Qasan kim `Asker!dür evliyādur `askeri
Devletine dā’imā dā`!leri iyler du`ā

Mehd!-i ~āqib-zamān sırr-ı vilāyet serveri
éutb-ı d!n-i Mu~|afādur nūr-ı `ayn-ı Müctebā

CA`FER! ger ~ıdw ile olmaw dilerseŋ şāha wul
Gel anuŋ evlādına aqbābına wıl iwtidā

Men ne mücrim bendeyem kim depredem medqüŋde dil
Qaw kelāmında çün itmişdür saŋa medq ü xenā

Ehl-i beyti sevmeyen yandı cehennem nārına
Oldılar cāndan sevenler `arş üzere müttewā

Qażretüŋde *ürmet-i Qaww içün āl-i Aqmedüŋ
Raqmetüŋden bizi nevm!d iyleme yā Rabbenā

---

25 : - F. / |ar!w-ı: |ar!wat B. / Rıżā: Er-Rıżā A, S.
26 : - F. / dür: dü- A.
27 : - F. / dā`!leri: dā`!ler A, B, F. S.
28 : - F. / d!n-i: d!n ü A. / nūr-ı: nūrı B.
29 : - F.
30 : - F. / Men: Ben S. / kim: ki B. / medqüŋde: medqinde A, S. / u: - A, B.
31 : - F. / `arş: `ar S.
32 : - F. / Qażretüŋde: Qażretinde S. / nevm!d: nevm!w S.

5

A50b, B51a, F65b, S106b.

Velehu Ey#ān Ev~āf-ı Haww-ı Ū Rā[x]

Mefā`ilün / Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

Zeh! ker!m ü raq!m ü muw!m ü b!- hem-tā
`Al!m ü `ālim ü `allām u server-i yek-tā

`Az!z ü ^ādir ü wahhār u wu|b-ı d!n Qaydar
Ki ism-i wātı olupdur anuŋ `Al! vü `alā

Çü *il`at-ı şeh!-i *İnnemā*yı giydi o şāh
Ber-evc-i taqt-geh-i *Hel etā*ya dikdi livā

`Al! menāwıbını diŋle cān wulağıyıla
Ki şāh-ı rūy-ı zem!ndür ü māh-ı rūy-ı semā

`Al!dür ol ki cihānı musa**ar iyledi uş
Götürdi küfr ü]alāmı getürdi nūr u żiyā

`Al!dür ol ki bu cümle cihāna cān oldı
Vücūda geldi `ademden nihān u hem peydā

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**

1 Ker!m ü: Ker!m B. / Raq!m ü: Raq!m B. / `Ālim ü: `Ālim S. /

2 'éahhār u: éahhār B. / wātı: wāt F. / `Al! vü: `Al! B, F, S.

3 şeh!-i: şehi B, S; şāh-ı A. / o: ol A, B, F, S. / -geh-i: -gehi A, B, F, S. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

5 ki: kim F, S. / cihānı: cihān B, F. / iyledi: iyled F. / Götürdi: Götürürd F. /]alāmı: #alāleti B. / u: - A, B.

6 ki: kim S. / u hem: u A; u her B, S.

`Al!dür ol ki vilāyet iline şāh oldı
Bağışladı nice yüz biŋ vel! diline ~afā

`Al!dür ol ki olupdur mawāmı `arş-ı `a]!m
Em!r-i sidre vü şāh-ı ser!r-i *Ev-ednā*

`Al!dür ol ki vücūdından oldı cümle vücūd
Hem oldı her dü-cihān nūr-ı pāk ile iqyā

`Al!dür ol ki özin mancınıwa urdı özi
Bırawdı wavm-i selās!le şūr ile ġavġā

`Al!dür ol ki `a|ā wıldı sā'ile _ātem
Namāz içinde iken z!-kerāmet-i kübrā

`Al!dür ol ki awan ~uya dön didi döndi
Zeh! kerāmet ü mu`ciz ki `awl olur şeydā

`Al!dür ol ki Nu~ayrı `adedde yitmiş kez
Helāk iyledi vü zinde wıldı iy vernā

`Al!dür ol ki kesilmiş eli bitürdi yine
Vedā`ı itmiş iken birbiriyle her a`żā

`Al! |ar!wına her kim giderse mü'mindür
Be-qaww-ı Şepp!r ü Şüpper şehān-ı her dü-serā

7 ki: kim S. / yüz biŋ: biŋ B.

8 olupdur mawāmı: mawām olupdur B. / mawāmı: mawām A, F. / Em!r-i: Em!r ü B. / ser!r-i: ser!r ü B. / ev-ednā: evi ednā F. / "Ev-ednā : Ynda va : Hatta daha da yakın," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

9 oldı: old F. / cümle: - A. / vücūd: cūd B. / oldı: old F. / her dü-cihān nūr-ı pāk ile: nūr-ı pāk ile her dü-cihān A.

10 özin: özüŋ A. / mancını^a: mancıwa F. / şūr ile: şūrulan B, F; şūrula A, S.

11 sā'ile: sāyile A, F. / içinde iken: içindeyiken F. / w!: zeh! A, B, F, S. / Kübrā: Kibriyā A.

12 ü: - B.

13 `adedde: `Adende B. / yitmiş kez: yitmiş iki kez A, B, F, S.

14 bitürdi: bitirdi B, F.

15 şehān-ı: şāhān-ı A, S.

İmām-ı Weyn-i `ibād Bāwır ile \ādıw hem
Kemāl-i ma`rifetu`llāhda bular deryā

Ne cān ki Mūs!-i Kā]ımdan oldı himmet aŋa
Münevver iyledi göŋli evini nūr-ı Rıżā

Cihān *alwına cümle imām oldı Taw!
Naw! qa^'içün iyā mü'min-i *uceste-liwā

İmām-ı `Asker!ye ger !mān getürdüŋ ise
Saŋa Muqammed-i Mehd! şef!` ola ferdā

İlāh! CA`FERIyi raqmetüŋden iyleme dūr
Ki medq-i kūy-ı `Al!dür ġulām-ı āl-i `abā

6

16 Weyn-i `ibād: Weyne'l-`ibād A, S. / Bāwır ile \ādıw hem: ile Bāwır u \ādıw hem S. / ma`rifetu'llāhda bulardur: ma`rifetu'llāhdadur bular B, F.

17 Kā]ımdan: Kā]ımından B, F. / oldı: old F. / göŋli: göŋül A, S. / evini: evin B, F; evüŋ A, S. / Rıżā: żiyā A, S.

18 *uceste: *üccet-i B.

20 CA`FERqyi: CA`FERqi A.

A54b, B55a, F70b, S107b.

Velehu Ey#ān Der-Ev~āf-ı Em!rü'l-Mü'min!n `Al![x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Yā em!rü'l-mü'min!n yā ser-firāz-ı *Hel etā*
Yā imāmü'l-müttaw!n yā şeh-süvār-ı *Lā-fetā*

`Ālemüŋ cismiyle cānı cümle sensin cümle sen
Hem kelām içre senüŋ şānuŋda menzil *İnnemā*

Lev keşif sırrını i]hār iyledüŋ `āriflere
Men `aref ta*tında çün iwbāl ile dikdüŋ livā

Hem nübüvvet ehline sensin em!r-i mu`teber
Hem vilāyet wavmine sensin imām-ı p!şvā

5 Senden ögrendiler iy baqr-ı `ulūm-ı ma`rifet
Men ledünn! `ilmini her evliyā vü a~fiyā

Hem der-i `ilm-i neb!sin hem kelām-ı Wü'l-Celāl
Hem `Al!yü'l-Murtażāsın hem Va~!-i Mu~|afā

Ma`den-i lu|f-ı mürüvvet menşe'-i `ilm ü `amel
Kān-ı iqsān u kerem hem menba`-ı cūd u se*ā

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**

1 "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur." (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

2 cānı: cān B, F. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

3 iyledüŋ: iylemedüŋ F. / `āriflere: `āşı^lara B. / "Lev keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Men `aref: Fro Nm : (Nefsini) bilen," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

5 vü: her A.

6 der-i: deri A, B, F, S. / `Al!yü'l: `Al! A.

Sensin iy ma`būd u maw~ūd-ı gürūh-ı mü'min!n
Pertev-i nūr-ı tecell! ma]har-ı wāt-ı _udā

Dürr-i deryā-yı |ar!watsın ki yowdur wıymetüŋ
M!r-i p!şvāy-ı qaw!watsin ki olduŋ reh-nümā

`Asker-i İslāma serversüŋ elüŋde Wü'l-fiwār
İy vel! vü reh-nümā-yı Qaydar-ı Qayber-küşā

Sırr-ı tevq!d-i ezelsin pādişāh-ı Lem-yezel
Hem-dem-i *ayrü'l-verāsın maqrem-i _ayrü'n-nisā

İns ü cinnüŋ Qaww imāmıdur şehā ba`de'l-Qasan
Şāh Qüseyn ol şāh-ı ma]lūm-ı Şeh!d-i Kerbelā

Qubb-ı Weyne'l-`ābid!n mü'minlerüŋ !mānıdur
Bāwır u Ca`fer qawı'çün kim bulardur muwtedā

Bil imām Mūsā-yı Kā]ımdur imām-ı heftüm!n
Hem imām-ı heştüm!n sul|ān `Al! Mūsā Rıżā

Gel iyā mü'min Taw! ile Naw!den ur demi

---

7 iqsān u: iqsān A, B.
8 Pertev-i: Pertevi A, B, F, S. / nūr-ı: nūrı B, F. / ma]har-ı: ma]harı A, F, S.
9 M!r-i: Hem A.
10 `Asker-i: `Askeri B. / İslāma: İslām B, F, S. / serversüŋ: serversin A, F. S. / elüŋde: elinde A. / vel! vü: veliyyü F. / Qaydar-ı: Qaydarı A, B, F.
11 tevq!d-i: tevq!di A, B, F. / dem-i: demi A, B, F, S. / maqrem-i: maqremi A, B.
12 şehā: - S. / şeh!d-i: şeh!di A.
13 u: - B, F. / kim: - A.
14 Mūsā-yı: Mūsā-i A, B, S. / Kā]ımdur: Kā]ım dü- F. / Rıżā: Er-Rıżā A, S.
15 Taw! İle: Taw!yile F.
16 anūŋ: - A. / ü: ile A, B, S. / emrine: emrinde S. / fermāndur: fermān B.
17 ü: - B, F. / u: - B, F.

Kim bulardur şāh-ı ser-tāc-ı gürūh-ı etwıyā

`Asker!nüŋ sırrıdur ol Mehd!-i ~āqib-zamān
Cümle anuŋ ins ü cinn emrine fermāndur şehā

CA`FERI kem-ter ġulāmıdur `Al!nüŋ ālinüŋ
Hem muqibb-i mü'min!n ü mü'mināt u Murtażā

7

A63b, B63b, F82a, S109b.

F!-Medq-i Qażret-i İmām Rıżā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

W!-ravża-i muwaddes ü w!-ka`be-i ~afā
W!-merwad-i münevver ü w!-wıble-i du`ā

W!-wubbe-i münevver ü pür-revnaw u şeref
W!-bār-gāh-ı `arş-ı cenāb-ı felek binā

Bil kim budur o ka`be-i qācet-revā-yı ins
Çün bundadur o server-i ser-cümle evliyā

Baqr-ı kemāl ü menba`-ı esrār u ma`rifet
Genc!ne-i `ulūm u şehenşāh-ı *Lā-fetā*

Hem vārix-i `ulūm-ı Neb! hem imām-ı d!n
Olmaz na~!b kimseye bu `İzz ü Kibriyā

Lu|f-ı _udā şef!`-i güneh-kār-ı ins ü cinn
Ya`n! şeh!d-i mülk-i _orāsān `Al! Rıżā

W!-āftāb-ı burc-ı imāmet kim irişür
_ūrş!de ravżasından anuŋ nūr ile żiyā

W!-pādişeh ki himmet-i *^ānında dā'imā

---

[x] **S: Velehu Ey#ān Der-Medq-i İmām `Al! Er-Rıżā `Aleyhi's-selām A; Der-Medq-i İmām `Al! Bin Mūsā Rıżā Raqmetu'llāhi `Aleyh B, F.**

1 münevver ü: münevver B.

2 münevver ü: münevver B.

3 kim: ki B.

4 Baqr-ı: Baqrı A, B, F, S. / kemāl (A, der-kenar): `ulūm A. / ü: - B. / esrār u: esrārı B. / `ulūm u: `ulūm A, B, F, S. / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

6 ü: - B.

Cümle cihān *alwına olur anuŋ ~alā

Bir dürr-i wıymet! durur ol gevher-i kemāl
B!-gāne iremez aŋa illā ki āşinā

Te~b!q ider ziyāret idende melā'ike
Sübqāne men tawaddes ü *Bi'l-`İzz ve'l-`Ulā*

Virdi muwarribān-ı _udā-vend-i Wü` l-Celāl
Medqinde ceddüŋüŋ owur āyāt-ı *Hel etā*

Va~fında rūy u mūyuŋuŋ owur çü wuds!ler
Her ~ubq u şām sūre-i *Ve'l-Leyl Ve'#-Du*ā*

Çün vārix-i Muqammed ü Mūsāsın iy em!r
}āhir şecerden oldı saŋa mu~*af u `a~ā

Şol tāş ki vardur anda ayağuŋ nişānesi
Merve qawı ki anda olur qacc b!-riyā

İy pādişāh-ı rūy-ı cihān *āk-i der-gehüŋ

---

7 irişür: irişir B, F. / nūr ile żiyā: nūr-ı żiyā A, B, S.

8 pādişeh: pādişāh A. / *^ānında: *ūnında B, F. / dā'imā: dāyimā F.

9 durur: dür A, B, F, S. / gevher-i: gevheri A, F. / āşinā: āş!nā F.

10 Te~b!q: Te~biq A, B, F. / melā'ike: melā'ik A, melāyike F. / bi`l-: - S. / "Sübqāne men tawaddes: Sd!t Nm NAqbs : (Allah) onların kutsadıklarından münezzehtir". / ü: - A, B, F, S. / "Bi'l-`İzz ve'l-`Ulā: Üuüav zuüAb : (Allahı) İzzet ve Yücelik sıfatlaıryla".

11 Virdi: Vird A. / ceddüŋüŋ: ceddinüŋ A; ceddüŋün B; ceddüŋ S. / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

12 mūyuŋuŋ: mūyınuŋ A. / "Ve'l-Leyl: Lyüüav : Kur'an, Leyl suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Ve'#-Du*ā:A-{üav : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

13 ü: - B, F. / şecerden: secerden S. / mu~qaf u: mu~qaf B, F, S. / `a~ā: `a|ā B.

14 ayağuŋ: ayağınuŋ B, F. / qacc: qacc u A.

16 ma]har-ı: ma]harı A, B, F, S. / fežā'il-i: fežāyil-i F. / ma]har-ı: ma]harı A, B, F, S. / qa~ā'il-i: qa~āyil-i F; qa~āqil-i S.

17 Sem`ine: Şem`ine B. / Gāh!-be-gāh!: Gāh-be-gāh A, B, F, S. / "Fed*ulū: "avü-dAf : Girsinler."

18 ravżaŋuŋ: ravżaŋın B. / āvāzesi: āvāresi S. / bām-ı dādına felege: bār-ı bām nüh-felege A. / dādına: dārına S.

19 Muwriblerine: Muwarriblerine A, B, F. / āstānuŋuŋ: āstānunuŋ A; āstānuŋun B.

21 derüŋ: derkeb B.

22 u bezmindeyüz: biz bendeyüz B. / bigi: gibi A, B, S.

_alw-ı cihān d!desine oldı tūtiyā

İy ma]har-ı feżā'il-i şāh Murtażā `Al!
V'iy ma]har-ı qa~ā'il-i ser-cümle enbiyā

Sem`ına der-gehüŋ *udemāsınuŋ iy vel!
Gāh!-be-gāh! Qawdan irer *Fed*ulū* nidā

Quffā]a ravżaŋuŋ senüŋ āvāzesi şehā
Her bām-ı dādına felege irgürür ~adā

Muwriblerine reşk iletür āstānuŋuŋ
Büstān-ı cennet içre wamu murġ-ı *oş-serā

_oş z!r-i sāye-i `alemüŋde olur em!n
Mülk-i vilāyetüŋde dikenler şehā livā

Anlar ki d!n yolında saŋa wıldılar *ilāf
Anlara b!-gümān derüŋ esfel oldı cā

Sen qüccet-i _udāsın u bezmindeyüz wamu
Ser womışuz walem bigi uş bir *a|-ı Rıżā

Yā şāh-ı evliyā na]ar iyle ki wullaruŋ
Üftāde-i kemend-i ġamuz hem-dem-i belā

Dār-ı şifāsıdur işigüŋ *aste dillerüŋ
Yüz biŋ niyāz u zār ileyüz |ālib-i şifā

---

23 Yā şāh-ı: Pādişāh-ı B. / Üftāde-i: Üftāde S. / kemend-i: kemendi A, B, F; kemende S. / dem-i: demi A, B, F, S.

Var bir penāhı her kişinüŋ qādixātdan
Getürmişüz cenābuŋa şāhā biz iltica̅

Sā'il-i *āk-i der-gehüŋüz yā Ebū'l-Qasan
Lu|fuŋdan umaruz dün ü gün raqmet ü `a|ā

Gelmişdür işigüŋe iyā şāh-ı dil-nüvāz
Sen şāhsın u CA`FERI b!-çāredür gedā

8

A61b, B64b, F83a, S109a.

24 Dār-ı şifāsıdur: Dārü'ş-şifāsıdur A. / Yüz biŋ: Yüzinüŋ S. / zār: nāz S.

25 penāhı: penāh A, B, F. / her kişinüŋ: her kesüŋ S. / qādixātdan: qādixātından A, B; qavādixātdan S. / Getürmişüz: Getirmişüz B, F, S. / cenābuŋa: cenābına A; cinānuŋa S. / şāhā: şehā A, S.

26 Sā'il-i: Sāyil-i F. / Ebū'l-Qasan: Ebā'l-Qasan F. / dün ü: dün A, B, F, S. / raqmet ü: raqmet A; raqmeti B, F; raqmet ile S.

27 işigüŋe: eşkile B. / u: - A, B, F, S.

Velehu Ey#ān Der-Niyāz-ı Qa^^-ı
Resūl ü `Al! vü Āl-i `Abā Rā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 Yā Rab be-qaww-ı seyyid-i kevneyn Mu~|afā
Yā Rab be-qaww-ı server-i d!n şāh Murtażā

Yā Rab be-qaww-ı Fā|ıma _ayrü'n-nisā k'olur
_alw-ı cihān `i~metine cümlesi güvā

Yā Rab be-qaww-ı ol Qasan u *ürmet-i Qüseyn
Mesmūm birisi biri ma]lūm-ı Kerbelā

Yā Rab be-qaww-ı sūziş-i Weyne'l-`ibād kim
Olurdı işi gice vü gündüz anuŋ buŋa

5 Yā Rab be-qaww-ı Bāwır u \ādıw ki bunlaruŋ
Qawdan degüldi]āhir ü bā|ınları cüdā

Yā Rab be-qaww-ı Mūs!-i Kā]ım ki dünyede
Bu *alw-ı kā'inātadur ol m!r ü p!şvā

Yā Rab be-qaww-ı şāh-ı _orāsān ki der-gehin
Yanmaz cah!me kim ki |avāf itse b!-riyā

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 seyyid-i: seyyidi A, B, F, S.
3 biri: ve biri S.
4 Olurdı: Olurd F; Uludur B. / vü: - A, B, F, S. / anuŋ: - S. / buŋa: baŋa F, S.
5]āhir ü:]āhir B, F;]ā S.
6 dünyede: dünyāda A.

Yā Rab be-qaww-ı `izzet-i nūr-ı Taw! Naw!
K’anlar durur bu her dü-cihān içre muwtedā

Yā Rab be-qaww-ı `Asker! vü Mehd! kim müdām
Anlara wılmışuz dil ü cāndan biz iwtidā

Raqm iyle CA`FERI-i ġar!b ü ża` !fe kim
Oldur kem!ne bende-i evlād-ı Mu~|afā

9

A13a, B12a, F14b, S110a.

---

7 der-gehin: der-gehüŋ A.
8 nūr-ı: nūr u A. / Taw!: Taw! vü A, B, F, S.
9 wılmışuz: wılmışız A, F, S.

Velehu En-Na]m F!-Na`t-ı Resūl `Aleyhi's-selām[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

Cānlar fidā yoluŋda iyā ab|aq-ı lawab
Sul|ān-ı Türk ü şāh-ı `Acem server-i `Arab

Āşüftesi olalı göŋül rūy-ı mūyuŋuŋ
*Ve'l-Leyl Ve'#-Du*ā*dur aŋa virdi rūz u şeb

İy şehr-i `ilm ü qilm ü şeh-i her dü-kā'ināt
Hem menba`-ı qayāsın u hem ma`den-i edeb

Ehl-i günāh cümlesi ġarw iy qab!b-i Qaww
Baqr-ı şefā`atüŋde olursa degül `aceb

_āşā ki ümmetüŋden ola raqmetüŋ dir!ġ
Gönderdi seni raqmet içün çün cihāna Rabb

Dil dün ü gün çeker ta`ab irmege va~luŋa
Cān rü'yet-i cemālüŋi her dem wılur |aleb

İy CA`FERI sen āl-i Muqammedden olma dūr

---

[x] **A: Velehu Ey#an B, F; Qarf-i Bā'i S.**

1 yoluŋda: yolında A. / Sul|ān-ı: Sul|ānı A, B, S. / server-i: serveri A, B, F, S.

2 mūyuŋuŋ: mūyunuŋ A, mü'min!n S. / u: - A, B, F. / "Ve'l-Leyl: Lyüüav : Kur'an, Leyl suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Ve'#-Du*ā:A-{üav : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

3 şeh-i: şehi B, F. / kā'ināt: kāyināt F. / u: - B, F. / ma`den-i: ma`deni A, B, F, S.

4 Baqr-ı: Baqrı B. / şefā`atüŋde: şefā`atinde A.

5 Cihāna: Cenāb-ı A.

ɐ́anı bulardan özge bi-küll-qaseb ü neseb

10

A38b, B39a, F46a, S112b.

6 dün ü: dün A, S. / 6a Dil irmege va~luŋa dün ü gün çeker ta`ab A, B, F, S. / cemālüŋi: cemālini A.
7 ü: - S.

Velehu En-Na]m Der-Sitāyiş-i Qaydar-ı \af-Der *Kerrema'llāhu Vechehu*[x]

Mefā`ilün / Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

Be-nām-ı _āliwu'l-eşbāh ve Fālıwu'l-a~bāq
Ki yine menwabet-i şāha wıldum istiftāq

Em!n-i d!n-i Muqammed Ebu'l-Qasan Qaydar
Kim oldı şehr-i `ulūm-ı Muqammede miftāq

Cemāl-i wāt ü ~ıfāt-ı _udāya ma]hardur
Ki buldı t!ġiyile şer`-i Aqmedüŋ ı~lāq

\adā-yı na`ra-i Allāhü Ekberi anuŋ
Vücūd-ı *a~ma ~alardı deminde tāb-ı riyāq

`Adūya semm-i sinānı müsemmime'l-!cād
Da*ı mu*ālife t!ġi muwabbıżü'l-ervāq

Hücūm-ı seyf-i siyāset-nümāsı a`dā-küş
@ulū`-ı ramq-ı ciger-dūz mütekes!r-i ramāq

Hem itdi ejderi ol pāre gāh-ı |ıfliyyet
Çıwardı hem zūr-bāzūsı lücceden tim~āq

Kimesne görmedi cismin ma~āfda mecrūq

---

[x] **A: Velehu Ey#ān B, F; Qarfü'l-Qā'i S. /** "Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

1 şāha: şāh A, B, F.
2 Kim: Ki B, S. / Muqammede: Muqammed B, F.
3 ma]hardur: ma]har A, B, S. / t!ġiyile: t!ġ ile B, F, S.
4 *a~ma: *a~ıma F.
5 mu*ālife: mu*ālefete A.
6 -nümāsı: -nümās B.

K’anuŋ cerāqatına Cebra’!l idi cerrāq

Bu cān murġı wafesde işitdüginc’ismüŋ
_urūş-ı `arş-~ıfat uçmaġa açar ecnāh

Ne qaddüŋ ola ki medq iyleyesin ol şāhı
Çü Qaw Te`ālādur iy CA`FERI aŋa meddāq

11

A31a, B30b, F36b, S116b.

7 ejderi: ejder B, F; ejdi S. / |ıfliyyet: |ufliyyet A. / hem: - A, S. / zūr: zūr u B, F.
8 Kimesne: Kimse A, B. / cismin: cismüŋ A. / Cebra’!l: Cibr!l A, B, F, S.
9 murġı: murġ A, B, F. / işitdiginc’: işitdigçe B, S. / ismüŋ: ismini B, F. / _urūş-ı: _urūs-ı B, S. / açar: içre B, F. / ecnāq cenāq S.
10 ola: ol B. / şāhı: şāh F.

Velehu En-Na]m Der-Va~f-ı Ū vü Āl-i `Abā-i Kirām[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Ol Muqammed Mu~|afā kim `ālemüŋ sul|ānıdur
Enbiyānuŋ serveri hem evliyānuŋ *ānıdur

A~fiyānuŋ bih-teri hem etwıyānuŋ mih-teri
Aqmed-i Mu*tārdur ol kim seqāb eyvānıdur

Maqşerüŋ bil kim şef!`idür qab!b-i Wü'l-Celāl
Kevxerüŋ hem şāh-ı merdān sāw!-i mestānıdur

Her ne isterseŋ sen ol şāh-ı keremden iste kim
Menba`-ı cūd u se*āvet hem mürüvvet kānıdur

Ol irenler şāhıdur Qawwuŋ kelām-ı nā|ıwı
Hem Zebūr u İnc!l ü Tevrāt hem Furwānıdur

Tāc-dār-ı *İnnemā* şāh-ı livā-yı *Hel etā*
Bü'l-Qasandur kim cihān sul|ānları der-bānıdur

Taŋrınuŋ arslanı hem çeşm-i çerāġ-ı evliyā
Ol `Al!yyü'l-Murtażādur kim cihānuŋ cānıdur

Laqmüke laqm! qad!xi geldi şāhuŋ şānınā
Aqmedüŋ cismi anuŋ cismi vü wanı wanıdur

---

[x] **A: Velehu Ey#ān F; - B, S.**

1 *ānıdur: cānıdur B, S.

4 isterseŋ: istersen A. / şāh-ı: şāhı A.

5 şāhıdur: Şāh idi B. / nā|ıwı : nā|ıw F. / Tevrāt: Tevr!t S.

6 "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

@ālib ol şol `ilme kim Qaydardur anuŋ wapusı
Ol wapudur ol ki `ālem fa*rı şehr-istānıdur

Lā-fetā illā `Al! lā-seyfe illā Wü'l-fiwār
On sekiz biŋ `ālem anuŋ emrinüŋ fermānıdur

Dest-g!ridür Qasan şāhuŋ |ar!wat ehlinüŋ
Şāh Qüseynüŋ qawwı'çün kim Kerbelā Meydānıdur

Kim ki bildi sırrını Weyne'l-`ibāduŋ Werrece
Gün bigi göŋli evi ol nūr ile nūrānıdur

Cān u dilden ger muqibbiyseŋ Muqammed Bāwıruŋ
Ca`fer-i \ādıw senüŋ her derdüŋüŋ dermānıdur

Mūs!-i Kā]ım em!ridür cihānuŋ ser-be-ser
Hem `Al! Mūsā Rıżā `āriflerüŋ bürhānıdur

Ol Muqammed kim aŋa dirler Taw! iy müttaw!
`Arş u ferş ü nüh-felek her dem anuŋ seyrānıdur
@ut Naw!nüŋ meWhebin k'oldur |ar!w-ı ehl-i d!n
D!n anuŋ meWheb anuŋ !mān anuŋ !mānıdur

`Asker!nüŋ yolına cānlar fidā her dem-be-dem
Mehd!-i ~āqib-zamānuŋ cānımuz wurbānıdur

---

7 arslanı: arslan B, F. / çeşm-i: cism-i B.
8 qad!xi: qad!x F. / "Laqmüke laqm!: Ymqü Kmqü : Etin etimdir," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
10 "Lā-fetā illā `Al!, Lā-seyfe illā Wü'l-fi^ār: rA!füavw Ua Fys U Yüo Ua Atf U": Ali'den başka yiğit yoktur, Zülfikar'dan başka kılıç yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
11 Dest-g!ridür: Dest-g!r bedr-i A, S.
12 bigi: gibi A, B, S.
13 Cān u: Cān A, B, F. / muqibbiyseŋ: muqibb iseŋ B, F; muqibbisin A, S. / Ca`fer-i: Ca`feri B, F, S. / derdüŋüŋ: derdinüŋ A.
14 Rıżā: Er-Rıżā A, S.
15 `Arş u: `Arş B.

Arzusında bil biter hem CA`FERI bu c!fenüŋ
Gel bewā mülkin temennā wıl ki dünyā fān!dür

Nice lewwet alısarsın bu qarāb-ābāddan
Mu~|afā wavlince çün mü'minlerin zindānıdur

Ehl-i beytüŋ rūqına yüz biŋ du`ā yüz biŋ xenā
Her nefesde iylemek `āriflerüŋ erkānıdur

12

A38b, B39a, F47a, S117a.

Velehu En-Na]m Der-Ev~āf-ı Qaydar-ı \aff-Der[x]

---

16 mewhebin: mewhebüŋ A, S. / k'oldur: k'oldı A. / |ar!w-ı: |ar!wı B.
18 Arzusında: Aruzusında F. / mülkin: mülküŋ A.
[x] **A : Velehu Ey#ān B, F; - S.**
1 Cānuŋ: Cihānuŋ A. / çerāğı: çerāġ F. / Qaydar-ı: Qaydar u F. / fürūğı: fürūġ F. / Peyamber: Peyġamber B, F, S.

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

Cānuŋ çerāğı Qaydar-ı ~af-der degül midür
Anuŋ fürūğı nūr-ı peyamber degül midür

Andan degül midür dü-cihānuŋ bidāyeti
Andan vücūd baqr ile hem ber degül midür

Hem *Hel etā*da bedr-i mün!r-i żiyā-figen
Hem *İnnemā*da şems-i münevver degül midür

Hem baqr-ı `ilm ü qilm ü şehenşāh-ı b!-bedel
Hem ġāz!-i küşende-i Qayber degül midür

Hem nā~ır-ı Ġażā-yı Uqud hem Em!r-i Na*l
Hem şeh-süvār-ı wātil-i `Anter degül midür

Hem pertev-i tecell!-i nūr-ı cemāl-i Qaww
Hem ma]har-ı qaw!wat-i enver degül midür

Hem müft!-i wıyāmet ü hem şāh-ı selseb!l
Hem cennet içre sāw!-i kevxer degül midür

Nūr-ı dü-çeşm-i Aqmed-i Mu*tār şāh-ı d!n
Şepp!r birisi biri Şüpper degül midür

---

2 hem: - A, F, S.
3 "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
4 baqr-ı: - A, S. / küşende-i: küşende-i B.
6 pertev-i: pertevi A, B, F, S. / tecell!-i nūr-ı: nūr-ı tecell!-i S. / ma]har-ı: ma]harı B, F.

Weyne'l-`ibād-ı pertev-i nūr-ı Muqammed!
Şāhān-ı mülk-i Bāwır u Ca`fer degül midür

Birisi d!n biri !mān iki nūr-ı dil
Kā]ım Rıżā Taw! Naw! `Asker degül midür

İy CA`FERI imām-ı tamām şāh-ı evliyā
\āqib-zamānı Mehd!-i mih-ter degül midür

13

A40a, B40b, F49a, S117b, Y7a.

Velehu En-Na]m Der-Sitāyiş-i Qaydar-ı Kerrār-ı Bā-\afā[x]

---

7 ü: - A, B, F, S.
8 Mu*tār: Mu*tār u S.
9 pertev-i: pertevi A, F, S.
10 biri: birisi F.
[x] **A: Velehu Ey#ān B, F; CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y; - S.**
1 Şāh-ı: Şāhı Y. / u: - Y. / m!r-i: m!ri Y; mün!ri B. / minberdür: minber durur B.

Fā`ilātün / Mefā`!lün / Fe`ilün (Fā`lün)

1 Bil ki evvel imām Qaydardur
Şāh-ı miqrāb u m!r-i minberdür

Hem beyān andan oldı cümleye `ilm
Münş!-i her d!vān u defterdür

Lem`a-i nūrıyıla kevn ü mekān
Ser-be-ser pür-żiyā vü enverdür

Hem va~!-i Muqammed-i `Arab!
Hem em!r-i d!vān-ı ma*şerdür

5 Hem nübüvvet diyārına qākim
Hem vilāyet iline serverdür

Hem şer!`atde şāh-ı b!-hem-tā
Hem |ar!wat erine reh-berdür

Hem der-i `ilm-i Aqmed-i Mu*tār
Hem şehenşāh-ı heft-kişverdür

Wāt-ı pāki watında cümle cihān
Werredür bil ki da*ı kem-terdür

---

2 beyān: cümleye Y. / andan: - Y. / oldı cümleye: beyān oldı S. / `ilm: `ilmi Y. / Münş!-i: Müft!-i Y. / d!vān u: d!vāna A, B, F; d!vānı Y. / defterdür: defter durur B.
3 nūrıyıla: nūr ile A. / ü: - Y. / Ser-be-ser: Ser-pe-ser A. / enverdür: Enver durur B.
4 em!r-i: em!ri A, B, F, S. / d!vān-ı: d!vānı Y. / Muqammed-i:Muqammedi A, B, F, S, Y.
5 qākim: qāk!m Y.
6 şer!`atde: şer!`ate Y. / şāh-ı: şāhı Y.

Hem odur cāmi`-i kelām-ı mec!|
Hem Qawuŋ ~ūretine ma]hardur

Murtażā der-gehinde oldı `az!z
Kim ki `abd-i Şep!r ü Şüpperdür

Şāh-ı Weyne'l-`ibād u Bāwır hem
Ma`rifet baqrı içre gevherdür

D!n yolında bilüŋ ki buldı kemāl
Her kimüŋ kim imāmı Ca`ferdür

Gel beri Kā]ım u Rıżāya wul ol
Kim bular şāh-ı rūq-perverdür

Gel Taw! vü Naw! yolında fidā
İyle cān kim bular mükerremdür

`Asker! Mehd! nūr-ı d!de-i dil
Cān diyārında iki cevherdür

CA`FERI der-gehinde ol şāhuŋ
Bende-i bendegān-ı ^am-berdür

---

7 : - Y. / der-i: deri A, S. / `ilm-i: `ilm ü B.
8 Werredür: Zerrdür B.
9 cāmi`-i: ma` Y. / kelām-ı: kelāmı Y. / mec!d: muq!| B.
10 der-gehinde: der-gāhında Y. / `abd-i: `abdi A, B, F, Y.
11 Şāh-ı: ŞāhıY. / u: - A, Y. / Bāwır: Bāwır u A. / gevherdür: reh-berdür B, F.
12 bilüŋ ki: bil ki A, S, Y; bil ki kim B. / kimüŋ kim: kimin ki A; kimüŋ ki B; kimesne Y; kim kim F. / imāmı: imām B, F, S.
13 beri: berü A. / Kā]ım u: Kā]ım B, F, S, Y. / Kim: Ki Y. / bular: bunlar Y. / şāh-ı: şāhı Y. / rūq: rūqı Y.
14 Gel: Hem Y. / Taw! vü Naw!: Naw! vü Taw! S; Taw! Naw! Y. / Naw! yolında fidā: Naw!nüŋ iy cān Y. / cān: cānı S. / mükerremdür: mükerrerdür A, S. / 14b _āk-i pāki dilimüzde envārdur Y.
15 Mehd!: Mehd!-i A; Mehd! ol Y. / nūr-ı: nūrı Y. / dil: bil Y. / diyārnda: diyārına A, S. / cevherdür: gevherdür S.
16 der-gehinde: der-gāhında A, Y. / bende-gān-ı: bende şāh-ı A, S. / wam-berdür: wan-berdür Y.

14

A42a, B42b, F52b, S118a .

En-Na]m Der-Medq-i `Al! [x]

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 durur: dur B, S. / kim: ki S. / bize: bire S. / iylesevüz: iylese yüzi B; iylese yüz F, S.
2 felekden: felekdür A, S; felekde B. / nūrıyıla: nūrı ile A, S.

Mef`ūlü / Mefā`!lü / Mefā`!lü / Fe`ūlün

Qaydar durur ol kim bize sul|ān-ı cihāndur
Her wanda na]ar iylesevüz anda `ayāndur

Devlet güneşidür ki |oġupdur bu felekden
Pür-nūr anuŋ nūrıyıla kevn ü mekāndur

K!myā-yı sa`ādetdür anuŋ `ışwı vücūda
Ol sikke-i ~āf!dür o kim qükm-i revāndur

Deryā-yı muq!|dür kim anuŋ mevcidür insān
Hem nu|w-ı İlāh!dür ü hem şer*-i beyāndur

Evlād-ı Muqammedde Qasan m!r-i muwaddem
Andan Qüseyin şāh-ı şeh!d-i heme kāndur

Yolında fidā cān u cihān Weyn-i `ibāduŋ
Hem Bāwır u \ādıw bu göŋül taqtına cāndur

Hem Mūs!-i Kā]ım ebed! nūr-ı İlāh!
Hem yine Rıżā server ü şāh-ı _orāsāndur
Hem mihr-i Taw! sikke-i sul|ān-ı sa`ādet
Hem şa`şa`a-i nūr-ı Naw! şu'le-feşāndur

İy CA`FERI wıl secde işigine anuŋ k'ol
Min ba`de Qasan Mehd!-i ~āqib-i zamāndur

---

3 `ışwı: `ışw F. / sikke: saŋa B. / o: ol B, F, S.
4 ü: - S. / şer*-i: şerq-i S. 6 cān u: cān A, F, S. / cāndur: *āndur S.
7 İlāh!: Allāhı F. / ü: - A, C, S.
9 Mehd!-i: Mehd!-yi F.

15

A43b, B44a, F54b, S118a, MM105b.

Velehu Ey#ān En-Na]m Der-Qaww-ı Ū Rā[x]

[x] **A: Velehu B; Velehu ey#ān F; CA`FER! Rāst MM; - S.**

1 şāha: şāh B. / bu: - A, MM. / Kā'inātuŋ: Kāyinātuŋ F, MM.

2 iylemişdür: iylemişdi A. / emrine: kendine A, S. / Va*ş u: Va*ş B. / |ayr u: |ayr B. / ü: - A, S, MM.

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Bendeyüz bir şāha kim bu `ālemüŋ sul|ānıdur
Kā'inātuŋ serveri bil ki cihānuŋ cānıdur

On sekiz biŋ `ālemi rām iylemişdür emrine
Va*ş u |ayr u ins ü cinn dārende-i fermānıdur

Menba`-ı cūd u se*ā hem ma`den-i qilm ü qayā
Maqzen-i `ilm-i _udā lu|f ile iqsān kānıdur

Tā ki ol demden berü geldi vücūda kā'ināt
Qākim oldur qükm anuŋdur devr anuŋ devrānıdur

Qaydar-ı Kerrār imām-ı evvel!n ü ā*ir!n
éā'im-i d!n ü Neb! hem Taŋrınuŋ ar~lanıdur

Evliyānuŋdur bil ol ser-dār-ı d!n ü ser-çeşim
Enbiyānuŋ hem del!l ü *üccet ü bürhānıdur

Gün yüzinüŋdür anuŋ *ūrş!d-i ekber werresi
Cān göginüŋ şemme-i qüsni meh-i tābānıdur

D!de-i devrān şecā`atde mixālin görmedi
Hem se*āvetde wamu cūd ehlinüŋ ol *ānıdur

3 u : - A. / hem: vü A, S. / ü: - A, B, F, S. / `ilm-i _udā: esrār-ı `ilm MM. / lu|f ile: lu|fıyla MM. / iqsān kānıdur: iqsānıdur A.
4 berü: beri B; ber F. / vücūda: cihāna B. / kā'ināt: kāyināt F, S, MM. / Qākim: Qükm A, B, F. / devr: devrān B.
5 Qaydar-ı: Qaydarı B, F. / éā'im-i: éāyim-i F, S, MM. / d!n ü: d!n B, F, S, MM. / ar~lanıdur: a~lanıdur MM.
6 d!n ü: d!n A, B, F, S, MM. / ser-çeşim: ser-çeşmi F; ser-çeşmesi A, S, MM. / del!l ü: del!l A. / *üccet ü: *üccete B, F.

CA`FERI çün menşe'-i `ilm ü `ameldür ol vel!
Aŋa kim pey-rev olursa `ālem-i Rabbānidür

16

A44a, B44b, F55a, MM89b, S118b.

Velehu Ey#ān En-Na]m Der-Medq-i `Al![x]

7 yüzinüŋdür: yüzüŋdür F; yüzinündür A; yüzünüŋdür MM. / anuŋ: bil S. / *ūrş!d-i: *ūrş!di A, B, F, S. / Qüsni: Qüseyni F.
8 mixālin: mixālüŋ A. / *ānıdur: cānıdur MM.
9 menşe'-i: münş!'-i A; münşā'-i B, F. / `ālem-i: ol `ālem ü A.
[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; CA`FER! Rāst MM, -S.**
1 o: ol S.
2 Ma]har-ı: Ma]harı A, B, F, S. / Ma]har-ı: Ma]harı A, B, F, MM, S. / küll-i: küll C, F, S.

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Şāh-ı Merdāndur o kim ser-māye-i cān andadur
Şu`le-i d!ndür yüzi envār-ı !mān andadur

Ma]har-ı `ilm-i ledünn! kān-ı iqsān baqr-ı cūd
Ma]har-ı küll-i `acāyib sırr-ı Sübqān andadur

Münzil anuŋ şānına min-`*İndihi Ümmü'l-Kitāb*
@ālib-i te'v!l andan ol ki éur'ān andadur

Çün buyurdı *Now|a-i şol bā-yı bismillāh menem*
_üccetu'llāh ol durur kim cümle bürhān andadur

`Āl! der-gāhından özge derde yowdur bil necāt
Cem`-i münc!ler hezārāndur hezārān andadur

Qıżr u İlyās buldılar andan qayāt-ı sermed!
@ālib ol sen aŋa ol kim āb-ı qayvān andadur

Oldur ol deryā-yı b!-ka`r-ı qaw!wat kim yaw!n
Dürr-i meknūn anda vü lü'lü vü mercān andadur

Sırr-ı *Sübqān ellew!* esrānuŋ oldur `ārifi
Aŋla iy `ārif-qaw!wat kim bu `irfān andadur

Ās!b-i dehrüŋ ne ġam derdinden ayru^ CA`FERI

3 anuŋ: anıŋ A, B, F, S. / Ümmü'l-Kitāb: `ilmü'l-kitāb A, B, F. / "`İndihi Ümmü'l-kitab: BatküaMa Ddnov : Ümmülkitap, asıl kitap indinde," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

4 şol: - A. / Now|a-i şol bā-yı bismillāh menem: Hz. Ali'nin: "Bismillāh'ın B harfinin altındaki noktayım," yüce sözü. (bk. ÖZMEN, C. 3, s. 558.) / Bā-yı: Bā-i A, MM. / ol durur: durur ol B; dur F, MM; odur S.

5 yowdur: yow durur A. / bil: reh-i A. / Cem`-ı: Cümle A. / hezārāndur: hezārān MM.

6 İlyās: İlyāsın F. / qayāt-ı: qayātı B. / ol sen: olsaŋ MM. / andadur: - MM.

éıl penāh ol şāha kim her derde dermān andadur

17

A44b, B45a, F55b, S119a, Y7b.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih! Der-Medq-i Qaww-ı Ū Rā[x]

7 b!-ka`r-ı: b!-ka`rı B, F, MM; - A. / anda: andadur B. / lü'lü vü: lü'lü-i A, B, MM.

8 "Sübqān ellew!: Ywüa Naqbs : noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / oldur: oldı A. / andadur: - MM.

9 Ās!b-i : Āsib-i B, F, S; Mihnet-i MM. / ayruw: ayrıw F, S. / şāha: şāh B. / kim: - B. / her: - A.

[x] **A: Velehu B; Velehu ey#ān F; - S, Y.**

1 kim: ki B. / aŋa: oŋa Y.

2 Nūr-ı: Nūrı A, B, F, Y. / durur: dür S. / qad!x-i: qad!xi didi Y.

3 u: - B, Y. / ferş ü: ferş B, Y. / zem!n ü: zem!n B, F, S, Y. / kevn ü: kevn B, F, S, Y.

5 ki: kim A, B, Y.

Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

1 Mu~|afā kim cihāna serverdür
Cān u ten bil kim aŋa Qaydardur

Nūr-ı vāqid durur Neb! vü Vel!
Bu qad!x-i şef!`-i maqşerdür

`Arş u ferş ü zem!n ü kevn ü mekān
Cümle bu nūr ile münevverdür

Esedu'llāh ol ibn-i `amm-i Resūl
Sāw!-i āb-ı qavż-ı kevxerdür

5 Mu~|afā çün ki `ilme şehr oldı
Bil ki ol şehre Murtażā derdür

Mu`cizāt-ı Neb! vilāyet-i şāh
éuvvetiyle cihān musa**ardur

Ol beş!r ü nez!r bu ş!r-i _udā
Bu wamerdür o şems-i qāverdür

Şāh Qüseyn ü Qasan dü-nūr-ı ba~ar
Biri Şepp!r birisi Şüpperdür

Rūy-ı Weyne'l-`ibād-ı wıble-i cān

6 Mu`cizāt-ı: Mu`cizātı Y.

Der-geh-i ~ūretine ma]hardur

Bilmeyen Bāwıruŋ qaw!watini
Ca`ferüŋ mewhebinde ebterdür

Mūs!-i Kā]ım ol kerem ıssı
Pādişāhdur ki ibn-i Ca`ferdür

Kim ki bildi Rıżānuŋ esrārın
Sırr-ı tevq!d aŋa müyesserdür

Ol Muqammed Taw! vü `Al! Naw!
Mü'min ü mü'mināta reh-berdür

`Asker!nüŋ muqibbidür ol kim
\ıdw ile ümmet-i Peyamberdür

Mehd!-i ~āqib-i zamān bu gün
Bil ki qalw-ı cihāna mih-terdür

éulları arasında ol şāhuŋ
CA`FERI bir kem!ne-kem-terdür

---

7 beş!r ü: beş!ri Y. / nez!r: na]!ri Y; nez!r ü A. / bu: - Y. / wamerdür: wamerdir Y. / o: ol A, S, Y.

8 Qüseyn ü Qasan: Qüseyn Qasan A; Qasan u Qüseyn B, Y. / Qüseyn ü Qasan dü-: Qasan u Qüseyndür S. / nūr-ı: nūrı Y. / ba~ar: ba~!r Y. / Şepp!r: Şepp!r ü A. / birisi: biri A.

9 Rūy-ı: Biri A. / `ibād-ı: `ibād u A. / Der-geh-i: Der-geh-i Qaww B, F, S; Der-gāh-ı Qaww A; Der-gāhı Qaww Y. / ~ūretine: qażretine Y.

10 mewhebinde: mewhebinden Y.

11 kerem: ekrem Y.

12 esrārın: esrāruŋ A; esrārını Y. / Sırr-ı: Sırrı B, Y.

13 Taw! vü: Taw! B, F, S; Et-Taw! Y. / Naw!: En-Naw! Y.

14a `Asker!yle Muqammedüŋ Muqabbeti Y. / ümmet-i: ümmetini Y. / Peyamberdür: Peyġamberdür A, B, F, S, Y.

15 : - Y.

18

A46a, B46b, F59a, S119b, TŞ893, Y2b.

Velehu Ey#ān Der-Medq-i `Al! *Kerrema'llahu Vechehu*[x]

[x] **A: Velehu B; CA`FER! _ūb-Gūyed Y; - F, S, TŞ. /** "Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

1 u: - A, S, Y. / `Alleme'l-esmā: `ilme'l-esmā S, Y. / "`Alleme'l -esmā: iAmsUa €M≤€ü€o : Allah isimleri, öğretti," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

2 "Küntü kenz: znk Tnk : Gizli hazine," (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / sırr-ı: sırrı Y. / ev-ednā: berādān Y. / sirācı: sirāc A, B, S. / enver: envār Y. / "Ev-ednā : Ynda va : Hatta daha da yakın," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

3 cūyına: cūyınuŋ Y. / sāw!: hezi Y.

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün

1 `Al!dür `ālem-i ġayb u şehādet mülkine server
`Al!dür `*Alleme'l-esmā* `ulūmı baqrına gevher

`Al!dür *Küntü kenz*üŋ bil bu maqf! gencine ser-pūş
`Al!dür sırr-ı *Ev-ednā* sirācı şem`ine enver

`Al!dür cennet-i `adnüŋ riyāż-ı cūyına sāw!
`Al!dür ravża-i rı#vān `Al!dür sāw!-i kevxer

`Al! şānında menzil *İnnemā* vü *Hel etā* Qawdan
`Al! éur'ān `Al! bürhān `Al! sul|ān-ı heft-kişver

5 `Al!dür nūr-ı wātuŋ bil tecell!sin wılan]āhir
`Al!dür cümle ef`āl ü ~ıfāt u isme ser-defter

`Al! bā|ın `Al!]āhir `Al! qāżır `Al! nā]ır
`Al! hād! `Al! mehd! `Al! reh-b!n `Al! reh-ber
`Al!dür a~lı her fer`üŋ `Al!dür müft!si şer`üŋ
`Al! sul|ān `Al! süb*ān `Al! Şāh! `Al! server

`Al!dür nā~ır-ı nu~ret `Al!dür wādir-i wudret
`Al!dür her sere devlet `Al!dür *^āce-i wam-ber

`Al!dür wāsım-ı cennet `Al!dür `āleme raqmet
`Al!dür wātı`-ı bid`at `Al!dür wāmı`-ı Qayber

---

4 İnnemā vü Hel etā: Hel etā vü İnnemā Y. / "İnnemā: Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / Qawdan: geldi Y. / menzil: menzil ü B. / vü: - B. / bürhān: bürrān S.

5 bil: hem TŞ. / ef`āl: ef`āli B, F, Y. / ü: - B, Y. / ~ıfāt: ~ıfātı Y. / u: - B, Y.

6 `Al! hād! `Al! mehd!: `Al! mehd! `Al! hād! TŞ, Y. / `Al! reh-b!n: `Al! reh-bā TŞ, Y.

`Al!dür cümlenüŋ wikri `Al!dür cümlenüŋ fikri
`Al!dür cümlenüŋ şükri `Al!dür müft!-i maqşer

`Al!dür İnc!l ü Furwān u Tevrāt u Zebūr el-qaww
Ki didi kim menem Qawwuŋ kelām-ı nā|ıwı yek-ser

`Al! firdevs-i a`lādur `Al! |ūbā-yı ra`nādur
`Al! hüvve'l-hüveydādur `Al!dür wāta hem ma]har

`Al! `arş u `Al! kürs! `Al! Mihr ü mehüŋ wursı
`Al!dür ol Rūq-ı ^uds! `Al!dür encüm-i a*ter

`Al!dür vāqid-i yek-tā `Al!dür wāt-ı b!-hem-tā
`Al!dür maw~ad-ı aw~ā `Al!dür Qaydar-ı ~af-der

`Al!dür *éul kefā bi'llāh* rumūzın iyleyen]āhir
`Al!dür *Lev keşif* sırrın wılan mü'minlere i]hār

---

7 a~lı: a~l B, F, TŞ. / her fer`üŋ: her fes!ruŋ Y. / müft!si: müftüsi F. / şāh!: şāh A, B, F, S, Y.

8 nā~ır-ı: şāhiri Y. / *^āce-i wam-ber: *oca-i wam-ber B, F, TŞ; *^āce-i wan-ber Y; wātil-i `Anter A, S.

9 wātı`-ı: wātı`ı Y. / wāmı`-ı: wātı`ı Y.

10 : - B, F, Y.

11 ü: - B. / Tevrāt u: Tevrāt B, F, S, TŞ, Y. / kim: ki TŞ. / menem: benem S. / kelām-ı: kelāmı A, F, S, TŞ, Y. / nā|ıwı: nā|ıw B, TŞ.

12 firdevs-i: firdevsi Y. / a`lādur: a`lemdür F. / hüvve'l-hüveydādur: hüvve'l-hüveylādur B, F./ wāta hem: wātına Y.

13a `Al! Mihr ü mehüŋ wursı `Al! `arş u `Al! kürs! A. / `Al! Mihr ü mehüŋ wursı: `Al!dür māh ol envār Y. / u: - B. / ol: hem A. / Rūq-ı ^uds!: Rūqü'l-^uds! S, TŞ; Rūqü'l-^uds Y.

14 vāqid-i: vācid-i A, B, F; vācid ü S. / wāt-ı: wātı Y. / maw~ad-ı: maw~adı Y. / aw~ā: awżā S.

15 "éul kefā bi'llāh: >Ab YfkL! : De ki; Allah yeter," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / rumūzın: rumūzun F, Y. / "Lev keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / sırrın: sırruŋ A, S.

16 : - F, Y. / Ādem: `ālem A. / `ālem: Ādem A.

17 şehrem: çü şehrem Y. / men: ben S; - Y. / der: dür B.

18 Qüseyn ile Qasan: Qasan ile Qüseyn Y. / nūr-ı: nūrı B, Y. / çeşm-i: çeşmi Y. / Aqmed-i: Aqmedi Y; Aqmed ü S. / mehdür: māhıdur A, Y. / *ūrş!d: *ūrş!d: qūş!di F. / Şepp!r biri Şüpper: Şepp!r ü Şüpper F; dil-dār biri dil-ber Y.

19 İmām-ı: Ki Weyne'l- A, S. / dil-dār: dildür B, F.

20 İmāmum: İmāmı A, Y. / Ca`fer-i: Ca`feri B. / Kelām-ı: Kelāmı Y. / ibn-i: nesl-i A, S, Y.

21a İmāmın Mūs!-i Kā]ım `Al! Mūsi'r-Rıżā bil kim A, S. / olupdur: imām A. / şāh-ı: şāhı Y. / serv!: serv B, F, S. / müşg!: müşg F; müşg ü A; dürr Y. / `anber: gevher Y.

22 nāc!: nāc Y. / 22b Biri baqr! biri berr! dürdür biri gevher F; Biri baqr dü biri berrü biri lü'lü' biri gevher Y.

`Al!dür _āliw-ı Ādem `Al!dür rāzıw-ı `ālem
`Al!dür ma]har-ı _ātem `Al!dür *^āce-i wan-ber

Muqammed `ilme şehrem men dimişdür aŋla iy `ārif
`Al!dür şekk degül bil kim yaw!n ol şehre muqkem der

Qüseyn ile Qasan nūr-ı dü-çeşm-i Aqmed-i Mu*tār
Biri mehdür biri *ūrş!d biri Şepp!r biri Şüpper

İmām-ı `Ābid!n cānum Muqammed Bāwır !mānum
Biri güldür biri bülbül biri dil-dār biri dil-ber

İmāmum Ca`fer-i \ādıw ledünn! `ilmine qāwıw
Kelām-ı Qaww ile nā|ıw durur ol ibn-i Peyġamber

Olupdur şāh-ı d!n Kā]ım `Al! Mūsā Rıżā bil kim
Biri serv! biri server biri müşg! biri `anber

Taw!dür başumuŋ tācı Naw!dür nawdüm iy nāc!
Biri berr! biri baqr! biri dürdür biri gevher

Cihānda `Asker! Mehd! iki sul|ān-ı d!n oldı
Biri kāmil biri ekmel biri kimyā biri cevher

Fidā wıl ~ıdw ile cānı yolında CA`FERI şāhuŋ
Ki ol şāh-ı mükerremdür wamudan bih-ter ü mih-ter

23 Cihānda: İmāmın S; imām-ı A. / iki: āl-i d!n Y. / cevher: gevher Y.
24 Ki: Kim Y. / şāh-ı: şāhı A. / wamudan: wamuddan F.

19

A48b, B49a, F62a, S120a, Y6a.

Velehu Ey#ān Der-Ev~āf-ı Qaydar-ı \aff-Der[x]

Mefā` ! lün / Mefā` ! lün / Fe` ūlün

---

[x] **: Velehu Ey#ān Der-Ev~āf-ı Qaydar u \aff-Der A;Velehu B; Velehu Ey#ān F; CA` FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi ` Aleyh Y; - S.**

1 Del!l ü: Del!li Y.

3 "Ev-ednā : Ynda va : Hatta daha da yakın," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

4 : - A, B, F, S.

5 hād!si: pādişāhı Y. / 5b Kerem ehline ve Qawwa p!şvādur Y.

6 Resūlüŋ: Neb!nüŋ Y. / ` ilm: ` ilmi Y. / Yaw!n bil kim: Qaw!wat ol Y.

1 `Al!dür ol ki şāh-ı evliyādur
Del!l ü reh-nümā-yı a~fiyādur

Cemāli şem`inüŋ nūrıyla `ālem
Żiyā-ender-żiyā-ender-żiyādur

İrişdi mülk-i *Ev-ednā*ya sırrı
Mawāmı her merātibden `alādur

İyā mü'min Neb!den soŋra Qaydar
İmām-ı Qa^ va~!-i Mu~|afādur

5 Vel!ler wümresinüŋ hād!si hem
Gürūh-ı enbiyāya p!şvādur

Resūlüŋ `ilm şehrinüŋ wapusı
Yaw!n bil kim `Aliyyü'l-Murtażādur

Olupdur *Hel etā* şānında menzil
Em!r-i tāc-dār-ı *İnnemā*dur

Şeh-i ser-defter-i erbāb-ı esrār
Meh-i mesned-niş!n-i Kibriyādur

`Al!dendür aŋa keşf ü kerāmet
Ne cān kim vāwıf-ı sırr-ı _udādur

Kemāl ü `ilm ilendür ol müzeyyen
Qayā vü qilm aŋa Qawdan `a|ādur

Vücūda gelmedi mānendi anuŋ
Sipehsālar u şāh-ı *Lā-fetā*dur

Muqammed Mu~|afānuŋ ibn-i `ammı
Qalāl-i Fā|ıma-_ayrü’n-nisādur

Ser-ā-ser *Kün fekān*uŋ serveridür
Qasan kim me|ba`-ı *ulw-ı Rıżādur

Qüseynüŋ yolına cānlar fidā wıl
Kim ol şāh-ı şeh!d-i Kerbelādur

İmām Weyne’l-`ibāduŋ *āk-i pāyı
Mevāl!ler gözine tūtiyādur

Muqammed Bāwır ol m!r-i muwaddem
Kemāl-i ma`rifetde müntehādur

---

7 “Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?” (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / Em!r-i: Em!r ü B; Em!ri Y. / tāc-dār-ı: tāc-dārı A, B, F, Y. / “İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme’l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

8 Şeh-i: Şehi A, B, F, S; Şāh-ı Y. / defter-i: defteri A, F, Y. / erbāb-ı esrār: esrār-ı erbāb Y. / Meh-i: Mehi A, B, F, S; māhı Y. / niş!n-i: niş!ni A.

9 `Al!dendür: `Al!dāndur Y. / ü: - A, Y. / vāwıf-ı: vāwıfı Y. / sırr-ı: sırrı A, Y.

10 Kemāl ü: Kemāli Y. / `ilm ilendür ol: `ilmindür ol A; `ilmiyle olmış Y. / vü: - B.

11 Sipehsālar u: Şāhısālar Y. / “Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

12 Qalāl-i: Qalāli A, B, F, S, Y.

13 me|ba`-ı: me|ba`ı Y. / *ulw-ı: *ulwı Y. / Rıżādur: Er-Rıżādur A. / “Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

14 şāh-ı: şāhı Y. / şeh!d-i: şeh!di B, Y.

15 gözine: gözüne B, F, S.

16 Kemāl-i: Kemāli Y.

17 Qaw!wat: İmām-ı Y. / Ca`fer-i: Ca`feri B, Y.

18 Kā]ım-ı Mūsā Rıżā kim: Kā]ım ol Mūsā Rıżānuŋ Y; Kā]ım u Mūsā Er-Rıżā kim A, S. / tāc-ı: tācı Y. / erbāb-ı: erbābı Y.

19 vāwıf-ı: vāwıfı Y. / remz-i: remzi Y. / “Küntü kenz: znk Tnk : Gizli hazine,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

20 sul|ān-ı d!n: şeh-zāde-i Y.

21 İlāh!: Allāhı F. / şol: ol Y. / m!r-i: m!ri Y; m!r ü B.

22 cürmini: cirmini Y. / çün: sen Y. / Ġulām-ı: Ġulāmı Y. / beyt-i: beyti Y. / Mu~|afādur: evliyādur B, F.

Qaw!wat Ca`fer-i \ādıwdur ol kim
Na]ar-gāhı anuŋ Qawdan liwādur

Be-qaww-ı Kā]ım-ı Mūsā Rıżā kim
Taw! ser-tāc-ı erbāb-ı tawādur

Naw!dür vāwıf-ı sırr-ı İlāh!
Ki remz-i *Küntü kenz*e āşinādur

Yaw!n bil `Asker! Mehd! cihānda
İki sul|ān-ı d!n ~āqib-livādur

İlāh! şol Muqammed *ürmetiyçün
Da*ı Qaydar ki m!r-i etwıyādur

Bağışla CA`FERInüŋ cürmini çün
Ġulām-ı ehl-i beyt-i Mu~|afādur

20

A51b, B52a, F66b, S120b, AB558, MA32b, TŞ890.

Velehu Ey#ān En-Na]m Bā-İmām `Al! Medq-Rā[x]

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S, MA, TŞ.**
1 şāh-ı: şāhı MA.
3 : - AB, TŞ. / hergiz: a~lā MA. / mixl ü: mixl-i A, B. / u: - A.
4 b!-: hem AB, MA, TŞ.
6 : - A, B, F, AB, MA, TŞ.
7 wıymet-i: wıymet ü MA. / bahā: pahā A. / tecellādur: mücellādur AB, MA, TŞ.

Mefā` !lün / Mefā` !lün / Mefā` !lün / Mefā` !lün

1 `Al!dür ol ki `ālemde bu gün şāh-ı mu`allādur
İmām-ı a` ]am u ekrem sipehsālar-ı a`lādur

`Al! emriyle gelmişdür vücūda `ālem ü Ādem
`Al! qükmiyle olmışdur ne kim pinhān u peydādur

`Al! mānendi `ālemde vücūda gelmedi hergiz
`Al! lā-żıdd u lā-niddür `Al! b!-mixl ü hem-tādur

`Al!dür sırr-ı Sübqān! `Al!dür `ālemüŋ cānı
`Al!dür gevherüŋ kānı `Al! b!-ka`r-ı deryādur

5 `Al! şol lā-mekāndur kim münezzehdür wamu şey'den
`Al! şol b!-nişāndur kim her eşyāda hüveydādur

`Al!dür kāmil ü kāmil `Al!dür ekmel ü kāmil
`Al!dür ef#al ü fāżıl `Al! nūr-ı Mu~affādur

`Al!dür wıymet-i gevher `Al!dür b!-bahā cevher
`Al!dür `āleme server `Al! nūr-ı tecellādur
`Al!dür cāmi`-i éur`ān `Al!dür raqmet-i Raqmān
`Al!dür menba`-ı iqsān ki b!-mānend ü yek-tādur

`Al! ol şāh-ı merdāndur `Al! ol ş!r-i Yezdāndur
`Al! ol baqr-ı iqsāndur ki bir lü`lū-yi lālādur

10 `Al! şāh-ı vilāyetdür `Al! `ayn-ı `ināyetdür
`Al! nūr-ı hidāyetdür ki ehlu'llāha p!şvādur

`Al!dendür iyā mü'min vücūdı cümle mevcūduŋ
Hem oldur *Now|a-i bā* hem kitāb-ı Qaw Te`ālādur

`Al! ol wāt-ı mu|lawdur ki her şey'e muq!| oldı
Egerçi cümle eşyādan münezzehdür müberrādur

`Al! sırr-ı İlāh!dür cihānuŋ pādişāhıdur
Bu mü'minler sipāhıdur k'em!r-i rūz-ı hecādur

\ıfāt u wātına şāhuŋ kimesne olmadı vāwıf
Meger anlar ki `ālemde `Al! anlara Mevlādur

Baŋa cāndur didi Qaydar Resūlu'llāh iyā mü'min
Bunı `ārif bilür kim bu ne sırdur yā ne ma`nādur

Be-qaww-ı Şepp!r ü Şüpper be-qaww-ı `Ābid!n server
Be-qaww-ı Bāwır u Ca`fer ki Qaydar şāh-ı `ulyādur
Be-Qaww-ı Kā]ım-ı server be-qaww-ı şāh Rıżā mih-ter
Be-qaww-ı nūr-ı Peyġamber şeh-i sul|ān-ı |uġradur

İmām Kā]ım eger ümm!d `Al! Rıżā se*āvetdür
Hemān der-gāh-ı `izzetde bular mawbūl-i Mevlādur

Ta^! qawwı'çün iy `āwıl Naw!den olmaġıl ġāfil
İmām-ı `Asker! kāmil cihān dārına Dārādur

---

8 cāmi`-i: cāmi` u MA. / Raqmān: bürhān B, F, S. / menba`-ı: menba` u MA. / ü: - A, B, MA, S.
9 ol baqr-ı: o baqr-ı B. / bir: pür- B, F.
10 : - AB, MA, TŞ.
11 vücūdı: vücūdu F, AB. / Now|a-i: Now|!-i B, F. / Now|a-i bā: Hz. Ali'nin: "Bismillāh'ın ʙ harfinin altındaki noktayım," yüce sözü. (bk. ÖZMEN, C. 3, s. 558.)
12 şey'e: şey'de A, B, F, S. / müberrādur: müberrādır MA.
13 k'em!r-i: k'em!ri A, B, F, S. / hecādur: heycādur MA; ~aqpādur B.
14 \ıfāt u: \ıfāt A, B, F, S, MA. / anlara: anlarda B.
15 : - AB, TŞ. / bilür: bilir B, F. / kim: ki MA. / yā: - S.
16 `Ābid!n server: `Ābid ü server AB, MA, TŞ. / 16b Be-qaww-ı nūr-ı Peyġamber şeh-i sul|ān-ı |uġradur AB.

20 Elā iy Mehd!-i mih-ter wamu çākerlerüŋ server
éuluŋdur CA`FERI kem-ter wamu ednādan ednādur

21

A52b, B53a, F68b, S121a.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih! Der-Ev~āf-ı Qaydar[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātün / Mef`ūlü / Fā`ilātün

1 Mü’minler ile her kim `ālemde āşinādur

---

17 : - A, B, F, AB. / Kā]ım-ı server: Kā]ım u reh-ber MA, TŞ. / mih-ter: bih-ter S. / şeh-i: ki şāh S.
18 : - A, B, S, AB, MA, TŞ.
19 İmām-ı: İmāmın S. / `Asker!: `Askerî B. / Dārādur: Dārādır MA.
20 server: serveri AB.
[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 her kim `ālemde: `ālemde her kim S.
2 `āl!: `āl!dür B. / dermān-ı derd-i: dermān u merd-i S; dermān durur A.
3 oldı menzil: menzil oldı A. / “İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme’l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / “Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
5a Hem evliyāya reh-ber hem enbiyāya server A. / mih-ter: bih-ter A, S.
6 reh-ber-i: reh-beri A.

Göŋül evi `Al!nüŋ nūrıyla rūşenādur

Wikr-i `Al!-i `āl! dermān-ı derd-i mü’min
Her waqma merhem oldur her derde hem şifādur

Rub`-ı kelām-ı Bār! şānında oldı menzil
Sul|ān-ı *İnnemā*dur hem şāh-ı *Hel etā*dur

Bāb-ı `ulūm-ı Aqmed ol Qaydar oldı sermed
Deryā-yı cūd-ı b!-qad sul|ān-ı Kibriyādur

Hem enbiyāya server hem evliyāya reh-ber
Hem a~fiyāya mih-ter şāh-ı cihān-küşādur

Hem bih-ter-i şer!`at hem mih-ter-i |ar!wat
Hem reh-ber-i qaw!wat hem şāh-ı evliyādur

Müşkil-küşā-yı `ālem hem reh-nümā-yı ādem
Hem ibn-i `amm-ı _ātem hem ma]har-ı _udādur

Şāh-ı mu]afferü’d-d!n ol Qaydar-ı yegāne
éu|b-ı zamāndur hem `ālemde muwtedādur

Hem menba`-ı qawāyıw hem maqzen-i dewāyıw
Hem şāfi`-i *alāyıw hem şāh-ı *ūb-liwādur

Andan vücūda geldi `ālemde her ne kim var

7 `amm-ı: `ammı A, B, S. / ma]har-ı: ma]harı A, F, S.
9 qawāyıw: dewāyıw A. / maqzen-i : maqzeni A, B, F, S. / dewāyıw: qawāyıw A.
10 nūr: nūrı B, F.
11 mevlūdı: mevlūdu F. / bilür: bilir B, F.
12 bigi: gibi A, B, S.

Ger arż u ger semādur ger nūr ger żiyādur

Oldur `Al! kim anuŋ mevlūdı oldı Mekke
Bu sırr-ı ol bilür kim mevlāsı Murtażādur

éıldı diri Nu~ayrı yitmiş iki kez ol şāh
Anuŋ bigi vel!ye ger Qaw diseŋ revādur

Mūsā elinde gerçi oldı `a~āsı ejder
éudret yedinde şāhuŋ *Xu`bān*-ı her `a~ādur

Bāb-ı Şep!r ü Şüpper sul|ān-ı heft-kişver
D!n iwl!mine server hem şāh-ı *Lā-fetā*dur

Ol `Ābid!n ü Bāwır Aqmed d!nine nā~ır
Hem Ca`fer-i cihān-g!r sul|ān-ı p!şvādur

Kā]ım imām-ı ber-Qaww oldı cihānda mu|law
Mūsā Rıżāya gel baw kim ~āqib-i livādur

Nūr-ı Taw! cihān u cānı münevver itdi
İy cān Naw! qawıyçün kim server-i nuwādur

Ol şāh-ı `Asker!ye her kim ki oldı bende
Mehd!-i devran ā*ir ol wula reh-nümādur

İy CA`FERI dilüŋden qamdini woyma şāhuŋ
Çün aŋa cümle eşyā gūyende-i xenādur

---

13 oldı `a~āsı: oldı `a~ā A; `a~āsı oldı B. / “Xu`bān: NAbux : Ejderha,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
14 “Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
15 ü: - A, B, F. / nā~ır: nā]ır B, S. / Ca`fer-i: Ca`feri B, F, S.
16 Rıżāya: R!żāya B, F; Er-Rıżāya A, S. / kim: kim ol B.
17 Nūr-ı: Nūrı B, F. / cihān u: cihānı A, B, S. / cānı: cān B. / cānı münevver itdi: münevver itdi cānı S; münevver itdi A.

22

A53a, B53b, F69a, S122a, Y4b.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih! Der-Qaww-ı Ū Rā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātün / Mef`ūlü / Fā`ilātün

1 Ol Qaydar-ı yegāne k'oldı cihāna server

---

18 Mehd!-i: Mehd!-yi F. / devrān: zihaf var.

19 dilüŋden: dilinden A. / qamdini: qamdin F.

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y; - S.**

1 Qaydar-ı: Qaydarı A. / k'oldı: oldur Y. / `Al!-i `āl!: `Al!yyü'l-`ālā A.

2 fekāna: fekān B. / fekāna: fekān B. / "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

3 devr-i: devri F; devr ü S; rūy-ı Y. / devr-i: devri B, F, S; rūy-ı Y. / oldur: oldı A.

5 āb-ı: ābı Y.

6 peyamber: peyġamber A, B, F, S, Y. / qawwında: qawwuŋda A. / qawwında didi: didi qawwında Y. / qawwında didi: didi qawwında Y. / peyamber: peyġamber A, B, F, S, Y. / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

Oldur `Al!-i `āl! oldur imām-ı ekber

Bu *Kün fekāna* yek-ser oldur vel!-i vāl!
Oldur vel!-i vāl! bu *Kün fekāna* yek-ser

Oldur wamuya reh-ber devr-i zamān içinde
Devr-i zamān içinde oldur wamuya reh-ber

Her dü-cihān münevver nūrından oldı anuŋ
Nūrından oldı anuŋ her dü-cihān münevver

Sāw!-i āb-ı kevxer kimdür `Al!den özge
Kimdür `Al!den özge sāw!-i āb-ı kevxer

Hem *Lā-fetā* peyamber qawwında didi anuŋ
Qawwında didi anuŋ hem *Lā-fetā* peyamber

Şehrine `ilminüŋ der oldı Muqammedüŋ hem
Oldı Muqammedüŋ hem şehrine `ilminüŋ der

Fetq oldı qı~n-ı Qayber wudret yedinde anuŋ
éudret yedinde anuŋ fetq oldı qı~n-ı Qayber

Şāh-ı d!vān-ı maqşer Qaydardur iy birāder
Qaydardur iy birāder şāh-ı d!vān-ı maqşer

Man~ūr hem mu]affer d!ninde ol Resūlüŋ

---

7 Şehrine: Şehrinüŋ S; Şehri Y. / `ilminüŋ: `ilmine S; `ilmüŋ Y. / der oldı: oldı oldı Y. / Şehrine: Şehrinüŋ S. / `ilminüŋ: `ilmine S, Y.

8 qı~n-ı: qi~ārı Y. / Qayber: Qayberi Y.

11 baqrı: baqrı vü A, S. / hem ber kimdür: ber bildimdür Y. / sul|ān-ı: sul|ānı Y. / baqrı hem ber: baqr u ber B, Y; baqrı vü hem ber A, S.

12 musa**ar: musaqqar F. / musa**ar: musaqqar F.

13 Qubb-ı: Qubbı Y. / itdi: itmiş Y.

D!ninde ol Resūlüŋ man~ūr hem mu]affer

Sul|ān-ı baqrı hem ber kimdür cihānda Qaydar
Kimdür cihānda Qaydar sul|ān-ı baqrı hem ber

`Ālem wamu musa**ar wudret yedinde anuŋ
ėudret yedinde anuŋ `ālem wamu musa**ar

Qubb-ı Şep!r ü Şüpper göŋlümde mesken itdi
Göŋlümde mesken itdi qubb-ı Şep!r ü Şüpper

Weyne'l-`ibād-ı mih-ter efvāc-ı mü'min!ne
Efvāc-ı mü'min!ne Weyne'l-`ibād-ı mih-ter

Hem Bāwır ile Ca`fer Qawwuŋ muwarrebidür
Qawwuŋ muwarrebidür hem Bāwır ile Ca`fer
Sul|ān-ı heft-kişver oldı İmām-ı Kā]ım
Oldı İmām-ı Kā]ım sul|ān-ı heft-kişver

Ol şeh Rıżā mu|ahhar evlād-ı |ayyib!ndür
Evlād-ı |ayyib!ndür ol şeh Rıżā mu|ahhar

Mihr-i Taw! Naw! her mü'min dilinde sākin
Mü'min dilinde sākin mihr-i Taw! Naw! her

Kimdür İmām-ı `Asker ser-tāc-ı *alw-ı `ālem
Ser-tāc-ı *alw-ı `ālem kimdür İmām-ı `Asker

Mehd!ye bil ki çāker olanlar oldı server

---

14 `ibād: `ibādı Y; `ibād u A, B, F. / efvāc-ı: efvācı Y. / mü'min!ne: mü'min!ndür Y.
16 İmām-ı: İmāmı Y.
17 şeh: şāhı Y. / evlād-ı: evlādı Y.

Olanlar oldı server Mehdîye bil ki çāker

Bu CA`FERI-i kem-ter kimdür ġulām-ı Qaydar
Kimdür ġulām-ı Qaydar bu CA`FERI-i kem-ter

23

A54a, B54b, F70a, S122b.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih! Der-Qaww-ı Ū Rā[x]

Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün

1 Ol Qaydar-ı Kerrār kim dutdı cihānı ser-be-ser
Bu on sekiz biŋ `āleme oldı em!r-i mu`teber

---

18 Mihr-i: Mih-ter Y. / Taw!: Taw! vü Y. / her: hem Y.
19 İmām-ı: İmāmı Y. / tāc-ı: tācı Y. / *alw-ı: *alwı Y.
20 : - A.
21 CA`FERq-i: CA`FERqyi B, F. / ġulām-ı: ġulāmı Y.
[x] A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.
1 Ol: Oldur A. / dutdı: |utdı A, B, S.
2 durur: dur B. / durur: dur B, S.
4 : - A. / a~fiyānuŋ: u~afānuŋ S.
5 şehr-i: şehri A, B, F, S. / vālā: velā F. / "Men `aref: Fro Nm : (Nefsini) bilen," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
6 dār-ı wü'l-minen: dārdu wü'l-mende S.

Sul|ānıdur `āriflerüŋ bürhānıdur `āşıwlaruŋ
Hem ol durur *ayrü'l-verā hem ol durur *ayrü'l-beşer

Hem ol durur ş!r-i _udā hem ol durur nūr-ı Hüdā
Hem Murtażā hem müctebā hem Aqmedüŋ `ilmine der

Hem enbiyānuŋ serveri hem evliyānuŋ reh-beri
Hem a~fiyānuŋ mih-teri hem menba`-ı `ilm ü hüner

Hem şı*ne-i şehri Necef hem m!r-i taqt-ı *Men `aref*
Hem şāh-ı merdān-ı selef hem _usrev-i vālā güher

Hem Qaydar-ı Qayber-figen hem ser-firāz-ı ~aff-şiken
Hem t!ġ-i dār-ı wü'l-minen hem wātil-i d!v-i dü-ser

Hem ma`den-i cūd u se*ā hem menba`-ı qilm ü qayā
Hem ma]har-ı wāt-ı _udā hem nūr-ı *ūrş!d ü wamer

Hem pādişāh-ı mu*terem hem menba`-ı lu|f u kerem
Hem ~āqib-i seyf ü walem hem şeh-süvār-ı baqr u ber

Hem gevher-i yek-tādur ol hem yuqyiyü'l-mevtādur ol
Hem şāh-ı *Ev-ednā*dur ol hem m!r-i māzāġu'l-ba~ar

Hem ibn-i `amm-ı Mu~|afā hem kān-ı iqsān u vefā
Hem maqrem-i _ayrü'n-nisā hem bāb-ı Şepp!r ü Şüper

---

8 ü: - A, B.
10 u: - B.
11 Hem: Men A, B, F. / `Ābid!nüŋ:`Ābidinüŋ B. / çāker-i: çākeri A, B, F.
12 nāc!: tāc! B.
13 durur: dur S.

Hem `Ābid!nüŋ bendesi hem Bāwıruŋ efgendesi
Hem Ca`ferüŋ dermāndesi hem çāker-i Kā]ım-püser

Mūsā Rıżā ser-tācımuz nāc! durur efvācımuz
`Ālem bizüm muqtācımuz ma`n!de iy ~āqib-na]ar

Kimdür Taw! yā*ud Naw! bilmez bunı her bir şaw!
`Ayne'l-yaw!n gören Qawı bunlar durur iy b!-qaber

Cān ile bil kim CA`FERI oldı ġulām-ı `Asker!
\āqib-zamānuŋ kem-teri *āşā göre yevmü's-sa^ar

24

A57a, B57a, F74a, S125b, AB558, MG40b, MM153a.

Velehu Ey#ān Ġazel Der-Medq-i Ū Rā[x]

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün / Mefā`!lün

1 Anuŋ kim derde dermānı Muqammed Mu~|afādandur
Del!l-i d!n ü !mānı `Al!yyü'l-Murtażādandur

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S, MG, MM.**
1 Anuŋ: Anın A. / derde dermānı: derdine dermān MG. / d!n ü: d!n B; rāh-ı AB, MM.
2 iyledi: iyleye MG.
3 `Ābid!n:`Ābid ü MG. / anları: bunları A, AB, MG, MM. / anlar: bunlar AB, MG, MM.
4a Gel imdi Ca`fer-i \ādıw rumūzın aŋla iy `ārif MG. / Ca`fer-i: Ca`feri B, F. / delā'il: delāyil B, F. / Del!li: Del!l B, AB, MG, MM.
5 Hem!şe: Hemişe F, AB. / Rıżādandur: Er-Rıżādandur A, S.

Ne mü'min kim Qasan mihrin göŋülde iyledi muqkem
Şefā`at aŋa maqşerde Qüseyn-i Kerbelādandur

İmām-ı `Ābid!n Bāwır cihānda gün gibi]āhir
Ne bilsün anları kāfir ki anlar reh-nümādandur

Gel imdi Ca`fer-i \ādıwdan al bürhān delā'il kim
Del!li ehl-i `irfānuŋ wamu ol p!şvādandur

Cihānda Kā]ımı her kim imām-ı heftüm!n bildi
Hem!şe aŋa himmetler `Al! Mūsā Rıżādandur

Taw! vü bā-Naw! `Asker bularuŋdur cihān yek-ser
Muqammed Mehd! ol mih-ter bel! nūr-ı _udādandur

Ne ġam yir CA`FERI işbu cihānuŋ qādisātından
Çün anuŋ her dü-`ālemde demi āl-i `abādandur

6 bā: hem MG. / bularuŋdur: bularındır AB. / mih-ter: sırr u MG. / _udādandur: Hüdādandur MM.

25

A59b, B60a, F77b, S124a.

Velehu Ey#ān Li-Nā]ımih! Der-Ev~āf-ı Qaww-ı Ū Rā[x]

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Fe`ūlün

1 Muqammed Mu~|afā şāh-ı cihāndur
Ki qükmi her dü-`ālemde revāndur

Hem anuŋ ba`de wā'im-i mawāmı

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
2 wā'im-i: wāyim-i F.
3 Nisāyı: Nisāı A.
4 Cihānuŋ: Cihānum B, F, S.
5 şāh-ı: şāhı A. / cihān-ı: cihānı A, S.

`Al!yyü'l-Murtażādur kim `ayāndur

Gel andan ~oŋra gör _ayrü'n-nisāyı
Ki qādim aŋa *ūrā-yı cināndur

Qüseyn ile Qasan yolında cāndur
Cihānuŋ cümle vārı tercemāndur

éulam men cān ile Weyne'l-`ibāda
Kim ol şāh-ı cihān-ı kāmrāndur

Muqammed Bāwır u \ādıwdan ur dem
Ki dem anlardan uran şādmāndur

Ne cān kim bildi Kā]ımla Rıżāyı
Cihān āfetlerinden der-emāndur

Taw! vü bā-Naw! vü `Asker!yi
Ne bilsün ol ki der-bend-i gümāndur

Beşāret CA`FERI mü'minlere kim
}uhūr-ı Mehd!-i ~āqib-zamāndur

---

7 bildi Kā]ımla: bilmedi Kā]ım S. / Rıżāyı: Rıżāı A.
8 `Asker!yi: `Asker! A. / Ne bilsün: Ne yapsun A. / bend-i: bendi A, B, F, S.
9 }uhūr-ı: }uhūrı B, F, S. / Mehd!-i: Mehd!-yi F.

26

A66b, B62a, F80a, S125a.

Velehu Der-Ev~āf-ı \āqib-i Zamān
Muqammed Mehd! `Aleyhi's-selām[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 `Adliyle çün ki Mehd!-i ġayb ola āşikār
}ulm-i `adūyı def` ide el|āf-ı Kird-gār

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 Mehd!-i: Mehd!-yi B, F. / def`: ref` A.
2 ki: ile A. / dem: dem dem A. / şāh-ı d!n süvār: şāh-süvār S.
3 çü çeke: çün çeke A; çün ki B.
4 celāli: celāl A, B, F. / olma: ola A, S.
5 şehe: şeh-i B; şāha A, S. / genc!ne-i: gencine-i A, B, F, S. / Hezliyle: Be-zel!lih! B.
6 ide: ile A. / ile: iyleye A. / devr: `a~r A. / cümle: - A.

éam` ide Wü'l-fiwār ki küfrüŋ esāsını
Şol dem kim ola Düldüle ol şāh-ı d!n süvār

Atı öŋince _āric!ler ola münhezim
éatline anlaruŋ çü çeke t!ġ-i āb-dār

Vehm-i celāli çün ola müstevl! düşmene
Pür-`asker olsa ger bu cihān olma tār u mār

Fetq ola cümle ol şehe genc!ne-i zem!n
Hezliyle kimse görmeye `ālemde ifti^ār

Ol `a~r içinde wurd ide woyun ile ~alaq
Ol devr içinde hem döke zehrini cümle mār

Her wanda kim wadem wosa ol muwtedā-yı d!n
Ol *āküŋ ola nekheti müşg ü `ab!r-vār

Qubbı anuŋ muqibbinedür cennet ü liwā
Buġżı hem!şe mebġużınadur `awāb-ı nār

Müş|āwam iy şeh-i dü-cihānuŋ cemāline
Burwa` getür ki qālümi zār itdi inti]ār

Buldı na`!m-i cennet ü firdevs-i selseb!l
Sen şāha her kim iyler ise cān u ser ixār

---

7 kim: ki B. / wosa: woysa A, B. / nekheti: nigehi S; g!h! A. / müşg ü: müşgi B.
8 Buġżı: Buġżını B, F. / hem!şe: hemişe B, F. / `awāb-ı: `awāb u A; ġażāb-ı S.
9 Müş|āwam: Müş|āwınam A, S. / cihānuŋ: cihān B. / cemāline: cemālüŋe A, B, F, S. / qālümi: qālüm A, B, F; qāküm S.
10 na`!m-i: na`!m ü A, B, F, S. / cennet ü: cennet B, F. / iyler ise: iyledi'se A, B, S. / u: - B. / ixār: !xār A, B, S.

Fa*ruŋ mez!d olsun iyā CA`FERI senüŋ
Kim ehl-i beyt-i Aqmed ile wılduŋ ifti*ār

27

A62a, B65a, F83b, S124a.

Velehu Ey#ān Li-Nā]ımih! Der-Qaww-ı Ū B!nend[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 Her wanda k'iyleseŋ na]ar anda _udāyı gör
Ya`n! ki Mu~|afāyı bilüp Murtażāyı gör

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F.**
1 bilüp: bil A, B, F, S. / Mu~|afāyı: Mu~|afāı F.
2 ü: - B.
3 g!r ü: g!r A. / Qasan-ı: Qasanı B.
4 sen: - A, B, F, S. / eşk-i: eşki B.
5 u: - B, F.
6 baqr-ı: baqrı B.

Bil kim Muqammed ü `Al! bir nūrdur hem!n
Şāhid bu sırra gel qaber-i Mu~|afāyı gör

Min ba`de Murtażā-yı cihān-g!r ü cān-ba*ş
Sul|ān-ı ins ü cin Qasan-ı Müctebāyı gör

Şāh-ı Şeh!d-i Kerbelādan sen işit qaber
Hem eşk-i her dü-nergis-i Weyne’l-`ibāyı gör

Ger cān u dilden olduŋ ise bende-i Bāwır
Gel \ādıw işiginde bu ~ıdw-ı ~afāyı gör

Kā]ım ki kān-ı ~abr ile baqr-ı kemāldür
Gel nice nūş iyledi bunca belāyı gör

Dārü’l-fenāda quld-i ber!n ister iseŋ ir
Bu merwad-i münevver-i sul|ān Rıżāyı gör

Tāc-ı tamām-ı müttawiyān kim Taw! durur
Nūr-ı Naw!ye wıl na]ar ol muwtedāyı gör

Olduŋsa bende ger Qasan-ı `Asker!ye sen
Ol ~āqib-i zamān şeh-i her dü-serāyı gör

İy CA`FERI cihāndan u *alw–ı cihāndan
Evlā `Al!yi aŋla vü āl-i `abāyı gör

---

7 iseŋ: isen A. / ir: eger A, B. / merwad-i: merwadi B, F.
8 durur: dür A, S.
9 şeh-i: şehi A.
10 `Al!yi:`Al!i A, S.

28

A65b, B66b, F85b, S124b.

F!-Medq-i İmām Rıżā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 Sul|ān Rıżā ki şāh-ı zem!n ü zamān durur
Her dü-cihānda qükmini bil kim revān durur

---

[x] **F: Velehu Der-Ev~āf-ı İmām `Al! Er-Rıżā `Aleyhi's-selām A; Velehu B; F!-Medq-i Qażret-i İmām Rıżā S.**

1 ü: - B. / durur: dur B, S. / cihānda: cihān S. / durur: dur B, S.

2 diseŋ: disen A. / u se*ā birile: se*āda S. / birile: birle B, bir |āhā A. / durur: dur B, S.

3 bigi: gibi S; -veş B. / dehre: Zühre S; zehr B. / merwad-i: merwadi A, B, F, S.

4 u: - B. / ma]har-ı: ma]harı B, F, S. / nūr-ı: nūrı F. / durur: dur A, S. / durur: dur B, S.

5 "Şems, Sm$: Kur'an, Şems suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Du*ā: A-{ : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / gün: kevn-i F. / |al`atına: |āwına A. / Mihriyle: Mihr ile B, S. / māh-ı zem!n ü zamān durur: māh u nūr-ı cihān durur A. / durur: dur B, S.

6 @utdı: Dutdı F. / cihānı: cihān B, F. / mu`ciziyle: mu`ciz ile B, S; mu`cüzüle F. / ser-be-ser: ser-pe-ser A. / pādişeh: pādişāh A. / durur: dur B.

Aqmed diseŋ olur aŋa *ulw-ı `a]!mde
Cūd u se*ā birile `Al!-veş `ayān durur

Virdi Qasan bigi yimege dehre uş Rıżā
Ol kim qudūd-ı merwad-i mixl-i cinān durur

}ıll-ı İlāh u ma]har-ı nūr-ı cemāl-i Qaww
Ol şāh durur ki wıble-i ehl-i !mān durur

*Şems-i Du*ā* disem n'ola gün |al`atına çün
Mihr ile mixl-i māh-ı zem!n ü zamān durur

@utdı cihānı mu`ciziyle cümle ser-be-ser
_oş-devlet ile pādişeh-i kāmrān durur

Şol ser-firāz u `āl! merātib durur k'anuŋ
Na`line evc-i `arş-ı `a]!m āşyān durur

Bir kerre *āk-pāyını ger virseler şehā
Cümle cihān cevāhirine rāygān durur

Sācid felekde merwadinedür melā'ike
Meddāqı yirde cümle anuŋ ins ü cān durur

Müşg ü `ab!r ġāliyesinden olur qac!l

7 ser: - A. / u: - B, S. / merātib durur: durur merātib A. / durur: dur S. / Na`line: Na`leynine B, F, S. / evc-i `arş-ı `a]!m: `arş-ı `a]!m evc-i A. / durur: dur B, S.

8 ger virseler: görürseler B. / durur: dur B, S.

9 Sācid: Sāciddür A. / melā'ike: melāyike F; melā'ik S. / Meddāqı: Meddāq A, B, F. / yirde cümle anuŋ: anuŋ yirde cümle A. / durur: dur B, S.

10 Müşg: Misk A, S. / durur: dur S.

11 pādişehdür: pādişāhdur A. / çetri: çenber A; çetr F. / durur: dur A, B, S.

12 baqr-ı: baqrı F. / durur: dur B, S.

13 beyānda: beyāndan A, B, S. / durur: dur B, S.

14 durur: dur B, S.

Girdi deri şu resme kim `anber-feşān durur

Bir pādişehdür ol kim anuŋ çetri sāyesi
Kürs! vü `arş u sidre vü heft-āsmān durur

Bir wa|rası yiter dü-cihān cürmine wamu
Şol baqr-ı raqmeti kim anuŋ b!-kerān durur

Dil nice anı şer* ide gelmez beyāna çün
`Awıllar ol beyānda küll-i lisān durur

İyle sücūd CA`FERI ol şāh işigine
Mü'minlerüŋ çü ma`bedi ol āstān durur

Yā Rab be-qaww-ı çār-deh-i evlād-ı Mu~|afā
K'anlar şeh-i ser!r-i dü-kevn ü mekān durur

Bu bende-i kem!neyi ol derden itme dūr
K'ol āstāne cān u ser-i tercemān durur

Fa*r u şeref birile yaw!n buldı sal|anat
Şol kim kem!ne-kem-ter-i ol *ānedān durur

Her kim bu derde iyledi wurbān cānını
Dārü'l-bewāda `ömri anuŋ cāvidān durur

---

15 durur: dur B, S.
16 kem!neyi: kem!nei A, kem!ne B, F, S. / derden: dürden B. / ser-i: seri A,B, F, S.
17 buldı: buld F. / kim: ki B. / durur: dur B, S.
18 `ömri: `ömrü F. / durur: dur B, S.

29

A6a, B5a, F6a, S125b.

Velehu Fi’t-Tevq!d[x]

Mef`ūlü / Mefā` !lü / Mefā` !lü / Fe`ūlün

1 İy Vāqid-i B!-Mixl saŋa çün bedel olmaz
éudret elinüŋ üstine bir da*ı el olmaz

Bu `ālem-i imkānda waçan ola mixālüŋ
Mümkin saŋa iy vācib-i b!-çün mexel olmaz

---

[x] **A: Velehu Ey#ān Fi’t-Tevq!d B; Qarfü’z-Zā’i S; - F.**

1 elinüŋ: elüŋüŋ B, F.

4 emrine: merde S. / tesl!m-i Rıżā: tesl!m ü Rıżā B. / Deri: Der A, B, F, S. / “Mā-raż!nā : Any{r Am : Bizim razı olduklarımız”. / durur: dur A.

5 `öwrüŋi: `öwrüni A, S. / içinde: içre B, F. / *amrı: *amr B.

Di wanda nihāyet ola iy `āwıl ü dānā
Ol Lem-yezel! wāta ki hergiz ezel olmaz

Gel bende iseŋ emrine tesl!m-i rıżā ol
Deri *Mā-raż!nā* durur anuŋ cedel olmaz

Kexretten o kim iylemedi nefsini arı
Vaqdet-i *um içinde anuŋ *amrı qal olmaz

İy CA`FERI der-gāhına gel `öwrüŋi `arż it
Çün wulda yaw!n şāhına lāyıw `amel olmaz

30

A43a, B43b, F53b, S126a.

Velehu Ey#ān En-Na]m Der-Qaww-ı Ū Rā[x]

Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

Çün ezelden beri bel! dimişüz
Neb!yi bilmişüz vel! dimişüz

Tābi`-i Mu~|afāyuz anuŋ içün

[x] A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.
1 Neb!yi: Neb!-i A; Neb! B, S.
2 reh-i: rehi A, B, F, S.
3 Qaww: pāk A.
4 her ki didi: didi her ki A. / "Nād-ı `Al!: Yüo dAn : Ali'yi çağırma," (bk. 2.5.2.4 Dualar). / "Seyüncel!: Yücnys :" (bk. 2.5.2.4 Dualar).
5 Çürimez: Çürümez F. / dili: veli A.
6 kimse menzili: menzili kimse S.

Cān fidā-yı reh-i `Al! dimişüz

Şem`-i cem`-i rüsül e’imme-i pāk
Wümre-i Qaww o maqfeli dimişüz

\ıdw ile her ki didi *Nād-ı `Al!*
Oldı ġamdan *Seyüncel!* dimişüz

Çürimez yirde qaşr olınca yaw!n
Anı wikr iyleyen dili dimişüz

CA`FERI bil ki āl-i Aqmedsüz
Bulmadı kimse menzili dimişüz

31

A43a, B43b, F53b, S126a.

Velehu Ey#ān En-Na]m-ı D!ger Qaww-ı Ū Rā[x]

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Fe`ūlün

Şehednā b!-gümān birdür _udāmuz
Muqammed Mu~|afādur muwtedāmuz

\ırā|ı müstaw!m üzre revānuz
`Al!dür çün bu yolda reh-nümāmuz

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 “Şehednā:Andh$: şahidiz.”
2 “\ırā|ı müsta^!m:My!tsmüa |ar* : Doğru yol,” (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
4 u: - B. / Ser!r-i: Ser!ri B.
7 tāc-ı: tācı A, B, F, S.

İki `ālemde uş El-Qamdü'lillāh
Qüseyn ile Qasandur p!şvāmuz

Bu gün Weyne'l-`ibād u Bāwır el-qaww
Ser!r-i dildedür ~āqib-livāmuz

éul ol ~ıdw ile \ādıw işiginde
Çün ol derden durur derde devāmuz

Rıżā vü Kā]ıma wul olmaġadur
İyā mü'min dil ü cāndan rıżāmuz

Taw!dür tāc-ı mü'minān ser-ā-ser
Naw!nüŋ nu|wıdur müşkil-küşāmuz
Cevād u `Asker! Mehd! qaw!wat
Dil ü cān mülkinedür pādişāmuz

Dü penç ü çārdan özge cihānda
Ne mümkin k'ola ġayra iwtidāmuz

Göŋül āy!nesinde CA`FERIdür
Cemāl-i Mu~|afādandur ~afāmuz

---

8 ü: - B, F, S.
9 k'ola: ola A.
10 Cemāl-i: Cemāli A; Cemāl ü B.

32

A55b, B56a, F72a, S126b.

Velehu Ey#ān En-Na]m Der-Medq-i Qaydar[x]

Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün

1 El-Qamdüli’llāh kim bu gün Qaydar durur sul|ānımuz
éurbān anuŋ `ışwına hem başımuz hem cānımuz

`Āşıwlaruz d!dārına ber-dāruz `ışwı dārına

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
2 küfr: küfr ü S.
3 mey-i meyi S.
4 cemāli: cemāl B. / durur: dur B, F, S.
5 oldı: oldur B.
6 māh-ı: māhı B, F. S. / Nūr-ı: Nūrı F.

Oldı bedel-i !mān uş hem küfr hem !mānımuz

Ol şāh elinden içmişüz vaqdet mey-i peymānesin
`Ahd-i vefādur işimüz ~ınmaz bizüm peymānımuz

Anuŋ cemāli ka`besin vācib durur wılmaw |avāf
Mü'minlerüz oldur bizüm Qannānımuz Mennānımuz

`Ālem gül-istāndur bize her müşkil āsāndur bize
Çün kim `Al!yyü'l-Murtażā oldı bizüm bürhānımuz

Şems-i şer!`atdür `Al! māh-ı |ar!watdur `Al!
Nūr-ı qaw!watdür `Al! hem cāmi`-i éur'ānımuz

Hem *^āce-i wam-berdür ol hem müft!-i maqşerdür ol
Hem sāw!-i kevxerdür ol hem ravża-i rı#vānımuz

İy ibn-i `amm-ı Mu~|afā iy kān-ı iqsān u vefā
Waqmuŋ durur merhem bize derdüŋ durur dermānımuz

Ol şāh-ı Şepp!r ü Şüper ol `Ābid!n-i mu`teber
Hem Bāwır-ı vālā-güher k'iy _usrev-i _āwānımuz

Bulduw |ar!wın Ca`ferüŋ ol reh-nümā vü reh-berüŋ
Gitdi gümān u]annımuz lu|f itdi ol Sübqānımuz

---

7 *^āce-i: *oca-i A, B, F.
8 u: - A, B, F.
9 Bāwır-ı: Bāwır u A. / güher: gevher B, F, S. / k'iy: ki B, S.
10 |ar!wın: |ar!wuŋ A, S. / nümā vü: nümā-yı A, S. / gümān u: gümān A, B, S; gümānı F.
11 defter-i: defteri B, F.
12 u: - B.
13 raqmetin: raqmetüŋ S. / `āmm: `amm A, B, F.

Kā]ım durur server bize Mūs! Rıżā reh-ber bize
Andan Taw! vü hem Naw! ser-defter-i d!vānımuz

Ol `Asker! ol pehlevān ol şāh-ı mülk-i cāvidān
Ol Mehd!-i ~āqib-zamān hem cān u hem cānānımuz

İy CA`FERI ġam yimegil n'idem ne wılam dimegil
Çün raqmetin `āmm iyledi mü'minlere Raqmānımuz

33

A61b, B62a, F79b, S127a.

Velehu Ey#ān Li-Nā]ımih!
Der-Qaww-ı Sitāyiş-i `Al! Rā[x]

Müfte`ilün / Müfte`ilün / Fā`ilün

1 Gel beri iy |ū|!-i müşg!n-nefes
Medq-i `Al! söylemege wıl heves

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; Qarfü's-S!n S.**
2 iylegil: ile gel S. / es!r-i: es!ri B; es!r ü A.
3 nefesi: nefes F. / *as!s: qasis B, F, S; qas!s A.
4 Rütbesine: Rabb!sine A.
5 çün: vü B, F, S. / rübāh: rūbāh B, F, S.

`A]m-i gül-istān-ı cinān iylegil
Nice bir olasın es!r-i wafes

Aŋlamadı bu nefesi her *as!s
Bilmedi gül wadrini her *ār u *a~

Kitf-i Neb! aŋa ki mi`rācdur
Rütbesine irmedi sa`y ile kes

Olmaya bir ş!r-i _udā çün rübāh
Yitmeye |ayrān-ı hümāya meges

Gel bu fenā dünyede iy CA`FERI
Ġaflet ile `ömrüŋi wılma `abex

éāfile-sālār-ı şeh-i evliyā
Sırrını şer* iyle çü bāŋŋ-ı ceres

6 bu: - B.
7 şeh-i: şehi A, B, F, S. / ceres: qares A.

34

A64b, B65b, F84a, S127a.

Medq-i İmām Rıżā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātün / Mef`ūlü / Fā`ilātün

1 Nawş oldı levq-i dilde ol meşhed-i muwaddes
Ol bār-gāh-ı `āl! ol āstān-ı awdes

---

[x] **C: Velehu Ey#ān-ı D!ger Der-Medq-i İmām `Al! Er-Rıżā `Aleyhi's-selām A; F!-Medq-i İmām Rıżā Raqmetu'llāhi `Aleyhi's-selām F; - S.**

1 bār: bār! F. / āstān-ı: āstāne-i A.
2 wubbe!: wubbei A,B, F; wubbe S. / Seb`-i: Seb` ü S. / çenber-i: çenberi A, B, F, S.
3 Dünyāda: Dünyede B, F. / mixlini: mixlin A, B, F.
4 "Va'~--~āffāti ~affen: Af* TAfA*üav : Saff saff dizilmişlere," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
5 muwarnes: muwarres A, B, F, S.
6 gibi gil-i: biŋ kiyil-i A, F, S; gibi kiyil B. / bū-sitāna: büstāna B. / bes: pes S.

W!-wubbe! kim anuŋ hem-sāye sāyesinde
Seb`-i semā vü sidre nüh-çenber-i muwavves

ėa~r-ı behişte beŋzer bir merwad-i münevver
Dünyāda görmemişdür mixlini h!ç bir kes

Her ~aff ~affasınuŋ *Va~~āffāt-ı ~affen*
Her |ā^-ı wubbesinüŋ mānend-i çar*-ı a|las

Her bir deri mixilde bir bābdur behiştden
\aqnı wamu mura~~a` ~awfı wamu muwarnes

Gül gibi gil-i *işt! her bū-sitāna bū-ba*ş
_āk-i `ab!r sirişt! her `ayna tūtiyā bes

Muwr!leri ~adāsın göklerde her melā'ik
Seb`i f!hā leyāl! \ubq-ı iwā teneffes

Quffā]ı ravżasınuŋ Dāvūddan urur dem
Mixli ma`ārifinüŋ `ālemde yow sözi kes

Her şeb ziyāretinde meddāqları çü bülbül
Owur kimi murabba` söyler kimi mu*ammes

Wikri sevākininüŋ *Bi'l-`İzz ve'l-`Ulā* hem

---

7 melā'ik: melāyik F. / f!hā: f!'l A, B, F, S. / izā teneffes: ize't-teneffes: B, S. / "Seb` i f!hā leyāl! : YüAyü Ahyf : O (haftadaki) yedi gecede," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "\ubqi iwā teneffes: Sfnt awa Qb* : Ağarmaya başladığında," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

8 Quffā]ı: Quffā] B, F, S. / Mixli: Mixl B. / ma`ārifinüŋ: ma`rifinüŋ A, F. S.

9 meddāqları: meddāqlar F.

10 sevākininüŋ: sevākinüŋ A, S. / "Bi'l-`İzz ve'l-`Ulā: Üuüav zuüAb : (Allah'ı) İzzet ve Yücelik sıfatlaıryla," / hem: hüm S. / *avādiminüŋ: *avādiminüŋ: *avādimilnüŋ A. / men: min A. / "Sübqāne men tawaddes: Sd!t Nm NAqbs : (Allah) onların kutsadıklarından münezzehtir".

11 kim: ki B. / ġubār-ı: ġayār-ı S. / pāy-ı: bāb-ı F. / çü: - B.

Virdi *avādiminüŋ *Sübqāne men tawaddes*

Çün kim ġubār-ı bābı her çeşme tūtiyādur
İy CA`FERI kim itme gözden anı çü nergis

35

A48b, B48b, F61b, S127b, Y5b.

Velehu Ey#ān Der-Ev~āf-ı `Al! *Kerrema'llahu Vechehu*[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 Yā şāh-ı Kerbelā vü iyā şı*ne-i Necef
Senden bulup durur bu cihān cümlesi şeref

[x] **A: Velehu B; Velhu Ey#ān F; CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y; - S. /** "Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

1 Yā Şāh-ı: Pādişāh-ı S. / vü: - Y. / durur: dur A, B, Y. / cihān cümlesi: cihān cümle B; cümle cihān S.

2 Şemsi: Şems A, B, F, S, Y. / M!ri: M!r A, S; Em!ri B. / dü: bu Y.

3 Bedr-i: Bedri Y. / dü-cāy-ı: duqānı Y. / Māh-ı: Mā-ı Y. / mün!ri: mün!r F. / şāh-ı: şāhı Y. / "Lev keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Men `aref: Fro Nm : (Nefsini) bilen," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

4 Dürr-i: Dürri Y. / baqr-ı qaw!wat durur `Al!: baqr-ı qaw!wat durr `Al B; durur `Al! Y / İşbu: Uşbu Y. / cihān mixildeanuŋ: cihānda yok mixli anuŋ Y. / wātına: wātıyla A, B, F, S.

5 Niddi: Mānendi A; Bu Y. / mixlih! : mislih! Y(sin'le). / "Leyse ke-mixlih!: Hüxmk Syü : Onun benzeri hiçbir şey yoktur," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / Şānında: Şānuŋda Y.

6 Bu: - A, B, F, S. / nicesi: nice ki Y. / vire: virür Y. / melā'ik-i: melāyik-i F. / 6b Çün kim buyurdı Aqmedi Mu*tār Mā `aref Y.

Şemsi şer!`atüŋ wameri hem |ar!watüŋ
M!ri *aw!watüŋ dü-cihān içre mu`teref

Bedr-i dü-cāy-ı leyle-i mi`rāc-ı Mu~|afā
Māh-ı mün!r-i *Lev keşif-i* şāh-ı *Men `aref*

Dürr-i yet!m baqr-ı qaw!wat durur `Al!
İşbu cihān mixilde anuŋ wātına ~adef

Niddi cihāna gelmedi *Leyse ke-mixlih!*
Şānında menzil oldı iyā bende-i *alef

Bu dil nicesi sırr-ı `Al!den *aber vire
Çün oldı wikr-i *ayl-i melā'ik-i *Mā `aref*
Anuŋ cemāli şevwi ile mest olup durur
_umār-ı *amr-ı mey-kede-i çeng ü nāy u def

Terk it cihānı gir Esedu'llāh |ar!wına
Şol `ömr-i nā]en!nüŋi sen itmedin telef

Anlar ki wıldılar yoluŋa cān u ser fidā
Evvel cihānı eylediler cümle ber-|araf

\ıdw ile CA`FERI keremi şāha tekye wıl
Tā seni t!r-i mihnet ü ġam wılmaya hedef

Qayvān-~ıfat olan ne bilür qubb-ı Qaydarı

---

7 : - A, B, F, S. / ü: - Y. / u: - Y.
8 it: - B. / nā]en!nüŋi: nā]en!nini A. / sen: *arc B, F.
9 yoluŋa: yolına S, Y. / cān u ser: cānlaruŋ Y.
10 şāha: şāhı Y. / t!r-i: t!r ü A; ol t!r Y. / ü: - A, Y. / ġam: ġamı Y.
11 olan ne bilür: olan bunlar F; olanları bilür Y. / anı: anları S. / āb ilen: iblisi Y.

Çün kim muwayyed itdi anı āb ilen `alef

36

A33a, B33b, F39b, S133a.

Velehu En-Na]m Der- Medq-i
`Al!-i Vel! *Kerrema'llahu Vechehu*[x]

Müfte`ilün / Fā`ilün / Müfte`ilün / Fā`ilün

1 \āqib-i seyf ü walem şāh-ı selāmün `aleyk
Menba`-ı lu|f u kerem şāh-ı selāmün `aleyk

[x] **A: Velehu Ey#ān B, F; - S. /** "Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

1 ü: - A.

2 P!ş-rev-i: P!şvā-yı A, S. / rāh: u reh A. / ber-i: beri F. / ser-i: seri A, B, F, S. / ev~ıyā: o żiyā S.

3 reh-i: rehi A, B, F, S. / pādişeh-i: pādişehi A, B, F, S. / ser-i: seret A, F. / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

4 meh ü: mehi A.

5 Ma]har-ı: Ma]harı A, B, F, S. / u: - B. / kā'ināt: kāyināt F.

6 Pādişeh-i: Pādişehi A, F. / u: - B.

P!ş-rev-i evliyā rāh-ber-i a~fiyā
Tāc-ı ser-i ev~ıyā şāh-ı selāmün `aleyk

Şāh-reh-i *Hel etā* pādişeh-i *Lā-fetā*
Tāc-ı ser-i *İnnemā* şāh-ı selāmün `aleyk

Bü'l-Qasan u Bū Türāb müft!-i rūz-ı qisāb
Nūr-ı meh ü āftāb şāh-ı selāmün `aleyk

Ma]har-ı wāt u ~ıfāt kāşif-i her müşkilāt
Zübde-i !n kā'ināt şāh-ı selāmün `aleyk

Pādişeh-i ins ü cān server-i her dü-cihān
éāsım-ı nār u cinān şāh-ı selāmün `aleyk
Qaydar-ı Qayber-figen ~af-der-i hem ~aff-şiken
Kāmil-i her `ilm ü fen şāh-ı selāmün `aleyk

Şāh-ı vilāyet toyı nūr-ı hidāyet toyı
`Ayn-ı `ināyet toyı şāh-ı selāmün `aleyk

Cāmi`-i éur'ān toyı menba`-ı iqsān toyı
Ekmel-i insān toyı şāh-ı selāmün `aleyk

Şāh-reh-i *Men `aref* şı*ne-i şehr-i Necef
Ş!r-i _udā bā-şeref şāh-ı selāmün `aleyk

---

7 her: ü her B. / ü fen: fen B, S; fān F.
8 toyı: to'ı S.
9 Ekmel-i: Ekmel ü B.
10 reh-i: rehi A. / "Men `aref: Fro Nm : (Nefsini) bilen," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
12 : - A. / Ba`dehü: Ba`d-zen B. / `ālim-i `ilm: `ilm-i `ālim B.
13 pādişeh-i: pādişāh-ı A. / ü: - A, B, F.
14 Bāwır: Bāwır u B. / `ulūmest: `ulūmet A, S. / "`ulūmest: TsaMvüo : ilimlerdir." / ü: - A, B, F.

Ba`deke nūr-ı HÜdā an Qasan-ı Müctebā
Menba`-ı nūr-ı żiyā şāh-ı selāmün `aleyk

Ba`dehü Şepp!r hem-der-heme `ālim-i `ilm
Kān-ı kemāl ü kerem şāh-ı selāmün `aleyk

Ba`dehü Weyne'l-`ibād pādişeh-i `adl ü dād
Server-i cümle bilād şāh-ı selāmün `aleyk

Ba`dehü Bāwır imām baqr-ı `ulūmest tamām
`Ārif-i `ilm ü kelām şāh-ı selāmün `aleyk

Ba`dehü \ādıw em!rdür dü-cihān dest-g!r
Bā-na]ar u b!-na]!r şāh-ı selāmün `aleyk

Ba`dehü Kā]ım Rıżā ma]har-ı Wāt-ı _udā
Şāh-ı ser-i pür-livā şāh-ı selāmün `aleyk

Ba`dehü sul|ān Taw! ba`dehü bürhān Naw!
Reh-ber-i her müttaw! Şāh-ı selāmün `aleyk

Ba`dehümā `Asker! her dü-cihān serveri
Kevn ü mekān reh-beri şāh-ı selāmün `aleyk

Ba`dehü ~āqib-zamān Mehd!-i her dü-cihān
Tāc-ı ser-i mü'minān şāh-ı selāmün `aleyk

Bende tura CA`FERI ez dil iy d!n serveri

---

16 ser-i pür: seri pür B; ser!r-i A, S.
17 Reh-ber-i: Reh-beri A, B, F, S.
19 ser-i: seri A, B, F, S.
20 ü: B, F.

Kevn ü mekān reh-beri şāh-ı selāmün `aleyk

37

A66b, B69a, F88b, S134a.

Medq-i İmām Rıżā[x]

Mef`ūlü / Mefā` ! lü / Mefā` ! lü / Fe`ūlün

1 El-minnetü lillāh ki ol *āna irişdük
Bābında anuŋ lu|f ile iqsāna irişdük

Va~l olduw o |avāfı der-heftād-ı dü-qacca
Ya`n! yine sul|ān-ı _orāsāna irişdük

---

[x] **F: Velehu Der-Qamd-i Bāb-ı Qaww Res!d A; Velehu Medq-i İmām Rıżā B; - S.**
2aVezin bozuk. / olduw: oldı A. / o |avāfı: o |avāf A; |avāf S. / dü: der A, F; u S. / qacca: qaccı B.
4 Mānend-i: Mānend ü A, F. / ża` ! f: ża` ! fe F, S. / üftān: üftād A, S.
5 tecell ! bize: bize tecell ! S.
6 wavışduw: wavışdıw F.

Çün oldı bu biz bendeye hem rāh-ı hidāyet
Sa`y iyleyüp ol sāye-i sul|āna irişdük

Mānend-i ża`!f mūrçe üftān u q!zān uş
Biŋ `öwr ile der-gāh-ı Süleymāna irişdük

Tā wıldı tecell! bize envār-ı cemāli
Ol nūr ile uş şu`le-i !māna irişdük

Ol ma*zen-i genc!ne-i süb*āna wavışduw
Ol baqr-ı der-i raqmet-i Raqmāna irişdük

Bir wa|ra idük çün bize wıldı na]ar ol şāh
Geçdük nice ırmawları `ummāna irişdük

Dir CA`FERI derdiyle idük yār ezelden
Tā işigine irdük ü dermāna irişdük

7 wa|ra idik: wa|rayuduw A, F. / bize: - S.
8 derdiyle idik: derdiyleyidük F. / ü: - A, B, F, S.

38

A42a, B42a, F51b, S135b, AB558, MM85a.

Velehu Ey#ān[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 Şāh-ı cihān `Al!-i vel!dür gümān degül
Her kim degül dir ise bil ehl-i !mān degül

Qawwında *Lā-fetā* diyü buyurdı ol İlāh

---

[x] **A, F: Velehu B; CA`FERI Rāst MM; - S, AB.**

1 Şāh-ı: Şāhı AB, MM. / `Al! -i: `Al!yyü F.

2 buyurdı: buyurur B. / mixāli: mixāl A, B, F. / dünyede: dünyāda A. / "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

3 *as!s: qas!s A, B, F, S, AB, MM. / ~āqib: ü ~āqib A; ~aq!q AB.

4 Her: Hem S. / bile: bilsün MM; bilsin AB. / qaw!watin: qaw!watüŋ A.

5 kā'ināt: kāyināt F. / Her: Hem A. / zel!l: del!l A, B, F, S. / ki: kim A, B, F, S, MM; gün AB. / bende-i: şüde AB, MM.

6 Şāh: Şeh AB. / *ıwmetine: *ıdmetine S. / bilüŋi: bilini S, AB. / bewāsı: bewās F.

Anuŋ mixāli dünyede h!ç bir cevān degül

Her kişiye virilmedi Düldül ü Wü'l-fiwār
Her bir *as!s server-i ~āqib-^ırān degül

Her _āric! ne bile `Al!nüŋ qaw!watin
D!v-i la`!ne sırr-ı İlāh! `ayān degül

5 Sul|ān-ı kā'ināt hemān ol imāmdur
Her bir zel!l ki bende-i şāh-ı cihān degül

Şāh *ıwmetine bilüŋi merdāne bağla kim
`Ömrüŋ bewāsı yow bu cihān cāvidān degül

Yowdur anuŋ ticāretinüŋ sūdı Werrece
Her kim bu yolda cān u seri tercemān degül

Sul|ān-ı d!n Qasan u Qüseyn şāh-ı Kerbelā
Yolında cān dir!ġ wılan pehlevān degül

Weyne'l-`ibād u Bāwır u \ādıwla Kā]ımuŋ
Nūrı hem!şe d!de-i dilden nihān degül

10 Server Rıżā Taw! vü Naw! şāh-ı `Asker!
Mihrinden özge mihre bu göŋlüm mekān degül

İy CA`FERI waçan bulısar `izzet ü şeref

---

7 sūdı: sūdu B, S; sūd A, F. / Her: Hem S. / u: - A, B.
8 u: - B, F, S, AB, MM.
9 `ibād: `ābid A; `ibād u MM.
10 vü: - A, B, F, S, MM. / mihre: mihr B. / göŋlüm: göŋlüme B.
11 kimseler ki: kim kem!ne A, B, F, S; kem!ne ki MM.

Şol kimseler ki bende-i ~āqib-zamān degül

39

A43b, B44a, F54a, S136a.

Velehu Ey#ān En-Na]m-ı D!ger Qaww-ı Ū Rā[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Ol `Al!yyü'l-Murtażā k'oldur u~ūl-i her u~ūl
Ayet-i *Yūfūne bi'n-newr* oldı şānında nüzūl

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**

1 Ayet-i: Ayeti A. / "Yūfūne bi'n-newr: zwnüAb Nvfvy : Verdikleri sözü yerine getirirler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / nüzūl: nüzül F, S.

2 bigi: gibi A, B, S. / kimesne: kimse B. / Böyle: Biyle B, F, S.

3 Oldı: Oldu B, F. / ins ü: ins ile A; ins B. / cinn ü: cinn A, B, F, S. / va*ş u: va*ş A, F. vu*ūş B, S. / |uyūr: |uyur A, B, F. / `askeri: `asker A, F, S.

4 u: - B.

5 Server-i: Serveri A, B, F, S. / mülk-i: mülki B. / üste: iste B, S.

Gelmedi anuŋ bigi ef#al kimesne `āleme
Böyle te’v!l itdiler éur’ānda erbāb-ı `uwūl

Oldı rām emrine ins ü cinn ü va*ş u |uyūr
Qükmine wıldı i|ā`at `askeri cem`-i nu*ūl

Menba`-ı lu|f u mürüvvet kān-ı iqsān baqr-ı cūd
Ma]har-ı nūr-ı _udādur hem der-i `ilm-i Resūl

Server-i mülk-i sülūn! reh-ber-i *alw-ı cihān
Andan özge bir da*ı `ālemde var mı üste bul

Qarbüke qarb! buyurdı *silmüke silm!* Neb!
İmdi gel ~ulq iylegil ol şāh ile olma fużūl

CA`FERI ehl-i *ilāfuŋ wılduğı |ā`atları
Ger *al!fe-i zamān ise da*ı olmaz wabūl

---

6 “Qarbüke qarb!: Ybrq Kbrq : Savaşın savaşımdır,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / Silmüke silm!: Ymüs Kmüs : Savaşın savaşımdır,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

7 wılduğı: wıldığı A, B, F.

40

A47a, B47b, F59b, S136a, Y3b.

Velehu Ey#ān Der-Ev~āf-ı Qaww-ı _ākeş Be-`Al![x]

Mefā`ilün / Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

1 Cihāna cism ile cāndur `Al!-i Celle Celāl
İmām-ı kevn ü mekāndur `Al!-i Celle Celāl

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; CA`FER!-i _ūb Y; - S.**

1 Cihāna: Cāna A. / cism ile: cümleye Y. / İmām-ı: İmāmı Y. / ü: - Y.

2 na]!ri vü: na]ir ü A, F, S. / mixl ü: mixli Y. / Şeh-i: Şāhı Y. / zem!n ü: zem!ni Y. / zamāndur: zamāndır Y.

3 o: - A, B, F, S, Y. / wāt u: wāt A, B, F; wātı Y. / ~ıfātına qadd ne: ~ıfātı qaz!ne Y.

4 Ba~ar: Ba~arı Y. / egerçi: egerçi dil Y. / Bu cān: Bu cihāned Y. / `ayāndur: `ayāndır Y.

5 ü `ālim: `ilm Y. / u baqr-ı: baqrı Y. / `ilm: `ilmi Y. / ledün!: ledünn Y. / Na`!m ü: Na`!m A, Y. / quld u: quldı B; el-quld Y. / cināndur: cināndırY.

6 oldı: old F. / nüzūl: nüzül Y. / Rabb-i: Rabbi Y. / cihāndur: cihāndır Y.

Ne var na]!ri vü niddi ne mixl ü hem-tāsı
Şeh-i zem!n ü zamāndur `Al!-i Celle Celāl

Ne var o wāt u ~ıfātına qad ne ismine `add
Füzūn-ı şer* ü beyāndur `Al!-i Celle Celāl

Ba~ar müşāhedesinde egerçi `ācizdür
Bu cān gözine `ayāndur `Al!-i Celle Celāl

`Al!m ü `ālim ü `allām u baqr-ı `ilm-ledün!
Na`!m ü quld u cināndur `Al!-i Celle Celāl

Bu cān sem`ine Qawdan bu vaqiy oldı nüzūl
Ki Rabb-i cümle cihāndur `Al!-i Celle Celāl

Meh-i mawām-ı mürüvvet şeh-i ser!r-i se*ā
`A|āya lu|f ile kāndur `Al!-i Celle Celāl

Muw!m-i maw~ad-ı ~ıdw mef*ar-ı mawām-ı Em!n
Kil!d-i genc-i nihāndur `Al!-i Celle Celāl

éamu vuqūş u |uyūr ins ü cinn melā'ikler
Dilinde vird-i zebāndur`Al!-i Celle Celāl

Hele ki cümlenüŋ oldur ki şāhı cümlenüŋ ol
Kim eydür ibn-i felāndur `Al!-i Celle Celāl

---

7 Meh-i: Mehi A, B, S; Şehi F; Şāh-ı Y. / mawām-ı: mawāmı Y. / mürüvvet: mürüvveti Y. / şeh-i: şehi A, B, F, S; şāh-ı Y. / ser!r-i: ser!r ü A; ser!ri B; seyyidi vü hem Y. / `A|āya: `A|āyı B. / lu|f ile: lu|fıyla Y.

8 Muw!m-i: Muw!mi Y. / maw~ad-ı: maw`ad-ı A, F, S, Y. / mef*ar-ı: mef*arı B, F, S, Y. / mawām-ı: mawāmı Y. / Kil!d-i: Kil!di Y. / genc-i: genci Y. / nihāndur: nihāndır Y.

9 vuqūş: vaqş Y. / u: - A, B, F, S; Y. / |uyūr: |ayr Y. / ü: - Y. / melā'ikler: melāyikler F. / vird-i: virdi B, F, Y.

10a Allāhı cümle nāşi ol emri şāhı cümlenüŋ Y. / Hele ki: Hele A, F, S; Ki B. / ki: - A, B, F, S. / şāhı: şāh F. / eydür: ider F.

11 CA`FERqye raqmet: raqmet CA`FERqye A.

Üm!ddür kim ide CA`FERIye raqmet çün
Raq!m-i `ālemiyāndur `Al!-i Celle Celāl

41

A55a, B55b, F71b, S137a.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih! Der-Qaww-ı İmām Rā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātün / Mef`ūlü / Fā`ilātün

1 İy mü'min-i muvaqqid Qaydardan olma ġāfil
K'oldur cihān içinde mef`ūle cümle fā`il

Her wanda kim bawarsaŋ qāżır bil anda anı
Tā itdügüŋ `ibādet olmaya küll! bā|ıl

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 muvaqqid: muvaqq!d F. / mef`ūle: mef`ūl B; ma`wūl S. / fā`il: `āwıl S.
2 bawarsaŋ: bawar iseŋ A. / itdügüŋ: itdügin A. / küll!: küll A.
3 Kān-ı: Kān u A.
4 oldur: ol durur A. / oldur: ol durur A. / oldur: ol durur A.
6 oldı: old F.

Kimdür `Al!den özge `ālemde iy Mevāl!
Kān-ı se*ā vü i*sān şāh-ı cihān-ı `ādil

Şems-i şer!`at oldur māh-ı |ar!wat oldur
Nūr-ı qaw!wat oldur qallāl-ı her meşākil

Nūrıyla cümle `ālem olmış durur münevver
Her kim ki bilmez anı olmaz bu nūra dā*il

Rub`-ı kelām-ı Bār! `ilm-i ledünn!-vār!
Oldur `Al! kim anuŋ şānında oldı nāzil

Qı~n-ı himāyetinde İslām buldı wuvvet
éudret yedinde anuŋ fetq oldı hem selāsil

Ehl-i ~alāq u zühde mürşid ü p!şvā hem
éavm-i nifā^ u şirke *ubqā* güninde wātil

Dil nice wıla tawr!r ev~āfını `Al!nüŋ
Çün kim degül ~ıfātı şer* ü beyāna wābil

Mihr-i Şep!r ü Şüpper her dilde kim bulundı
`Ālemde oldı anuŋ maw~ūdı küll-i qā~ıl

7 Qı~n-ı: Qı~nı S. / oldı: old F.
8 mürşid: mürş!d B, F; S. / ü: - A. / p!şvā hem: hem p!şvā B, F, S; hem p!şvādur A. / nifā^: nifā B, F, S; tifā A. / \ubqā: \ubcā A, B, F. / "\ubqā:Aqb* : Sabah," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
9 ev~āfını: ev~āfın F; ev~āfuŋ A. / kim: ki A. / şer* ü: şer* A; şer*i B, F. / wābil: wāyil S.
10 Mihr-i: Mihri A, B, F, S. / maw~ūdı külll-i: maw~ūd külli A, B; maw~ūd küllü F; külli maw~ūdı S.
11 `ibādı: `ibād S.
13 Kā]ım u: Kā]ım B, F. / delā'il: delāyil F; dü-emel B.
14 qawıyla: qawa B.
15 wikrini: wikrin F, S; wikrüŋ A. / dilden: dilinden A. / dilerseŋ: dilersen S. / qā'il: qāyil B, F, S; qā~ıl A.

Weyne'l-`ibādı her kim wıldı özine reh-ber
Kesb-i kemāl wıldı oldı cihānda kāmil

Hem Bāwır ile Ca`fer her dü-cihāna server
`Ālemde bil ki bunlar fażl içredür efāżıl

Ger Kā]ım u Rıżānuŋ bulduŋsa `ilmine yol
Tevq!d-i *ā~~ içinde bulduŋ Qawā delā'il

Bil ki Taw!dür iy cān ser-tāc-ı ehl-i tawvā
Nūr-ı Naw! qawıyçün k'oldur qawıyla vā~ıl

Gel `Asker! vü Mehd! wikrini woyma dilden
İy CA`FERI dilerseŋ kim ref` ola bu qā'il

42

A60a, B60b, F78a, S136b.

Velehu Ey#ān Li-Nā]ımih! Der-Ev~āf-ı āl-i `abā Rā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

Her kim cihānda pey-rev-i āl-i `abā degül
éālū Belāda bil kim ol ehl-i belā degül

Bil şāhı mu`teber k'olasın ehl-i i`tibār
Virdüŋ senüŋ göŋülde eger laf]-ı *Lā* degül

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 kim: kimüŋ B. / pey-rev-i: pey-revi B.
2 göŋülde: göŋülden A. / laf]-ı: laf]a: A, F. / "Lā: ن": Yok, değil," Arapça olumsuzluk edatı.
3 kim: ki B, S. / iyle: öyle S. / u: - S.
4 o: - A, B, F, S.
5 h!ç rūşenā: rūşenā h!ç A, B, F, S. / `Al!: vü: `Al!yyu F. / āl-i `Al!: āl-i `Al!yle A, B, F, S.

Mü’min odur kim ola Mevāl! vü müttaw!
Olmayan iyle lāyı^-ı va~l u liwā degül

Çün bu cihān fenādur o vechi Qawuŋ bewā
Bil kim bewāya |ālib olanlar fenā degül

5 Göŋli evinde CA`FERI yow h!ç rūşenā
Ol kim `Al! vü āl-i `Al! āşinā degül

43

A30a, B29b, F35a, S137a.

Velehu Ey#ān Elif-nāme[x]

Fā`ilātün / Mefā`!lün / Fe`ilün (Fā`lün)

1 **Elif** ol şeh-süvār-ı şāh-ı wad!m
Eqad u lā-şer!k ü qayy u `al!m

Bā bahādur bu yevm-i ~āf u ma~āf
éātil-i küll-i müşrikāt-ı caq!m

---

[x] **C: Velehu En-Na]m Der-Medq-i Qaww-ı Ū Be-Qurūfi’t-tehecc! A; Velehu Ey#ān F; Qarfü’l-M!m S.**
1 Eqad u: Eqad A.
2 bu: - A, B, F, S. / u: - A. / éātil-i: éātil ü B. / müşrikāt-ı: müşürrü kān F.
3 kim itdi: itdigim A.
4 cümle’şyā: cümle eşyā A, B, F, S.
5 cennet: cennāt A. / miftāq: fettāq A, B, F.

Tā tilāvet kim itdi ġayr-ı `Al!
Turfetü'l-`ayn içre ~uqf-ı ker!m

Xe xenā eyler aŋa cümle'şyā
Z!-kerāmet zeh! vücūd-ı `a]!m

C!m cennet wapusına miftāq
Esedu'llāhdur aŋla olma beh!m

Qā qayāt andan oldı cümleye ba*ş
Kim ki bildi bu sırrı buldı na`!m

_ı *udā-vend-i cümle kevn ü mekān
Qaydar oldı eyā cevān-ı feh!m

Dāl devlet anuŋ ki wıldı sücūd
Şāh-ı merdāna ol be-walb-i sel!m

Wāl zikr iyleyen zebān ismin
Çürimez yirde yatsa gerçi delim

Rā'i raqmet wamu `Al!dendür
Mü'min ü mü'mināta weh! raq!m

Zā zeh! kibriyā-yı pür-wudret

7 feh!m: fe-feh!m S.
8 wıldı: wıld F.
9 ismin: ismüŋ A, S. / Çürimez: Çürümez F.
10 ü: - A, S. / mü'mināta: mü'mināt A. / weh!: w!h-i / raq!m: rac!m A, F.
11 wudret: wıdarın A. / olupdur: olaydı A. / küll!: küll A, B; küllü F.
12 vech iledür: vechiyledür F.
13 rūzı: rūzu F. / lu|f-ı: lu|f-ı rūz S.
14 ~awın: anuŋ A.
15 durmaz idi: |urmaz idi A; durmazid F.

Kim olupdur cihāna küll! qak!m

S!n sırrına `awl irişmez anuŋ
Ki ne vech iledür muq!|ü muw!m

Ş!n şükr iyle her nefesde aŋa
Tā saŋa rūzı wıla lu|f-ı `am!m

\ād ~un`ına şek getürme ~awın
Ki saŋa itmeye `aWāb-ı el!m

Dād #arbına durmaz idi anuŋ
Olsa ger kūh-ı āhen!n-i `a]!m

@ı |avāf itdüŋ ise dil Necefin
Deŋşürildi wamu şifāya saw!m

}ı]ulümden necāt isterseŋ
İyle iwrār şāha olma le'!m

**`Ayn** `ayn-ı `Al! libāsından
Bize gösterdi hem vücūd-ı ces!m

Ġayn ġayret wılıcını bilüŋe
Bağla d!n düşmenini iyle dü-n!m

Fā fenādur çü c!fe bağlama dil
Mihr-i Qaydar var iken olma raw!m

---

16 Necefin: Necefüŋ A. / Deŋşürildi: Deŋşirildi F.
18a `Ayn-ı `Al! libāsından` ayn S. / gösterdi: gösterd F.
19 wılıcını: wılıcuŋ A. / Bağla d!n: Bağlayup A. / düşmenini: düşmenüŋ A: düşmenin F.
20 c!fe: c!feye S.
22 "Kün: Nk : Ol!" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / d!v-i: d!v ü A.
23 anı ana: inn! innā A, B, S. / işidüp: işit B, F, S.
24 muqibb-i: muqibbü F. / küll-i: külli S.

éāf wudret yediyle cümlemüzüŋ
Rızwına bil ki şāh oldı ^as!m

Kāf *Kün* didi oldı kevn ü mekān
Anlamadı bu remzi d!v-i rec!m

Lām leyl-i]ulümde anı ana
Didi Qaydar işidüp anı kel!m

M!m muqibb-i imām küll-i imām
Olmayanlara wısmet oldı cah!m

Nūn *nūr-ı semā vü `arż `Al!st*
Çü zen! |abl rā be-z!r-i kel!m

Vāv vaqdet deŋizi içre yaw!n
B!-gümān şāhdur çü dürr-i yet!m

Hā hidāyet wamuya andandır
Eser iqsānınuŋ yili çü nes!m

Lāmelif *Lā-fetā illā `Al!*yi
Di ki def` ola küll-i qavf ile b!m

Yāy *Yünādi'l-Münādi* f!'l-`ara~āt
Leyse ma`būd ġayr-ı şāh-ı wad!m

CA`FERIyem ki şāhı wikr iderem

25 semā: semāvāt A; semāvāt u S. / be-z!r-i: āb-z!re B. / Tsyüo (rav Ams rvn N Myük ryzb arüb| Ynz Hç : Gökyüzünün ve yeryüzünün nuru Alidir. Onun için muhatabı karşılamaya davul dövülür."

Nitekim deprenür dehende dilim

44

A48a, B48b, F61b, S138a, Y5a, TŞ894.

Velehu Ey#ān Der-Ev~āf-ı Qaydar-ı \aff-Der[x]

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Fe`ūlün

1 Menem ki cān u dilden Qaydar!yem
Qab!b-i Wü'l-Celālüŋ çākeriyem

Ġulām-ı *ānedān-ı Aqmedem hem
`Al!nüŋ wam-berinüŋ wam-beriyem

---

26 deŋizi: deŋiz F.

28 "Lā-fetā illā `Al!: Yüo Ua Atf U": Ali'den başka yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / `Al!yi: `Al! S. / Di ki: Diyüŋ F; Diyin A, B. / def` : ref` B. / küll-i: - S.

29 "Yünādi'l-Münādi : dAnmüa dAny : Seslenenin sesleneceği," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / f!'l-`ara~āt: fi'~--ar~āt S. / "Leyse: Syü : değil, yoktur." / ġayr-ı: ġayrı F, S.

30 şāhı: şāh F.

[x]**: Velehu Ey#ān Der-Ev~āf-ı Qaydar u \aff-Der A; Velehu B; Velehu Ey#ān F; CA`FERI _ūb Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y; - S, TŞ.**

1 Menem: Benem Y. / ki: kim Y, TŞ. / çākeriyem: çakeriyem F.

2 Ġulām-ı: Ġulāmı Y. / Aqmedem: Aqmedüŋ B. / hem: ben TŞ. / wam-berinüŋ: wan-berinüŋ Y, TŞ. / wam-beriyem: wan-beriyem Y, TŞ.

3 mihrine: şehrine A, S; şehrin B, F. / mesken: meskeni B.

4 `ibāduŋ: `ibānuŋ TŞ; `ābānuŋ Y. / *āk-i: *āki A.

5 meşrebinden: mewhebinden Y. / mewhebem: meşrebem Y, TŞ.

Qasan mihrine mesken oldı gönŋlüm
Qüseynüŋ hem kem!ne-kem-teriyem

Qaw!wat `abdiyem Weyne'l-`ibāduŋ
Muqammed bawıruŋ *āk-i deriyem

Münezzeh meşrebinden her gürūhuŋ
Mevāl! meWhebem qaw Ca`fer!yem

Be-Qaww-ı Kā]ım ol sul|ān Rıżānuŋ
Muqibbiyem `adūsından ber!yem

Taw! tācum Naw!dür nūr-ı `aynum
Fidāy! *āk-pāy-ı `Asker!yem

Muqammed Mehd!-i ~āqib-zamānuŋ
Mu|!`em emrine fermān-ber!yem

Qavāric *ānedānuŋ düşmenidür
Żarūretden ider ben Qaydar!yem

Ta*allu~ CA`FERI wıldum anuŋ'çün
Qar!c!ler gözinüŋ *ançeriyem

7 Na`w!dür: Na`w!dir Y. / nūr-ı: nūrı Y.
8 zamānuŋ: zamānın TŞ.
9 : - A, B, F, S, TŞ. / Qavāric: Cevāric Y. / düşmenidür: düşmānıdur Y. / Bu beyt tahminen CA`FERÎ'ye ait değildir. Divana sonradan eklenmiştir.

45

A59a, B59b, F76b, S138b.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih! Der-Medq-i İmām `Al![x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 İy |ābi`-i Muqammed ü evlād-ı mu*terem
İy pey-rev-i `Ali-i vel! eşrefü'l-ümem

Ger dār-ı b!-bewāda ki yow aŋa i`|ibār
Şepp!r ü Şüpper ise imāmuŋ saŋa ne ġam

Gel ol kem!ne-bende-i Weyne'l-`ibād kim

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 pey-rev-i: pey-revi A, B, F, S. / `Al!-i:`Al!yyü F.
2 b!-: - A. / yow: yowdur A, B, F, S. / saŋa: - A.
3 ol: - B.
4 bilmedi: bāb-ı B, F.
5 ki: kim B, S. / Ca`fer-i: Ca`feri B. / durur: dur A. / hergiz aŋa elem: aŋa hergiz b!m S.
6 Mūsā-yı: Mūsā-i A, B, S.

Reşk iletür o sal|anata éay~er ile Cem

Kim bilmedi Muqammed-i Bāwır |ar!wını
İsmini ādem owıma kim ol durur `adem

Şol kimseye ki Ca`fer-i \ādıw durur imām
Nār-ı caq!mden irmeye hergiz aŋa elem

Mūsā-yı Kâzım işigidür Ka`be-i `Arab
Hem āstān-ı şāh-ı Rıżā wıble-i `Acem

Dürr!n ü gevher!n ü şu`ā`!n ü enver!n
Ya`n! Taw! Naw! dü-şeh-i rāyet ü `alem

Maqşer güninde sāye-i `arş ola aŋa cāy
Her cān ki `Asker! ile Mehd!den ura dem

İy CA`FERI kelām-ı kerāmet-fezāŋdur
Mü'minlere çü şehd ü münāfıwlara çü sem

---

7 Taw!: Taw! vü S. / şeh-i rāyet ü: şeh-i remr S; şāh duta A.
8 `Asker! ile:`Asker!yile A, B, F.
9 fizāŋdur: firāndur A. / şehd ü: şehdi B; şehdi vü F.

46

A59b, B59b, F77a, S138b.

Velehu Ey#ān Li-Nā]ımih!
Der-Niyāz-ı Bā-Āl-i `Abā Rā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 Yā Rab be-qaww-ı Aqmed-i Muqtār-ı muqterem
Yā Rab be-qaww-ı Qaydar-ı Kerrār-ı bā-kerem

Yā Rab be-qaww-ı wurretü'l-`ayneyn-i Fā|ıma
Ya`n! Qasan Qüseyn şeh!deyn-i t!ġ ü sem

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
2 `ayneyn-i: `ayn-ı S. / Qasan: Qasan u A, B, S. / şeh!deyn-i: şeh!d-i A, B, F, S.
3 `Al! -i: `Al!-yi A, B, F. / `Arab:`Arab u S.
4 Bāwır u: Bāwır B, F, S. / `alem: `ilem A.
5 Naw! Taw!: Taw! Naw! A, B; Naw! vü Taw! S.
6 CA`FERqyi: CA`FERqi A, S. / qarem: qar!m S.

Yā Rab be-qaww-ı ol `Al!-i `Ābid!n-lawab
K'iyler sücūd işigine anuŋ `Arab `Acem

Yā Rab be-qaww-ı Bāwır u \ādıw dü-şāh-ı d!n
Yā Rab be-qaww-ı Kā]ım u Rıżżā şeh-i `alem

Yā Rab be-qaww-ı rūyı çü māh-ı Naw! Taw!
Yā Rab be-qaww-ı `Asker! vü Mehd! da*ı hem

`Afv idüben günāhını virgil murādını
Bu CA`FERIyi iyle wabūl-i der-i qarem

éıl āl-i Aqmed işigini aŋa cāy kim
Anda bu cümle ins ü melekdür çeşim *adem

Her kime kim na~!b ola wul olmaw ol dere
Ayruw da*ı ne ġu~~a vü aŋa da*ı ne ġam

7 işigini: işigin A. / çeşim: *ışım A; qışım S.
8 vü: - B. / aŋa: - S.

FARSÇA ĠAZEL

47

A92a, B92b, F118a, S139a.

Velehu Qasb-i Qāl-i Ca`fer ü Bāwıreş
Ez Āl-i Muqammed `Aleyhi's-selām[x]

Fe`ilātün / Fe`ilātün / Fe`ilātün / Fe`ilün (Fā`lün)

1 *Ba`de ki !n na]ar ez āl-i Muqammed dārem*

---

[x] **A: Velehu Ey#ān F; - B, S.**

1 Ba`de: Bağda A, F, S. / sal|anat u: sal|anat A, B, F. / "Mraddmqm lWza r)nNyaHk Ddub Mrad dmrs Tüvdv Tn|üs Ydba : Öyle ki, Muhammed oğullarından bu nazarın sahibiyim. Ebedi saltanat ve sonsuz mutluluk sahibiyim".

2 mü'ebbed: mü'eyyed B, F. / "rdyq TyUv DA$NW Tüvdza Hmh Mrad dbvm lAb!a Hk >dmq : Hep o velayet şahı Haydar'ı (tanımanın) mutluluğundan, Allah'a hamd ederim ki, ebedi ikbāl sahibiyim".

3 üm!w zi: üm!w! B. / zi: - S. / çehār: çār A. / be-dehend: ye-dehend B. / ez: er B, F, S. / büd-dārem: be-d!dārem S. / "Mv^um Dd rAhç DAkrd zwyma Mrad Mraddb lmoHç zadnhdb MtAcn Hk : On Dört Masum dergahınden bir umut sahibiyim. Çünki kurtuluşumu, efendimin amelinden verdiler."

4 murād-ı: merā der A, B, F. / "TsnAc darm NAsar- NA|üs rhm Mrad dh$m ♠Ddüb Ryoad Narhb : Horasan sultanının sevgisi canın (tek) dileğidir. O Meşhed beldesinin her bir sebebinin sahibiyim".

5 Sened-i: Sited-i B. / dînest: dînst B. / bes: pes A, S. / "سند بیرمن از شاه شرف‌الدین أست این شرف بس که جنین باکیزه مسند دارم : Benim pirimin senedi şah şerefeddîndendir. Onun için bu derece temiz dayanak sahibiyim".

6 pür: pir A, S. / " زدم این علی که اسم پر احمد دارم کرد با کرد با توبه مرا پاك چون ان پیر نکوخ : Çünki ben o yaşlı Nasuh'un tevbesiyle temizlendim. Alî'nin pınarının suyundan, Ahmed isminin gerçek sahibiyim".

7 zi-tecrid: tecrid A. / CA`FERi: lā-cerem iy A, B, F. / " چون که من پند از آن پاك مجرد دارم دم ز تجرید زنم جعفری یارتریف : (Ey) yol dostum CA`FERÎ tecridden dem vururum. Çünki ben o mücerred masumdan öğüt sahibiyim".

Ebed! sal|anat u devlet-i ser-med dārem

Heme ez devlet-i ān şāh-ı vilāyet Qaydar
Qamdüli'llāh ki iwbāl-i mü'ebbed dārem

Dārem ümm!w zi-der-gāh-ı çehār deh-ma`~ūm
Ki necātem be-dehend ez-çi `amel büd-dārem

Mihr-i sul|ān-ı _orāsān murād-ı cānest
Be-her ān dā`iye-i belde-i Meşhed dārem

5 *Sened-i p!r men ez-şāh-ı şerefe'd-d!nest*
In şeref bes ki çün!n pāk!ze mesned dārem

*Kerd bā-tevbe marā pāk çün ān p!r-i Nasū**
Zi-dem-i `ayn-ı `Al! k'ism-i pür-Aqmed dārem

*Dem zi-tecr!d-zenem CA`FERI-i yār-ı |ar!^*
Çün ki men pend ez-ān pāk-i mücerred dārem

---

5 Sened-i: Sited-i B. / d!nest: d!nst B. / bes: pes A, S. / "TseNydüa Fr$ DA$za Nmryp dns Mraddnsm DzykAp Nynç HkSb Fr$Nya : Benim pirimin senedi şah şerefeddindendir. Onun için bu derece temiz dayanak sahibiyim".

6 pür: p!r A, S. / "=v^n rypNa NvçKAparm HbvtAb drk Mrad dmqarpMsa HkYüo Nyo Mdz : Çünki ben o yaşlı Nasuh'un tevbesiyle temizlendim. Ali'nin pınarının suyundan, Ahmed isminin gerçek sahibiyim".

7 zi-tecr!d: tecr!d A. / CA`FER!: lā-cerem iy A, B, F. / "Fyr|rAy Yrfuc Mnz dyrctzMd Mraddrcm KAp Naza dnpNmHknvç : (Ey) yol dostum CA`FERÎ tecridden dem vururum. Çünki ben o mücerred masumdan öğüt sahibiyim".

48

A9a, B8a, F9b, S139a.

Velehu Ey#ān F!-Na`ti'r-Resūl `Aleyhi Vesellem[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Es-selām iy server ü ser-dār-ı `ālem şāh-ı d!n
Raqmeten li'l-`ālem!n*sin *Raqmeten li'l-`ālem!n

`Ālem olmazdı eger sen olmayayduŋ b!-gümān
Görinen bu ma`n!-i *Levlāk*den oldur hem!n

Ma]har-ı eşyā anuŋ içün o^ur ismüŋ senüŋ
éıldı nāzil şānuŋa éur'ān ol Rūqü'l-em!n

---

[x] **F: Velehu en-Na]m F!-Na`ti's-Server `Aleyhi's-selām A; Velehu Ey#ān F!-Na`ti'r-Resūl `Aleyhi B; Qarfu'n-Nūn S.**

1 Es-selām: E(s)-selām B, F. / server ü: serveri vü C server A, S. / `ālem şāh-ı d!n: şāh-ı `ilm-i d!n S. / "Raqmeten li'l-`ālem!n: NymüAuüü Êmqr : Alemlere rahmet" (bk. 2.5.2.2. Ayetler).

2 Görinen: Görünen F. / bu: - B. / "Levlāk: KUvü : Sen olmasaydın," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

3 Ma]har-ı: Ma]harı A, B, F, S. / ismüŋ: ismini A, S. / şānuŋa: şānına S.

4 Anuŋ içün: Anuŋ'çün S. / kemāl-i: kemālāt S.

5 Seni: Saŋa A, F, S. / iyleyendür: iyleyipdür B. / d!v-i: d!vi B. / merdūd u: merdūdı B, merdūd A.

6 quld-i ber!n: quldi ber!n B.

éıble-i ma`nā senüŋ vechüŋdür iy *ayrü'l-beşer
Anuŋ içün sende qatm oldı kemāl-i rāh-ı d!n

\ūret-i insānda senden kāmil olmaz bir da*ı
Seni inkār iyleyendür d!v-i merdūd u la` !n

Cān dimāġına qar!müŋden irer būy-ı behişt
Şol muwaddes merwadüŋdür b!-gümān quld-i ber!n

Sūre-i Sübqān beyān iyler `urūcuŋ va~fını
İy cemāli *Ve'#-Du*ā Ve'l-Leyl*-i ~açından müb!n

Anuŋ içün olduŋ iy server muwaddem cümleden
Sen nebiydüŋ ādem olurken miyān-ı mā' vü |!n

Pertev-i nūruŋdan olmışdur münevver bu cihān
İy em!r-i reh-nümā-yı evvel!n ü ā*ir!n

Qimmeti waddüŋden oldı wāmet-i |ūb!-bülend
Aġzuŋuŋ yārından oldı lewwet-i mā'-i ma` !n

B!-gümān cismüŋ münezzeh oldı ey cān sāyeden
Şānuŋa hem oldı nāzil *@ā* vü *Hā* vü *Yā* vü *S!n*

---

7 Sūre-i Sübqān: Naqbs iDrvs : Kur'an, İsra suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / `urūcuŋ: `urūcun A, S. / "Ve'#-Du*ā:A-{üav : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Ve'l-Leyl: Lyüüav : Kur'an, Leyl suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

8 mā' vü : mā' A, B.

9 Pertev-i: Pertevi A, B, F, S. / nūruŋdan: nūrından S.

10 Qimmet-i: Qimmeti B, F. / waddüŋden: wadrüŋden B. / wāmet-i: wāmeti B. / Aġzuŋuŋ: Aġzınuŋ A, S, Aġzuŋın B. / lewwet-i: lewweti A, B, F.

11 Şānuŋa: Şānına A, S. / Yā vü S!n: Yās!n B, S. / "@ā vü Hā / @āhā: H| : Kur'an, Taha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Yā vü S!n / Yās!n: Sy : Kur'an, Yasin suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

12 *ulw-ı: *ulwı A, B, F, S. / idrāk-i: idrāki B. / kemālātuŋda: kemālātında A. / `awl-ı: `awlı B, F.

13 Maqmūd: Maqmūd u A, S. / o: iy A, S.

Dil senüŋ *ulw-ı `a]!müŋ va~fını itmekde lāl
éā~ır idrāk-i kemālātuŋda `awl-ı *urde-b!n

Aqmed ü Maqmūd Ebu’l-éā~ım Muqammed Mu~|afā
Sensin o server ki olduŋ cümle eşyādan güz!n

Şol qayāt ābı ki nu|wuŋdan |amar iy nūr-ı Qaww
Ehl-i `irfāndur aŋa ser-çeşme-i cān-āfer!n

15 Kimden umsun CA`FERI `ālemde raqmet bir da*ı
*Raqmeten li’l-`ālem!n* `ālemde çün sensin hem!n

---

14 nūr-ı: nūrı B, F, S.

15 `ālemde: - A. / Raqmet: rāqat S. / “Raqmeten li’l-`ālem!n: NymüAuüü Êmqr : Alemlere rahmet” (bk. 2.5.2.2. Ayetler).

49

A32a, B32a, F37b, S142b.

Velehu En-Nā]ımih! Der-Medq-i Qaydar-ı \aff-der Ma`al-Muqammed-i Mih-ter[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 İy imām-ı p!şvā-yı her dü-`ālem ehl-i d!n
Uş felek üzre saŋa meddāq Cebrā'!l-em!n

@ā vü *Hā* burcında tābān āftāb-ı devletüŋ
A*teri Wātuŋla rūşen āsmān-ı *Yā* vü *S!n*

İşigüŋe yüz sürer her dem-be-dem şems ü felek
Şol Yed-i Beyżā]uhūr itdükçe sende āst!n

---

[x] **A: Velehu Ey#ān B, F; - S.**
1 imām-ı: imāmı B. / Cebrā'!l: Cebrāy!l F; Cibr!l B.
2 "@ā vü Hā / @āhā: H| : Kur'an, Taha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "" Yā vü s!n / Yās!n: Sy ; Kur'an, Yasin suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
3 İşigüŋe: İşigine A. / ü: - A, B, F. / Yed-i: Yedi A, F. /]uhūr:]uhū F.
4 sümm-i: s!mm-i A, S. / pāyuŋ: pāyın A. / tozı: toz F. / nūr-ı: nūrı A. / u: - A, B, F.
5 melā'ik: melāyik F. / Bağlayup: Bağlayıp F. / `ahd-i: `ahdi B; `ahd ü S. / `ubūdiyyet: emānet S. / kem!ne: kem!n B.
6 "Raqmeten li'l-`ālem!n: NymüAuüü Êmqr : Alemlere rahmet" (bk. 2.5.2.2. Ayetler).

Na`l-i sümm-i Düldülüŋdendür wamer ra*şān şehā
_āk-pāyuŋ tozı nūr-ı çeşm-i cümle *ūr u `ayn

`Āl! der-gāhuŋdadur *ayl-i melā'ik yā `Al!
Bağlayup `ahd-i `ubūdiyyet kem!ne-kemter!n

Yow durur fażlıyla bu `ālemde bir hem-tā saŋa
Çün saŋa nefsüm didi ol *Raqmeten li'l-`ālem!n*
İrmedi mi`rācuŋa `ālemde dest-i h!ç resūl
Saŋa mi`rāc oldı çün kitf-i şeh-i dünyā vü d!n

Seni andan ötri imām itdi Aqmed yirine
Yoġıdı çün bir da*ı mixlüŋ imāmetde em!n

A~lını wa|` iyledüŋ küfrüŋ çü #arb-ı t!ġ ile
Buldı andan wuvvet İslām yā em!rü'l-mü'min!n

İctimā`-ı āb u āteş olmaya mümkin vel!
Āb-ı şemş!r-i cihān-g!rüŋdür āteşle `ac!n

Saŋadur mülk-i sülūn!den dem urmawlıw revā
Oldı çün te'v!l-i her defter żam!rüŋde müb!n

Tā ki ol demden beri ġayb olduŋ iy nūr-ı İlāh
}ulm ü]ulmet birle pür oldı wamu rūy-ı zem!n

---

7 Mi`rācuŋa `ālemde: Mi`rācına `ālemde A; `ālemde Mi`rācuŋa S. / dest-i h!ç: h!ç dest-i A, S. / resūl: rüsül A. / kitf-i: keşf-i B. / şeh-i: şehi A, B, F .8 ötri: ötrü A, S; ötüri B; ötürü F.

9 küfrüŋ: küfr B. / #arb-ı: #arbı B.

10 İctimā`-ı: İctimā`ı B. / şemş!r-i: şemş!ri B. / -g!rüŋdür: -g!rindür A.

11 revā: şehā A. / te'v!l-i her: her te'v!l-i S. / żam!rüŋde: żam!rinde A, S. / müb!n: em!n B.

12 beri: berü A. / ü: - S.

13 söylerdi: söyler B.

14 gelsün: gelsin F.

15 beri: berü A, S. / dutduŋ: |utduŋ B.

Haw senüŋ dilüŋle söylerdi kelāmı b!-gümān
Ol gice kim oldı mi`rāc Aqmede `arş-ı ber!n

`İzzetüŋ va~fı nice gelsün dile çün kim _udā
Didi éur'ānda senüŋ'çün nefs-i *ayrü'l-mürsel!n

Olalı demden beri dutduŋ cihān mülkin wamu
Tā saŋa el-mülki el-qawwa'l-müb!n nawş-ı nig!n
Elyese min Raqmetu'llāh oldı dünyede ber!
Her ki seni bilmedi bu cümle eşyādan güz!n

İyleme maqrūm şefā`atden bizi iy şāh çün
Laqmüke laqm! didi saŋa şef!`ü'l-müznib!n

Vārix-i `ilm-i `Al!yü'l-Murtażā ya`n! Qasan
Kim odur dünyāda vü `uwbāda sul|ān-ı yaw!n

Ol şeh!d-i rāh-ı d!n ma]lūm-ı deşt-i Kerbelā
Qaw rıżāsına fidā wıldı revān-ı nāzen!n

Sālik-i rāh-ı qaw!wāt muwtedā vü müctebā
Pādişāh-ı heft-ewāl!m ya`n! Zeyne'l-`ābid!n

Gel qar!m-i *ürmet-i Kā]ıma iyle bir na]ar
K'ānlaruŋ qawwında geldi *Kā]ım!n* ü *\ādıw!n*

---

16 dünyede ber!: çün kim dünyede A. / ber!: - B, S. / "Elyese min Raqmetu'llāh : >aGmqr Nm Syüa : Allah'ın Rahmetinden değil mi" ?

17 saŋa: - B. / "Laqmüke laqm!: Ymqü Kmqü : Etin etimdir," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

18 `Al!yü'l-Murtażā ya`n!: `Al! ya`n! Murtażā S. / yaw!n: d!n A.

19 fidā wıldı: wıldı fidā A. / revān-ı: revānı B, F, S.

20 ewāl!m: iwl!m S.

21 qar!m-i: qar!mi A. / "Kā]ım!n: Nym)Ak: öfkelerini yutanlar," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / ü: - B, F, S. / "\ādıw!n : Ny!dA* : Sadıklar, doğrular, doğru sözlüler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

22 Rıżā: Er-Rıżā A, S. / k'oldur (A Der-kenar.): k'oldı A.

23 Dāmenin: Dāmenüŋ A. / "Küllühüm kānū min ba`di'n-neb! qable'l-met!n: NytmüaLbq Ybnüadub Nm avnAk Mhük: Onların hepsi Peygamber'in ölümünden sonra (tutunmak için) güvenilir, sağlam iplerdi."

Merwadinden cennete irmiş durur anuŋ şeref
Şāh `Al! Mūsā Rıżā k'oldur imām-ı heştüm!n

Dāmenin elden woma zinhār Taw!nüŋ kim bular
Küllühüm kānū min ba`di'n-neb! qablü'l-met!n

Cān göziyle gel beri fażl-ı Naw!ye wıl na]ar
Kim ol oldı muwtedā-yı |ayyib!n ü |āhir!n

Gel İmām-ı `Askeri gör kim nice]ab| iyledi
Kişver-i İslāma wuvvet birle ol qı~n-ı qa~!n

Ol zamān kim ola]āhir Mehd!-i ~āqib-zamān
Ola fermānında anuŋ mülk-i `ālem ecma`!n

Her kim anuŋla wıla]āhir olınca i*tilāf
Put-perestler içre bulunmaya andan kem-ter!n

Geldi bunlar şanına rub`ı kelāmuŋ b!-*ilāf
Didi qawwında bularuŋ ~ābır!n ü ~ādıw!n

Çār deh-ma`~ūm ki cennet anlaruŋ'çündür binā
Bunlaruŋ gevher-feşān nu|wındadur mā'-i ma`!n

Kevxer ü *ūr u melā'ik āsmān u `arş u ferş

---

24 göziyle: gözüyle F. / beri: berü A.
25 İslāma: İslām B, F, S.
27 olınca: olıncaw A, F. / Put: Büt F, S.
28 qawwında: qawwuŋda A. / ~ābır!n ü ~ādıw!n: ~ādıw!n ü ~ābır!n A, S.
29 anlaruŋ': bunlaruŋ' A, S. / nu|wındadur: nu|wuŋdadur A; nu|wundadur F. / ma`!n: mu`!n F.
30 melā'ik: melāyik F. / āsmān u: āsmān B.
31 Yā İlāh!: Billāh! S. / qawıyçün: qawı A, S. / Bu dil-i: B!-dili A; b!-dili vü F; b!-dil-i S. / çāreyi: çārei A, B, F, S.
32 Dünyede: Dünyāda A. / murādın: murāduŋ A, S.

Bunlaruŋ `ışwına mevcūd evvel!n ü ā*ir!n

Yā İlāh! çār deh-ma`~ūm qawıyçün CA`FERI
Bu dil-i b!-çāreyi wılma dü-`ālemde *az!n

Dünyede vü ā*iretde vir murādın yā Ker!m
Raqm wıl aqvāline sensin çü _ayrü'r-rāqim!n

50

A33b, B34a, F40b, S143b.

Velehu En-Na]m Der-Medq-i Qaww-ı `Al!
ibn-i Eb! @ālib *Kerrema'llahu Vechehu* [x]

Mefā`ilün / Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

1 İyā bu `āleme cism ü iyā bu `āleme cān
Medār-ı *Kün feyekūn* pāy-dār-ı kevn ü mekān

Der-i med!ne-i `ilm-i Neb!-i mef*ar-ı āl
Em!r-i mülk-i sülūn! imām-ı her dü-cihān

_al!fe-i Qarem-i Mekke _āric!-efgen
Re'!s-i Yexrib ü sul|ān-ı şarw u ġarb `ayān

Sirāc-ı şem`-i şehādet şef!`-i yevm-i wıyām
Kil!d-i genc-i ma`ān! qaz!ne-i `irfān

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.** / "Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

1 cism ü: cism B. / "Kün feyekūn: Nvkyf Nk : Ol deyince hemen oluverir," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

2 Der-i: Deri F; Didi S; Deri `ilme A.

3 Qarem-i: Qarem ü B. / _āric!: _āric!-i S. / efgen: figen B. / ġarb: ġarb u A.

5 Żiyā-yı: Żiyā-i A. / u: - B. / bedr ü: bedr A, B, F, S. / Ker!m ü: Ker!m B, F. / ü: - S.

6 Mu`!n-i: Mu`!n ü A. / memleket ü: memleket A, B, F, S.

Żiyā-yı şems-i pür-envār u nūr-ı bedr ü nücūm
Ker!m ü bā-kerem ü lu|f u menba`-ı iqsān

Miyān-ı beste-i Aqmed mu`allimü'l-esmā
Mu`!n-i memleket ü d!n ü māye-i !mān

Em!r-i sidre vü şāh-ı ser!r-i Er-Raqmān
`Al!m ü `ālim ü `allām u *`Alleme'l-éur'ān*

Cemāl ü cūd u `a|ā vü se*āya menba`dur
Kemāl ü ma`rifete baqr oldı kūre-i kān

Sütūde wāt-ı şer!fi güz!n-i her eşyā
Ser!r-i vawt ü ~ıfāt-ı sarāy-ı her erkān

Fenā bu cümle-i eşyā vü vech-i ū bāw!
İşāret oldı buŋa *Küllü men `aleyhā fān*

Anuŋ mu*ālefeti zehr-i wātil-i ekber
Anuŋ muvāfawatı derde b!-gümān dermān

Ne görsün anı şeyā|!n-i mürted ü mel`ūn
Bu perde seni gözinden götürmedi Raqmān

Meh-i mün!r-i semāvāt-ı *Lev keşif* Qaydar

---

7 u: - B, F, S. / "`Alleme'l-éur'ān: Nar!üa €M≤€ü€o : Kur'ān'ı öğretti," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
8 Cemāl ü: Cemāl A. / u: - B. / baqr: kān A, S.
9 Ser!r-i vawt ü: Ser-evwāt A, B, F, S.
10 cümle-i: cümle A. / vü: - S. / vech-i ū: vechehū S. / "Küllü men `aleyhā fān: NAf Ahyüo NmLk : Yeryüzünde bulunan her canlı fena bulacaktır," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
11 wātil-i: wātil ü B. / ekber: ekser S.
12 görsün: görsin A. / şeyā|!n-i: şeyā|!n ü A, F. / mürted ü: b!-merwad B. / Bu: Çü A, B. / gözinden: gözünden F.
13 Meh-i mün!r-i: Mehi mün!ri A, B, F, S. / lev: o A. / şeh-i: şehi A, B, F. / ü: - B, F. / "Lev keşif: F$k vü : (Sıkıntılarını) giderse de," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

İmām-ı d!n Esedu'llāh şeh-i zem!n ü zamān

Em!n ü *āfı]-ı aqkām-ı şer`-i Mu~|afav!
İmām-ı kā#!-i wużżāt-ı cümle ins ile cān

Kelām-ı nā|ıw-ı Bār! vü qüccet-i wātı`
Müb!n heme-i `ilm ü delā'il ü bürhān

_a|!b-i minber-i `ilm-i ledünn! müft!-i d!n
Cihān *alwına cān-ba*ş u cāmi`-i éur'ān

Ol iki baqr-ı qawıyçün ki şāh-ı Fā|ımaya
Şep!r ü Şüpper olur iki lü'lü vü mercān

Ser!r-i Weyn-i `ibād oldı bil ki `arş-ı `a]!m
Livā-yı Bāwır-ı \ādıw firāz-ı heft-eyvān

Gel imdi Ayet-i *Ve'l-Kā]ım!ne* iyle na]ar
Ki şān-ı Kā]ıma gönderdi anı ol Sübqān

Rıżā işigine sür yüzüŋi kim ol şāhuŋ
Derinde cem`-i melā'ik durur şehā der-bān

Taw! ki tāc-ı seri oldı ehl-i tawvānuŋ

---

15 `ilm ü: `ilm A; `ilme S. / delā'il: delāyil F.
16 minber-i: minberi A, B, F. / u: - A, B, F.
17 Fā|ımaya: Fā|ıma A, B, F, S. / lü'lü vü: lü'lü-i A, B, S.
18 Weyn-i: Weyne'l- A. / `a]!m: a`]am B.
19 şān-ı: şāh-ı S. / "Ve'l-Kā]ım!ne: Nym)Aküav : öfkelerini yutarlar," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
20 yüzüŋi: yüzini A. / kim: - A, S. / şāhuŋ: şāhdur S. / cem`-i: cümle A, S. / melā'ik: melāyik F. /
21 mawdemine: mawāmında S.
22 anuŋ: - S. / iy: eyā S.
23 wā'im: wāyim F.

Müdām secde wılur mawdemine müttawiyān

Naw! ki nawdi anuŋ `Asker!dür iy mü'min
Cihānda görmedi mixlini d!de-i devrān

İmām-ı qüccet-i wā'im-Muqammed-i Mehd!
K'anuŋ zamān-ı]uhūrında olur emn ü emān
éul ol gel imdi sen ol şāha CA`FERI kim olur
Kem!ne bende işiginde _usrev ü _āwān

Hidāyet isteyen ol şāha iyledi iwrār
Bil aŋa münkir olandur mu#all u ser-gerdān

24 sen ol: - A, S. / şāha: şāh B. / CA`FERq kim: CA`FERqnüŋ B. / olur: - S. / ü: – B, F, S.
25 ol şāha iyledi: iyledi ol şāha S. / mu#all u: muf#al S.

51

A50a, B50b, F64b, S144b.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih! Der-Ev~āf-ı `Al![x]

Mefā`ilün / Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

Sen ol `Al!-i `alāsın ki şāh-ı merdānsın
Hidāyet ehline Qawdan del!l ü bürhānsın

Em!r-i taqt-ı vilāyet imām-ı cümle vel!
Şeh-i zem!n-i zamānsın cihāna sul|ānsın

Se*ā vü cūd u `a|ā iwl!mine server hem
Ker!m ü pür-kerem ü baqr-ı lu|f-ı iqsānsın

Şeh-i ser!r ü livā hem kelām-ı nā|ıw-ı Qaww
Der-i `ulūm-ı Neb!sin ü sırr-ı éur'ānsın

éaçan irişe senüŋ `ilmüŋe `uwūl-ı `avām

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 ü: - B.
2 şeh-i: şehi A, B, F, S.
3 iwl!mine: iwlimine A, B, F. / server hem: hem server A. / Ker!m ü: Ker!m A.
4 Şeh-i: Şehi A, B, F, S. / ser!r ü livā: m!r-i livā A, S. / Der-i: Didi A.
5 vel!k: vel! A.
6 bile: bile sensüŋ A. / *as!s: qas!s A, B, F, S. / ü: - B.

Egerçi `ayn-ı `ayānsın vel!k pinhānsın

Ne bile wadrüŋi her bir *as!s-i mühre-fürūş
Ma`ān! baqrına sensin ki gevher ü kānsın

Buyurdı *Laqmüke laqm!* diyü Muqammed hem
Beyān-ı *Cismüke cism!* de hem gir!bānsın

Kemāl-i Wātuŋa irmez sülūk-ı ehl-i *ıred
Qaw!wat-i dil ü d!nsin ü Wübde-i cānsın

Şecā`at ile se*āvet ser!rine server
Vilāyet ile nübüvvet iline hem cānsın

Ne vech ilen wıla ev~āfuŋı bu wa|ra beyān
Ki b!-kerāne vü b!-ka`r-ı baqr-ı `ummānsın

Hezār `Anter ile Wü`l-*imār elüŋde zebūn
Bilüŋde t!ġ-i dü-ser şeh-süvār-ı meydānsın

Ne wuvvet ile muwābil ola saŋa Rüstem
Ki pehlevān-ı cihānsın vü Ş!r-i Yezdānsın

Be-qaww-ı Şepp!r ü Şüpper be-qaww-ı Weyne'l-`ibād
Be-qaww-ı Bāwır u \ādıw ki cān u cānānsın

7 Buyurdı: Buyurd F. / gir!bānsın: ger beyānsın A, B. / "Laqmüke laqm!: Ymqü Kmqü : Etin etimdir," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
8 *ıred: *ıret B. / Qaw!wat-i: Qaw!wati B, F.
9 cānsın: *ānsın A.
10 ilen: ile A, B. / ev~āfuŋı: ev~āfını A.
11 elüŋde: elinde A.
12 cihānsın: cānsın A. / Ş!r:Ş!r ü A.
14 Taw! vü: Taw! B. / Taw! vü Naw!: Naw! vü Taw! S. / ki: vü S.
15 *urmet: cürmi B.

Be-qaww-ı Kā]ım u Rıżżā vü hem Taw! vü Naw!
Be-qaww-ı `Asker! ki Mehd!-i cihānyānsın

İlāh! *ürmet içün CA`FERIye itme `awāb
Ki raqmet ıssı ker!m ü raq!m ü raqmānsın

52

A52a, B52b, F67b, S144b.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih!-i D!ger Qaww-ı Ū Rā[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

\ad-selām olsun saŋa iy pādişāh-ı nāzen!n
Şāh-ı merdānsın ki fetq oldı elüŋde rāh-ı d!n

Pādişāh-ı *İnnemā*sın ser-firāz-ı *Hel etā*
Hem kelām-ı nā|ıwı hem *Tā* vü *Hā* vü *Yā* vü *S!n*

Menba`-ı sırr-ı ma`ān! ma`den-i `ilm-i _udā
Bāb-ı şehr-istān-ı Aqmed server-i ehl-i yaw!n

Şı*ne-i şehr-i Necef hem müft!-i yevmü'l-wıyām
Sāw!-i kevxer em!r-i ravża-i quld-i ber!n

Şāh-ı *Ev-ednā* vü māh-ı sidre vü `arş-ı `a]!m

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**

2 ser-firāz-ı: ser-firāzı A, B, F, S. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Hel etā : Yte Lh : Geçmedi mi?" (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "@ā vü Hā: @āhā: H|": Kur'an, Taha suresi; (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / " Yā vü S!n / Yās!n: Sy : Kur'an, Yasin suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

3 ma`ān!: im`ānı B. / ma`den-i : ma`deni A, B, F, S. / server-i: serveri A.

4 ber!n: per!n B, F; ü per!n S.

5 sidre vü: sidre-i A; sidre B. / dem-i: demi A, B, F. / "Ev-ednā : Ynda va : Hatta daha da yakın," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

6 ravżadur ol: ravza!-i B, F, S.

`Ārif-i mi`rāc-ı Aqmed hem-dem-i Rūqu'l-em!n

Kāşif-i esrār-ı Qaw qallāl-i cümle müşkilāt
Şeh-süvār-ı ravżadur ol ş!r-i Rabbü'l-`ālem!n

Baqr-ı `ilm ü qilm ü lu|f-ı kān-ı iqsān u kerem
İbn-i `amm-ı Aqmed-i Mu*tār u şāh-ı mürsel!n

éātil-i `Anter Em!rü'n-na*l ü şāh-ı şarw-ı ġarb
Server-i āl-i Muqammed hem em!rü'l-mü'mün!n

Mih-ter-i *alw-ı cihān u bih-ter-i kevn ü mekān
Pādişāh-ı heft-kişver server-i rūy-ı zem!n

Bende-i Şepp!r ü Şüpper her kim oldı cānımuz
éıldı rūşen walbin anuŋ nūr-ı Weyne'l-`ābid!n

Ger Muqammed Bawıruŋ sırrın bilürseŋ b!-gümān
Hem İmām-ı Ca`ferüŋ yolın varursan Pencüm!n

Bil ki İmām Mūs! Kā]ımdur em!r-i ins ü cinn
Hem `Al Mūsā Rıżā ser-çeşme-i cān-āfer!n

Hem Taw!dür cümle erbābü't-tawānuŋ serveri
Hem Naw!dür p!şvā-yı |ayyib!n ü |āhir!n

---

7 Baqr-ı: Baqr u F. / qilm ü: qilm S. / `amm-ı: `ammı B, F, S; `amm u A. / Aqmed-i: Aqmed ü S. / Mu*tār u: Mu*tār S. / Mürsel!n: Mürsāl!n F.
8 Server-i: Serveri A, B.
9 *alw-ı: *alwı A, B, F, S. / u: - B, F. / server-i: serveri A.
10 ü: - B. / cānımuz: cānuma B, F. / walbin: walbüŋ A.
11 Pencüm!n: encüm!n A.
12 ki: - S. / ü: - B, F, S. / Rıżā: Er-Rıżā A, S.
14 ü: - B.

`Asker! Mehd! imāmeyn ü hümāmeyn-i cihān
K'anlaruŋ wavli durur mü'minlere qablü'l-met!n

ếoyma dilden CA`FERI medq ü xenā-yı Qaydarı
Tā saŋa raqmet wıla ol şāh-ı _ayrü'r-rāqim!n

Wikr-i evlād-ı Neb!den qāl! olma bir nefes
Tā olasın yār-ı devlet hem sa`ādetle war!n

15 ếoyma: ếoymadan A. / xenā-yı: xenā vü B.
16 yār-ı: yār u A; bār-ı S. / war!n: füzūn B, F.

53

A62b, B62b, F80b, S145a.

Velehu Der-Merxiye-i İmām Qüseyn[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

İy kāşif-i qawāyıw-ı esrār yā Qüseyn
V'iy muqbir-i dawāyıw-ı ebrār yā Qüseyn

Ceddüŋ resūl-i Qawdur ataŋ şāh-ı evliyā
`Ammuŋ be-nām-ı Ca`fer-i @ayyār yā Qüseyn

Kimdür birāderüŋ senüŋ imām-ı d!n Qasan
Fā|ımadur anaŋ saŋa ġam-*^ār yā Qüseyn

Sul|ān Kerbelāya vü server şeh!dlere
Sensin ki senden oldı bu i]hār yā Qüseyn

Māh-ı Muqarrem irdi yine wıldı cūş dil
Başladı `aynum olmaġa *ūn-bār yā Qüseyn

---

x C: Velehu Ey#ān Der-Merxiye-i İmām Qüseyn `Aleyhi's-selām A Velehu Ey#ān Der-Merxiye-i İmām Qüseyn F; Merxiye Der-Qaww-ı Qażret-i İmām Qüseyn S.

1 kāşif-i: kāşifi F, S. / muqbir-i: muqbiri F; maqzen-i A, S.
3 *^ār: *or F.
4 vü: - B.
5 irdi: geldi S.

Doġmış iken dir!ġ ki sen şems-i qāveri
éılduŋ ġurūb oldı cihān tār yā Qüseyn

Yoluŋda wıldılar b!-riyā cān u ser fidā
Anlar ki itdiler saŋa iwrār yā Qüseyn

Ol wavm kim gürūh ile wa~d itdiler size
éısm oldı anlara ebed! nār yā Qüseyn

La`net Yeż!d ü kāfir ü mel`ūn u müşrike
Kim oldı ehl-i beyt ile aġyār yā Qüseyn

Şimr-i la`!ne la`net iden buldı raqmeti
Kim oldı ol münāfı^ u mekkār yā Qüseyn

éabūl-i Qaww olan wılur iwrār cān ile
Merdūd olan ider seni inkār yā Qüseyn

Bu CA`FERIye da*ı şefā`at na]arların
Ol gün ki qaşr ola woma nā-çār yā Qüseyn

---

7 Yoluŋda : Yolında A. / cān u: cānı vü F, S; cān B.
8 kim: ki A, B, S. / gürūh: gürüh A, F, S. / anlara ebed!: ebed! anlara A.
9 Yeż!d ü: Yeż!de A. / u: - B.
10 ol: - A,B, F, S.
11 seni: saŋa A, F, S.
12 da*ı: - A, B, F, S. / na]arların: na]arlaruŋ A, S. / woma: woyma B.

54

A63a, B63a, F81a, S145b.

Velehu Ey#ān-ı D!ger Merxiye-i
İmām Qüseyn `Aleyhi's-selām[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

İy p!şvā vü reh-ber-i merdān yā Qüseyn
V'iy ser-firāz u server-i meydān yā Qüseyn

Ceddüŋ qab!b-i Qawdur u hem şāh-ı mürsel!n
Ataŋ `Al!-i cāmi`-i éur'ān yā Qüseyn

Bir bāw! nūr idüŋ yine itdüŋ bewāya `a]m
Olduŋ şeh!d olanlara bürhān yā Qüseyn

Sen şāh idüŋ sarāy-ı bewāyıdı saŋa cāy
éılduŋ vedā`-ı `ālem-i imkān yā Qüseyn

Hem ma`rifet mawāmına wu|b-ı zamānduŋ
Yedüŋde idi cümlesi fermān yā Qüseyn

Māh-ı Muqarrem irdi vü mü'minler itdi yas

---

[x] **A: Velehu Merxiye B; Velehu Ey#ān Fi'l-Merxiyehu F; Merxiye-i D!ger S.**
1 İy: ol A. / p!şvā vü: p!şvā-yı A, B. / u: - A, B, S.
2 Qawdur u hem: Qawdur u S; Qaw durur hem A, B.
4 şāh idüŋ: şāhuŋ B.
5 zamānduŋ: zamān idüŋ A, S. / Yedüŋde idi: Yedüŋdeyidi F.

Ma*zūn ġamuŋla şöyle per!şān yā Qüseyn

Mü'minlerüŋ gözinden a^an yaşlar uş bu gün
Şol yiryüzini iyledi |ūfān yā Qüseyn

Giydi kebūt cāmeyi hem heft-āsmān
Kıldı melā'ik ah ile efġān yā Qüseyn

Māh-ı tabān bu derd ile döndi hilāle uş
Hem ebr ol firāw ile giryān yā Qüseyn

Lā`net Yez!de her kim owursa aŋa irer
Her dem hezār-raqmet-i Yezdān yā Qüseyn

Şimr-i la`!n cehennem iti ol pel!d-i kör
Kim saŋa çekdi *ançer-i bürrān yā Qüseyn

Mawbūl-i der-geh olmadı vü bulmadı necāt
Her cān kim olmadı saŋa wurbān yā Qüseyn

Ol gün senüŋle her ki şeh!d oldı b!-gümān
İrişdi aŋa raqmet-i Raqmān yā Qüseyn

Her kim ki wa~d wıldı saŋa iy imām-ı d!n
Me'vāsı oldı dūze*-i n!rān yā Qüseyn

---

7 yaşlar uş: yaş uş A, F, S; yaşsın B. / Şol: - A, B, F, S.
8 kebūt: kapūt A; ka`būt F; giyüp S. / melā'ik: melāyik F.
9 tabān: tābān A, B; tamām S. / ebr ol: ebrū ol A, F, S.
11 Şimr-i: Şimri B, F; Şimr ü A. / pel!d-i: pel!di B; per!di S. / *ançer-i: *ançeri B, F.
12 der-geh: der-gāh A, S.
13 gün: gün ki A.
14 wa~d wıldı saŋa: saŋa wa~d wıldı S. / dūze*-i: dūze* ü S.
15 münāfiw u: münāfiw B, F, S. / münāfiw u mel`ūn: mel`ūn u münāfiw S. / mel`ūn u: mel`ūn A, B, F, S. / fi`āl: ef`āl S.

Ol müşrik ü münāfı^ u mel`ūn u bed-fi`āl
éıldı saŋa cefā-yı firāvān yā Qüseyn

Her kim yoluŋda itdiyise cān u ser ixār
Oldı mawāmı ravża-i rı#vān yā Qüseyn

Bu CA`FERI ki derdüŋ ile yār olup durur
Sizden olur aŋa yine dermān yā Qüseyn

16 yoluŋda itdiyise: itdiyise yoluŋda S. / u: - B. / ixār: axār F. / mawāmı: mawām B, F.
17 durur: dur A, B, F, S. / Sizden: Senden B.

55

A13a, B12b, F15a, S146a.

Velehu F!-Na`ti’r-Resūlu’llāh[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

1 Her kim getürdi ~ıdw ile !mān Muqammede
éıldı fidā ne var ise yek-sān Muqammede

Nesq oldı qükmi wamu esā|!r-i evvelüŋ
Nāzil semādan oldı çü Furwān Muqammede

İtdi nixār hem yine mi`rāc şebinde Qaww
Yüz biŋ hezār-mülk-i Süleymān Muqammede

Levlāk anuŋ qawında buyurmışdı virdi hem
_ulw-ı `a]!m ü lu|f ile iqsān Muqammede

5 *Şaww* itdi mu`cizāt ile b!-reyb b!-gümān
Şol dūn kim indi māh-ı dıra*şān Muqammede

Gel diŋle bu fażleti kim ümmet olmaġa

---

[x] **B, F: Velehu En-Na]m F!-Na`ti’r-Resūl `Aleyhi’s-selām A; Qarfü’l-Hā’i, F!-Na`t-i Qażret-i Seyyid-i Kevneyn Muqammed Mu~|afā S.**

1 fidā: - A.

2 qükmi wamu: qükm A, B, F, S. / semādan oldı: oldı semādan A.

3 hem: - A. / mülk-i: mülki B.

4 qawında: qawuŋda A. / buyurmışdı: buyurdı A, B, F, S. / ü: - B. / “Levlāk: KUvü : Sen olmasaydın,” (bk. 2.5.2.3 Hadisler).

5 “Şaww / Şawwa’l-wamer: rm!üaé$: Ay yarıldı.” (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / indi: itdi S.

ḳıldı niyāz Mūsī-i `İmrān Muḥammede

Bil irdüŋ ise *Laḥmüke laḥmī* rumūzına
Cān olduġını cāmi`-i Furḳān Muḥammede

Ger bunı bildüŋ ise beyān iyle iy `azīz
Ümmet ne şarṭ ilen olur insān Muḥammede

İy CA`FERĪ cezāsıdur anuŋ liwā-yı Ḥaḳḳ
ḳurbān ol ki ḳıldı ser ü cān Muḥammede

---

7 olduġını: olduġın F. / Furḳān: ḳur'ān A, S. / "Laḥmüke laḥmī: Ymqü Kmqü : Etin etimdir," (bk. 2.5.2.3 Hadisler).
8 şarṭ ilen: şarṭ ile A, B.
9 ol ki ḳıldı: ḳıldı ol ki S.

56

A13b, B13a, F15a, S146b.

Velehu En-Na]m[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

İwrār her kim iylese āl-i Muqammede
Mümkindür ol kim ire vi~āl-i Muqammede

İnkār itme Qaydar-ı Kerrāra tā ki sen
Olmayasın dü-şāş celāl-i Muqammede

Ol müctebā İmām Qasan *ulw-ı muwtedā
Beŋzerd'anuŋ cemāli cemāl-i Muqammede

Gel cān u dilden iyle tevellā Qüseyne ki
Andan irişdi cümle-i nevvāl Muqammede

Weyne'l-`ibād u Bāwır u \ādıwdan ur demi
K'oldı bular muq!| kemāl-i Muqammede

Kā]ım Rıżā Taw! vü Naw! şāh `Asker!

---

[x] **A: Velehu Ey#ān B, F; - S.**

1 kim: ki S. / `Işwın ile `ummān `āleminde baqr-ı `ışw oldı `ıyān,
Mevc-i deryādan mücellā éa|ra-i wıyāl dem-i beyān : Der-kenār F.

2 dü-şāş: dūd-āteş A, F, S. / celāl-i: cān der-i B.

3 Beŋzerd'anuŋ: Beŋzedi anuŋ S. / cemāli: cemāl B.

4 tevellā: tevekkül A. / ki: kim A.

6 Rıżā: Rıżā vü S. / `Asker!: `Askere A. / zülāl bular oldı: oldı bular zülāl-i A; oldı bunlar zāl S; oldı züvālāl F.

Ser-çeşme-i zülāl bular oldı Muqammede

Ol Mehd!-i zamān u zem!n şāh-ı ins ü cinn
Ma]har bil anı k'oldı qi~āl-i Muqammede

İy CA`FERI ne bile bunı ehl-i w!l çün
éāliyle kimse irmedi qāl-i Muqammede

Tā heft ü penç oldı bize şāh u reh-nümā
Girdüŋ bularuŋ `ışwına şāl-ı Muqammede

---

7 Mehd!-i: Mehd!-yi F.
8 İy CA`FERq ne bile: ne bile İy CA`FERq S. / éāliyle: éāl ile A. / qāl-i: cāl-i F.
9 ü: - A.

57

A39a, B39b, F47b, S147a.

Velehu En-Na]m Der-Medq-i `Ali *Kerrema'llahu Vechehu*[x]

Mefā`ilün / Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

`Al!den özge kimüŋdür cihānda `izzet ü cāh
Ki *Lā-fetā* diyü qawwında didi anuŋ İlāh

Şehādet itdüŋ ise birligine Qawwuŋ di
Muqammedü'r-resūlu'llāh `Al! vel!yu'llāh

Muqammed ü `Al! bir nūrdur qaw!watde
Qad!x-i Aqmed-i Mu*tār bu söze oldı güvāh

éaçan ki irişiser aŋa raqmetüŋ exeri
Ne cān ki oldı senüŋ der-gehüŋde rūyı siyāh

Münevver oldı cihān āftāb-ı wātuŋdan
Hem ol exerden olupdur şu`ā-i şems ile māh

Kimüŋ ki Şepp!r ü Şüpper imāmı oldı bu gün
Açıldı bil |araf-ı Qawdan iki |oğrı rāh

---

[x] **A: Velehu Ey#ān B, F; - S. /** "Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

1 "Lā-fetā: Atf U : Yiğit yoktur," (bk. 2.5.2.3 Hadisler). / qawwında: qawwuŋda A.

2 di: dem! B, F, S. / Muqammedü'r-: Muqammed F. / `Al!: `Al! yyuv F.

3 nūrdur: nūrdurlar A.

4 éaçan ki: éaçan A, B, F, S. / raqmetüŋ: raqmet S.

5 wātuŋdan: wātından A. / Hem: - B.

Ġulām-ı Weyn-i `ibād ol u Bāwır u \ādıw
Ki bunlara wul olandur sa`ādet ıssı sipāh

Yolında Kā]ım u Rıżānuŋ iy qaw!wat eri
Yüzüŋi *āk ide gör tā bulınasın b!-günāh

Ne ġam yirüz bu cihānuŋ qavādixinden biz
Der-i Taw! vü Naw!dür çü bize püşt ü penāh

Fidā yolında bu cān `Asker! vü Mehd!nüŋ
Be-qaww-ı nūr-ı Muqammed be-qaww-ı qażret-i şāh

Namāz u rūze vü qaccuŋ wabūl olmayısar
Eger wılur iseŋ uşbu gürūhdan ikrāh

Gel imdi CA`FERI-veş pey-revi ol evlāduŋ
Eger dilerseŋ olasın hidāyete hem-rāh

---

6 imāmı: imām F. / bu gün: çün A.
7 ol u: ol A, B, F; o S.
8 u: - A, B, F, S.
9 Der-i: Deri A, B, F, S. / Taw! vü Naw!dür: Naw! vü Taw! dür S.
10 nūr-ı: nūrı A, F, S.
11 Namāz u: Namāz A, S; Namāzı F. / wılur: walur A. / iseŋ: isen A, S. / gürūhdan: gūruhdan F.
12 dilerseŋ: dilersen A, S.

58

A65a, B66a, F85a, S147a.

F!-Medq-i İmām Rıżā[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

Şāh `Al! Mūsā Rıżā kim nesl olur Peyġambere
éıldılar nisbet anı qilm ü qayāda Qaydara

Şol imāmdur ol ki wılmışdur ber-ā-ber Mu~|afā
Bir |avāf-ı bābını heftād-qacc-ı ekbere

Oldı andan ötri erbāb-ı |ar!wat ka`besi
Kim dinildi éıble-i heftüm diyü ol servere

Cennet-i firdevs durur anuŋ mübārek merwadi
Gel na]ar wıl meşhedinden]āhir olan kevxere

Būy-ı raqmet cānlara *āk-i diyārından gelür
\ad hezārān-āfer!n ol *āke vü ol cevhere

Cān dimāġını mu`a||ar iyle būyından k'anuŋ
Miske beŋzer tozı vü toprağı cümle `anbere

---

[x] **F: Velehu Ey#ān Der-Medq-i İmām `Ali Er-Rıżā `Aleyhi's-selām A; Velehu B; - S.**
1 Şāh: Şol A. / Rıżā: Er-Rıżā A. / nisbet: nispet A. / qilm ü: `ilm A; qilm B, F, S.
2 ol ki: ki ol A.
3 ötri: ötür F; ötürü S. / |ar!wat: |ar!wuŋ A, B, F.
4 Cennet-i: Cenneti B. / durur: dur S.
5 ol: ola A.
6 tozı vü: toz u B, F, S; tozı A. / `anbere: `ambere F.

Ger aġaç olsa walem deryā mürekkeb iy `az!z
Ā*ir olmaz va~fını yazsalar anuŋ deftere

İy şeh!d-i @ūs irer raqmet riyāżuŋdan senüŋ
Ger ese lu|fuŋ nes!minden seqer her kişvere

Gelmişüz işigüŋe yüz sürmege iy reh-nümā
*Şiy`at-ı* şāhuz ki baş indürmezüz her ma`şere

Tā ki sen olduŋ şeh!d iy server-i dünyā vü d!n
Çıwdı uş mü'minlerüŋ efġānı heftüm-a*tere

İy Muqammed Mu~|afānuŋ bir güz!de ma]harı
Āteş-i derd ü ġamuŋla döndi s!nem micmere

Fitne-i Me'mūn ile olduŋ şeh!d iy şāh-ı d!n
Gevher-i wāt idüŋ ulaşduŋ yine ol gevhere

Ā*iretden worwmadı ā*ir saŋa wa~d iyledi
\ad hezārān-la`neti Qawwuŋ o sekden kem-tere

`Ahd ü peymān iyledi wıldı senüŋle bey`atı
`Āwıbet `āww oldı ol merdūd görseŋ servere

7 Ger: Gel S.
8 ese: eser B.
10 Çıwdı: Çıwd F. / uş mü'minlerüŋ: mü'minlerüŋ uş A. / efġānı: efġān F.
11 Āteş-i: Āteş ü B. / derd ü: derdi B; derd A, S. / s!nem: sinem B.
12 Gevher-i: Gevheri A, B, S.
13 sekden: ba`!dden B.
14 `Ahd ü: `Ahdi B. / iyledi: ile A. / merdūd: merdūdu F. / görseŋ: görsen B. / servere: dil-bere A.

Mehd!-i ~āqib-zamān k’ide]uhūr ol nūr-ı Qaww
İntiwāmuŋ ala müşrikden womaya maqşere

CA`FERI na]muŋ senüŋ medqinde ol şāhuŋ bu gün
@a`n ider wand-i nebātıyla mükerrer şükkere

15 k’ide: ide S.
16 medqinde: medqüŋde S. / wand-i: wandi S. / sükkere: şükkere B, F.

59

A41a, B41b, F51a, S149a.

Velehu Der-Qaww-ı Ū Rā[x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Bu cihānuŋ cānı sensin iy erenler serveri
Emrüŋe fermān senüŋ ins ile cinn d!v ü peri

Mef*ar-ı āl-i Muqammedsin imām-ı ber-tamām
Hem gürūh-ı evliyā vü a~fiyānuŋ bih-teri

Revnawı `ālem senüŋ nūruŋla buldı b!-gümān
Çün ki bir oldı senüŋ nūruŋla Aqmed enveri

Vaqdet-i wātuŋ `ulūmına waçan irer `uwūl
Çün ki ol arada dökdi Cebra'!l bāl ü peri

5 Mehd içinde |ıfl iken çün ejderi wıldı helāk
Ol sebebden cismine ism oldı laf]-ı Qaydar!

Gel Qasan ile Qüseyn virdin del!l it cānuŋa
Kim bulardur cümle `ālem mülkinüŋ ser-defteri

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 cānı sensin: cānısın sen A; cān sensin F. / Emrüŋe: Emrine A. / ü: - B.
2 Mef*ar-ı: Mef*arı A, B, F, S. / bih-teri: reh-beri B; `ar u beri F.
3 Revnawı: Revnaw F, S.
4 Vaqdet-i: Vaqdeti A. / dökdi: tökdi S. / Cebra'!l: Cebrāy!l F; Cebrā'!l A; Cibr!l B, S. / ü: - B, F, S.
5 cismine: cismüŋe A, B, F, S.
6 virdin: virdüŋ S. / cānuŋa: cānına A.

Mihr-i Weyne’l-`ābid!n nawş oldı göŋlüm levqine
Hem Muqammed Bāwıruŋ nūrıyla buldum Ca`feri

Dürr-i deryā-yı qaw!wat bil Mūsā-i Kā]ımı
Şāh `Al! Mūsā Rıżā hem baqr-ı wātuŋ gevheri

Hem Muqammeddür Taw! vü hem `Al! a`lā Naw!
On birinci `Asker! k’oldı melā’ik `askeri

Gel fidā wıl ger dilerseŋ bulasın `izz ü şeref
Mehd!-i ~āqib-zamān yolında cānı CA`FERI

7 Mihr-i: Mihri A.
8 Dürr-i: Dürri B. / Şāh: Şeh S. / Rıżā: Er-Rıżā A, S.
9 melā’ik: melāyik F.
10 dilerseŋ: dilersen A.

60

A41b, B42a, F51b, S149b.

Velehu Der-Qaww-ı Ū Rā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

Her kim `Al!yi bilmedi !māna gelmedi
Şey|ān u cin durur o ki Raqmāna gelmedi

Wāt-ı ma`ārifine şu kim vā^ıf olmadı
éaldı del!lsiz da*ı bürhāna gelmedi

Fetq itdi bāb-ı Qayberi anuŋ kerāmeti
Mu`ciz-nümā-yı mixli bu meydāna gelmedi

Şāhenşeh-i mu`a]]am u sul|ān-ı ser-firāz
Anuŋ bigi kimesne bu eyvāna gelmedi

Her kim ki āstānesine wılmadı sücūd
_āric-i defter oldı vü d!vāna gelmedi

Mānend-i bāb-ı Şepp!r ü Şüpper ki şāhdur
Devrān içinde `ālem-i imkāna gelmedi

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**

1 `Al!yi:`Al!i A, S. / !māna: iz`āna A. / Şey|ān u cin durur o: Cünd-i şeyā|!ndür B, F; Cinn ü şeyā|!ndür A, S. / Raqmāna: !māna A, S.

2 Wāt-ı: Wātı A.

3 Qayberi: Qayber F; Qayberi bāb A.

4 Şāhenşeh-i: Şāhenşehi B, F. / bigi: gibi A, B, S.

5 vü: bu A, B, F.

Ẅeyne'l-`ibād u Bāẅır u \ādıẅ qaẅı da*ı
Kā]ım Rıżā Taẅ! bigi cānāne gelmedi

Oldur Naẅ! vü `Asker! Mehd! ki iy `az!z
Va~fına qad bulunmadı pāyāna gelmedi

İy CA`FERI murādına bulmadı dest-res
Her kim bu yola `ışẅ ile merdāne gelmedi

7 `ibād u: `ibād B. / bigi: gibi A, B, S.
8 Mehd! ki: Mehd! ne A. / bulunmadı: bulunmadı vü S.
9 murādına: o merdāne F. / bulmadı: bulamadı A, S. / yola: yolda A, S.

61

A42b, B43a, F53a, S150a.

Velehu Ey#ān En-Na]m Der-Qaww-ı Ū Rā[x]

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Fe`ūlün

Alā iy pertev-i nūr-ı İlāh!
Zem!n ü āsmānuŋ pādişāhı

`Al!yyü'l-Murtażāsın kim senüŋdür
`Ale'l-`arş istivā taqt-ı kemāhi

Nübüvvet ilinüŋ *Şems-i Du*ā*sı
Vilāyet mülkinüŋ tābende māhı

@apuŋ `āriflere ma`būd u maw~ūd
éapuŋ `āşıwlaruŋ hem secde-gāhı

Senüŋ emrüŋe fermān ins ü cinnüŋ
Em!ri vü vez!ri vü sipāhı

Sa`ādet şol wuluŋdur kim cihāŋda
Olupdur Murtażā püşt ü penāhı

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 pertev-i: pertevi A, B, F, S. / nūr-ı: nūrı B, F, S.
2 taqt-ı: taqtı A, S.
3"Şems: Sm$: Kur'an, Şems suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler). / "Du*ā:A-{ : Kur'an, Duha suresi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
4 `āşıwlaruŋ hem: hem `āşıwlaruŋ S.
5 Em!ri vü: Em!ri S.

Ne wul kim oldı Qaydardan `ināyet
Uruldı başına devlet külāhı

Anı gerçek sevenlerdür cihānda
Bulanlar Qaw watında `izz ü cāhı

Mevāl!ler bilür şāhuŋ |ar!wın
Ne bilsün Qāric! mel`ūn bu rāhı

Üm!ddür k'ide raqmet CA`FERIye
éılup iqsān ol devletlü şāhı

---

6 kim: ki A, S.
7 wul: wavl A, B; wula S. / oldı: ola A.
8 watında: watuŋda A.
9 |ar!wın: |ar!wuŋ A, S.
10 Üm!ddür ki: Üm!wdür A, S. / éılup: éılıp F.

62

A47a, B47b, F60a, S150a, Y4a.

Velehu Ey#ān Der-Ev~āf-ı Qaydar-ı Kerrār *Kerrema'llāhu Vechehu*[x]

Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün

1 @āli`-i sa`d-ı ekberi şems ile māh-ı müşter!
Şems ile māh-ı müşter! |āli`-i sa`d-ı ekberi

Mihr ile māhuŋ enveri nūr-ı cemāl-i Murtażā
Nūr-ı cemāl-i Murtażā mihr ile māhuŋ enveri

Yıwdı qi~ār-ı Qayberi wıldı işāret ol em!r
éıldı işāret ol em!r yıwdı qi~ār-ı Qayberi

Werre-i qubb-ı Qaydarı cān u cihāna virmezem
Cān u cihāna virmezem Werre-i qubb-ı Qaydarı

5 Bildi ~ıfāt-ı ~af-deri kim ki ~afāya buldı yol
Kim ki ~afāya buldı yol bildi ~ıfāt-ı ~af-deri
_^āce-i şāh-ı wam-beri püşt-i penāh idinmişem
Püşt-i penāh idinmişem *^āce-i şāh-ı wam-beri

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; CA`FER! _ūb-Gūyed Raqmetu'llāhi `Aleyh Y; - S. /** "Kerrema'llāhu vechehu: Hhcv >aMrk : Allah onun yüzünü nurlandırsın," (bk. 2.5.2.4 Dualar).

1 sa`d-ı: sa`d u Y. / şems ile māh-ı müşter!: mihr ile māhuŋ envārı Y. / şems ile māh-ı müşter!: mihr ile māhuŋ envārı Y.

2 enveri:envārı Y. / nūr-ı: nūrı Y. / cemāl-i cemāli A, F, S. / Murtażā: Mu~tafā Y. / Nūr-ı: Nūrı Y. / Murtażā: Mu~tafā Y. / enveri: envārı Y.

3 Yıwdı: Yıwd F. / qi~ār-ı: qi~ārı Y. / Yıwdı: Yıwd F. / qi~ār-ı: qi~ārı Y.

4 cān u: cāna A, cān F. / cān u: cān F. / Cihānı cihāna virmezem werrece qubb-ı Qaydarı
İy baŋa `arż iden biri Memleket-i İskenderi Y.

5 ~ıfāt-ı: ~ıfātı Y. / Deri: Teri B. / buldı: buld F. / buldı: buld F. / ~ıfāt-ı: ~ıfā-i Y. / Deri: Teri B.

Cümle cihān musa**arı oldı `Al!nüŋ iy vel!
Oldı `Al!nüŋ iy vel! cümle cihān musa**arı

Kimesne bil ki serser! bilmedi sırr-ı Qaydarı
Bilmedi sırr-ı Qaydarı kimesne bil ki serser!

`İlm-i qaw!watüŋ deri oldı va~!-i Mu~|afā
Oldı va~!-i Mu~|afā `ilm-i qaw!watüŋ deri

Sāw!-i āb-ı kevxeri ölmeyiser seven kişi
Ölmeyiser seven kişi sāw!-i āb-ı kevxeri

Medq-i Şep!r ü Şüpperi vird-i zebān idinmişem
Vird-i zebān idinmişem medq-i Şep!r ü Şüpperi

Weyne'l-`ibād serveri oldı cihānuŋ iy `az!z
Oldı cihānuŋ iy `az!z Weyne'l-`ibād serveri

Bāwır imām-ı reh-beri oldı Mevāl!-Mewhebüŋ
Oldı Mevāl!-Mewhebüŋ Bāwır imām-ı reh-beri

Kim ki |ar!w-ı Ca`fer! buldıysa oldı d!n eri
Buldıysa oldı d!n eri kim ki |ar!w-i Ca`fer!
Kā]ım-ı kān-ı gevher! bil ki imām-ı Qaw durur

---

6 _^āce-i: _oca-i A, B, F, S, Y. / wam-beri: wan-beri Y. / püşt-i : büşt-i Y. / *^āce-i: *oca-i A, B, F, S, Y.
7 cihān: cihānuŋ Y. / oldı: old F. / vel!: evveli Y. / oldı: old F. / vel!: evveli Y.
8 sırr-ı: sırrı Y. / sırr-ı: sırrı Y.
9 deri: devri Y. / oldı: old F. / oldı: old F. / deri: devri Y.
10 āb-ı: ābı Y; āb u A. / ölmeyiser seven kişi: olmaya sivmeyen kişi Y. / ölmeyiser seven kişi: olmaya sivmeyen kişi Y.
11 Şep!r ü: Şep!ri Y. / vird-i: virdi Y. / Vird-i: Virdi Y. / Şep!r ü: Şep!ri Y.
12 Weyne'l-: Weyn-i B. / `ibād: `ibādı Y. / oldı: old F. / cihānuŋ: cihāna Y. / Oldı: Old F. / `ibād: `ibādı Y.
13 imām-ı: imāmı Y. / reh-beri: bir sırrı Y. / imām-ı: imāmı Y. / reh-beri: bir sırrı Y.
14 |ar!w-ı: |ar!wı Y. / buldıysa: buldusa F.
15 kān-ı: kānı Y. / imām-ı: imāmı Y. / imām-ı: imāmı Y. / kān-ı: kānı Y.
16 cān u: cān B, F. / Cān u: Cān A, B, F.
17 bu: - A, B, F, S, Y.
18 ü: - Y. / kemāl-i: kemāli Y. / cihānı: cihān A, B, F. / ser-be-ser: ser-pe-ser A; ser-te-ser S, Y. / Dutdı: @utdı B, S. / ser-be-ser: ser-te-ser S, Y. / kemāl-i: kemāli Y.

Bil ki imām-ı Qaw durur Kā]ım-ı kān-ı gevher!

Rūy-ı Rıżāya müşter! cān u göŋülden olmışam
Cān u göŋülden olmışam rūy-ı Rıżāya müşter!

Bil ki Taw! Naw! seri oldı bu cihān *alwınuŋ
Oldı bu cihān *alwınuŋ bil ki Taw! Naw! seri

Qüsn ü kemāl-i `Asker! dutdı cihānı ser-be-ser
Dutdı cihānı ser-be-ser qüsn ü kemāl-i `Asker!

Mehd!yi bil ki çākeri oldı em!r ü hem vez!r
Oldı em!r ü hem vez!r Mehd!yi bil ki çākeri

Oldı kem!ne-kem-teri CA`FERI āl-i Qaydaruŋ
CA`FERI āl-i Qaydaruŋ oldı kem!ne-kem-teri

63

A49b, B50a, F63a, S151a.

---

19 Mehd!yi: Mehd!-i S. / ü: - B. / Mehd!yi: Mehd!-i S. / Mehd! māhı enveri kim ki kem oldı reh-beri
Kim ki Kem oldı reh-beri Mehd! māh enveri Y.
20 kem!ne: kimesne Y. / āl-i: āli Y. / Qaydaruŋ: Qaydarı A, S, Y. / āl-i: āli Y. / Qaydaruŋ: Qaydarı S. / kem!ne: kimesne Y.

Velehu Ey#ān[x]

Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün / Müstef`ilün

1 Sensin cihāna cān u ten yā Şāh Mevlānā `Al!
Sensin em!r-i wü'l-minen yā Şāh Mevlānā `Al!

Sensin ebed sensin ezel sensin kitāb-ı Lem-yezel
Sensin belā mixl ü bedel yā Şāh Mevlānā `Al!

Sensin em!r ü p!şvā sensin imām-ı reh-nümā
Sensin ser-efrāz-ı livā yā Şāh Mevlānā `Al!

Sensin viren Qıżra sebaw `ilm-i ledünden behre Qaww
B!-defter ü sa|r u varaw yā Şāh Mevlānā `Al!

5 Sensin `Al! sensin vel! sensin wılan rūşen dili
Qall iyleyen her müşkili yā Şāh Mevlānā `Al!

Sensin `Al!yyü'l-Murtażā sul|ān u şāh-ı evliyā
Şānuŋda menzil *İnnemā* yā Şāh Mevlānā `Al!

Sensin em!r-i mu*terem şāh-ı cihān kān-ı kerem
`Arş üzre dikmişsin `alem yā Şāh Mevlānā `Al!

---

[x] **F: Velehu A, B; - S.**
1 cān u: cān A, B, F. / wü'l-minen: dü'l-m!ten B.
2 ezel: - B. / ü: - B.
3 ü: - A. / ser-efrāz-ı: ser-firāz-ı A, B, S.
4 behre: behr A. / B!-defter ü: B!-defter S; B!-defter! B, F. / sa|r u: sa|r A, B, S.
5 wılan rūşen: rūşen wılan B.
6 `Al!yyü'l-:`Al!-i S. / u: - B. / Şānuŋda: Şānında S. / "İnnemā : Amna : Ancak, sadece, muhakkak; / İnneme'l-müminun: NvnmVmüaAmna : Muhakkak müminler," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

Sensin mu` !n-i memleket ~adr-ı niş!n-i sal|anat
Nawş-ı nig!n-i menwabet yā Şāh Mevlānā `Al!

Sensin cihānuŋ _āliwı hem cümle *alwuŋ rāzıwı
Qawwuŋ kelām-ı nā|ıwı yā Şāh Mevlānā `Al!

Sensin cihānuŋ serveri hem evliyānuŋ reh-beri
Hem a~fiyānuŋ mih-teri yā Şāh Mevlānā `Al!

Sensin ki yıwduŋ Qayberi wılduŋ ġazā-yı `Anteri
Olduŋ cihānuŋ mih-teri yā Şāh Mevlānā `Al!

Sen evliyānuŋ sırrısuŋ hem etwıyānuŋ m!risin
Deryā-yı `ışwuŋ dürrisin yā Şāh Mevlānā `Al!

Qayrān saŋa ins ü melek gerdān senüŋ'çün nüh-felek
éurbān saŋa her cān ne şekk yā Şāh Mevlānā `Al!

Gūyā senüŋle her zebān b!nā senüŋle `ayn-ı cān
İqyā senüŋle *Kün fekān* yā Şāh Mevlānā `Al!

Sensin der-i `ilm-i Resūl buldı cihān senden u~ūl
Zevcüŋ Resūl ü hem Betūl yā Şāh Mevlānā `Al!

Bāb-ı Şep!r ü Şüpperidür her dü-`ālem serveri
_alw-ı cihānuŋ reh-beri yā Şāh Mevlānā `Al!

---

8 -niş!n-i: -niş!ni F, S.
11 Ġazā-yı: *aber iy S. / mih-teri: bih-teri A, S.
12 sırrısuŋ: sırrısın A, F, S. / m!risin: birisin A, S; p!risin B. / dürrisin: dürrüsün F.
14 "Kün fekān: Nakf Nk : Ol deyince hemen oluverdi," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).
15 der-i: deri A, B, F, S. / buldı: oldı S. / Zevcüŋ: Zevcin A. / ü: - A, B, F, S.

Bā-mihr-i Weyne'l-`ābid!n men der-ezel keştem war!n
Ser-bāzam ender rāh-ı d!n yā Şāh Mevlānā `Al!

Bāwır imām-ı p!şvā d!n ehline Qawdan şehā
Ca`fer bizüm'çün reh-nümā yā Şāh Mevlānā `Al!

Kā]ım Rıżā d!n erleri her dü-cihān serverleri
P!şvā idindüm anları yā Şāh Mevlānā `Al!

Her kim Taw!dür mih-teri bil kim Naw!dür reh-beri
Ser-tācum oldı `Asker! yā Şāh Mevlānā `Al!

Mehd! durur sul|ānımuz wurbān yolında cānımuz
Oldur bizüm bürhānımuz yā Şāh Mevlānā `Al!

İy baqr-ı wātuŋ gevheri sensin _udānuŋ ma]harı
Kem-ter wuluŋdur CA`FERI yā Şāh Mevlānā `Al!

Her dem-be-dem fikr iylerem ev~āfuŋı wikr iylerem
Dā'im saŋa şükr iylerem yā Şāh Mevlānā `Al!

64

A57b, B59a, F76a, S151b.

16 dü-`ālem: dem `ālem F; dem `ālemüŋ B. / cihānuŋ: cihānrā F.
17 Bā: Yā A, B. / Bā-mihr-i Weyne'l-`Ābid!n men der-ezel keştem war!n: Nyr! Mt$k lzard Nm NydbAuüa Nyw rhmAb : Ben (tā) ezelde Zeyne'l-Ābidin sevgisiyle yaratılmışım.
18 bizüm': bize B.
19 idindüm: yidindüm F; wıldum A.
20 mih-teri: reh-beri A, S. / reh-beri: mih-teri A, S. / tācum: tāc A, B, F.
23 ev~āfuŋı: ev~āfını A. / iylerem: iyledüm B. / Dā'im: Dāyim F. / iylerem: iyledüm B.

Velehu Ey#ān En-Nā]ımih! Der-Qa""-ı Ū Rā[x]

Fe`ilātün / Mefā`ilün / Fe`ilün (Fā`lün)

Her kim ol bā|ın-ı ~afā oldı
Pey-rev-i āl-i Mu~|afā oldı

Seri menz!li oldı Dār-ı selām
Reh-ber aŋa ki Murtażā oldı

Qasanü'l-müctebā imām-ı hümām
Qüseyin Şāh-ı Kerbelā oldı

Cān u dilden ġulām-ı Weyn-i `ibād
Her kim oldıysa pādişā oldı

Baqr-ı `ilm ol Muqammed-i Bāwır
Dur ki `ālemde muwtedā oldı

Ca`fer-i \ādıw ol şeh-i dü-serā
éamu derd ehline devā oldı

Kā]ım ol kān-ı cūd u lu|f u kerem
Ma]har-ı nūr-ı Kibriyā oldı

---

[x] **A: Velehu B; Velehu Ey#ān F; - S.**
1 bā|ın-ı: bā|ını A, B, F, S. / Pey-rev-i: Pey-revi A, B, F, S.
2 menz!li: menz!l B, F. / Dār-ı selām: Dārü's-selām A, B, F, S.
4 Cān u: Cān A, B, F. / Weyn-i `ibād: Weyne'l-`ibād A, B, F, S.
5 Dur ki: Dur gāh A.
6 şeh-i: şehi A, B.

Bil ki yitmiş iki qac iy mü’min
Bir |avāf-ı der-i Rıżā oldı

Gel Muqammed Taw!ye iyle sücūd
Kim o sul|ān-ı evliyā oldı

Her kime reh-ber oldıyısa Taw!
`Asker! aŋa reh-nümā oldı

Mehd!-i Hād! ol hidāyet-baqş
Qüccetu’llāh u p!şvā oldı

CA`FERI na]m-ı medq-i evlāduŋ
Saŋa Qawdan meger `a|ā oldı

Ki wikirdür dilüŋ o deryādan
Getürürsin güherler inşādan

65

A65a, B65b, F84b, S152a.

---

7 cūd u: cūd B. / cūd u lu|f: lu|f u cūd S. / nūr-ı: nūrı A.
9 Taw!ye iyle: Taw! ile S. / o: ol A.
10 Taw!: Naw! B, S.
11 Mehd! -i: Mehd!-yi F. / vü: - B.
13 wikirdür: wikr ider A. / Getürürsin: Gösterürsin B. / inşādan: o deryādan B; ifşā oldı S.

F!-Medq-i İmām Rıżā[x]

Mef`ūlü / Fā`ilātü / Mefā`!lü / Fā`ilün

Her kim Rıżāyı bildi cihānuŋ yegānesi
éıldı hidāyet aŋa imām-ı zamānesi

éa~~a lenā qikāyet-i āl-i Muqammedi
Girmez benüm çü sem`ime ġayruŋ fesānesi

Ku*l-i ba~ar ġubārın ider `ayna wuds!ler
Her wanda k'ols'exer-i wudūm-ı nişānesi

Her genc burc-ı mülk-i _orāsān zem!nde
Mecnūn ~ıfatlu ola hezārān-d!vānesi

Firdevse ravżasından irer *Wūwū bihā*
`Arş-ı mec!de sebwat ider āşiyānesi

éavl-i Neb!dür ol ki |avāf itse ravżasın
Yandurmaz anı nār-ı cah!müŋ zebānesi

---

[x] **F, S: Velehu Ey#ān Der-Sitāyiş-i İmām `Al! Er-Rıżā `Aleyhi's-selām A; Velehu B.**

2 Muqammedi: Muqammed A, B, F, S. / benüm: menüm A / "éa~~a lenā: Anü \! : Bize Anlat".

3 ġubārın: ġubāruŋ A, S. / wudūm-ı: wudūmı B, F, S.

4 ~ıfatlu: ~ıfat A.

5 Firdevse: Firdevs B. / irer: er S. / Wūwū bihā: wev!w u bihā F; wūw u pahā A; wevw-ı bahā B; wevbaw u bahā S. / "Wūwū bihā : Ahb av!vw : Yalanladığınızı tadın," (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

İy CA`FERI işigine iyle sücūd kim
Oldı mawām-ı secde-i ins āstānesi

6 ravżasın: ravżasuŋ S. / zebānesi: ziyānesi S.
7 ins: inse B.

4.6 NAZMLAR

1

A92b, B93a, F119b, H77a, S182a.

Rubā`![x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 İy şehenşāh-ı dü-`ālem kān-ı iqsān baqr-ı cūd
Ālüŋe evlāduŋa yüz biŋ ~alāvāt u dürūd

Nüh-felek dā’im niyāzuŋda senüŋ ender-rükū`
Hem yidi yir ayaġuŋ altında wılmışdur sücūd

2

A93b, B93b, F120a, H77a, S182a.

Rubā`![x]

Mefā`!lün / Mefā`!lün / Fe`ūlün

1 Bizüm ~ul|ānımuz `ayn-ı `Al!dür
Bu tende cānımuz `ayn-ı `Al!dür

Qaw!wat ka`besidür āstānı
Aŋa bürhānımuz `ayn-ı `Al!dür

---

[x] **A, B, F, S: D!ger H.**
1 Ālüŋe: Āline A, H. / evlāduŋa: evlādına A, H. / ~alavāt u: ~alāvāt B, F; ~alāt H; ~alāt u S.
2 dā’im: dāyim F. / niyāzuŋda: niyāzında A, H, S.
[x] **A, B, F, S: D!ger H.**

3

A92a, B93a, F118b, H77b, S182b.

Rubā`!**[x]**

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Es-selām iy bāb-ı şehristān-ı Aqmed es-selām
Çün]uhūr itdüŋ qaw!wat buldı rāh-ı d!n ni]ām

Raqmetüŋ deryāsınuŋ içinde bir *isdür tamām
`Arş u ferş ü `ālem-i imkān u küll-i qā~ u `ām

4

A93a, B93a, F119b, H77a, S182b.

Rubā`!**[x]**

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Çün didi *Lā-ta^na|ū min Raqmeti'llāh* ol ker!m
Raqmetinden olmazuz nevm!d v'allāhü'l-`a]!m

---

[x] **B, F, S: Rubā`iyyāt A; D!ger H.**
1 buldı: buld F.
2 içinde: cenbinde A, B, F; ç!nde S. / *isdür: qażar H; qazar B. / `ālem-i: `ālem ü A.
[x] **A, B, F, S: D!ger H.**
1 Elyese: İns S. / "Lā-ta^na|ū min Raqmeti'llāh: >aGmqr Nm av|n!t U : Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin!" (bk. 2.5.2.2 Ayetler).

Elyese min Raqmeti'llāh bilmişüz kimler durur
Bulmışuz hem yolın ol nāc! gürūhuŋ müstaw!m

5

A92a, B93a, F118b, H77b, S183a.

Rubā`![x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

1 Ger necāta irmek isterseŋ reh-i i#lālden
Qaww |ar!wın Aqmedüŋ iste `Al! vü ālden

Olmasa göŋlüŋde mihr-i çār deh-ma`~ūm-ı pāk
Bulmaġa mümkin degül raqmet daqı a`mālden

---

2 "Elyese (Eleyse) min Raqmeti'llāh: >aGmqr Nm Syüa : Allah'ın Rahmetinden değil mi? / yolın ol: ol yolın A.
[x] **A, B, F, S: Rubā`iyyāt A; D!ger H.**
1 necāta: necāt H. / isterseŋ: istersen A, S. / reh-i: rāh-ı A. / i#lālden: #alālden A. / |ar!wın: |ar!wuŋ A, S. / Aqmedüŋ iste: iste Aqmedüŋ H, S.
2 göŋlüŋde: göŋlinde A. / mümkün: men S.

Farsça Nazm

6

A92b, B93a, F119a, H77a, S182a.

Rubā`![x]

Mef`ūlü / Mef`ūlü / Fā`ilātün

1 *Ānhā ki dem ez-belā zedend*
Dest der-i dāmen `Al! zedend

*Ez-dem-i ma]har `acā'ib-i *oş*
Q@abl-ı kūs! sencel! zedend

[x] **A, B, F, S: D!ger H.**

1 dāmen: dāmen! F.

2 `acā'ib: `acāyib F. / kūs!: kūs A; kūse H, S. / sencel!: s!ncel! F.

"dna Ddz Yübza Md Hk<hna
dna Ddz Yüo Nmadrd Tsd
;v- BEAco rh)m Md za
dna Ddz Yücnys Ysvk Lb| : O Ali'nin eteğine el vuranlar, Ta "Bela" bezminde vurdular. Mahzar olunan aheng ne kadar hoştur. (Onlar) büyük zafer davulunu ahenkle çaldılar".

4.7 TUYUĞLAR

A93b, B93b, F120a, H77a, S181b.

Rubā` ![x]

Fā` ilātün / Fā` ilātün / Fā` ilün

1 Wāt-ı Qawdan çün nüzūl oldı kitāb
Rūz-ı maqşer geldi vawt-i iqtisāb
Cānuma her dem irişür bu qitāb
Kim ` Al!dendür wamuya fetq-i bāb

A93a, B93b, F120a, H77a, S182a.

Rubā` ![x]

Fā` ilātün / Fā` ilātün / Fā` ilün

2 Ger cihānda bulmaw isterseŋ necāt
Cümle qall olmaw dilerseŋ müşkilāt
Aqmed-i Muqtārı bil nūr-ı ~ıfāt
Qaydar-ı Kerrārı bil mirāt-ı Wāt

---

[x] **A, B, F: Fi'r-Rubā` iyyāt H, S.**
1 çün: - H. / nüzūl: nüzül F. / vawt-i: vawti F. / irişür: irişir F.
[x] **A, B, F, S: D!ger H.**
2 isterseŋ: istersen A. / dilerseŋ: dilersen A. / Aqmed-i: Aqmedi A. / Muqtārı bil: Muqtār ile H, S. / Kerrārı: Kerrār A, B.

A92b, B93a, F119a, H77a, S182a.

Rubā`![x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

3 Aŋa kim devlet ezelden yārdur
Muwtedāsı Aqmed-i Muqtārdur
P!şvāsı ehl-i beyt-i |ayyib!n
Reh-nümāsı Qaydar-ı Kerrārdur

A93a, B93b, F120a, H77a, S182a.

Rubā`![x]

Fā`ilātün / Fā`ilātün / Fā`ilün

4 Her kimüŋ kim muwtedāsı şāhdur
Her dü-kevn aŋa mu`!n Allāhdur
Aŋa iwrār iyleyen buldı necāt
Aŋı inkār iyleyen güm-rāhdur

---

[x] **A, B, F, S: D!ger H.**
3 Aqmed-i: Aqmed ü H, S. / Qaydar-ı: Qaydar u A.
[x] **A, B, F, S: D!ger H.**
4 kim: - B. / Aŋı: Aŋa F.

A93a, B93b, F118b, H77b, S182b.

Rubā` ![x]

Fā` ilātün / Fā` ilātün / Fā` ilün

5 Aŋa kim āl-i ` Al! oldı imām
Buldı mü'minler içinde n!k-nām
Oldı ol merdāne-i merd-i tamām
Raqmet anuŋdur qaw!wat ve's-selām

A93a, B93b, F119b, H78a, S183a.

Rubā` ![x]

Fā` ilātün / Fā` ilātün / Fā` ilün

6 Şāh-ı merdān server-i dünyā vü d!n
éudret-i Qaw ş!r-i Rabbü'l-` ālem!n
Qaydar-ı Kerrār em!rü'l-mü'min!n
\af-der-i ser-dār imāmü'l-müttaw!n

Farsça Tuyuġlar

---

[x] **A, B, F, S: D!ger H.**
5 kim: - S. / n!k-nām: n!k ü nām A. / merdāne-i: merdāne-i vü F. / merd-i: merd ü A.
[x] **A, B, F, S: D!ger H.**
6 server-i: serveri A. / éudret-i: éudreti A. / \aff-der-i: \aff-der ü A. / imāmü'l-müttaw!n: em!rü'l-mü'mün!n H.

A92b, B93a, F119a, H78a, S183a.

Rubā` ![x]

Fā` ilātün / Fā` ilātün / Fā` ilün

7 *Heşt mihr-i Qaydar-ı ~aff-der yaw!n*
A~l-ı !mān māye-i dünyā vü d!n
B!-cevāzeş ne-güwerd kes ez-~ırā|
B!-vilāyeş kes ne-yāyed qūr u `ayn

A92b, B93a, F119a, H77b, S182b.

Rubā` ![x]

Fā` ilātün / Fā` ilātün / Fā` ilün

8 *Ma]har-ı wāt-ı _udāy-ı Wü'l-celāl*
Ġayr-ı `Al! n!st iy ~āqib-kemāl
In merātib kes ne-dāred der-cihān
Cüz' Muqammed Mu~|afā min bi-`adāl

YARARLANILAN KAYNAKLAR

---

[x] **A, B, F, S: Rubā`iyyāt H.**

7 Heşt: Dest H. / mihr-i: mihri B; mihr ü A. / Qaydar-ı: Qaydarı B; Qaydar u F. / A~l-ı: Ehl-i A. / B!-cevāzeş: B!-civāreş A, B, S. / ne-güwered: be-güwered H, S. / ne-yābed: ne-yāyed A, H; ne-bāyed S.

"Ny!y rdf^ rdyq rhm T$h
Nyd v Aynd RyAm NAmya L^a
|ar^za Sk drwkn ;zavc Yb
Nyo vrvq dbAyn Sk;yUv Yb : İyice bil ki savaşta saflar yaran Haydar'ı sevmek, imanın aslı, dünya ve dinin mayası yerine konulmuştur. Hiç kimse izinsiz Sırat'tan geçemez. Hiç kimse velisiz cennete gelemez".

[x] **A, B, F, S: Rubā`iyyāt H.**

8 wāt-ı: wātı A. / Ġayr-ı: Ġayrı F. / `Al!: Qaydar B, F. / n!st: nist F. / iy: ān S.

"lÜcüa vw Yad- Taw rh)m
lAmkBqA* Ya Tsyn Yüo ry%
NAhcrd dradn Sk Btarm Nya
ladub Nm Yf|*m dmqm zc : Ey kemal sahibi, (bil ki), geçek celal sahibi Rabbın zatına Ali'den başkası mazhar değildir. (Ve yine) Muhammed Mustafa'nın adaletinden böyle bir cüze, dünyada hiç kimse sahip olamadı".

Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, (hzl.. Hayrettin KARAMAN ve diğerleri), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 86-A, 2000.

Kur’an-ı Kerim Lugatı, çev. ÇANGA, Mahmud. İstanbul: Timaş Yayınları, 1989.

El-Aclunî. **Keşfü’l-hafa** Beyrut: 1309.

Ahmet Hızır ve Ali Haydar. **MÜHÜR-NAME-İ CA`FERÎ**, Dersaadet: Matbaa-i Cihan, 1325.

Ali Haydar ve Ahmet Hızır. **MÜHÜR-NAME-İ CA`FERÎ**, Dersaadet: Matbaa-i Cihan, 1325.

Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi.

Aşık Ca`fer Dertli, Ankara Millî Kütüphane Katalogları 1999 AD 6008 Samsun.

AYAN, Hüseyin. **Nesîmî Divanı**, Ankara: Akçağ Yayınevi, 1985, Önsöz.

BANARLI, Nihad Samî. **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: MEB. Basımevi, 1971.

BAYRAK, M. Orhan. **Osmanlı Tarihi**, İstanbul: Osmanlı Yayınevi, 1982.

Büyük Türk Klasikleri Ansiklopedisi, İstanbul:Ötüken – Söğüt Yayınları, 1986.

Ca`ferî. **Şerh-i Evrad-ı Fethiyye** Tah 0000 297.7 Farsça Yazma.Süleymaniye 98975.

El-Ca`ferî, Hüseyin b. Muqammed b. Ali. **Tevarih-i Âl-i Selçuk** Rev 0001393 000 Türkçe yazma Topkapı 615.

Ca`ferî, Âşık Kaşem. **Vatan Bülbülüyem El Âşıkıyam** 1 c. Gnl. 0042024 T811.22 /CAF v. Aze Çap ve Neşr-i Hadî. İSAM 51031.

Ca`fer Dede. **Ca`fer Dede Divanı**, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü, Nu.148, / Ankara Millî Kütüphane Mikrofilm Arşivi, MFAA(D) 418.

CANAN, İbrahim. **Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte**, İstanbul: Feza Yayıncılık.

DEVELİOĞLU, Abdullah. **Büyük İnsanlar, -Üç bin Türk ve İslâm Müellifi-** İstanbul: Demir Kitabevi.

DEVELLİOĞLU, Ferit. **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Ankara: Aydın Kitabevi, 2001.

ERARSLAN, Kemal. **Divan-ı Hikmet'ten Seçmeler**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1983.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet. **Türk Şairleri**, İstanbul: 1936.

--------------------------------. **Bektaşî Şairleri ve Nefesleri**, İstanbul: 1944.

GÖLPINARLI, Abdülbaki. **Alevî Bektaşî Nefesleri**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1963.

İPEKTEN, Haluk. vd., **Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1983.

--------------------. **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri**, Ankara: Birlik Yayınları, 1985.

--------------------. ve İSEN, Mustafa. **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1992, C. 3, s. 131 - 132.

İSEN, Mustafa. - İPEKTEN Haluk. **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1992, C. 3, s. 131 - 132.

İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: Maarif Matbaası, 1944.

İsma'il Paşa (Bağdadlı). **Zeylü'l-Keşfü'z-Zünūn**, İstanbul: M.E.B. Basımevi, 1945.

İstanbul Kütüphaneleri, Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1965.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat. **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1981.

Lexicon Osmanlıca İngilizce Sözlük, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Mecmua-i Eş'ar u Fevā'id, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, No: 76 / 1.

Meqmed Xüreyyā. **Sicill-i Oxmānî yāhut Tezkire-i Meşāhir-i Oxmāniyye**, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1311.

Mehmed Tahir Bey (Bursalı). **Osmanlı Mü'ellifleri**, İstanbul: Meral Yayınevi, 1972.

MERMER, Ahmet. **Mezâkî; Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni**, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı 87, Divanlar Dizisi, Sayı 3.

Meydan Larousse Ansiklopedisi, İstanbul: Meydan Yayınevi, 1969.

Muhammed Fuad Abdülbaki. **El-Mu'cemü'l-Müferres Li-Elfāzil Kur'ān-ı Kerîm**, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Müstakim-zade Süleyman Sadettin Efendi. **Mecelletü'n-Nisab**, tıpkıbasım, Ankara: Kültür Bakanlığı, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, 2000.

OLGUN, İbrahim ve DIRAHŞAN, Cemşid. **Farsça Türkçe Sözlük**, Ankara: Elhan Kitabevi, 1984.

ÖZKIRIMLI, Atilla. **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul: Cem Yayınevi, 1982.

ÖZMEN, İsmail. **Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Sanat Edebiyat Eserleri Dizisi, 162 - 31, 1998.

PEKOLCAY, Necla. **İslâmî Türk Edebiyatı**, İstanbul: Dergah yayınları, 1981.

Redhouse Yeni Türkçe İngilizce Sözlük, İstanbul: Redhouse Yayınevi, 1968.

SAMANCIGİL, Kemal. **Alevî Şairleri Antolojisi**, İstanbul: Gün Basımevi, 1946.

Şemseddin Sami. **Kamūsu'l-Alam**, Ankara: Kaşgar Neşriyat, 1996.

--------------------. **Kamūs-ı Türkî**, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1978.

Allame TABATABAİ ve CORBİN, Henry. **Söyleşiler**, çev. İsmail BENDİDERYA, İstanbul: İnsan Yayınları, Nisan, 1996.

Türk Ansiklopedisi, Ankara, M.E.B. Basımevi, 1953.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler / İsimler / Eserler / Terimler, İstanbul: Dergah Yayınları, 1981.

Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara: TDK Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1983.

YÖRÜKAN, Yusuf Ziya. **Anadoluda Alevîler ve Tahtacılar**, Ankara: Kültür Bak. Yayınları, TTK. Basımevi 1998.

YILDIRIM, Ahmet. **Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları**, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.

İNDEKS

B

C

Ç

F

G

H

I

İ

I

İ

L

M

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : Üzeyir DERELİ

Ana Adı : Zehra

Baba Adı : Hüseyin

D. yeri ve tarihi : Bağcılar / MUĞLA

Yüksek Lisans : S. D. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,

İş Adresi : Serinhisar Kız Meslek Lisesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Öğretmeni

Bildiği Y. Diller : İngilizce (KPDS 50 puan - Belgeli), Farsça KPDS (40 Puan - Belgeli), Arapça (40 puan - Belgesiz)

Meslekî etkinlikleri :

"**Mehmed Emîn Belîğ'in Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Türkçe Eserlerinin Tenkitli Metni,** " Yüksek Lisans Tezi.

"İncili Mercan Kadın İsimli Masalın Türkiye'deki Bir Azerbaycan'daki İki Varyantının Karşılaştırması" isimli 31. 05. 1995 – 02. 06. 1995 tarihlerinde On Sekiz Mart Üniversitesi'nin düzenlediği "Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu"na sunulmuş bildirisi;

"Edebiyatımızda Mantıku't-Tayr,"

"Edebiyatımızda Saki-nameler,"

“Edebiyatımızda Berber-nameler” isimli makaleleri;
“**Nebil’in Hecr ü Visal Mesnevîsi,**”
“Esirî,” üzerine tamamlanmamış çalışmaları bulunmaktadır.

1960 yılında Muğla’nın Yatağan ilçesine bağlı Yeşilbağcılar (Gibye) beldesinde doğdu. İlkokulu aynı yerde ortaokulu Turgut nahiyesinde okudu. 1981 yılında Üsküdar Ümraniye Lisesi’nden mezun oldu. 1981 yılında Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’ne kaydoldu. 1 yıl İngilizce hazırlık 4 yıl lisans eğitiminden sonra 1986 yılında mezun oldu. 1995 yılında S. D. Ü. S. B. E., Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisansa başlayıp Nisan 1996’da mezun oldu. Aynı yıl Pamukkale Üniversitesi, S. B. E., Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda DOKTORA eğitimine başladı.

30. 10. 1985’de Ankara Adliyesi’nde gece bekçisi olarak işe başladı. 16. 11. 1987’de istifa ederek, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı’nda Tasnif Elemanı olarak göreve başladı. 01. 12. 1987 – 19. 09. 1988 tarihleri arasında askerliğini kısa dönem er olarak yaptı. 19. 09. 1988 – 31. 12. 1993 tarihleri arasında Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı’nda çalıştı. 17. 05. 1994 – 17. 05. 1999 tarihleri arasında S. D. Ü., Burdur Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Araştırma Görevlilisi olarak çalıştı. 02. 03. 2001 - 30. 11. 2002 tarihleri arasında Burdur Merkez THK İlköğretim Okulu’nda Türkçe Öğretmenliği yaptı. 30. 11. 2002 tarihinden bu yana Denizli, Serinhisar Kız Meslek Lisesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği görevine devam etmektedir.